

Róbert Letz

Rudolf Turek

Klement Turek

Albert Púčik

ODKAZ ŽIVÝM

Prípad Albert Púčik a spol.

EDÍCIA
MONOGRAFIE

ÚSTAV
PAMÄTI
NÁRODA

ÚSTAV
PAMÄTI
NÁRODA

Róbert Letz

ODKAZ ŽIVÝM

Prípad Albert Púčik a spol.

ÚSTAV PAMÄTI NÁRODA
BRATISLAVA 2008

Róbert Letz
Odkaz živým
Prípad Albert Púčik a spol.

Edícia Monografie

Vydal
Ústav pamäti národa
Nám. SNP 28
810 00 Bratislava
www.upn.gov.sk

1. vydanie

Recenzenti
Doc. PhDr. František Bielik, CSc.
Ivan A. Petranský, PhD.

Jazyková redaktorka Božena Rolková
Cover design Peter Rendek
Sadzba, grafická úprava a tlač Vydavateľstvo Michala Vaška

Fotografie a dokumenty v prílohách pochádzajú
z Archívu Ústavu pamäti národa a z archívu autora

© Róbert Letz 2008
© Ústav pamäti národa 2008

ISBN 978-80-89335-09-1

„Mal som sen,“ povedal. „Živý sen! Rozumieš, živý sen, skôr zjavenie! Počul som v spánku neznámy hlas: Albert! Albert! Albert nasleduj ma! Bez toho, že by som pocítil dajaký dotyk, začal som sa podivne dvíhať, vznášať!“ Priateľská, neviditeľná bytosť sprevádzala ho akýmsi nadpozemským, nadsukutočným bytím. Bolo mu pri tom nevýslovne dobre. Neuvedomoval si, či to bol okamih, či dlhá, šťastná púť... Ten hlas mu nakoniec riekol, že vyššie viesť ho už nemôže, vraj sa musia vrátiť. Zajtra však, pri novom východe slnka, že opäť budú spolu! „Buď silný!“ hovoril mu. „Tvoj údel sa naplní. Zanecháš odkaz živým...“

(Rozhovor A. Púčika so spoluväzňom H. Mokrohájskym v leopoldovskej väznici pred eskortovaním na popravu do Bratislavy.)

MOKROHÁJSKY, Hieronym: Splnený sen.

In: Svedectvo, roč. 8, 1999, č. 4, s. 13.

Obsah

Slovo na úvod.....	9
1. Rodinné zázemie, priateľské väzby a štúdiá.....	11
2. Vojnové udalosti a prvá skúsenosť s exilom	21
3. Začiatky domácej rezistencie, prípád Štefan Chalmovský (1945 – 1947)	34
4. Situácia v exile a prvé pokusy o rezistenciu v zahraničí	56
5. Rozšírenie odbojových aktivít, spojenie J. Vicena s A. Púčíkom a A. Tunegom.....	65
6. Vrchol odbojovej činnosti v roku 1948	74
7. V sieťach agenta OBZ	119
8. Zaistenie a vyšetrovanie	129
9. Obžaloba, súd a poprava	138
10. Zrod Bielej légie.....	163
Slovo na záver.....	168
Summary	172
Použité pramene a literatúra	174
Zoznam skratiek	178
Menný register	180
Prílohy.....	187

Slovo na úvod

Tragický osud Alberta Púčika, Antona Tunegu a Eduarda Tesára, ktorých popravili z politických dôvodov 20. februára 1951, je pomerne frekventovanou témou v spisbe, zaoberajúcej sa obdobím komunistického režimu. Stručne ho spomínajú monografie historikov, vedecké štúdie i populárne články.¹ Všeobecne sa vie, že politický proces, ktorého sa stali obeť, patril k najznámejším. Hoci nebol prístupný verejnosti a dobová propaganda ho nevyužila tak, ako to urobila v prípade iných zinscenovaných procesov, možno ho zaradiť medzi najvýznamnejšie vykonštruované politické procesy, aké sa odohrali v bývalom Československu a v ňom na Slovensku. Dokumentuje to počet troch vykonaných trestov smrti, celkový počet 62 obžalovaných a 48 odsúdených osôb, ale aj dosah na protikomunistickú rezistenciu doma a v zahraničí. Pohľad historiografie a publicistiky na proces A. Púčik a spol. sa zužuje iba na ilustratívny význam procesu, prípadne ho vníma v troch interpretačných rovinách. Prvá vyzdvihuje význam obete, ktorú priniesli Púčik, Tunega a Tesár a pritom rezignuje na poznanie bližších historických okolností prípadu.

1 Prípadu venovali najviac priestoru tieto odborné diela: ČARNOGURSKÝ, Ján: Politické procesy. In: *Pohľady*, 1988, č. 6, s. 83 – 90; LETZ, Róbert: *Slovensko v rokoch 1945 – 1948. Na ceste ku komunistickej totalite*. Bratislava : ÚSKI, 1994, s. 135 – 136, 231 – 232; ŠTEFANSKÝ, Michal: K otázke vzniku politických procesov. In: PEŠEK, Jan (Ed.): *V tieni totality. Perzekúcie na Slovensku v začiatkoch komunistickej totality (1948 – 1953)*. Bratislava : HÚ SAV, Nadácia M. Šimečku : Bratislava, 1996, s. 35 – 36; PEŠEK, Jan: Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948 – 1989. In: MIKLOŠKO, František, SMOLÍKOVÁ, Gabriela, SMOLÍK, Peter (Ed.): *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948 – 1989*. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 2000, s. 41 – 43; JABLONICKÝ, Jozef: *Prvé obete studenej vojny*. In: Dilema, roč. 5, 2001, č. 6, s. 35 – 39; VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, 122 s.; LETZ, Róbert: Púčik, Albert, Tunega, Anton, Tesár, Eduard. Biela légia. In: DOBIÁŠ, Rudolf (Ed.): *Triedni nepriatelia*. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 2004, s. 66 – 75.

Druhá ich síce pokladá za obeť, no činnosť, ktorú vykonávali, pokladá za pomýlenú, neprimeranú a trestnú. Tretia ich zasa hodnotí ako osoby, ktoré slúžili jednej (ľudáckej) totalite, pričom ich druhá (komunistická) zničila. Všetky tieto interpretácie prinášajú iba čiastkový, zúžený obraz osudov Púčika, Tunegu a Tesára. Preto sa ukázalo potrebné vytvoriť základné vedecké dielo, ktoré by sa hlbšie a objektívnejšie venovalo tomuto procesu a jeho hlavným protagonistom.

Obete vykonštruovaného procesu A. Púčik a spol. patrili medzi tú časť mladej slovenskej generácie, ktorá sa hlásila ku kresťanským a národným ideálom. Táto generácia ešte nestačila vnútorne zosilniť a sfomovať sa a život ju postavil pred ťažké skúšky prichádzajúcej vojny a po-vojnového obdobia. Nemala výrazné mocenské prostriedky, ale mala odvahu riskovať nerovný zápas s prichádzajúcim komunistickým režimom.

Pri dôkladnom historickom štúdiu v rôznych archívoch a rozhovoroch so žijúcimi svedkami sa podarilo odkryť dosiaľ neznáme fakty a súvislosti, ktoré do značnej miery objasňujú celý prípad. Veľkým úskalím bola práca s archívnymi prameňmi, ktoré boli do značnej miery produktom komunistickej Štátnej bezpečnosti, Štátneho súdu, Štátnej prokuratúry a Komunistickej strany. Znamená to, že nesledovali objektívne objasnenie skutočnosti, ale konkrétny vopred stanovený cieľ. Preto bolo potrebné viac ako inokedy porovnávať, vyhodnocovať a citlivo interpretovať jednotlivé pramene. Na pochybné, nejasné alebo nepravdepodobné miesta práca poukazuje. Výskum ukázal, že celý prípad usmerňovali najvyššie stranícke miesta, kde sa v konečnom dôsledku rozhodlo o živote troch hlavných protagonistov prípadu. Proces A. Púčik a spol. mal zasadiť rozhodujúcu ranu tým, ktorí by sa odhodlali pomýšľať na zmenu politických pomerov. Mal dokumentovať „bdelosť a ostražitosť“ nad činnosťou „vnútorného a vonkajšieho nepriateľa“. Ako sa však ukázalo, brutálne násilie nedokázalo získať sympatie pre komunistický režim a zastrašenie nemohlo byť trvalým a účinným nástrojom ovládania spoločnosti.

V tejto práci nie je možné podrobnejšie zdokumentovať osudy všetkých obžalovaných a odsúdených osôb. Každý osud je osobitným príbehom a zaslúžil by si samostatnú monografiu. Preto som sa zameral najmä na trojicu hlavných obžalovaných a neskôr popravených osôb: Alberta Púčika, Antona Tunegu a Eduarda Tesára.

1. Rodinné zázemie, priateľské väzby a štúdiá

Trojica A. Púčik, A. Tunega a E. Tesár sa poznala od detstva. Všetci traja pochádzali zo slovenských katolíckych rodín, kde dostali kresťanskú hodnotovú orientáciu a slovenské národné povedomie. Ich rodinné a hodnotové zázemie bolo podobné. Najsilnejšie puto viazalo A. Púčika a A. Tunegu. A. Púčik bol starší, narodil sa 7. októbra 1921 v Dolných Motešiciach, okr. Bánovce nad Bebravou v rodine krajinského cestára Štefana Púčika ako piate dieťa z druhého manželstva.² Tu navštevoval osem tried miestnej ľudovej školy. A. Tunega pochádzal z tej istej obce ako A. Púčik. Narodil sa 7. augusta 1925 v rodine žandára Michala Tunegu ako druhé z piatich detí.³ Keď mal A. Tunega rok, rodina sa presťahovala do Rožnovej Neporadze (dnes Neporadza). Do rodných Dolných Motešíc, kde ďalej žili jeho starí rodičia, sa však často vracal. Toto puto s Dolnými Motešicami ešte zosilnelo, pretože tu navštevoval päť tried ľudovej školy a býval u starých rodičov. Rodiny Púčikovcov a Tunegovcov sa poznali. A. Púčik a A. Tunega sa ako chlapci spolu hrali, hoci Albert bol od Antona o štyri roky starší. Toto priateľstvo vydržalo až po šibenicu. A. Púčik začal v roku 1935 navštevovať Československé štátne gymnázium Ľudovíta Štúra v Trenčíne, kam dochádzal denne zo svojej rodnej obce. A. Tunega po ukončení piatej triedy ľudovej školy začal navštevovať gymnázium v Nitre, no po štyroch absolvovaných ročníkoch prestúpil

2 Štefan Púčik mal z prvého manželstva s Katarínou, rod. Jánošíkovou, tri deti: Vincenta, Pavlínu a Máriu. Po ovdovení sa v roku 1910 druhý raz oženil s Luciou, rod. Máčikovou, ktorá pochádzala z Petrovej Lehoty, susednej obce s Dolnými Motešicami. V druhom manželstve Š. Púčika sa narodilo ďalších šesť detí: Karol, Veronika, František, Stanislav, Albert a Alžbeta. Archív autora (AA): BELÁK, Blažej: *Vysvetlivky ku korešpondencii Alberta Púčika*. Rukopis, s. 5, 6.

3 V manželstve Michala Tunegu a Emílie Tunegovej, rod. Herényiovej sa narodili tieto deti: Marta, Anton, Justína, Milan a Mária.

do Bratislavy, kde žila rodina jeho strýka Jozefa Opáleného. Posledné tri ročníky gymnázia Tunega absolvoval už v Trenčíne, kam sa v roku 1943 presťahovali jeho rodičia. Tak sa Púčik a Tunega opäť stretli ako študenti tej istej školy.

Eduard Tesár na rozdiel od Púčika a Tunegu nepochádzal z Dolných Motešíc, ani z okolia Trenčína. Narodil sa 19. júna 1922 v Budapešti v rodine železničného úradníka Ernesta Tesára a Pauly Tesárovej, rod. Matejčíkovej.⁴ Rodina Tesárovcov sa však v roku 1923 presťahovala do ČSR, najprv do Trenčína, potom do Bratislavy a nakoniec definitívne do Trenčína, kde Ernest Tesár dostal miesto hlavného revidenta ČSD v Trenčíne. Eduard Tesár plynule prešiel z ľudovej školy v Trenčíne na trenčianske štátne gymnázium, na ktorom začal študovať v roku 1933. Je zaujímavé, že hoci bol vekom bližšie k A. Púčikovi a obaja sa dobre poznali z gymnázia, priateľstvo ho zbližilo s mladším A. Tunegom. V dome, ktorý susedil s domom, kde býval A. Tunega, bývalo dievča E. Tesára.⁵ Podľa Tesára: *„V Trenčíne som spoznal dievča, do ktorého som sa zalúbil. Táto mi nevenovala nijakej pozornosti, iste vediac o mojej chorobe.“*⁶ Preto som bol nútený byť šťastný len tým, že som chodieval popod okná jej bytu. Tu som sa spoznal s A. Tunegom, ktorý jedine vedel o mojej láske. Považoval som ho za brata, lebo len on bol zasvätený do mojich osobných tajomstiev.⁷

Práve prostredie trenčianskeho gymnázia malo najmä pre E. Tesára a A. Púčika formačný význam. Klasické osemtriedne gymnázium sústreďovalo najmä študentov z Považia a malo pomerne veľa študentov.⁸

4 E. Tesár mal ešte mladšiu sestru Izabelu (Bellu). Archív Ústavu pamäti národa, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/28 E. Tesár.

5 Archív Ústavu pamäti národa (A ÚPN) Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/28 E. Tesár. Zápisnica napísaná dňa 9. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve Štátnej bezpečnosti v Bratislave, vypočúvaný je Eduard Tesár.

6 E. Tesár mal tuberkulózu pľúc.

7 Štátny archív (ŠA) Bratislava, f. Štátny súd, kartón č. 38, Or III 22/49, dok. č. To 243/49/37. Eduard Tesár, žiadosť o omilostenie. Leopoldov 17. 9. 1950.

8 Na začiatku školského roka 1933/1934 študovalo na trenčianskom gymnázii 854 žiakov. Podľa zachovanej štatistiky malo 819 československú štátnu príslušnosť. Rôznorodejšie bolo konfesijné zloženie študentstva: 581 rímskokatolíkov, 131 izraelitov, 95 evanjelikov a v., 9 príslušníkov cirkvi československej, 2 príslušníci cirkvi česko-bratskej, 1 kalvín a 3 bez vyznania. XVI. výročná

Kvalitný pedagogický zbor a rôzne bohaté mimoškolské aktivity podnecovali v študentoch záujem a motivovali ich v hľadaní svojho budúceho povolania. Na trenčianskom gymnáziu v 30. rokoch 20. storočia sa prejavilo viacero talentov, ktoré dozrievali na budúce osobnosti: spisovatelia Dominik Tatarka a Alfonz Bednár, historik Richard Marsina, katolícky kňaz a historik Anton Bagin, literárny kritik Karol Rosenbaum, teatroológ a literárny vedec Július Pašteka, právny historik Karol Rebro, stredoškolská profesorka matematiky a fyziky a katolícka náboženská aktivistka Mária Pecíková, športový komentátor Gabo Zelenay a ďalší. Tieto osobnosti sa formovali a tvorili v zložitých, často nepriaznivých spoločenských pomeroch. Sami nepredstavovali jednoliatu ideovú skupinu, rôznili sa často v základných otázkach.

Študenti gymnázia nežili vo vákuu, ale veľmi citlivo reagovali na politickú a spoločenskú situáciu. Triedili a združovali sa podľa národnostnej, konfesionalnej, sociálnej, politickej a vekovej príslušnosti. U A. Púčika, E. Tesára a A. Tunegu sa stretli takmer všetky tieto príbuzné spájajúce väzby. Navyše výrazným momentom, ktorý zbližoval Tesára a Tunegu, bola vernosť skautským a orolským zásadám. Pritom je pravdepodobné, že v katolíckom skautingu a Orle bol činný aj A. Púčik. Na samotnom trenčianskom gymnáziu pôsobili v roku 1935 tri skautské oddiely (2 chlapčenské a 1 dievčenský).⁹ Vzhľadom na rodinné zázemie možno predpokladať, že E. Tesár, A. Tunega a A. Púčik inklinovali k slovenskému katolíckemu skautingu a Orlu, ktoré mali blízko k Hlinkovej slovenskej ľudovej strane (HSLS) a v decembri 1938 sa stali základom jednotnej slovenskej mládežníckej organizácie Hlinkovej mládeže (HM). Spomenuté spájajúce momenty zbližili A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára s ďalšími podobne zmýšľajúcimi študentmi, pričom tieto priateľstvá ostali trvácne a ďalej sa rozvíjali počas vysokoškolských štúdií v Bratislave i neskôr. Najmä A. Púčik a A. Tunega na ne nadviazali v čase, keď pracovali v ilegality proti komunistickému režimu. Do užšieho okruhu ich priateľov z gymnázia patrili Kornel Piaček, Oto Čačko, Ondrej Štrbák, Ignác Danák a Jozef Kopecký. Nie je bez zaujímavosti, že na trenčianskom gymnáziu si dokončil siedmu

zpráva št. československého reálneho gymnázia Ludevíta Štúra v Trenčíne za šk. rok 1933/34. Trenčín, 1934, s. 24, 25.

9 *XVII. výročná zpráva št. československého reálneho gymnázia Ludevíta Štúra v Trenčíne za šk. rok 1934/35. Trenčín, 1934, s. 14.*

triedu aj vekovo o niečo starší Jozef Vicen (ročník 1921), ktorý zohral neskôr v živote A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára kľúčovú úlohu.¹⁰

Aktivity bývalých skautov v HM si zachovali veľa spoločného s predchádzajúcim obdobím – letné tábory, turistika, lyžiarske zájazdy, divadelná a hudobná činnosť, modelárstvo, no v atmosfére ohrozenia, autoritatívneho politického systému a neskôr vojny sa zdôrazňovali a aplikovali zásady „predvojenskej výchovy“ a politickej ideológie. Študenti veľmi citlivo reagovali na prelomové udalosti – mníchovskú konferenciu a Viedenskú arbitráž v roku 1938 a vyhlásenie Slovenského štátu v roku 1939. V rokoch 1938 a 1939 sa výrazne zmenilo zloženie profesorského zboru trenčianskeho gymnázia. Českí profesori museli odísť a na ich miesta prichádzali noví profesori – Slováci. Z nich mali na A. Púčika, A. Tunegu, E. Tesára a ich priateľov vplyv najmä profesor dejepisu a francúzštiny Pavol Cintavý a profesor Cyril Vančo. P. Cintavý nastúpil na gymnázium 1. septembra 1939. Zapojil sa do činnosti v HM, kde pôsobil ako vodca stotiny orlov a prednášal na kurzoch HM.¹¹ Veľkú časť svojho voľného času však venoval písaniu dizertačnej práce z histórie u profesora Daniela Rapanta. P. Cintavý vyučoval a lepšie poznal A. Tunegu. A. Púčika a E. Tesára neučil. Býval na tej istej ulici ako A. Tunega, čo bolo dôležité z hľadiska ich priamej komunikácie aj v budúcnosti. P. Cintavý ako absolvent univerzitného historického štúdia v Bratislave sa usiloval študentom sprostredkovať najnovšie historické vedomosti: *„My sme nemali žiadne učebnice. Musel som si vypomáhať pri vyučovaní histórie z Hrušovského Dejín Slovenska. Bol som čerstvým mladým profesorom a vysokoškolské štúdium v hlave, najviac som si spomínal na Rapanta, tak som týchto študentov upozornil, že si musíme upraviť dejiny tak, aké v skutočnosti pravdivé sú. Ja som potom k nim pripravoval skriptá a Tunega mi v tom pomáhal. Oslovil som študentov: Reku chlapci, ak máte otca, ktorý je v nejakom úrade a kde je to povolené nacyklostylovať, aby sme si to rozmnožili. Čiže také stredoškolské skriptá.*

10 J. Vicen bol pôvodne študent gymnázia v Nových Zámkoch, odkiaľ musel spolu s rodičmi odísť do rodnej obce Horná Streda, keď toto mesto po Viedenskej arbitráži z 2. 11. 1938 pripadlo Maďarsku. Po ukončení siedmej triedy gymnázia v Trenčíne odišiel aj s rodičmi do Nitry, kde v roku 1940 zmaturoval. VICEN, Jozef: *Vo výročí rokov 1938 – 1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 29 – 33.

11 XXII. Výročná zpráva št. slovenského gymnázia v Trenčíne 1939 – 1940. Trenčín, 1940, s. 10, 13.

*Takto mi ten Tunega prirástol k srdcu.*¹² Profesor C. Vančo vykonával od svojho príchodu na trenčianske gymnázium v septembri 1941 funkciu miestneho veliteľa HM v Trenčíne. Zachovala sa správa, že E. Tesár sa „najviac zaslúžil“ o vedenie celookresného kurzu HM pre veliteľov družstiev a čiat z radov junákov, ktorý sa konal v dňoch 10. marca až 6. mája 1940 v Trenčíne.¹³ A. Púčik vstúpil do HM v roku 1940. Ešte v tom istom roku absolvoval vodcovskú školu HM v Beluškých Slatinách – dvojtýždňový kurz pre vodcov čaty HM a stal sa vodcom čaty orlov v Dolných Motešiciach. E. Tesár ako okresný spravodajca orlov pomáhal v rokoch 1939 až 1942 vybavovať agendu okresného veliteľstva HM v Trenčíne. V HM sa výraznejšie angažoval aj A. Tunega. Členom HM sa stal ešte ako študent tretieho ročníka gymnázia v Nitre, keď do HM hromadne prijali študentov nitrianskeho gymnázia. Počas gymnaziálnych štúdií v Bratislave ho v roku 1941 poverili funkciou vodcu družiny vlčat. Keď začiatkom školského roka 1941/1942 prešiel na gymnázium v Trenčíne, spočiatku bol iba radovým členom HM, no začiatkom roka 1942 bol poverený funkciou tajomníka miestneho veliteľa HM v Trenčíne, teda jeho priamym nadriadeným sa stal jeho profesor C. Vančo. Od roku 1943 až do maturity v roku 1944 vystupuje Tunega ako zástupca vodcu čaty vlčat.¹⁴ Po maturite v roku 1944 Tunega ešte krátko pracoval v administratíve na okresnom veliteľstve HM v Trenčíne.¹⁵

E. Tesár, A. Púčik a A. Tunega postupne po ukončení trenčianskeho gymnázia odišli na vysokoškolské štúdiá do Bratislavy. Bratislava bola v tom čase jediným univerzitným centrom Slovenska, kde popri Slovenskej univerzite (predtým Univerzite Komenského) pôsobila od školského roka 1939/1940 aj Vysoká škola technická a od októbra 1940 aj Vysoká škola obchodná. Prvý z trojice maturoval v roku 1942 E. Tesár, ktorý sa zapísal na právnickú fakultu Slovenskej univerzity v Bratislave. Aby si mohol

12 AA, zvukový záznam, rozhovor s Pavlom Cintavým. Bratislava 15. 8. 2001.

13 XXII. *Výročná zpráva št. slovenského gymnázia v Trenčíne 1939 – 1940*. Trenčín, 1940, s. 10.

14 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

15 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/62 C. Vančo. Zápisnica napísaná na KV-ŠB v Bratislave dňa 21. 1. 1949, vypočúvaný je Cyril Vančo.

financovať štúdiá, na ktoré mu rodičia zo sociálnych dôvodov nemohli prispieť, hľadal si vhodné zamestnanie popri štúdiu. Od 15. októbra 1942 sa stal zamestnancom Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Pracoval na 21. oddelení (kinematografia, pricestovanie) a mal na starosti malý pohraničný styk. Neskôr sa zamestnal na prezídiu ministerstva vnútra, kde pracoval na 11. oddelení, ktoré malo na starosti osobné veci zamestnancov zdravotných ústavov. U E. Tesára sa však v Bratislave s novou intenzitou prihlásila tuberkulóza. Prvé príznaky tejto choroby sa uňho prejavili už počas štúdia na gymnáziu v Trenčíne v roku 1940. Preto sa rozhodol po ukončení tretieho semestra prerušiť štúdium na právnickej fakulte a podal si žiadosť o zmenu zamestnania. Od 11. mája 1944 nastúpil ako pracovník okresného úradu v Trenčíne, kde vybavoval matričné, výživové a bytové veci.¹⁶ Na novom pracovisku sa bližšie zoznámil s Alicou Babčanovou. Vzťah vyústil 30. septembra 1944 do manželského zväzku. Choroba E. Tesára však dosiahla také štádium, že v decembri 1944 musel byť hospitalizovaný v trenčianskej štátnej nemocnici. Istotne veľa pravdy je v tvrdení, že E. Tesára priviedlo pred oltár „...*tušenie predčasného konca, podvedomá túžba vzdorovať smrti, prehradiť jej cestu láskou.*“¹⁷ Ako druhý prišiel na štúdiá do Bratislavy A. Púčík, ktorý zmaturoval v roku 1943. V októbri 1943 sa zapísal na lekársku fakultu Slovenskej univerzity. Pretože ho finančne podporovala rodina, nemal vedľajšie zamestnanie. V dôsledku vážneho ochorenia musel prerušiť štúdium. Od marca do mája 1944 bol hospitalizovaný na internom oddelení bratislavskej Štátnej nemocnice s diagnózou voda v boku a tuberkulózný infiltrát, odkiaľ odišiel na ďalšie doliečenie domov k rodičom.¹⁸ V októbri 1944 sa opäť zapísal na lekársku fakultu v Bratislave. Anton Tunega sa po maturitných skúškach v septembri 1944, teda už v čase povstania, zapísal na Slovenskú

16 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/28 E. Tesár. Zápisnica napísaná na KV-ŠtB v Bratislave dňa 9. 1. 1949, vypočúvaný je Eduard Tesár.

17 DOBIÁŠ, Rudolf: *Svedectvo troch krížov*. Bratislava : R. S. Print, 1991, s. 16.

18 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčík. Zápisnica napísaná dňa 30. 3. 1949 vo väznici Krajského súdu v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčík.

vysokú školu technickú, odbor elektrotechnický, a študoval prakticky až do príchodu frontu.¹⁹

Počas vysokoškolských štúdií v Bratislave sa stretli A. Púčík s E. Tesárom. Keď A. Tunega začal študovať, Tesár už v Bratislave nebol. S Tesárom sa však Tunega častejšie stretával v Trenčíne po Tesárovom príchode do Trenčína v máji 1944. Medzi vysokoškólakmi v Bratislave sa v tom čase veľa diskutovalo o základných otázkach spoločenského života, o budúcnosti Slovenska. Veľká časť študentov ostala neutrálna a zaujímal sa najmä o svoje študijné a existenčné otázky. Ďalší sa angažovali v akademických spolkoch a v priestore, ktorý vytvárala oficiálna politika Slovenskej republiky. Tretia skupina bola tiež angažovaná v politike, no ilegálnej – išlo o súčasť odboja. Zjednodušene by sa trojica Púčík, Tunega a Tesár dala zaradiť do druhej skupiny. Skutočnosť je však zložitejšia. Všetci traja boli nepochybne slovenskými vlastencami. Ani jeden z nich nebol členom HSLS alebo Hlinkovej gardy (HG). Výraz svojmu presvedčeniu dávali v angažovaní v HM, no aj to malo určité hranice.

HM prešla od decembra 1938 istým vývojom. Jej postavenie v spoločnosti definoval zákon č. 166/1940 Sl. z. o Hlinkovej garde a o Hlinkovej mládeži zo dňa 4. júla 1940. HM bola v § 11 definovaná ako „... podľa vojenských zásad organizovaný zbor strany.“²⁰ Jej náplňou určenou zákonom bola výchova slovenskému štátu a národu oddaných vlastencov v duchu kresťanských zásad. HM mala zverené úlohy vo výkone brannej výchovy a predvojenskom výcviku. Mala pomáhať udržiavať verejný poriadok a bezpečnosť, pestovať telesnú výchovu, šport, ducha kamarátstva. Predseda HSLS (Jozef Tiso) bol súčasne jej najvyšším veliteľom s právom vymenovať hlavného veliteľa HM (po celý čas existencie Slovenskej republiky ním bol Alojz Macek). HM bola jednotnou mládežníckou organizáciou. Od svojho vzniku sa usilovala budovať svoje vodcovské kádre z radov stredoškólakov a vysokoškólakov. Tí mali po absolvovaní vodcovských škôl pracovať ako vodcovia jednotlivých formácií HM. Preto vznikol systém kurzov a vodcovských škôl HM. V roku 1941 vznikla stála vodcovská škola HM v Chtelnici a o rok neskôr ďalšie dve v Oravskom Podzámku pre vodcov mužskej mládeže a v Moravskom Sv. Jáne pre vod-

19 Tvrdenia o tom, že A. Tunega študoval v Bratislave na právnickej fakulte sú nepravdivé.

20 *Slovenský zákonník*, roč. 1940, Zákon č. 166/1940 zo dňa 4. 7. 1940 o Hlinkovej garde a Hlinkovej mládeži.

kyne ženskej mládeže. Ďalšie vodcovské školy sa konali najmä počas leta v Párnici, Gánovciach, Belušských Slatinách, Ľubietovej, Hronci a Červennom Kameni.²¹

Počas leta 1940 viedol Ladislav Jankovič učňovskú zotavovňu v Ľubietovej. Tu prišiel na myšlienku založiť školu, ktorá by systematicky pripravovala vysokoškolákov na vedenie letných táborov a kurzov. Nasledovali diskusie medzi študentmi z bratislavského internátu Svoradov, ktoré túto myšlienku ďalej rozvinuli a konkretizovali. K užšiemu kruhu akademikov, medzi ktorými táto myšlienka našla zástancov, patrili študenti práva L. Jankovič a Štefan Chalmovský, z ďalších treba spomenúť Kornela Piačka, Jozefa Šikiho, Jozefa Šrámka, A. Schmidta a J. Turčániho. Napokon L. Jankovič navrhol hlavnému veliteľovi Hlinkovej mládeže Alojzovi Macekovi, aby sa vytvorila Vyššia vodcovská škola Hlinkovej mládeže (VVŠ HM). Jej úlohou mala byť výchova budúcich vedúcich pracovníkov v rámci HM a zisk budúcej slovenskej inteligencie pre prácu v HM.²² Prezident J. Tiso s myšlienkou rozšíriť HM na vysokoškolskú mládež súhlasil a jej prvý a súčasne jediný ukončený kurz slávnostne otvoril dňa 23. novembra 1941 v Čhtelnici. Veliteľom školy bol hlavný veliteľ HM A. Macek, ktorý mal právo vymenováť vodcu školy. Tým sa stal filozof a ideológ Štefan Polakovič, no praktické vedenie a organizačné záležitosti mal na starosti jeho zástupca L. Jankovič. VVŠ HM bola zriadená podľa vzoru vysokoškolského štúdia. Trvala dva roky (štyri semestre). Bola určená pre mužov a pre ženy. Podmienkou na prijatie bola maturita a absolvovaný vodcovský kurz HM, alebo kurz s mládežou v inej organizácii. Kurz trval celkovo 972 hodín (82 dní). Jeho náplň tvorili teoretické a praktické disciplíny. Bola tu zastúpená ideológia HSLS, mravno-náboženská výchova, psychológia, spoločenská výchova, občianska výchova, rétorika, ale aj hudba, spev, branná výchova, telesná

21 Bližšie pozri: MILLA, Michal: *Slovenskí katolícki skauti a Hlinkova mládež v rokoch 1938 – 1945*. Rigorózna práca. Trnava, 2004, s. 56 – 57.

22 SNA Bratislava, f. 605 Hlinkova mládež, kartón č. 19. Vyššia vodcovská škola Hlinkovej mládeže. Materiál z roku 1943; JOŠTIAK, Jozef, JANKOVIČ, Ladislav: *Dva životy, jeden osud*. Bratislava : Dom zahraničných Slovákov, 1996, s. 130; JANKOVIČ, Ladislav: Slovenská politická emigrácia v Rakúsku, Nemecku, Francúzsku a v Taliansku (1945 – 1948). In: BOBÁK, Ján: *Slovenský politický exil v zápase za samostatné Slovensko*. Bratislava : Dom zahraničných Slovákov, 1996, s. 161.

výchova, zdravotná. Štúdium sa končilo záverečnou skúškou a obhajobou práce.²³ V každom kurze VVŠ HM bolo priemerne 50 frekventantov. Pre ich ubytovanie zriadilo Hlavné veliteľstvo HM osobitný internát Orol na Železničarskej ul. v Bratislave. Podmienkou získať ubytovanie bolo členstvo v HM a zaradenie do VVŠ HM.²⁴ Poznávacím znakom frekventantov VVŠ HM bola vychádzková uniforma zelenej farby, ktorá sa stala lákadlom pre mnohých záujemcov.²⁵ Frekventanti VVŠ HM sa väčšinou poznali už z internátov alebo zo spoločného štúdia. VVŠ HM bola však ďalšou aktivitou, ktorá viedla k upevneniu ich vzťahov.

Trojica Púčik, Tunega a Tesár patrila k frekventantom VVŠ HM. Od frekventantov školy, z ktorých veľká časť bola ubytovaná v internáte Orol, sa vyžadovala aktivita v rámci HM. E. Tesár sa stal frekventantom školy po nástupe na štúdium v Bratislave. Podľa Tesárovho vlastného životopisu: „Samozrejme som bol zaneprázdnený a nemohol som vykázať žiadnu činnosť v HM, a tak som bol z tejto organizácie a aj z internátu vylúčený pre nečinnosť.“²⁶ E. Tesár bol vylúčený z HM a z internátu Orol koncom apríla 1944. VVŠ HM teda neabsolvoval. A. Púčik patril v rokoch 1943 – 1945 k frekventantom VVŠ HM.²⁷ A. Tunega sa prihlásil do VVŠ HM v januári 1945: „V januári 1945 prihlásil som sa do vyššej vodcovskej školy

23 SNA Bratislava, f. 605 Hlinkova mládež, kartón č. 19. Vyššia vodcovská škola Hlinkovej mládeže. Materiál z roku 1943. Program VVŠ HM bol publikovaný ešte v roku 1941: JANKOVIČ, Ladislav: Vyššia vodcovská škola Hlinkovej mládeže. In: *Stráž*, roč. 3, 1941, č. 4, s. 86 – 89. Táto verzia bola východisková. Preto je dôležitejší a hodnovernejší vyššie uvedený archívny zdroj z roku 1943.

24 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/58 J. Huba. KS ŠtB Bratislava. Zápis o výpovedi s Jozefom Hubom. Bratislava 11. 7. 1953.

25 „Väčšina vysokoškolákov mala jedny šaty, na pracovný deň a na sviatok. Pochádzali sme z chudobných alebo nemajetných mnohodedných rodín a na nové šaty sme sa zriedka zmohli. Uniformy, ktoré už niektorí mali, sa nám zapáčili a dostať ich iba za cenu, že sa raz týždenne zúčastníme nejakých prednášok, sme považovali za „dobrý obchod.“ VICEN, Jozef: *Vo víroch rokov 1938-1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 279 – 280.

26 AA, Eduard Tesár. Životopis. Príloha k Dotazníku o osobných pomeroch a k získaniu štátoobčianskej a národnej spoľahlivosti štátneho a verejného zamestnanca. Trenčín 12. 5. 1945.

27 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/13 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 14. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VI. odbor, I. sekcia. Vypočúvaný je Albert Púčik.

*HM v Bratislave a učinil som tak na radu Alberta Púčika, ktorý v tom čase študoval v Bratislave a bol tiež žiakom vyššej vodcovskej školy v Bratislave. Žiakom tejto školy bol som až skoro do frontových udalostí 1945.*²⁸ Je zaujímavé, že Jozef Huba, absolvent VVŠ HM, ktorý dôverne poznal frekventantov tejto školy sa vyjadril, že „Anton Tunega... nebol členom VVŠ HM ani nebýval v internáte OROL.“²⁹ Príčinou tohto protirečenia môže byť fakt, že v čase, keď sa Tunega formálne prihlásil do VVŠ HM, škola už prakticky nefungovala a jej frekventanti sa zaoberali úplne inými problémami. Navyše Tunega nebýval v internáte Orol, preto zrejme unikol pozornosti J. Hubu.

28 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

29 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/58 J. Huba. KS ŠtB Bratislava 11. 7. 1953. Zápis o výpovedi Jozefa Hubu.

2. Vojnové udalosti a prvá skúsenosť s exilom

Povstalecké udalosti na Slovensku znamenali bezprostredný dotyk Slovenska s vojnou. Reakcie akademikov na túto udalosť boli rôzne. Časť sa pridala k povstalcovi, iní ostali študovať ďalej v Bratislave. Protipólom vysokoškolákov – povstalcov boli vysokoškooláci, ktorí sa zapojili do aktív, zameraných proti povstaniu. Rozhodujúcu úlohu v ich odmietavom postoji voči povstaniu zohrala najmä otázka zachovania slovenskej štátnosti, obava zo šírenia komunizmu na Slovensku, ale aj vernosť slovenskému prezidentovi a vláde. V deň vyhlásenia povstania, teda 29. augusta 1944 dostal L. Jankovič do Banskej Štiavnice telegram od A. Maceka, aby hneď pricestoval do Bratislavy. Vlak, v ktorom cestoval Jankovič s niekoľkými frekventantmi VVŠ HM, ktorí sa vracali z Ľubietovej, chcela pri Hronskom Beňadiku zastaviť partizánska hliadka, no strojvedúci zastavil až v Zlatých Moravciach. Po príchode do Bratislavy Jankovič rozoslal telegramy poslucháčom VVŠ HM na celom území Slovenska (teda i na povstaleckom území) s odkazom, aby sa hneď dostavili do Bratislavy. Všetky telegramy boli riadne doručené, a to aj na povstalecké územie. Veľká časť poslucháčov sa skutočne dostavila do Bratislavy, kde sa na HV HM konali porady o ďalšom postupe. Atmosféru na týchto poradách charakterizoval L. Jankovič nasledovne: *„Neuvedomovali sme si skutočnú a pre Slovenskú republiku smutnú situáciu. My, vtedy mladí, sme pozerali na Slovensko z Bratislavy a nie z nadzemnej výšky. Neuvedomovali sme si, že vojna končí, všetko sa na Slovensku rúca a treba hľadať východisko. Všetko sme postavili za slovenskú štátnosť, za Slovenskú republiku. A tak sme sa aj rozhodli, že urobíme všetko, čo len bude možné na záchranu našej štátnosti, neuvedomujúc si, že sa púšťame do nezachrániteľnej situácie... Bolo nás vyše sto vysokoškolákov, niektorí už s diplomami, ale väčšina ešte študovala. Najsamprv sme sa rozhodli zriadiť spravodajskú službu z po-*

vstaleckého územia...“³⁰ Začiatkom septembra 1944 hlavný veliteľ HM A. Macek navrhol prezidentovi J. Tisovi, že prostredníctvom HM zorganizuje spravodajskú službu, ktorá bude dodávať správy prezidentskej kancelárii o tom, aká je situácia na povstaleckom území. J. Tiso tento návrh prijal. Pri HV HM sa tak vytvorilo spravodajské oddelenie, ktoré viedol L. Jankovič. Na jeho riadení a činnosti sa podieľali najmä absolventi VVŠ HM (J. Vicen, J. Šiky, Š. Chalmovský, K. Piaček, D. Kvietok, K. Strmeň, J. Kolmajer). Akútny nedostatok finančných prostriedkov priviedol prezidentskú kanceláriu k rozhodnutiu, že spravodajská činnosť HM bude koordinovaná ministerstvom národnej obrany (MNO). Túto úlohu prevzal vedúci spravodajského oddelenia MNO mjr. Alexander Matúš. Spravodajské oddelenie potom začalo fungovať pod názvom VIII. odbor MNO. Koordináciu činnosti HM a HG presadzoval už od svojho nástupu do funkcie náčelníka štábu HV HG a šéfa bezpečnostnej služby pri MNO 7. septembra 1944 Otomar Kubala. Dôsledkom tohto úsilia bolo vytvorenie Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy (PO HG) a pohotovostných oddielov Hlinkovej mládeže (PO HM), ktoré patrili pod velenie O. Kubalu. Do PO HM boli zaraďovaní junáci HM. Dňa 28. septembra 1944 podpísal O. Kubala s A. Macekom rámcovú dohodu o kooperácii HG a HM, ktorá viedla k súčinnosti spravodajských oddelení HG a HM, ale aj s Ústredňou štátnej bezpečnosti (ÚŠB), s nemeckou bezpečnostnou službou Sicherheitsdienst (SD), nemeckou bezpečnostnou políciou Sicherheitspolizei (SIPO) a gestapom.³¹ Spoluprácu SD so spravodajským oddelením pri HV HM reprezentoval istý Pape.³² Z nemeckej strany vyšla koncom roka 1944 iniciatíva získať HV HM pre spoluprácu s tzv. Einheit

30 JANKOVIČ, Ladislav: Slovenská politická emigrácia v Rakúsku, Nemecku, Francúzsku a v Taliansku (1945 – 1948). In: BOBÁK, Ján: *Slovenský politický exil v zápase za samostatné Slovensko*. Bratislava : Dom zahraničných Slovákov, 1996, s. 162 – 163.

31 KORČEK, Ján: *Slovenská republika 1943 – 1945*. Bratislava : Ministerstvo národnej obrany SR, 1999, s. 139, 141.

32 VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, s. 25. Ide s najväčšou pravdepodobnosťou o kriminálneho komisára SS-Hauptsturmführera Papeho, ktorý v rámci skupiny H bezpečnostnej polície a SD bol vedúcim oddelenia IV N (spravodajská služba – kontrarozvedka). SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartizánský aparát v letech 1944 – 1945*. Praha : Naše vojsko, 1991, s. 63 – 64.

Josef a vybudovať tak záškodnícke oddiely na činnosť v tyle Červenej armády. Táto iniciatíva sa realizovala cez príslušníka SD – istého Jelínka.

Konkrétna spravodajská činnosť HM sa najprv zameriavala na získavanie a spracovanie informácií vysielaných povstaleckým rozhlasom v Banskej Bystrici, ale aj rozhlasmi v Londýne a v Moskve. Získané informácie sa posielali vládny úradom, Slovenskej tlačovej kancelárii a Úradu propagandy. Tento druh činnosti trval asi dva týždne a venovalo sa mu asi 20 ľudí.³³ Potom L. Jankovič začal budovať spravodajskú sieť, tzv. hlásky, s cieľom získať čo najviac informácií o situácii na Slovensku, najmä na povstaleckom území. Názov „hlásky“ vznikol zo zaužívaného uvádzacieho nadpisu hlásení, napríklad „Zvolen hlási“, „Prievidza hlási“. Každá hláska mala krycie meno a číslo. Pre štáb hlások zorganizoval prvé spravodajské školenie spomenutý príslušník SD Jelínek. Hlásky, ktoré prenikali na povstalecké územie, mali legitimáciu HM s pečiatkou nemeckej SD, čo im umožnilo voľný pohyb. Kvalita hlások bola rôzna, no v podstate spĺňala svoj cieľ. Hlásky pokračovali vo svojej činnosti aj po povstaní. K ich úlohám patrilo odhaľovanie ukrývajúcich sa účastníkov povstania a ofenzívne spravodajstvo namierené proti partizánom. Osobitná skupina, inštruovaná J. Vicenom, pozostávajúca z Karola Belicu, Rudolfa Komanderu, Franiška Chajmu a Ľubomíra Gleimana, pracovala na falšovaní dokladov (osobné doklady, vojenské doklady, partizánske doklady). Tieto doklady mali zabezpečiť možnosť pohybovať sa na povstaleckom území a neskôr mali byť ich držiteľmi ľudia, ktorí ostanú na Slovensku aj po príchode Červenej armády.³⁴ Na prelome rokov 1944/1945, keď bolo zrejmé, že postup Červenej armády sa ani na slovenskom území nezastaví, prišiel L. Jankovič s myšlienkou, aby sa na zorganizovalo nové spravodajstvo. Toto spravodajstvo by pracovalo aj po príchode Červenej armády a získavalo by informácie pre slovenskú vládu, ktorá sa – ako sa predpokladalo iba na istý čas – uchýli do exilu. Na rozdiel od hlások, ktoré boli skôr improvizáciou, mala byť vybudovaná nová

33 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, V 106 A. Huba. Predbežná výpoveď Gustáva Hubu. Nedatované, asi 1946.

34 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 280/1. R. Komandera. Poverenie vnútra VII. odbor. Zápisnica, napísaná dňa 29. 8. 1947 na ministerstve vnútra v Prahe. Vypočúvaný je Rudolf Komandera.

spravodajská organizácia pod názvom Slovenská tajná ochrana (STO).³⁵ Hlásky však tvorili základnú bázu na vznik STO. Základy STO sa začali budovať na Hlavnom veliteľstve HM v Bratislave. Do organizačných prác bol zapojený okrem L. Jankoviča J. Vicen, K. Piaček, J. Šiky, K. Strmeň, Š. Chalmovský. Nábor pre STO trval od januára do marca 1945. Osoby pre STO sa vyberali z radov hlások, ak pracovali na stálych miestach vo svojich bydliskách. Oslovené boli najmä ženy. Získalo sa 100 až 150 osôb, najviac zo západného Slovenska.³⁶ Členovia STO mohli mať spolu-pracovníkov, no navzájom sa mohli poznať najviac tri osoby. Každý člen dostal krycie číslo. Poznávacím znamením bola prehnutá slovenská storkorunáčka. Podľa plánu mal byť hlavný štáb STO v zahraničí, pričom by udržiaval stále spojenie so slovenskou vládou. Za jeho veliteľa bol určený L. Jankovič. Nižší ilegálny štáb pod vedením J. Vicena mal rozvíjať svoju činnosť na Slovensku. Jeho hlavnými spolupracovníkmi mali byť Ignác Danák, Oto Čačko, Rudolf Komandera, Jozef Kopecký, Milan Hnidka, Pavol Chrobák. Tieto mená uviedol J. Vicen pri vyšetrovaní orgánmi ŠtB v roku 1957. Preto ich treba brať s veľkou rezervou. Navyše STO nemožno pokladať za dobudovanú organizáciu. Jej dobudovanie sa malo skončiť v máji 1945. Vicen a Jankovič sa vzhľadom na rýchly príchod frontu ani nestihli dohodnúť, kto ostane na Slovensku a kto odíde do zahraničia, ako sa rozdelia šifry pre ďalšie spojenie a podobne.³⁷ R. Komandera, ktorého meno je v zozname tiež uvedené, sa o existencii STO dozvedel až po svojom odchode do exilu v apríli 1945. Navyše neabsolvoval spravodajský kurz, ale dvoj denný vojenský kurz pre frekventantov VVŠ HM v Moravskom Sv. Jáne. Spomenutie mena A. Tunegu ako člena ilegálneho vedenia STO v neskoršej výpovedi J. Vicena pred orgánmi ŠtB v roku 1962 je problematické.³⁸ Tvrdenie R. Komanderu, že politickým vedúcim STO bol Ferdinand Ďurčanský, je len jeho hypotézou a nie je podložené.³⁹

35 Bližšie o činnosti STO pozri: A ÚPN Bratislava, f. 509-1-4. Správa vyšetrování MV Praha, 3. 6. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

36 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-4 J. Vicen. Správa vyšetrování MV Praha 3. 6. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

37 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-5 J. Vicen. Správa vyšetrování MV Praha 13. 8. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

38 VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, s. 29.

39 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 280/1. R. Komandera. Povereníctvo vnútra VII. odbor. Dodatok k zá-

Výber Vicena ako šéfa STO na Slovensku nebol náhodný. Býval vo Svoradove, internáte pre katolíckych študentov. Toto prostredie v čase jeho štúdií formoval lazaristický páter Ján Hutýra s jeho tajným krúžkom P. G. Frassatiho a chorvátsky kňaz Tomislav Poglajen-Kolakovič s tajnou organizáciou Rodina.⁴⁰ Vicen súčasne zastával funkciu tajomníka Zväzu vysokoškolského študentstva a bol absolventom VVŠ HM. To veľa naznačuje. Podľa R. Komanderu sa vytvorením STO a osobitne poverením J. Vicena sledovalo prekonanie nejednotnosti a súperenia medzi rôznymi organizáciami a prúdmi v akademickom prostredí: *„STO bola organizáciou, ktorá mala zhrnúť všetky odporové zložky slovenské... Všetky tieto nejednotnosti, ako aj súperenie o prvenstvo medzi VVŠ HM a SVŠ mali sa zahľadiť vytvorením STO, ktorej organizátorom sa stal J. Vicen, funkcionár SVŠ a VVŠ HM, ako aj exponent „frassatistov.“*⁴¹ J. Vicen poverenie viesť ilegálny štáb STO na Slovensku síce prijal a pracoval v jeho intenciách, no hľadal aj vlastnú cestu, ktorá bola odlišná od cesty autoritatívne vystupujúceho L. Jankoviča a pracovníkov HV HM. Základným predpokladom pre túto alternatívnu Vicenovu cestu bolo jeho priateľstvo s Jozefom Mikulom, ktorý od roku 1942 zastával funkciu predsedu jednotnej vysokoškolskej organizácie Zväzu vysokoškolského študentstva. J. Mikula sa narodil v roku 1915, bol teda od Vicena o šesť rokov starší. Koncom 30. rokov patril do skupiny slovenských autonomistických akademikov združených okolo časopisu *Nástup* a bol blízkym spolupracovníkom a priateľom Jozefa Kirschbauma. J. Vicen s Mikulom sa zoznámili v Zväze v roku 1942 a odvtedy úzko spolupracovali a dôverovali si. Dokonca medzi nimi došlo k zásadnej dohode, že Vicen bude po Mikulovom odchode do exi-

pisnici, spísanej dňa 19. 9. 1947 s Rudolfom Komanderom. Bratislava 18. 10. 1947.

40 J. Vicen patril do kolakovičovskej Rodiny. Zúčastňoval sa Kolakovičovských sociologických a náboženských prednášok, ktoré imponovali akademikom otvorenosťou. Pripravovali ich ako občanov a kresťanov na stretnutie s prichádzajúcim komunizmom. To od nich vyžadovalo nielen prehlbenie náboženského života, ale aj väčší akcent na sociálnu otázku, pochopenie mentality ruského človeka, štúdium marxizmu, ako sa správať pri zaistení a výsluchu atď. ŠtB neskôr považovala Rodinu za spravodajskú organizáciu a Kolakoviča za špióna. Kvôli niektorým osobám ju spájala s „ľudáckym podzemím“. KLOBUČNÍK, Miroslav: Kolakovič a československá ŠtB. In: *Historické rozhľady*, roč. 4, 2008, s. 131 – 146.

41 AA, *Denník Rudolfa Komanderu*, s. 146.

lu informácie pre slovenskú exilovú vládu odovzdávať do jeho rúk, teda nezávisle od STO.⁴²

Spojenie STO so Slovenskom sa malo udržiavať prostredníctvom zahraničnej a domácej vysielачky a prostredníctvom kuriérov. Na obsluhu vysielачiek boli vyškolení Nemcami vo Viedni dvaja radisti: Ján Prokop a Jozef Šiky. Tvrdenie, podľa ktorého aj Tunega absolvoval školenie vo Viedni, nie je dostatočne podložené.⁴³

A. Tunega dostal v januári 1945 povolávací rozkaz, aby nastúpil k PO HM. Službu v rámci PO HM vykonával v Bratislave, čo dosvedčuje povolenie nosiť zbraň (pištoľ) v rámci poriadkových služieb v meste, ktorú Tunegovi a ďalším členom HM vydal bratislavský župný úrad 25. januára 1945. Po týždennej rádioamatérskej praxi v rádiotechnickej dielni na Radlinského ul. v Bratislave ho povolali na HV HM, kde mu oznámili, že absolvuje spravodajský kurz. Podľa Tunegu tento kurz absolvovalo 12 osôb.⁴⁴ Inštruktormi kurzu boli J. Vicen (maskovanie, psychológia), L. Jankovič (ideológia), K. Strmeň (praktické maskovanie osôb a prostredia), J. Huba (riadené rozhovory), Pavol Grbalík (osobná obrana jiu-jitsu). Neznámy nemecký poddôstojník vyučoval teoretické a praktické zaobchádzanie s pištoľou. Inštruktori sa netajili tým, že Nemecko

42 VICEN, Jozef: *Vo víroch rokov 1938-1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 304; Vicen, Jozef: Zhasli nám tri hviezdy. In: *Svedectvo*, roč. 8, 1999, č. 2, s. 24.

43 V práci VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Fakulta humanitných vied UMB, 2003, s. 29 sa uvádza ako pravdepodobná Tunegova účasť na školení vo Viedni. Pritom sa opiera iba o výpoveď Tunegu pred vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB z roku 1949, kde údajne Tunega priznal, že sa zúčastnil spravodajského kurzu rádiotelegrafistov. V skutočnosti originál zápisnice spisanej s A. Tunegom túto tézu nepotvrdzuje: „*Keď sa ma jeden z inštruktorov*“ (rozumej inštruktorov VVŠHM, pozn. R. L.) „*dotazoval, v čom sa najlepšie vyznám, odpovedal som, že som rádioamatérom. Na to bol som zadelený do rádiotechnickej dielne na Radlinského ulici v Bratislave. V spomenutej dielni pokračoval som v rádioamatérskej praxi, čo trvalo asi len týždeň. Potom bol som s ďalšími asi 6 povolaný na HV HM (hlavné veliteľstvo Hlinkovej mládeže), kde mi bolo oznámené, že som určený do špeciálnej školy spravodajskej v rámci HM. Táto škola bola umiestnená v budove HV HM v Bratislave.*“ A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

44 Patrili medzi nich A. Tunega, O. Čačko, R. Komandera, Milan Jánošík, Geisbacher, František Nádaský, Ladislav Šulek, Milan Hnidka, Viliam Sulo.

vojnu prehrá a cieľom kurzu je po prechode frontu popri zamestnaní zasadzovať sa za myšlienku slovenského štátu. Podľa Tunegu sa inštruktori vyjadrili takto: „*Nezáleží nám na tom, v akej medzinárodnej konštelácii ten Slov.[enský] štát zostane, avšak my sa musíme snažiť, aby sme konšteláciu Slov.[enského] štátu zachovali pred medzinárodným fórom. Po vojne máme ľudí presviedčať za konšteláciu Slov.[enského] štátu skôr, než by náš ľud niekto iný získal pre iné štátoprávne usporiadanie ako slovenské... Zasahovať na najcitlivejšie miesta mienky ľudu a nabádať ho na myšlienku obnovenia Slov.[enského] štátu.*“⁴⁵ Všetci sa zhodovali v tom, že najakútnejšie nebezpečenstvo predstavuje komunistická ideológia, ktorá sa bude šíriť po príchode Červenej armády. Pred skončením spravodajského kurzu inštruktor J. Huba určil A. Tunegovi krycie meno „Murán“, pod ktorým ho mali kontaktovať vyslané osoby a dal mu úlohu sledovať po prechode frontu rozhlas. Na otázku J. Vicena, kde sa bude po vojne zdržiavať, uviedol Trenčín a Bratislavu. Ako kontaktné osoby v prípade potreby uviedol svojich priateľov Alberta Púčika a Ivana Holíča z Trenčína. Kurz sa zakončil zložením prísahy, ktorú Tunega interpretoval takto: „*Prisaháme, že ostávame verní ideí Slov.[enského] štátu a že za túto ideu budeme neohrozené a nebojácne bojovať, že nezradíme služobné tajomstvo ani za cenu vlastného života.*“⁴⁶ Nemecké spravodajské orgány sa nepochybne usilovali o preniknutie a kontrolu spravodajských aktivít HM. R. Komanderu od decembra 1944 vydierali a dokonca uniesli autom neznámou ilegálnou organizáciou, ktorá sa vydávala za sovietsku: „*Predložili mi zoznam krycích mien a členov VVŠ HM a žiadali odo mňa, aby som im dodával správy o činnosti tejto skupiny.*“⁴⁷ Komandera si najprv myslel, že ho takto chce skúšať spravodajské oddelenie HV HM, no vec si preveroval a dospel k záveru, že išlo o nemeckú spravodajskú organizáciu.

Zatiaľ čo sa Tunega výrazne angažoval v aktivitách STO, A. Púčik ostával v úzadí. Povstanie prežil doma v Dolných Motešiciach s rodičmi

45 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

46 Tamtiež.

47 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 280/1. R. Komandera. Povereníctvo vnútra VII. odbor. Zápisnica, napísaná dňa 19. 9. 1947 na Povereníctve vnútra VII. odbor. Vypočúvaný je Rudolf Komandera.

a súrodencami a ani potom nevyvíjal nijaké osobitné aktivity.⁴⁸ E. Tesár prežil povstalecké udalosti a príchod frontu v Trenčíne. Práve do tohto obdobia patria jeho medové týždne, ktoré od konca decembra 1944 do februára 1945 prerušila hospitalizácia v trenčianskej nemocnici. Potom opäť nastúpil do zamestnania v okresnom úrade. V čase krátko pred prechodom frontu pomohol trom utečencom z nemeckého zajatia Jánovi Šintajovi, Pavlovi Šintajovi a Jozefovi Žiakovi, pochádzajúcim z Liptovského Mikuláša. Tesár ich ukryl, zadovážil jedlo, ošatenie a cestovné doklady, takže ich zachránil pred možnou perzekúciou zo strany nemeckých okupačných úradov.⁴⁹

Už od začiatku roka 1945 HV HM pripravovalo evakuáciu na územie Rakúska, ktoré bolo stále súčasťou Nemecka. Samotná evakuácia pod vplyvom blížiaceho sa frontu však prebiehala veľmi chaoticky. Na kvetnú nedeľu 1. apríla 1945 prišlo HV HM a s ním niekoľko sto príslušníkov HM do Moravského Sv. Jána. R. Komandera autenticky opísal atmosféru, ktorá tu panovala: *„V tomto malom letovisku, sídla to HV HM, bolo všetkého nadostač. Srdce bolelo pri pomyslení, že sa to všetko musí tu nechať... Konečne sa podarilo zohnať na stanici 4 nákladné vozne, ktoré sme naložili doplna potravinami a uskladnili sme tam aj vysielačku, ktorú som pomáhal doviesť na nákladnom aute z kaštiela... Tí vyšší robili krik a apaticky sa dívali na to všetko. Situácia bola strašná. Dve nákladné autá, pár osobných a 600-700 chlapcov, z toho asi 100 vysokoškolákov. Bolo rozhodnuté, že každý si bere so sebou len to, čo vládze, lebo sa pôjde asi 200 km pešo. Takú*

48 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/13 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 14. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VI. odbor, I. sekcia. Vypočúvaný je Albert Púčik.

49 Svedectvo zachránených znie: *„Prehlásenie. Podpísaný hodnoverne svedčím a potvrdzujem, že p. Eduard Tesár... bol nám na pomoci pri našom úteku zo zajatia nemeckých okupantov dňa 5. apríla 1945 a to tým, že nám dopomohol k úteku, nás niekoľko dní uschoval, dal nám stravu, vykonal nám cestovné povolenie, aby sme mohli sa dostať cez front do Liptovského Sv. Mikuláša a daroval nám civilný oblek na preoblečenie a dal nám stravu na cestu, tak že sme sa dostali šťastlivo domov, za čo sme mu povďační, že nás zachránil od odvlečenia do zajateckého tábora. Menovaného sme predtým nepoznali a na naše požiadanie nám 3 kamarátom ochotne pomohol. V Liptovskom Sv. Mikuláši, dňa 22. 11. 1950. J. Šintaj, P. Šintaj, J. Žiak.“* ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 17 (13a), A. Púčik a spol.; DOBIÁŠ, Rudolf: *Svedectvo troch krížov*. Bratislava : R. S. Print, 1991, s. 28.

paniku som ešte nezažil... Ešte toho večera sa zozbierali všetky dokumenty, osobné aj úradné, vysvedčenia, knihy, fotografie a to, čo bolo každému cenné a sa začalo zhromažďovať na dvore. Ja som, našťastie, zachránil niektoré veci zo svojho úradu... Ráno sa to všetko páľilo.⁵⁰ Z Moravského Sv. Jána sa pokračovalo do Sekúľ, kde sa 4. apríla 1945 na porade vedúcich činiteľov HM rozhodovalo, či ísť ďalej aj s mládežou do Nemecka. „Mládeži sa povedala pravá situácia. Ešte toho dňa sa všetko rozišlo po okolí.“⁵¹ Ďalej už pokračovali len tí, čo boli pevnejšie rozhodnutí odísť.

A. Tunega odišiel koncom marca 1945 z Bratislavy do Skalice, kde bývali jeho krstní rodičia. Tu sa zdržal asi päť dní a odtiaľ odišiel do Trenčína k svojim rodičom. Dostať sa do Trenčína mohol vzhľadom na frontové udalosti iba cez Moravu. Po dvoch dňoch strávených v Trenčíne sa opäť vydal na cestu do Skalice, kam už nedošiel. Vo Veselí na Morave sa pridral k prúdu slovenských utečencov, s ktorými pokračoval ďalej až do bavorského Pasova. Z Pasova sa vydal na cestu do Rakúska, hľadajúc členov VVŠ HM. Prešiel cez Linz, Ried až napokon v Bad Halle sa stretol so skupinou členov VVŠ HM. Medzi slovenskými vysokoškolákmi, s ktorými sa tu stretol, vládla „...nespokojnosť, absolútna neorganizovanosť a preto mnohí [z] tejto jednotky nadávali, prečo tam vôbec prišli a pre tento dôvod mnohí z nich vydali sa hneď na cestu na Slovensko.“⁵² K zvýšeniu nespokojnosti prispel spor s istým Chovancom kvôli výdaju stravy. Chovanec bol protežantom hlavného veliteľa HM. A. Macka. Nezhody vyvrcholili nočným vybrakovaním skladišťa potravín A. Macka a poškodením automobilov v držbe HV HM.⁵³ Akcie sa zúčastnila skupina asi 25 vysokoškolákov pod vedením J. Vicena. Medzi nimi bol pravdepodobne aj A. Tunega. J. Vicen potom zorganizoval skupinu 14 chlapcov, medzi ktorými bol A. Tunega, O. Čačko, I. Danák, M. Jánošík a ďalší a niekoľko členov HM z východného Slovenska, ktorí nemali o existencii STO ani potuchy. Nasledoval príkaz vrátiť sa na Slovensko. Návrat J. Vicena

50 AA, Denník Rudolfa Komanderu, s. 65 – 66.

51 Tamtiež.

52 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

53 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/2 I. Danák. Zpravodajská zápisnica napísaná dňa 24. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Ignác Danák.

a ďalších členov STO na Slovensko sa dial v intenciách plánu začatia činnosti STO na Slovensku. Vicenovo rozhodnutie vrátiť sa na Slovensko však utvrdil aj rozhovor s historikom a bývalým poslancom Slovenského snemu Františkom Hrušovským v Kremsmünsteri, ktorý naňho doslova naliehal, aby sa vrátil na Slovensko a vzal so sebou väčšiu skupinu mladých členov HM, nepripravených znášať strasti exilového života.

Skupina členov HM vedená Vicenom sa z Bad Hallu v sprievode prideleného nemeckého vojaka odviezla do mestečka Telč, kde ostali niekoľko dní. Tu sa po predložení sprievodného listu skupina neplánovane stretla s Jelínkom z Einheit Josef, ktorého Vicen poznal zo spravodajských kurzov v Bratislave. Jelínek predstavil Vicena SS-Obersturmführerovi Dr. W. Pawlofskému, rodákovi z Horného Benešova, ktorý bol veliteľom Einheit Josef.⁵⁴ Nemecká strana sa nazdávala, že ide o začiatok plánovanej činnosti, o akciu STO rozšírenú o spoluprácu s Einheit Josef. Vicen ich nechal v tomto presvedčení a neoboznámil ich so skutočnými cieľmi akcie. S členmi skupiny sa dohodol, že pred Jelínkom sa budú správať tak, ako keby súhlasili s činnosťou, ktorú od nich bude požadovať, v skutočnosti však preňho pracovať nebudú.⁵⁵ Táto taktika zabezpečila pre celú skupinu starostlivosť zo strany velenia Einheit Josef. Jelínek a jeho nadriadený Pawlofský zabezpečili skupine ozbrojený sprievod a dopravu nákladným autom do priestoru Olomouca. Podľa Tunegovej verzie z mestečka Telč nasledovala cesta do obce Třešť, kde J. Vicen vydal príkaz, aby kartotéka STO, zrejme zabudnutá pri evakuácii HM na Záhorí (A. Tunuga v jednom protokole uvádza Borský Sv. Mikuláš, Borský Sv. Peter a Borský Sv. Jur, I. Danák uvádza Moravský Sv. Ján), bola nájdená a zničená.⁵⁶ Verzia, podľa ktorej mal prenesenie kartotéky do zahraničia na starosti R. Komandera, je nesprávna.⁵⁷ Zničenie kartotéky malo zabrániť, aby sa dostala do rúk

54 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-5 J. Vicen. Správa vyšetřování MV Praha 14. 8. 1957. Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

55 Tamtiež.

56 Zo zoznamu obcí môžeme vylúčiť Borský Sv. Peter, ktorý nie je samostatnou farnosťou, len filiálkou. Najpravdepodobnejšie išlo buď o Moravský Sv. Ján, alebo o susednú dedinu Borský Sv. Jur.

57 VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, na s. 29 správne spochybňuje verziu, podľa ktorej bol R. Komandera poverený preniesť kartotéku do zahraničia. Túto verziu odvodzuje z výpovede R. Komanderu. R. Komandera však nič také netvrdil. V jeho výpovediach a v denníku sa nachádza iba zmienka o tom, že počas evakuácie

spravodajských orgánov ČSR, ktoré boli fakticky ovládané komunistami. Okrem originálu kartotéky ešte existoval odpis mien členov STO a ich krycích čísel v zošite L. Jankoviča a jeden odpis kartotéky zrejme vlastnil mjr. A. Matúš.⁵⁸ Na realizáciu tejto úlohy sa prihlásil A. Tunega, ktorý mal príbuzných v Skalici. V Moravskej Třebovej prideliť skupine nákladné auto. Tu sa však rekonštrukcia priebehu udalostí stáva zložitejšou. I. Danák vo svojej výpovedi pred vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB z roku 1949 opísal, že odišli do malej podhorskej obce neďaleko Olomouca, kde dostali dvojdný inštruktážny kurz od nemeckých vojakov a civilistu. Ten im dal údajne pokyny, ako sa majú správať, keby boli zaistení, učil ich zaobchádzať s pištoľou a prízvukoval, že na Slovensko sa majú vrátiť v skupinkách, nie naraz. Ďalšie inštrukcie mali byť zabezpečené po príchode na Slovensko číslom 23. Toto číslo, napísané na záchodových dverách železničných staníc alebo na staničnom telegrafnom stĺpe v mieste bydliska malo byť dorozumievacím znamením, že sa v blízkosti nachádza správa. Nemecký vojak názorne ukázal, ako sa narába s výbušnami. Na konci kurzu údajne každý dostal pištoľ ráže 9 mm s 25 nábojmi, 1,5 kg výbušnín, suchú stravu na tri dni, 1 000 Ks a asi 10 sovietskych rubľov.⁵⁹ Podobná verzia sa nachádza aj v protokoloch z vyšetrovania J. Vicena orgánmi ŠtB z roku 1957. Vicen však lokalizuje krátky kurz do obce Alt Molletein, nachádzajúcej sa ešte na rakúskom území. A. Tunega vo svojej výpovedi z roku 1949 uvádza, že k stretnutiu s nemeckými vojakmi a civilistami došlo v Moravskej Třebovej, teda nie v podhorskej obci. Pritom dodáva, že až keď ich Vicen oboznámil so svojím špeciálnym poslaním na Slovensku, „... dali nám spôsob, ako máme prísť do styku s ľuďmi, ktorých

HM pomáhal v Moravskom Sv. Jáne nakladať vysielačku a zásoby. Vysielačka aj so zásobami bola zničená pri bombardovaní Plzne. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 280/1. R. Komandera. Poverenie vnútra VII. odbor. Zápisnica, napísaná dňa 29. 8. 1947 na ministerstve vnútra v Prahe. Vypočúvaný je Rudolf Komandera. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 280/1. R. Komandera. Poverenie vnútra VII. odbor. Zápisnica, napísaná dňa 19. 9. 1947 na Povereníctve vnútra VII. odbor. Vypočúvaný je Rudolf Komandera.

58 VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, s. 31.

59 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/2 I. Danák. Zpravodajská zápisnica napísaná dňa 24. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Ignác Danák.

*oni pre záškodnícke činy na Slovensku ponechali.*⁶⁰ Ďalej, podobne ako vo výpovedi I. Danáka, uvádza inštruktáž o poznávacom čísle 23 a výplatu peňazí. Tunega teda nespomína, žeby od Nemcov dostali nejaké zbrane a výbušniny a nespomína ani inštruktážny kurz. Zrejme nešlo o taký podrobný inštruktážny kurz, ako opisuje Danák – tu mohla zohrať svoju úlohu projekcia vyšetrovateľa – no v každom prípade členovia skupiny dostali pistole, trhavinu, potraviny a peniaze.

Skupina pokračovala v ceste spoločne nákladným autom smerom na Olomouc. Každý mal dokumenty o tom, že je slovenským robotníkom, pracujúcim v Linzi. Pri obci Březová neďaleko mesta Litovel došlo k jej rozdeleniu na dve. Prvá skupina v zložení I. Danák, A. Tunega, M. Jánošík, O. Čačko a M. Ďurček išla ďalej pešo a druhá na čele s J. Vicenom pokračovala nákladným autom až do Olomouca. Podľa Danákovej i Vicenovej výpovede obidve skupiny, keď boli mimo nemeckého dohľadu, výbušniny a zbrane zahodili. Skupina, kde bol Tunega, ďaleko nezašla. Front sa nezadržateľne blížil, a tak sa ukryli v obci Březová v jednej stodole, kde prečkali prechod frontu. Potom pokračovali cez Zlín a Starý Hrozenkov na Slovensko. Pri Trenčíne sa rozišli. Pre sedemčlennú skupinu, ktorú viedol J. Vicen, vývoj udalostí sa neudial tak hladko. Front prečkali v pútnickom mieste Svätý Kopeček pri Olomouci. Keď začali cestu na Slovensko, 8. mája 1945 ich zaistila sovietska NKVD. Podozrivý nebol J. Vicen a časť chlapcov, ktorí pochádzali zo západného Slovenska, ale tí, čo pochádzali z Prešova. Nasledovalo obvinenie zo špionáže a deportácia do väzenia v poľskom Ratibore. Zážitky zo sovietskeho väzenia mali dôležitý vplyv na Vicenov radikálny protikomunistický postoj: „...*videl som, ako bolševici zaobchádzajú s ľuďmi a zaumienil som si, že urobím všetko, čo je v mojich silách, aby som pomohol ničiť bolševickú moc.*“⁶¹ Z väzby ho prepustili spolu s ďalšími československými občanmi koncom júla 1945.

A. Tunega prišiel do Trenčína k svojim rodičom. Ostal tu však iba dva dni, pretože dostal správu, že ho hľadá miestna milícia a chce ho vyšetrovať v súvislosti s jeho aktivitami v HM. Z Trenčína odišiel k starým rodičom do Dolných Motešíc, kde si riadne policajne prihlásil svoj pobyt a ostal tu až do októbra 1945. Tu sa stretol s A. Púčikom. I. Danák a M.

60 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

61 VICEN, Jozef: *Vo víroch rokov 1938 – 1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 129.

Ďurček také šťastie nemali. Hneď ako sa prihlásili na národnom výbore v Bánovciach nad Bebravou, boli tri týždne väznení a po prevzatí sovietskou NKVD eskortovaní do Bratislavy.⁶² Nasledovali ich výsluchy, ďalšia eskorta do Šale nad Váhom a po troch týždňoch prepustenie. Asi po mesačnom pobyte v Dolných Motešiciach – koncom mája alebo začiatkom júna 1945 – odcestoval do Skalice, aby zistil osud zabudnutej kartotéky STO. Spolu so svojím bratancom Františkom Herényim navštívil farára (v Moravskom Sv. Jáne alebo v Borskom Sv. Jure), ktorý mu povedal, že prechod frontu prečkal v Šaštíne, ale po návrate našiel v budove fary porozhadzované kartotéky s nalepenými fotografiami, ktoré spálil. Tým Tunega považoval svoju úlohu za splnenú. Ak bola kartotéka zničená, otázka je, aké zoznamy sa dostali do rúk štátnobezpečnostným orgánom ČSR. Podarilo sa im zrejme identifikovať hlásky.⁶³

62 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/2 I. Danák. Zpravodajská zápisnica napísaná dňa 24. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Ignác Danák.

63 Spravodajskou činnosťou HM sa po vojne intenzívne zaoberalo vojenské OBZ. Náčelník oblastnej správy OBZ pplk. Pavel Marcely mal začiatkom roka 1946 k dispozícii zoznam hlások, no OBZ malo ešte isté problémy s identifikáciou osôb, ktoré k nim patrili. Podľa správy P. Marcelyho: „*Pracovalo v tejto spravodajskej organizácii 125 registrovaných agentov... Najbližším úkolom 1. oddelenia OS OBZ je odhaľovať jednotlivých agentov. Pomocou môjho dôverníka sa mi podarilo zistiť meno agenta č. 169. Tento agent bol už pre iné delikty podľa nar. SNR 33/1945 zaistený v Banskej Bystrici, preto som si ho vyžiadal a nachádza sa teraz na OS OBZ. Je pravdepodobné, že jeho pomocou odhalím väčšinu agentov... Spomínaný agent č. 169 je už natoľko spracovaný, že bude môcť byť v najkratšom čase vyslaný do Rakúska s úkolom dať sa do styku s Dr. Ladislavom Jankovičom, Gosiorovským a inými. Povereníctvo vnútra VI. odbor pátra súčasne tiež po spomenutej spravodajskej organizácii, ale po inej línii.*“ A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/12 Š. Chalmovský. Dok. č. 140196/1A-Taj. zprav. Pripis veliteľstva 4 oblasti, Oblastná správa OBZ ministerstvu národnej obrany, Hlavná správa OBZ, Bratislava 12. 4. 1946. Agent č. 169 bol Ladislav Krátky. Pozri: MILLA, Michal *Slovenskí katolícki skauti a Hlinkova mládež v rokoch 1938 – 1945*. Rigorózna práca. Trnava, 2004, s. 110.

3. Začiatky domácej rezistencie, prípade Štefan Chalmovský (1945 – 1947)

A. Púčik sa s A. Tunegom v Dolných Motešiciach radili o tom, čo robiť ďalej. Bolo tu nedokončené štúdium (Púčik si privyrábal ako zamestnanec notárskeho úradu v Dolných Motešiciach), ale aj vnútorná nespokojnosť s pomermi, ktoré vznikli v obnovenej ČSR. Ako možnosť uniknúť možnej perzekúcii a súčasne zabezpečiť si nerušené štúdium obaja zvažovali vstup do KSS. A. Tunega si podal prihlášku do KSS v Dolných Motešiciach podľa jeho vyjadrenia v júli 1945. Pred prijatím za člena strany mu ponúkli funkciu kultúrneho referenta MO KSS.⁶⁴ Tunega však v októbri 1945 začal opäť študovať v Bratislave, preto sa nakoniec riadnym členom KSS nestal. A. Púčik sa tiež rozhodol pre vstup do KSS z rovnakých dôvodov ako Tunega: „... v roku 1945 som vstúpil do KSS, a to jednak z presvedčenia, jednak preto, aby som kryl svoju minulosť.“⁶⁵ Púčik a Tunega teda stáli pred vnútornou dilemou. Prijatť novú realitu pre ktorú bola typická rozpínavosť komunizmu, alebo postaviť sa proti nej a pokúsiť sa ju zmeniť. Pozorne sledovali politické a spoločenské dianie a rozhodli sa postaviť na odpor. Nešlo iba o nespokojnosť jednotlivcov. Podobné pocity mala významná časť slovenských vysokoškolákov, nehovoriac o frekventantoch a absolventoch VVŠ HM. Púčik a Tunega zaznamenali, že na Slovensku sa rozširujú letáky, namierené proti existujúcim politickým pomerom. To im vnuklo myšlienku, že by podobné letáky mohli

64 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Krajské veliteľstvo ŠtB v Bratislave. Úradný záznam. V Bratislave 19. 1. 1949.

65 ŠA Bratislava, f. Štátny súd, Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica, napísaná dňa 10. 5. 1949 a nasledujúce dni na Štátnom súde o hlavnom pojednávaní konanom v Bratislave v trestnej veci proti A. Púčikovi a spol.

vydávať aj oni. V neďalekej obci Dežerice pracovala na notárskom úrade Anna Tomanová, ktorá sa s Tunegom a Púčikom poznala od detstva. Na podnet A. Púčika dokonca absolvovala v roku 1944 dvojtyždňový spravodajský kurz HM.⁶⁶ A. Tunega navštívil Tomanovú v úrade, počas rozhovoru s ňou v miestnosti, kde sa nachádzal jednoduchý rozmnožovací stroj (hektograf) otvoril okno, ktoré pri odchode iba privrel, ale nezaistil. Púčik s Tunegom potom v noci cez okno vzali prístroj a odniesli ho do Dolných Motešíc.⁶⁷ Tu v byte u Lukáša Kalvastra, strýka A. Tunegu, rozmnožili 60-krát leták s nápisom *Slováci a Slovenky*. Práve v tomto období, teda ešte v auguste 1945, prišiel do Dolných Motešíc Milan Jánošík alebo Oto Čačko so správou, že z Rakúska sa vrátil Š. Chalmovský a býva u rodičov v Topoľčanoch. Púčik a Tunega boli, prirodzene, zvedaví, čo je nové v Rakúsku, ako sa vodí ich priateľom. Preto sa rozhodli podniknúť cestu do Topoľčian.

Š. Chalmovský po absolvovaní právnickej fakulty v Bratislave v roku 1944 sa stal zamestnancom HV HM ako referent hospodárskej správy a referent pre evakuáciu HM z východného Slovenska. Z krátko exilu v Rakúsku sa vrátil ešte v júli 1945. Chalmovský bol nespokojný s pomermi na Slovensku. Podľa jeho vyjadrenia: „*Po mojom príchode zo Salzburgu pozoroval som politický vývoj na Slovensku... boli rozpúšťané katolícke spolky a miestami prehliadky na katolíckych farách a obava o budúcnosť slovenskej mládeže, že sa nedostane späť na štúdium vysokých škôl (rozumejúc mládež z bývalej HM)*“.⁶⁸ V tom čase bývali v Topoľčanoch aj

66 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/28 A. Tomanová. Zápisnica napísaná dňa 25. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB, vypočúvaná je Anna Tomanová.

67 Túto verziu udáva A. Tunega a podľa všetkého je pravdivá. A. Tomanová teda nevedela o zámere Tunegu a Púčika zmocniť sa hektografu. Aj napriek tomu ju koncom roka 1945 orgány ŠtB zaistili a držali vo vyšetrovacej väzbe od 21. 12. 1945 do 6. 6. 1946. Verzia ŠtB, ktorá chcela do krádeže hektografu namočiť aj A. Tomanovú, sa odzrkadlila v protokole z vyšetrovania A. Púčika z roku 1946. Tomanová svoju účasť vytrvalo aj napriek nátlaku popierala a nakoniec bola prepustená pre nedostatok dôkazov. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

68 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/12 Š. Chalmovský. Zápisnica napísaná dňa 20. 2. 1946 na Povereníctve

bratia Augustín a Jozef Hubovci, ktorí patrili k bývalým frekventantom VVŠ HM a s Chalmovským sa dobre poznali. Stretávali sa na kúpalisku, v kaviarni pri kartách a na korze. Debatovali o súčasných pomeroch a hľadali východisko, všimli si dennú tlač. Osobitne sa ich dotkol článok v komunistickom denníku *Pravda*, ktorý útočil na VVŠ HM ako na „hniezdo fašizmu“ medzi akademikmi. Na porade Š. Chalmovského, bratov Hubovcov, Bruna Bezáka a Ladislava Kočana 15. augusta 1945 sa rozhodlo, že treba robiť niečo konkrétne. Vedúcou osobnosťou v tejto skupine bol Chalmovský. Jeho iniciatíva vyplývala aj zo skutočnosti, že sa dozvedel o odvlečení J. Vicena orgánmi sovietskej NKVD a preto sa prakticky rozhodol prevziať Vicenovu vedúcu funkciu v STO na Slovensku.⁶⁹

Pôvodný návrh Chalmovského rozdeliť Slovensko na viacero oblastí a tam organizovať činnosť sa ukazoval ako nereálny a ani sa nezačal uskutočňovať. Chalmovský vypracoval smernice pre prácu v ilegalite. Potom dostal odkaz, že sa s ním chce stretnúť bývalý spolužiak z gymnázia Anton Kšinant, ktorý počas prvej Slovenskej republiky vykonával funkciu obvodného tajomníka HSLS v Zlatých Moravciach a koncom vojny bol zástupcom okresného veliteľa PO HG v Zlatých Moravciach, kde organizoval akcie proti partizánom a osobám podozrivým z účasti na odboji. Pri stretnutí s Chalmovským v Jacovciach vysvitlo, že Kšinant ušiel začiatkom októbra 1945 z vyšetrojúcej väzby v Zlatých Moravciach a žije v ilegalite. Jeho postoj k súčasnému režimu bol jednoznačne záporný. Na ďalších stretnutiach s Chalmovským Kšinant navrhol vytvorenie ilegálnej organizácie, ktorá by pracovala v duchu bývalej HSLS, teda zdôrazňovala by kresťanský a národný princíp a zachytila by tak veľkú časť slovenského obyvateľstva. V prípade vojnového konfliktu medzi Sovietmi a Američanmi by prevzala moc na Slovensku. Chalmovského smernice odmietol. Zdali sa mu príliš akademické.⁷⁰ Podľa Kšinanta mala byť ilegálna organizácia (ilegálna HSLS) založená najprv v jednom okrese – Zlaté Moravce

vnútra VII. odbor v Bratislave. Vypočúvaný je Štefan Chalmovský.

69 VICEN, Jozef: Zhasli nám tri hviezdy. In: *Svedectvo*, roč. 8, 1999, č. 5, s. 20.

70 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/16 J. Reisenauer. Zápisnica napísaná dňa 1. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VI. odbor v Bratislave. Vypočúvaný je Ján Reisenauer. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/12 Š. Chalmovský. Zápisnica napísaná dňa 20. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VII. odbor v Bratislave. Vypočúvaný je Štefan Chalmovský.

a po potvrdení svojej funkčnosti aj v ďalších okolitých okresoch a neskôr na celom Slovensku. Spoľahlivú bázu na vytvorenie tejto organizácie mali tvoriť bývalí miestni predsedovia HSLS. Kšinant vniesol do organizovania ilegálnej skupiny väčšiu mieru radikalizmu. Práve v čase stretnutí a diskusií Chalmovského s Kšinantom pricestoval do Topoľčian A. Púčik, kde sa stretol s A. Hubom. A. Huba ho zaviedol ku Chalmovskému, ktorého Púčik dovtedy poznal iba z videnia. Podľa Púčikovej výpovede „*Dr. Chalmovský, nakoľko ma ešte nepoznal, bol opatrný v rečiach a hovoril, aby sme pracovali najmä šepkanou propagandou, rozširovali správy hlavne proti židom, i keď sa nezakladali na pravde.*“⁷¹ Išlo teda o všeobecný rozhovor bez konkrétnych záverov, ktoré by viedli k spolupráci. Zmienku o šírení správ proti Židom mohol do Púčikovej výpovede vsunúť vyšetrovateľ. O dva týždne neskôr odišiel za Chalmovským do Topoľčian energetickejší Tunega. Oznámil mu, že majú k dispozícii jednoduchý rozmnožovací stroj a písací stroj. Ukázal mu vytlačený leták Slováci a Slovenky. Chalmovský však text letáku neschválil a preto Púčik s Tunegom letáky spálili a vôbec ich nerozširovali.⁷² Chalmovskému prišla informácia o možnosti tlačenia letákov vhod, pretože na ďalšom stretnutí s Kšinantom, keď Kšinant navrhol vydávanie ilegálnych novín pod názvom *Slovák* (podľa denníka bývalej HSLS), mohol sľúbiť, že sa postará o jeho tajné rozmnoženie. Vzťahy Tunegu k Chalmovskému a jeho činnosti boli určite užšie ako u Púčika. Nešlo iba o otázku dôvery, ale povahových vlastností. Priznal to aj Púčik: „*O Tunegovi môžem toľko povedať, že je povahy výbojnejšej ako ja a myšlienka ilegálnej práce vznikla v ňom. Tiež Dr. Chalmovský poveril Tunegu akýmsi vedením u nás, nakoľko sa mu zdal energetickejší.*“⁷³ Svedčí o tom aj skutočnosť, že Tunega si z dôvodu lepšieho krytia zaobstaral falošné osobné doklady na meno Anton Trnka.⁷⁴ A. Púčik, A. Tunega a M. Jánošík v byte L. Kalvastra v Dolných Motešiciach vytlačili

71 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/13 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 14. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VI. odbor, I. sekcia. Vypočúvaný je Albert Púčik.

72 Tamtiež.

73 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/13 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 14. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VI. odbor, I. sekcia. Vypočúvaný je Albert Púčik.

74 ŠA Bratislava, f. Štátny súd, Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica, spísaná dňa 4. 2. 1949 v Bratislave v trestnej veci proti A. Púčikovi a spol. s A. Tunegom.

najprv Chalmovského smernice (po zohľadnení Kšinantových pripomienok) v náklade 50 – 60 kusov. Púčik priniesol Chalmovskému vytlačené smernice. Chalmovský vyjadril spokojnosť, nabádal k opatrnosti a dal Púčikovi rukopis ilegálneho *Slováka* označeného číslom 82, čím sa vedome nadviazalo na posledné číslo týchto novín, vydané začiatkom apríla 1945. Prvé číslo ilegálneho *Slováka* v náklade 60 kusov vytlačil v Dolných Motešiciach okrem Púčika, Tunegu a Jánošíka aj Oto Čajka, ktorého priviedol z Trenčína A. Tunega. Celý náklad okrem jedného výtlačku odovzdali Chalmovskému. Prvé číslo ilegálneho *Slováka* bolo načasované na 26. októbra 1945, malo vyjsť v deň šiesteho výročia voľby prezidenta prvej Slovenskej republiky J. Tisa. Zhodou okolností vyšlo o štyri dni neskôr, keď došlo k prevezeniu J. Tisa na Slovensko. Ilegálny *Slovák* sa zamerail na osobu prezidenta J. Tisa, pokúšal sa o reflexiu politiky prvej Slovenskej republiky, pričom poukazoval na jej klady v porovnaní so súčasnosťou.

Chalmovského smernice, ktoré rozmnožovali Púčik a Tunega, sú autentickým dokladom zmyšľania celej skupiny, vyjadrením jej politického kréda, plánov, cieľov a organizačných foriem. Prvá časť smerníc sa venuje teoretickým východiskám a zdôvodňuje potrebu ilegálnej práce: „*Nášmu národu, hoci žil v samostatnom Slovenskom štáte, hrozilo v prípade nemeckého víťazstva strašné nebezpečie – smrť v mori novopohanského nacizmu. Teraz, po víťazstve nad Nemeckom, hrozí mu však tak isto strašné nebezpečie, ak nie strašnejšie: Ztročenie boľševickým komunizmom, jeho ideológiou, svetonázorom a metódami. Účinky komunistickej diktatúry na Slovensku dirigovanej z Moskvy, sú už dnes jasne badateľné a veľmi zreteľne nám rysujú osud, ktorý nás Slovákov očakáva pod nadvládou komunizmu. Teror, útlak, žalárovanie, obmedzovanie osobnej slobody, majetkovej, náboženskej, tlačovej, zhromažďovacej, slobody prejavu a vôle, ľudové súdy, hospodársky a kultúrny úpadok Slovenska, to sú doteraz výsledky oslobodenia Slovenska komunistami. A čo nás očakáva v budúcnosti? Nič, len zvýšený teror, prenasledovanie všetkých statočne a poctivo zmyšľajúcich Slovákov... Musíme sa vzoprieť a postaviť sa proti diktatúre komunizmu, tak ako sme sa postavili proti diktatúre nacizmu... Naším cieľom je: 1. Predovšetkým odstránenie komunizmu a jeho historicko-materiálnej ideológie a svetonázoru, 2. Udržanie kresťanského svetonázoru na Slovensku a jeho uplatnenie sa v živote verejnom i súkromnom, 3. Zavedenie ľudského sociálneho poriadku na Slovensku, 4. Nastolenie skutočného a pravého demokratického režimu na Slovensku podľa zásad o demokracii, vyslovených vo vianočnom*

*posolstva Pia XII. z roku 1944, 5. Podľa vývinu medzinárodnej politickej situácie obnovenie samostatného, demokratického slovenského štátu či už v rámci federatívnej Č-SR, alebo v rámci nejakého federatívneho zväzu stredoeurópskych – európskych národov.*⁷⁵

Zo Smerníc vyplýva jednoznačne odmietavý postoj ku komunizmu, upozornenie na jeho nebezpečenstvo, a to v čase, keď sa mnohí nechali klamať iba vonkajším zdaním a domnievali sa, že Moskva a komunistické hnutie sa budú demokratizovať. Odmietnutý tu nie je len komunizmus, ale aj nacizmus, takže odpor proti komunizmu nepramení z príchylnosti k nacizmu, ale z presvedčenia o nesprávnosti oboch systémov. Tvorcov a prívržencov smerníc teda nemôžeme automaticky považovať za prívržencov minulého politického systému, požadujúcich návrat starých časov. Sami sa prihlásili k demokracii ako najvhodnejšej politickej forme. Dôvod, prečo sa postavili proti prenikaniu komunizmu na Slovensko, tkvel práve v tom, že sa zasadzovali za práva a slobody, ktoré sa nerešpektovali. Je pozoruhodné, že myšlienka samostatného slovenského štátu v smerniciach sa nechápe dogmaticky ako jediné schodné riešenie, ale spája sa s česko-slovenskou federáciou, prípadne stredoeurópskou federáciou. Smernice vychádzajú zo skutočnosti, že otvorený ozbrojený odpor proti nastupujúcej komunistickej totalite by nemal význam. O to väčší význam pripisujú spravodajskej činnosti. Jej cieľom bolo zmapovať terén, spoznať ľudí a organizácie nového režimu, určiť, kto je nepriateľ a kto priateľ, prípadne perspektívny spolupracovník. Organizácia mala pracovať bunkovým systémom. Jej jadrom sa mali stať 4 až 5-členné bunky zakladané v obciach, mestách a na rôznych pracoviskách, ktoré nemali vzájomne vedieť o svojej existencii. Tvorcovia smerníc však zloženie týchto buniek úzko viazali najmä na aktívnych príslušníkov bývalej HSĽS a HG. Bolo to určité obmedzenie celého zámeru, pretože ho viazalo na príslušníkov nedemokratického režimu prvej Slovenskej republiky. Na druhej strane išlo o ľudí, s vyhraneným protikomunistickým postojom.

Začiatkom novembra 1945, keď A. Tunega priniesol Chalmovskému do Topoľčian rozmnožené smernice a leták – reťazový list, Chalmovský mu odovzdal rukopis ďalšieho ilegálneho *Slováka* č. 83. Toto číslo rozmnožili v Dolných Motešiciach A. Púčik, A. Tunega a M. Jánošík v cel-

75 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, kartón č. 197. Smernice – dôkazový materiál. Š. Chalmovský a spol.

kovom počte 75 výtlačkov.⁷⁶ Keď Púčik zanesol Chalmovskému vytlačeného *Slováka* č. 83, informoval ho, že spolu s Tunegom sa chcú zapísať na vysokoškolské štúdium do Bratislavy. Asi tri týždne po zápise sa s Púčikom v Bratislave skontaktoval A. Huba a oznámil mu, že zohnal pokazený cyklostyl, ktorý by po oprave mohol lepšie tlačiť ilegálneho *Slováka* a iné tlačivá. Púčik cyklostyl skutočne od Hubu prevzal a preniesol do Dolných Motešíc. K využitiu prístroja už nedošlo pre zaistenie Púčika bezpečnostnými orgánmi.

Chalmovského ilegálna organizácia bola konfrontovaná aj s otázkou, či sa vyzbrojiť. Ešte v júni 1945, teda v čase, keď Púčik a Tunega nemali kontakt s Chalmovským, stretol sa s nimi v Dolných Motešiciach mladý učiteľ Jozef Lexmann pochádzajúci zo susednej dediny Bobot. Púčika už dlhšie poznal a dôveroval mu. Podľa výpovede J. Lexmanna na stretnutí sa ho Tunega opýtal, či má zbrane. Lexmann mu odpovedal záporne, no vyjadril sa v tom zmysle, že má možnosť zbrane zohnať. Na to ho Tunega požiadal, aby zohnal toľko zbraní, koľko môže. V tom čase to nebolo ťažké. Veď vojna trvala až do jari 1945 a ľudia si nechali množstvo zbraní a munície. Lexmann potom zohnal dva samopaly s nábojmi, ktoré si ukryl po prechode frontu v hore pri dedine Lysica. Za ne mu Tunega zaplatil 1 800 korún. O niekoľko dní neskôr priniesol J. Lexmann z Lysice ďalšie dva samopaly, za ktoré dostal od Tunegu 2 000 korún.⁷⁷ Lexmann teda odovzdal Tunegovi a Púčikovi celkovo štyri samopaly (dva nemeckej a dva ruskej výroby). Samopaly neboli v dobrom stave, chytala ich hrdza. Ukryli ich v stodole L. Kalvastra v Dolných Motešiciach. Túto verziu potvrdzuje aj Tunegova výpoveď z roku 1949. A. Púčik uvádza vo svojej výpovedi z roku 1946 odlišnú verziu. Za prvé dva samopaly vyplatil Lexmannovi údajne on sám sumu 3 500 korún. Za ďalšie samopaly dostal Lexmann údajne 4 000 korún. Zaujímavé sú dôvody ozbrojovania, ktoré uvádza Púčik v protokole z vyšetrovania: „*Tieto zbrane sme zbierali za tým účelom, že sme sa dopočuli, že židia tiež kupujú zbrane, že za automat dávajú 20 000. – Kčs a keby sa na Slovensku niečo stalo, aby sme mohli robiť*

76 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/13 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 14. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VI. odbor, I. sekcia. Vypočúvaný je Albert Púčik.

77 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/11 J. Lexmann. Zápisnica spísaná na Povereníctve pre veci vnútorné VI. odbor dňa 15. 1. 1946. Vypočúvaný je Jozef Lexmann.

poriadok. Ďalej sme počítali s tým, že medzi Ruskom a Angličanmi nastane konflikt, ktorý my využijeme k tomu, aby tu bola nastolená taká vláda, s ktorou by ľud súhlasil. Hovorilo sa o federatívnom štáte Čechov a Slovákov. Tiež bolo uvažované na tom, že pri budúcich voľbách, keby nastalo nedorozumenie medzi stranami, t.j. keby jedna strana prehrala a chcela by si násilím zaistiť víťazstvo, využili by sme toho zmätku na postavenie vlády, ktorá by nám zodpovedala.⁷⁸ O tom, že ukrývajú zbrane Tunega a Púčik informovali Chalmovského. Podľa výpovede Chalmovského: „... povedal som im, že keď ich majú, aby ich už držali (chceli sme ich použiť na udržanie poriadku). Je pravda, že zbrane sa mali udržať pre prípad, že by sa situácia zmenila, t.zn. že by sme sa my dostali k veslu. Samozrejme, že my sami by sme sa nemohli na seba spoliehať, ale sme počítali s tým, že keby došlo k americko-sovietskej vojne. O tom sme debatovali s Hubom, Tunegom a Púčikom, že príde k americko-ruskému konfliktu a my by sme sa pridali k Američanom, prípadne, že by Američania obsadili Slovensko, by sme nečakali, že nám prídu Američania pomôcť, ale sami sme si chceli pomôcť... Pri poslednej návšteve Kšinant navrhoval, aby sme utvorili jednu ozbrojenú skupinu, ktorej cieľom by bolo organizovať únosy politicky exponovaných ľudí a to z radov NV, KSS, oslobodenie väzňov. Túto myšlienku som však zamietol... My sme mali vybudovať politickú organizáciu, t. zn., že vojenskú stránku nechať na pokoji a venovať sa politickej stránke na Slovensku.“⁷⁹ Z uvedeného vyplýva, že síce dochádzalo k zhromažďovaniu zbraní, no táto činnosť nebola prioritou skupiny a nemala viesť k iniciatívnej príprave ozbrojeného prevratu. Otázka ozbrojenia Púčika a Tunegu bola vysvetlená, no existuje tvrdenie, podľa ktorého „...spolu s O. Čačkom, A. Tunegom, A. Púčikom, I. Danákom a ďalšími členmi STO Vicen založil ilegálnu ozbrojenú organizáciu Biela garda, ktorej štáb sa schádzal v poľovníckej chate na Tríbeči. Výzbroj tejto organizácie pochádzal z arzenálu Pohotovostných oddielov Hlinkovej gardy (PO HG), ktoré

78 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/13 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 14. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VI. odbor, I. sekcia. Vypočúvaný je Albert Púčik.

79 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/12 Š. Chalmovský. Zápisnica napísaná dňa 20. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VII. odbor v Bratislave. Vypočúvaný je Štefan Chalmovský.

ukryl Tibor Benkovič, ich bývalý člen.⁸⁰ Toto tvrdenie nie je ničím podložené, je to fabulácia z dielne ŠtB. Vicen nemal záujem zakladať takúto ozbrojenú organizáciu, nebol to jeho štýl práce. Navyše v tom čase neudržiaval kontakty s uvedenými osobami.

V súvislosti so skupinou Š. Chalmovského je dôležitá otázka jej prepojenia so slovenským exilom na Západe. Niektorí exiloví činitelia, konkrétne Chalmovského bývalí spolupracovníci z HM A. Macek a L. Jankovič mali záujem na tom, aby sa nadviazali vzájomné kontakty a rozvinula sa spolupráca. Iniciatíva vyšla od L. Jankoviča. L. Jankovič využil, že bývalý frekventant VVŠ HM Vladimír Štubňa sa v októbri 1945 vracia z Rakúska na Slovensko oficiálnou cestou ako repatriant. L. Jankovič poveril Štubňu, aby zistil, čo sa stalo s jeho bratmi, ale aj s príslušníkmi HM, VVŠ HM a vôbec, aká je situácia na Slovensku. O týchto veciach sa mal informovať u Š. Chalmovského. Štubňa skutočne po príchode na Slovensko vyhľadal Chalmovského v Topoľčanoch. Keď mu Štubňa spomenul L. Jankoviča, Chalmovský sa vyjadril, že „.... dovedú pracovať aj bez Jankoviča a že začínajú organizovať akúsi sieť podzemného hnutia.“⁸¹ Chalmovský sľúbil vypracovať do začiatku novembra 1945 všeobecnú situačnú správu o politických pomeroch na Slovensku, s tým, že Štubňa mal zabezpečiť jej prenos do Rakúska L. Jankovičovi. Štubňa sa však k Chalmovskému už viac nevrátil a správu neprevzal. Spojenie so zahraničím teda neexistovalo.

Chalmovský a ďalší z jeho skupiny sa istý čas spoliehali, že v exile pracuje slovenská vláda a prezident. Informácie boli veľmi protichodné. Táto otázka bola dôležitá aj pre J. Vicena, ktorý ako šéf domácej STO bol prisahou viazaný dodávať informácie slovenskej exilovej vláde. Vicen po návrate z väznice NKVD v poľskom Ratibori v auguste 1945 začal kontaktovať členov STO, no narazil na rozpačité reakcie a najmä kardinálnu otázku: existuje vôbec slovenská exilová vláda? Preto sa rozhodol skutočný stav vecí sám preveriť. Začiatkom októbra 1945 prekročil československo-nemecké hranice a dostal sa do americkej okupačnej zóny Nemecka. V Regensburgu sa zastavil u svojho bývalého dekana Antona Bugana, no ten nič konkrétne nevedel a odkázal ho na arcibiskupský úrad

80 VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, s. 32.

81 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/53 V. Štubňa. Zápisnica napísaná dňa 18. 3. 1946 na Povereníctve pre vnútro VI. odbor v Bratislave. Vypočúvaný je Vladimír Štubňa.

v Mníchove. Arcibiskup Michael Faulhaber nebol prítomný vo svojom sídle, no Vicen sa od jeho tajomníka Heuhäulera dozvedel, že Tiso poslal arcibiskupovi žiadosť o azyl, že mu odpovedali kladne, no skôr ako túto odpoveď doručili, Tisa zaistili Američania. Potom Vicenovi odporučil navštíviť jezuitský kláštor v Mníchove. Tamojší páter Baumann mu povedal, že Tiso je internovaný v Garmisch-Partenkirchene. Farár v Garmisch-Partenkirchene Vicenovi povedal, že má prístup do amerického internačného tábora a je priamo Tisovým svedníkom. Súhlasil s tým, aby Vicen dal informácie pre Tisa o situácii v ČSR. Kňaz si všetko stenograficky zaznačil a sľúbil, že to odovzdá Tisovi.⁸² Vicen dosiahol aj spätnú väzbu. Tiso mu cez farára dal vedieť, že nevie, čo s nimi bude, lebo ešte nikto nehovoril s ním ani s ďalšími internovanými členmi slovenskej vlády.⁸³

Po návrate do ČSR Vicena koncom októbra šokovala správa, že J. Tiso a členovia slovenskej vlády boli vydaní do ČSR. Tým STO stratila opodstatnenie. Nemohla plniť svoje základné poslanie – chýbala totiž slovenská exilová vláda, pre ktorú mala pracovať: *„Touto cestou jsem zjistil, že vláda slovenská je zavřena, že v zahraničí neexistuje žádná reprezentace Slovenska, že není náznaků, že by v dohledné době Západ vyvolal válku proti Východu a otázka samostatného Slovenska, že je neaktuální, že se přijímá koncepce nedělné republiky Československé.“*⁸⁴ Vicen po návrate svojim potenciálnym spolupracovníkom odporúčal, aby študovali na vysokých školách a zaradili sa do riadneho občianskeho života. Svoje názory na prácu v zmenenej situácii chcel zrejme tlmočiť aj Š. Chalmovskému, ktorého navštívil v Topoľčanoch spoločne s Jozefom Bačkorom, futbalistom ŠK Bratislava asi začiatkom novembra 1945.⁸⁵ Vicen a Bačkor sa poznali z bývalého Zväzu vysokoškolského študentstva. Podľa Bačkorovej

82 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-4 J. Vicen. Správa vyšetřování MV Praha 29. 6. 1957. Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

83 VICEN, Jozef: *Vo víroch rokov 1938 – 1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 306.

84 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-4 J. Vicen. Správa vyšetřování MV Praha 29. 6. 1957. Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

85 J. Bačkor vo svojej výpovedi kladie návštevu na koniec októbra 1945, a to ešte pred vydaním prezidenta a vlády prvej Slovenskej republiky J. Tisa do ČSR. Uvádza však, že na stretnutí s Chalmovským v Topoľčanoch mu Chalmovský ukázal prvé a druhé číslo ilegálneho *Slováka*. Keďže vieme datovať vydania oboch čísel *Slováka*, stretnutie sa muselo uskutočniť až začiatkom novembra 1945.

výpovede: „Dr. Chalmovský pri rozhovore pýtal sa Vicena, čo je nové a čo vybavil. Vicen na to vyprával o jeho ceste do Nemecka, medzi čím navštívil Mníchov, kde hľadal o slovenskej vláde informácie u arcibiskupa Faulhabera, ktorého nenašiel a informácie dostal od jeho tajomníka, od ktorého zistil, že správy o príchode slovenskej vlády do Ameriky sú mylné.“⁸⁶ Vicen ani Bačkor neschvaľovali spôsob práce Š. Chalmovského, najmä ilegálne smernice a vôbec, aby sa pracovalo pod firmou bývalej HSĽS, čo bolo nečasové a sťažovalo možnosť legalizácie tzv. tretej politickej strany, o ktorej sa vtedy veľa diskutovalo. Hoci sa plánovalo ďalšie stretnutie, nikdy k nemu nedošlo. Neskôršie výpovede Chalmovského pred vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB boli zrejme manipulované, pretože práve v nich sa vyskytujú nepodložené a nelogické tvrdenia o tom, že jedným z hlavných cieľov jeho organizácie bolo nájsť spojenie s exilovou slovenskou vládou. Nič nenasvedčuje tomu, že by sa o to Chalmovský alebo niekto z jeho okolia pokúšal. J. Vicen si zrejme zo stretnutia so Š. Chalmovským odnášal rôzne materiály, ktoré Š. Chalmovský šíril. Od Vicena sa potom cez Ferka Paňka, ktorý pracoval ako kuriér L. Jankoviča, niektoré materiály dostali k L. Jankovičovi do Rakúska. Išlo najmä o situačnú správu o politických pomeroch na Slovensku a v ČSR. Tento materiál bol prvou ucelenejšou správou o pomeroch na Slovensku, ktorú dostal do rúk L. Jankovič.⁸⁷

Vtedajšia ŠtB, na Slovensku v rokoch 1945 – 1948 známa pod názvami NB II., VI. a neskôr VII. odbor povereníctva vnútra, sa od leta 1945 sústredila na odhaľovanie a likvidáciu ilegálnych skupín. Prevalu a rozhodujúce pozície v ŠtB mali už v tom čase členovia a prívrženci komunistickej strany. Z toho vyplývala silná dávka radikalizmu tejto inštitúcie a úsilie uviesť svoju prácu do súladu s politickou líniou komunistickej strany – vnútropolitickou i zahraničnopolitickou. Ilegálne skupiny na Slovensku predstavovali latentné nebezpečenstvo pre povojnový autoritatívny režim ľavicového typu. Štátnobezpečnostné orgány proti nim s veľkou vervou zasahovali z viacerých dôvodov. Určite istý význam tu stále mali staré

86 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/1 J. Bačkor. Zápisnica napísaná dňa 11. 1. 1946 na Povereníctve pre veci vnútorné VI./I. odbor v Bratislave. Vypočúvaný je Jozef Bačkor.

87 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 280/1. R. Komandera. Povereníctvo vnútra VII. odbor. Zápisnica, napísaná dňa 29. 8. 1947 na ministerstve vnútra v Prahe. Vypočúvaný je Rudolf Komandera.

symbolsy a inštitúcie prvej Slovenskej republiky, no v nových podmienkach išlo už o niečo iné – o definitívne etablovanie a legalizovanie komunistickej politiky na Slovensku. Z hľadiska komunistických záujmov bolo potrebné v zárodku zabrániť sformovaniu účinnejšej protikomunistickej rezistencie. Poukazovanie na prepojenie osôb činných v ilegálnom hnutí s režimom prvej Slovenskej republiky z jednej strany umožnila komunistickou stranou ovládanej ŠtB dosiahnuť dvojaký efekt. Navonok mohla vystupovať ako strážkyňa jednotnej Československej republiky, no z druhej strany mohla účinne paralyzovať protikomunisticky naladené ilegálne skupiny. ŠtB mala v tom čase záujem o zdôraznenie dôležitosti vonkajšieho efektu odhalených ilegálnych skupín. Zdôrazňovanie početnosti a nebezpečnosti týchto skupín, a to aj v rozpore so skutočnosťou, malo umocniť vážnosť jej práce i schopnosť poradiť si s nepriateľmi režimu a štátu.

Aj prípad Š. Chalmovského zapadol do týchto pomerov. Činnosť skupiny v záverečnej fáze pozorovali orgány ŠtB a vojenského obranného spravodajstva (OBZ). Š. Chalmovského zaistili už 29. novembra 1945 a ihneď vypočuli orgány OBZ v obci Bojná.⁸⁸ Vyšetrovanie viedol kpt. Viliam Šalgovič. V prípade Š. Chalmovský a spol. bolo celkovo zaistených asi 80 osôb z viacerých ilegálnych skupín, z ktorých niektoré vôbec nesúviseli so skupinou Chalmovského, iné okrajovo.⁸⁹ Výsluchy neprebiehali v rukavičkách, často sa pri nich siahlo k fyzickému násiliu. Prevaha nad zaistenými sa často dokazovala týraním. Jedného zo zaistených – Tibora Benkoviča orgán VI. odboru povereníctva vnútra por. Štefan Baroš pri výsluchu utýral na smrť.⁹⁰ Medzi zaistenými boli aj A. Púčik, jeho dvaja bratia Karol a Stanislav, švagor Viktor Belák a Tunegov strýko L. Kalvester. K ich zaisteniu došlo dňa 4. decembra 1945. Nasledovalo prvé vyšetrovanie spojené s bitkou na žandárskej stanici v Horných Motešiciach a následne v Nitre. Bratia A. Púčika boli prepustení, no A. Púčika, L. Kalvestra

88 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, 100/12 Š. Chalmovský. Veliteľstvo 9. divízie, oddelenie OBZ. Protokol spísaný dňa 29. 11. 1945 v Bojnnej s Dr. Chalmovský, Štefan.

89 SNA Bratislava, f. Povereníctvo vnútra – prez., kartón č. 14. Zprávy o činnosti povereníctva za rok 1945. Povereníctvo pre veci vnútorné – VI. odbor, I. oddelenie. Zpráva o vykonanej práci a o programe na rok 1946.

90 LETZ, Róbert: *Slovensko v rokoch 1945 – 1948. Na ceste ku komunistickej totalite*. Bratislava : ÚSKI, 1994, s. 112, 142, 212; KUKLIŠ, Július: Trestajte spolupáchateľov. In: *Nové prúdy*, roč. 3, 20. 7. 1947, č. 17, s. 337 – 338.

a V. Beláka eskortovali do väznice Krajského súdu v Bratislave.⁹¹ V Nitre sa stretli viacerí vyšetrovanci zo skupiny Š. Chalmovský a spol. Podľa spomienky Jána Macka, ktorý bol jedným z nich: „*Umývali sme sa na dvore pri studni, tu sme videli naše modriny, krvné podliatiny, pluzgiere po popálení kutáčom, dosekané a krvavé chrbty. Najviac som si zapamätal pluzgiere po popáleninách na dlaniach Dr. Chalmovského, popáleniny na spodkoch nôh u A. Púčika, rozsekané svalstvo na chrbte J. Hromadu ml. až do kosti.*“⁹²

A. Tunegovi sa podarilo zo sťahujúcej sa slučky uniknúť. Orgány ŠtB ho 2. decembra 1945 hľadali u jeho sestry Marty v Bratislave, no nenašli ho tam. M. Tunegová upozornila brata študujúceho v Bratislave na nebezpečenstvo hroziaceho zaistenia. A. Tunega potom spolu s A. Hubom, ktorému rovnako hrozilo zaistenie, odcestoval do Topoľčian k matke A. Hubu a odtiaľ k strýkovi A. Hubu, kde sa ukrývali do Vianoc 1945. Odtiaľ obaja odišli na chatu do Inoveckých hôr, kde sa ukrývali do januára 1946. Čas trávil štúdiom. So sebou si priniesli balíky kníh. Keď sa v okolí chaty začali pohybovať podozriví „lyžiar“ a miestny horár, rozhodli sa hneď odísť. Podujali sa na ďalekú cestu do Prahy so zámerom vyhnúť sa zaisteniu a pokračovať tam v štúdiu. Keď sa ukázalo, že aj v Prahe je pre nich neistá pôda, rozdelili sa. A. Tunega odcestoval ku krstnému otcovi Jánovi Herényimu do Skalice, kde sa zdržiaval až do mája 1946. A. Huba padol do rúk ŠtB. Počas pobytu v Skalici sa Tunega venoval štúdiu a vypomáhal vo vinohrade a v mäsiarskom obchode J. Herényiho.⁹³ Stále žil v ilegalite a vážne sa zaoberal myšlienkou odísť do exilu. K takémuto riešeniu sa prikláňal aj jeho otec, ktorý to považoval za najlepší spôsob, ako sa vyhnúť zatykaču. Navyše aj pre Herényiovcov znamenal pobyt Tunegu istú záťaž.

Tunegova sestra Marta, zamestnaná ako úradníčka v Sedliackej banke v Bratislave, zatiaľ hľadala možnosť, ako zariadiť bratov odchod do

91 AA, BELÁK, Blažej: *Kalendárium života Alberta Púčika*. Rukopis, s. 2.

92 MACKO, Ján: Ich spôsoby. In: *Svedectvo*, roč. 18, 2008, č. 2, s. 11.

93 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Útvar 402 A. Predbežná výpoveď zaisteného A. Tunegu, dňa 7. 1. 1949. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

Rakúska.⁹⁴ Navštívila aj Eduarda Tesára, ktorý v tom čase pracoval na pasovom oddelení povereníctva vnútra v Bratislave s prosbou, či by nemohol pre Tunegu vybaviť pas alebo aspoň priepustku. Tesár to odmietol.⁹⁵ Rovnako sa preň nepodarilo vybaviť priepustku prostredníctvom rakúskeho konzulátu v Bratislave. Po odchode zo Skalice odišiel Tunega do Plaveckého Sv. Mikuláša za svojim bratancom Františkom Herényim, ktorý tam praxoval na stavbe železnice. Týždeň býval v rovnakom podnájme ako jeho bratanec a vystupoval ako študent, ktorý je poverený botanickým prieskumom Záhoria. Telefonicky sa ohlásil svojej sestre Marte a pýtal sa jej, či sa jej podarilo nájsť nejakú spoľahlivú osobu, ktorá by ho previedla do Rakúska. Tunega pricestoval do Bratislavy, kde mu jeho sestra Marta našla dočasné ubytovanie na Kolibe v dome rodiny Mikušovcov. Podarilo sa jej skontaktovať so Zoltánom Černákom, zamestnancom istej bratislavskej zlatníckej dielne, ktorý bol ochotný jej brata previesť na rakúsku stranu Dunaja. Z. Černák previezol A. Tunegu na rakúsku stranu Dunaja na kajaku v júni 1946. Už na rakúskom území oproti hradu Devín ho však zadržala rakúska pohraničná stráž. Tunega ju však podplatil cigaretami a pokračoval ďalej až do Viedne. Tam sa ubytoval a nadviazal kontakt s Joachimom Jánošom, funkcionárom slovenského študentského spolku Tatraň vo Viedni, ktorý študoval na Vysokéj škole technickej a udržiaval kontakty so slovenským exilom a poznal J. Mikulu. Po rozhovore s ním sa ukázalo, že Tunega vo Viedni nemôže študovať, pretože nemá žiadny študijný doklad. Bola tu ešte možnosť hľadať iné pracovné príležitosti, no keďže Tunega nenašiel zamestnanie, ktoré by mu vyhovovalo, vrátil sa späť ilegálne cez Petržalku do Bratislavy. Rozhodol sa, že viac do Rakúska nepôjde. Po krátkej návšteve rodičov v Trenčíne odcestoval do Spišskej Novej Vsi. Tu mu jeho sestra Justína sprostredkovala počas vianočných sviatkov úkryt u rodiny Tóthovcov. A. Tunega nebol jediný zo skupiny Š. Chalmovského, komu sa podarilo vyhnúť zaisteniu.

94 Ďalší priebeh udalostí je rekonštrukciou, ktorá vychádza z porovnania výpovedí M. Tunegovej a A. Tunegu. Tento úsek života A. Tunegu opisuje M. Tunegová podrobnejšie a detailnejšie.

95 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/40 M. Tunegová. Krajské veliteľstvo ŠtB Bratislava. Dodatok k zápisnici spísanej dňa 8. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave s Martou Tunegovou.

Nezaistený ostal aj A. Kšinant, ktorý sa ukrýval, tajne cez O. Čačku nadviazal kontakt s Tunegom a v júli 1947 odišiel do exilu.⁹⁶

Orgány ŠtB však zaistili bratanca Antona Tunegu, Andreja Tunegu. Andrej Tunega nebol priamo zainteresovaný do činnosti svojho bratanca, ale vyšetrovujúcim orgánom stačilo, že o veci vedel a neoznámil to. Svedectvo Andreja Tunegu vystihuje celkovú atmosféru, ako sa zaobchádzalo so zaistenými zo skupiny Š. Chalmovský a spol.: „*Dobitého ako psa ma viedla z Motešíc eskorta. Pred Leopoldovom som zamdlel. Ani neviem, ako ma prebrali. Pretože mi bolo veľmi zle a pred Trnavou som bol už zasa v bezvedomí, zavolali lekára. Ošetril ma a mohli sme pokračovať v ceste do Bratislavy... Kto sa dostal ku Dvom levom, vyviazol odtiaľ len ťažko a s následkami. Sedem dlhých hodín. Mne sa zdalo, akoby to bolo sedem rokov. Bili ma päťami. Poznáte bielych partizánov? Nie. Ale ma mlátili. Dlhými koženými korbáčmi. Mená! Mená krížikárov! Nevieť. Ruky mi pripevnili na stôl a pchali mi pod nechty špendlíky. Nakoniec ma zatvorili do prázdnej skrine a obracali z boka na bok, aby som vyzradil všetko, čo viem... Nič o tom sa nesmelo dostať na verejnosť. Po vyšetrovaní nás zahnali do pivnice ako dobytok. Takmer dva mesiace nás sedemdesiatich väznili v malej pivnici. Hladní sme ležali na betóne. Ba bolo tam trochu zhnitej slamy. Medzi nami boli aj špicli, ktorí nás podpichovali a potom udávali... Krížikári, bieli partizáni a biele svine... Iné mená pre nás nemali.*“⁹⁷ Ďalšie svedectvo o neľudskom zaobchádzaní so zaistenými zo skupiny Š. Chalmovský a spol. podal Anton Povážsky.⁹⁸ Správy o týraní zaistených prenikli aj na verejnosť. Preto bolo poverenie vnútra nútené zaujať k nim stanovisko, ktoré v tom čase prevzali tlačové orgány Demokratickej strany (DS) i KSS. Pri komunistickej tlači to až tak neprekvapuje, ako pri tlači DS. Jej denník Čas napríklad napísal: „*V súvislosti so šuškanej propagandou dostali sme od prednostu VI. odboru uistenie, že podobné metódy sa nás nepoužívajú, nakoľko naše bezpečnostné orgány nikdy sa neznižia k metódam ÚŠB, Gestapa, HG a podobných fašistických inštitúcií.*“⁹⁹ V tejto

96 A. Kšinant bol odsúdený okresným ľudovým súdom v Zlatých Moravciach v neprítomnosti na 15 rokov väzenia.

97 URBANOVSKÁ, Aďa: Človeka zničíš, ale nepremôžeš. In: *Smena na nedelu*, roč. 26, 4. 1. 1991, s. 6 – 7.

98 POVÁŽSKY, Anton: *Bez dôkazov*. Bratislava : KPVS, 1997, s. 37 – 38.

99 Likvidovanie ilegálneho hnutia na Slovensku. In: *Čas*, roč. 3, 24. 3. 1946, č. 70, s. 3.

súvislosti je zaujímavé ako kriticky – vrátane prirovnaní k spomenutým organizáciám – sa ten istý denník i ďalšie periodiká DS vyjadrovali o niekoľko mesiacov neskôr k brutálnym metódam používaným vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB.

Podobne ako ostatní aj A. Púčik bol podrobený tvrdým výsluchom orgánov VI. odboru povereníctva vnútra. S istotou vieme, že ho vypočúval 35-ročný práporčík Mikuláš Chamula, organizovaný člen KSS. V päťstranovej zápisnici z vyšetrovania datovanej na 16. februára 1946, sa nachádza množstvo hrubých pravopisných chýb, zjednodušených formulácií a nepravdivých tvrdení, ktoré sú istotne viac dielom vyšetrovateľa a jeho presvedčenia ako vyšetrovaného Púčika. Dá sa to dokázať na údajných Púčikových tvrdeniach o zasvätení A. Tomanovej do plánu získania hektografu, o iniciatíve získavať zbrane a o výplatu za ne, o funkčnosti zbraní, ale veľmi nevierohodne pôsobí aj úvodná časť Púčikovej výpovede: „*Asi v polovici augusta 1945 začali sme s Tunegom uvažovať o pomeroch na Slovensku, kde sa nám nepáčilo, že Česi majú mať väčšie práva ako Slováci, že sa židia začínajú rozťahovať, že sú niektorí katolíci prenasledovaní len preto, že sú katolíci atď.*“¹⁰⁰ Počas dlhých mesiacov vyšetrovania boli pre Púčika svetlými okamihmi stretnutia s blízkymi, ktorí ho prišli do väzenia navštíviť. Prijemne ho musela prekvapiť aj nečakaná návšteva rehoľníčky, sestry Sv. Kríža Etely Kuracinovej, ktorá Púčika poznala ešte z roku 1944, keď sa liečil v bratislavskej Štátnej nemocnici. Kuracinová sa náhodne dozvedela, že Púčik je väznený a rozhodla sa urobiť skutok milosrdenstva a navštíviť väžňa.¹⁰¹ Púčik mal ambíciu využiť čas vo väzení a učiť sa medicínu. Preto požiadal svojho mladšieho kolegu z lekárskej fakulty Karola Guniša, aby mu zaobstaral knihy. Guniš to urobil. Správa väznice povolila, aby Púčika osobne navštívil, no nedovolila, aby mu odovzdal knihy.¹⁰²

100 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/13 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 14. 2. 1946 na Povereníctve vnútra VI. odbor, I. sekcia. Vypočúvaný je Albert Púčik.

101 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/49 E. Kuracinová. Zápisnica napísaná dňa 16. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaná je sr. Etelka Kuracinová.

102 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/29 K. Guniš. Zápisnica napísaná dňa 10. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaná je Karol Guniš.

VI. odbor povereníctva vnútra podal trestné oznámenie na 33 osôb, medzi nimi i na A. Púčika. Trestné oznámenie vytvorilo schému, podľa ktorej všetko do seba presne zapadalo tak, ako si to pri koncipovaní protokolov z výsluchov vynútili vyšetrojúce orgány ŠtB. Všetkých 33 osôb bolo obvinených zo zločinu „združovania štátu nepriateľského“ podľa § 25 zákona č. 320/1940 Sl. z. v znení zákona č 16/1941 Sl. z. (zákon na ochranu republiky z čias slovenského štátu, ktorý platil až do roku 1947): „*Menovaní tvorili tajnú ilegálnu organizáciu, ktorá si zobrala za cieľ samostatný slovenský štát, znovu na čele s Dr. Jozefom Tisom, jeho oslobodenie s použitím hociakých prostriedkov, teda i zbraní, ich zbieranie, uskladenie, rozširovanie protištátnych tlačív, vydávanie ilegálneho časopisu „Slováka“, smernice, ako aj situačných správ. Obnovila samozrejme ilegálne HSLS, HM a podobné organizácie, spolupracovala so všetkými k tomuto účelu pritiahnutými ľuďmi.*“¹⁰³ Navonok sa teda mohlo zdať, že išlo o dobre fungujúcu ilegálnu organizáciu s väzbami po celom Slovensku. V skutočnosti však išlo iba o rodiacu sa ilegálnu organizáciu, kde mnohé akcie boli v štádiu úvah, teda bez konkrétnych pokusov o realizáciu. Obvinení mali v čase vyšetrovacej väzby možnosť hovoriť s vyšetrojúcimi sudcami. Tu na rozdiel od vyšetrojúcich štátnobezpečnostných orgánov vypovedali slobodne a bez nátlaku. Pôvodný scenár ŠtB dostal trhliny, no štátne zastupiteľstvo sa pri koncipovaní obžaloby pridrižovalo protokolov spísaných pred vyšetrovateľmi ŠtB. Návrh textu obžaloby predložili dňa 25. júna 1946 hlavnému štátnemu zastupiteľstvu a po jeho schválení 8. júla 1946 podali obžalobu. Žalovaných bolo celkovo 31 osôb.¹⁰⁴

Po neprimerane dlhej jedenásťmesačnej vyšetrovacej väzbe nasledoval súdny proces. Konal sa pred senátom Krajského súdu v Bratislave, dňa 25. októbra 1946. Aj napriek hrozbám orgánov ŠtB obvinení vypovedali inak ako v protokoloch z výsluchov. Jeden z nich si dokonca vyhrnul košeľu a ukázal rany, spôsobené žeravou reťazou.¹⁰⁵ Rozsudky boli rela-

103 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/12 Š. Chalmovský. Dok. č. 1549-VI-I-1/46. Dr. Chalmovský a spol. Trestné oznámenie. Bratislava 15. 2. 1946.

104 SNA Bratislava, f. Povereníctvo spravodlivosti, kartón č. 559. Dok. č. Št 1781/46/63. Prípis štátneho zastupiteľstva v Bratislave hlavnému štátnemu zastupiteľstvu v Bratislave. Bratislava 25. 6. 1946.

105 Povážsky, Anton: *Bez dôkazov*. Bratislava : KPVS, 1997, s. 54.

tívne mierne.¹⁰⁶ Hlava skupiny, Š. Chalmovský, bol odsúdený na 10 mesiacov väzenia. Súdny senát odsúdil A. Púčika na 7 mesiacov väzenia, no jeho trest bol nižší ako čas strávený vo vyšetrovacej väzbe. Preto mal byť okamžite prepustený na slobodu. Podobne ako v prípade A. Púčika rozhodol súd o prepustení ďalších desiatich osôb, vrátane Š. Chalmovského. Ráno dňa 26. októbra 1946 došlo k prepusteniu spomenutých 11 obvinených. Všetci bývalí väzni vrátane Púčika vyšli na ulicu, aby sa privítali so svojimi príbuznými. Stalo sa však niečo neočakávané: *„Keď sme vyšli von, čakali na nás naši rodinní príslušníci i naši právni zástupcovia. Zdali sa nám akísi ustrašení a všetci boli na jednej strane vchodu pred Justičným palácom. Na druhej strane oproti sme videli druhú skupinu ľudí v civile. Bolo ich presne toľko, koľko nás... A títo sa pomaly blížili k nám. Teda nie naši blízki, ale oni! A prehovorili každý jednotlivo ku každému použijúc zatýkaciu formulu, ktorú nemohli použiť na území väznice. Museli počkať, až keď budeme na slobode, vonku. Protestovali sme, že len teraz sme boli prepustení.“*¹⁰⁷

Táto akcia bola vyjadrením nespokojnosti ŠtB s nízkou výmerou trestu. Navyše zo skupiny opätovne zaistených si štátnobezpečnostné orgány vybrali tri osoby – A. Púčika, Š. Chalmovského a A. Hubu. Podľa ich presvedčenia dostali všetci traja neprimerane nízke tresty, ktoré nezodpovedali závažnosti deliktov, ktorých sa dopustili podľa retribučných nariadení Slovenskej národnej rady (SNR) – viacnásobnej zrady na povstanie a protipartizánskej činnosti.¹⁰⁸ Teda tentoraz už nešlo iba o ilegálnu činnosť, ale o činnosť z rokov vojny. VI. odbor povereníctva vnútra podal ešte 2. novembra 1946 na všetkých troch menovaných nové trestné oznámenie s návrhom na zaradenie do pracovného tábora podľa nariadenia č. 105/1945 Zb. z. a n. SNR.¹⁰⁹ Púčik zatiaľ trávil ďalší mesiac vo vyšetrova-

106 Tresty sa pohybovali od 1 mesiaca do 10 mesiacov väzenia. Siedmi obžalovaní boli oslobodení spod obžaloby. SNA Bratislava, f. Povereníctvo spravodlivosti, kartón č. 559. Dok. č. Št 1781/46/103. Štátne zastupiteľstvo v Bratislave, správa o rozsudku Krajského súdu v Bratislave zo dňa 25. 10. 1946.

107 PovÁŽSKY, Anton: *Bez dôkazov*. Bratislava : KPVS, 1997, s. 54.

108 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/57 A. Huba. Dok. č. 19021-VI-II/1-CO/46. Povereníctva vnútra, VI. odbor, Š. Chalmovský a spol. odstúpenie väzby. Bratislava 5. 11. 1946.

109 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/57 A. Huba. Dok. č. 19019-VI-II/1-2/1946. Povereníctva vnútra, VI. odbor, Huba, A., trestné oznámenie. Bratislava 2. 11. 1946

cej väzbe ŠtB v Bratislave. Prepustili ho na rozkaz prednostu OBZ pri VO 4 škpt. Pavelku dňa 19. novembra 1946.¹¹⁰ Ako sa zakrátko ukázalo, iba dočasne. Vo väzbe zatiaľ strávil takmer celý jeden rok.

Keď A. Púčik druhý raz opustil brány väzenia, odcestoval k rodičom do Dolných Motešíc. Okrem odpočinku sa venoval štúdiu, veď stratil veľa času a mal čo dobiehať. Ešte začiatkom januára 1947 sa zapísal znovu na lekársku fakultu v Bratislave. Aké však bolo jeho prekvapenie, keď mu doručili výmer z povereníctva vnútra, datovaný 22. januára 1947. Podľa výmeru bol na základe rozhodnutia osobitnej komisie pri povereníctve vnútra z 18. januára 1947 zaradený do pracovného tábora v Ústí nad Oravou na čas 6 mesiacov.¹¹¹ Odôvodňujúca časť výmeru iba opakovala formulácie o zapojení A. Púčika do skupiny Š. Chalmovského. A. Púčik bol eskortovaný do pracovného tábora. Podobný osud stihol aj Š. Chalmovského, ktorý bol rovnako ako Púčik zaradený do pracovného tábora v Ústí nad Oravou. Dlho tu však neostal, pretože dostal povolávací rozkaz, no namiesto na vojenskú službu sa po odchode z tábora nechal previesť Otakarom Vitkovským do Rakúska. Celú akciu prevedenia Š. Chalmovského do Rakúska zorganizoval A. Matúš.¹¹² Chalmovský bol rozhodnutý pre exil ešte v pracovnom tábore, s čím sa nikomu nezdôveril, iba Púčikovi to oznámil krátko pred odchodom z tábora. Obaja spoluodsúdenci sa stretávali a diskutovali. Chalmovský síce býval v inom baraku ako Púčik, ale v susedstve Chalmovského izby bola ošetrovňa, kam často chodieval Púčik, ktorý popri manuálnej práci ako medik vykonával aj funkciu táborového ošetrovateľa.¹¹³ Po úteku za hranice bezpečnostné orgány navštívili pracovný tábor v Ústí nad Oravou a v tejto súvislosti vyšetrovali aj Púčika, no zaujímali sa bližšie aj o jeho osobu – prečo je v tábore, kedy bude prepustený. Po tomto vyšetrovaní, keď Púčik videl,

110 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/13 A. Púčik. Správa o zadržaní a zatknutí.

111 AA, dok. č. 40930/1-V/2-1946. Výmer. Povereníctvo vnútra, Bratislava 22. 1. 1947.

112 A ÚPN Bratislava, f. KS ZNB, S ŠtB Bratislava, Taktický fond, T-1449/1-3. Vyhodnotenie zo zápisnice J. Vicena.

113 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/44. G. Budinský. Zápisnica napísaná dňa 15. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Gejza Budinský.

že od ŠtB nebude mať pokoj, zrejme dozrelo jeho rozhodnutie nasledovať príklad Š. Chalmovského a odísť do exilu.

Pobyt v pracovnom tábore pre Púčika znamenal aj stretnutie s mnohými ľuďmi s podobným osudom. Spriatelil sa tu najmä s Ferdinandom Brúderom z Vajnôr pri Bratislave, ktorý pôvodne pracoval ako súkromný úradník v bratislavskej firme Slovenská dopravná úč. spol. Do tábora sa dostal za účasť na poškodení pomníka príslušníkov Červenej armády vo Vajnoroch. Okrem Brúdera sa tu Púčík bližšie zoznámil s retribučnými väzňami Františkom Šuchterom, Gejzom Budinským a nadporučíkom maďarskej armády Zoltánom Gácsom. Medzi zaradencami v pracovnom tábore panovala protikomunistická nálada: „*Väčšina spoluväzňov až na malé výnimky bola ostro zahrotená proti komunistom a na týchto nadávali.*“¹¹⁴ Medzi väzňami sa rozširovali rôzne, často neoverené fantastické chýry zo zahraničnej i domácej politiky, pričom svoje nádeje vkladali do USA ako veľmoci, ktorá môže konkurovať rozširujúcemu sa vplyvu komunizmu. Pri práci na priehrade kritizovali najmä zlú organizáciu práce a plytvanie, takže sa nazdávali, že priehrada sa stane večnou stavbou, ktorá sa nikdy nedokončí. Púčík v tábore zvažoval perspektívu, ktorá ho čaká a obával sa, že aj po prepustení bude ďalej objektom záujmu bezpečnostných orgánov. Z pracovného tábora ho prepustili dňa 23. júla 1947.¹¹⁵ Podľa hodnotenia správcu pracovného tábora práp. Miklálka A. Púčík „...*po dobu jeho zaradenia choval sa bezvadne, disciplinárne trestaný nebol a pracoval k úplnej spokojnosti svojich predstavených.*“¹¹⁶

Po prepustení z pracovného tábora A. Púčík odcestoval k rodičom do Dolných Motešíc. Stále bol riadne zapísaným poslucháčom lekárskej fakulty v Bratislave. Pod dojmom šikanovania z predchádzajúceho obdobia však žil v stálom pociete neistoty. So svojím rozporením a plánmi do budúcnosti sa zdôveril v liste F. Brúderovi, priateľovi z pracovného tábora: „*Chcel by si vedieť, že prečo nemôžem prísť do Bratislavy. Ja by som totiž rád tam šiel, keby som vedel na 100 %, že páni z toho slávneho II. poschodia prestali mať o mňa záujem. Ale žiť tak, aby sa mi zdal každý*

114 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/69. F. Brúder. Protokol spísaný na 5. oddelení VO4 s voj. prez. sl. Ferdinandom Brúderom. Bratislava 7. 1. 1949.

115 AA, dok. č. 2294, Správa pracovného tábora Ústie nad Oravou. Potvrdenie o prepustení z pracovného tábora na slobodu. Ústie nad Oravou 23. 7. 1947.

116 AA, Potvrdenie. Správa pracovného tábora Ústie nad Oravou 23. 7. 1947.

druhý človek trochu podozrivý, to už len nemá význam. Za takého stavu sa veru nedá veľmi študovať. Keď si odchádzal z Oravy, prosil som Ťa, aby si mi našiel nejaký byt. Myslím však, že zatiaľ ho nebudem potrebovať. Moji kolegovia, s ktorými som začal študovať, sú už druhý rok na praxi v nemocniciach a čoskoro budú hotoví. Ja som zatiaľ tak ako pred 3 rokmi. Všetkým nezáufam a verím, že budem môcť i ja pokračovať. Ešte to ma teší, že rodičia mi nerobia žiadne výčitky, však i oni sú stavaní z toho tvrdého slovenského a národného materiálu.¹¹⁷ Púčik hľadal východisko zo svojej situácie. Postupne sa priklonil k myšlienke odísť do zahraničia a tam pokračovať v štúdiách.¹¹⁸

E. Tesár sa nezapájal po roku 1945 do žiadnej ilegálnej práce. Po obnovení ČSR pracoval v tej istej funkcii ako zamestnanec okresného národného výboru (ONV) v Trenčíne. Keď sa začalo systematické preverovanie štátnych a verejných zamestnancov, Tesár sa obrátil na ONV so žiadosťou, aby vzhľadom na svoju ťažkú chorobu a rodinné pomery mohol ostať pracovať ďalej v Trenčíne. Zdôraznil skutočnosť, že nikdy nebol členom HŠLS, HG a ani iným spôsobom sa v období prvej Slovenskej republiky politicky neexponoval.¹¹⁹ Napriek tejto žiadosti ho ONV v Trenčíne uvoľnilo zo služby a vyzvalo, aby nastúpil na nové pôsobisko v ONV Poprad najneskôr do 1. augusta 1945. Pritom prízvukovalo, že dôvodom Tesárovho preloženia je nadbytočný stav zamestnancov, „... nie politické a im podobné príčiny.“¹²⁰ Nové pôsobisko Tesárovi nevyhovovalo. Nemohol uplatniť svoju kvalifikáciu. Bol považovaný za nadbytočnú konceptnú silu, vykonával rôzne kancelárske práce, neskôr dostal na starosť matričné, výživovacie a chudobinské veci a prídely ľuďského kameňa. Preto si v januári 1946 podal žiadosť, aby bol prijatý na pasové oddelenie povereníctva vnútra. Jeho žiadosti povereníctvo vnútra vyhovel a Tesár tak vlastne mohol 18. februára 1946 nastúpiť na svoje pôvodné pôsobisko do Bratislavy. Tu sa manželom Tesárovcom narodila

117 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 100/13 A. Púčik. List A. Púčika F. Brúderovi. Dolné Motešice 16. 9. 1947.

118 ŠA Bratislava, f. Štátny súd, Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica, napísaná dňa 10. 5. 1949 a nasledujúce dni na Štátnom súde o hlavnom pojednávaní konanom v Bratislave v trestnej veci proti A. Púčikovi a spol.

119 AA, list E. Tesára ONV v Trenčíne. Trenčín 1. 6. 1945.

120 AA, Potvrdenie ONV v Trenčíne. Trenčín 7. 7. 1945.

23. júla 1946 dcéra Eva. Tesár bol kvalifikovanou, odborne dobre pripravenou silou. Oddelenie, v ktorom pôsobil, formálne patrilo do štruktúry VI., neskôr VII. odboru povereníctva vnútra, teda ŠtB. Tesár sa stretával aj s osobami, ktoré pôsobili v ŠtB a mali na starosti spravodajstvo a represívne zložky, no neudržiaval s nimi súkromné kontakty. Bol expertom, ktorý mal presne vymedzenú oblasť svojej práce. Vykonával funkciu referenta pre malý pohraničný styk, pričom pre nedostatok konceptných úradníkov vybavoval aj záležitosti pasové a vízové, takže bol často zavaleňovaný prácou. Povereníctvo vnútra zastupoval na medzirezortných a medzištátnych rokovaníach, týkajúcich sa právnych pomerov v pohraničných oblastiach, malého pohraničného styku, ale aj na rokovaníach železničnej správy, týkajúcich sa medzištátneho železničného styku. Vyskytol sa údaj, podľa ktorého mal Tesár hodnotu nadporučíka ZNB.¹²¹ Archívne dokumenty z proveniencie ŠtB, Štátneho súdu a prokuratúry to však nepotvrdzujú. Tesár bol civilným úradníkom povereníctva vnútra.

121 PEŠEK, Jan: Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948 – 1989. In: MIKLOŠKO, František, SMOLÍKOVÁ, Gabriela, SMOLÍK, Peter (Ed.): *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948 – 1989*. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 2000, s. 42.

4. Situácia v exile a prvé pokusy o rezistenciu v zahraničí

Evakuovaní príslušníci VVŠ HM, ktorí sa dostali v apríli 1945 do rakúskeho Bad Hallu, tu dlho neostali. Postupne sa od nich odpojila nielen skupina J. Vicena, ale aj ďalšie skupiny a jednotlivci. Dialo sa to v atmosfére všeobecného zmätku a bezradnosti. Najpočetnejšia skupina sa pod vedením L. Jankoviča presunula do Salzburgu, kde prežila intenzívne bombardovanie spojeneckého angloamerického letectva a odtiaľ pokračovala ďalej až do alpského mestečka Rauris. Tu sa usadila v tábore Nemeckej pracovnej služby a tu ju zastihol aj koniec vojny a príchod americkej armády. Američania vymenovali L. Jankoviča za veliteľa tábora, ktorý fungoval až do konca júna 1945. Slováci, ktorí tu žili, boli prakticky bez finančných prostriedkov. Raz americká armáda zhabala majetok po záhadnom maharadžovi spriatelennom s nacistami a dala ho k dispozícii L. Jankovičovi, aby ho rozdelil. Jankovič poveril Karola Belicu, aby všetko prezrel a K. Belica našiel v jedných šatách sumu 20 000 švajčiarskych frankov.¹²² Peniazmi disponoval L. Jankovič. Bola to jediná suma, ktorá slúžila na rozbehnutie odbojových aktivít. Potom sa L. Jankovič s užším kruhom presunul do domu Hansa Lohningera, kde sa na Vianoce 1945 pri vopred neplánovanej akcii vytvorila skupina Slovenský revolučný odboj (SRO).¹²³ Slovo „revolučný“ v názve sa vysvetľovalo v zmysle zásadného ideového

122 JANKOVIČ, Ladislav: Slovenská politická emigrácia v Rakúsku, Nemecku, Francúzsku a v Taliansku (1945 – 1948). In: BOBÁK, Ján: *Slovenský politický exil v zápase za samostatné Slovensko*. Bratislava : Dom zahraničných Slovákov, 1996, s. 167; A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 280/1. R. Komandera. Povereníctvo vnútra VII. odbor. Zápisnica, napísaná dňa 19. 9. 1947 na Povereníctve vnútra VII. odbor. Pokračovanie zápisnice 30. 9. 1947. Vypočúvaný je Rudolf Komandera.

123 Na tejto zakladajúcej schôdzi SRO boli prítomní: Ladislav Jankovič, Rudolf Komandera, František Mitz, Ján Strečanský, Jozef Kolmajer, Viliam Mihalovič, Peter Bašuk (Ukrajinec) a Mária Kašová.

prerodu, ktorého nositeľmi mali byť mladí aktivisti. Nešlo by o akcie, pri ktorých by sa použili zbrane.¹²⁴ L. Jankovič v diskusii odôvodňoval potrebu vzniku SRO zmenenými podmienkami a praktickou nefunkčnosťou STO.¹²⁵ SRO bol vlastne prvým pokusom slovenskej exilovej vlny z roku 1945 založiť hnutie na širšom základe. K jeho cieľom patrila organizácia politického spravodajstva v prospech politickej reprezentácie, presadzujúcej samostatnú slovenskú štátnosť. SRO presadzoval zmenu politického režimu smerom k demokracii, pretože režim v ČSR sa vnímal ako závislý od Sovietskeho zväzu. Pritom sa rátalo s možnosťou stredoeurópskej federácie, ktorej by aj Slovensko ako súčasť tohto zoskupenia odovzdalo časť svojej suverenity. Nešlo tu však o pokus obnoviť Slovenskú republiku s jej pôvodným politickým systémom a režimom.¹²⁶

SRO mal zabezpečiť spojenie so Slovenskom prostredníctvom kuriérov a zároveň poskytovať informácie slovenským politikom v exile (K. Sidorovi a F. Ďurčanskému). Mal pracovať v zmysle jednotného postupu exilu, ale aj vo vzťahu exilu a Slovenska.¹²⁷ Pritom sa rátalo s tým, že J. Vicen sa automaticky stane aktivistom SRO doma na Slovensku. Motivácia založiť SRO vychádzala aj z aktivít poľských, ukrajinských a chorvátskych exilových skupín, ktoré si zakladali vlastné komitety. SRO spočiatku nemal žiadne funkcie a vedenie. Pracovalo sa podľa zásady kolektívnej zodpovednosti, podľa zásady kto sa pridá, je rovnocenným par-

124 MIHALOVIČ, Viliam P.: *Oživené spomienky*. Bratislava : LÚČ, 2003, s. 34.

125 Tamtiež, s. 33 – 34.

126 R. Komandera to sformuloval takto: „*Pre nás bol Tiso symbolom určitých ideologických bojov, ale s ním sa v ďalšom boji nepočítalo. S celým systémom býv. slovenského štátu sa nepočítalo... Kedyž jsme nenacházeli možnost uplatnění se našeho národa v žádném svazku státním, viděli jsme cíl obnovit jedině slovenský stát. Kdyby se byla podařila Košická dohoda, snad by bylo všechno v pořádku. Když jsme ale viděli, že to není možné vzhledem na historii, šlo se dále... Čistě v rámci SRO byla snaha vytvořit budoucí stát na takových základech, aby tam našel každý možnost svobodného života bez ohledu na to, kterým politickým stranám kdy náležel, nebo jaké je jeho smýšlení. Tedy uspořádání čistě demokratické.*“ A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písemností, zv. 280/1. R. Komandera. Povereníctvo vnútra VII. odbor. Zápisnica, napísaná dňa 29. 8. 1947 na ministerstve vnútra v Prahe. Vypočúvaný je Rudolf Komandera.

127 VONDRÁŠEK, Václav: Konstituování exilových centrál v poválečném období. In: CSÉFALVAY, František, PÚČIK, Miloslav (ed.): *Slovensko a druhá světová vojna*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2000, s. 386.

tnerom. Dňa 12. januára 1946 odcestoval L. Jankovič s R. Komanderom do Mníchova, kde rokovali s predstaviteľmi ukrajinského exilu a vstúpili do organizácie Antiboľševický blok národov. Mníchov ako medzinárodné stredisko vtedajšej povojnovej vlny exilu z východu Európy sa stal vo februári 1946 aj sídlom SRO. Do SRO boli pribratí ďalší slovenskí exulanti žijúci v Nemecku – Jozef Mikula, Alojz Krajčovič, Anton Bugan, Ján Hollý, neskôr aj Jozef Paučo, Fraňo Tiso, Ľubomír Gleiman a Konštantín Čulen. Pribratím Pauču vznikla jediná konkrétne vymedzená funkcia vedúceho tlače. Začal vychádzať *Slovenský kuriér* a neskôr *Slobodné Slovensko*. SRO malo svoje organizačné skupiny v americkej a francúzskej okupačnej zóne Rakúska. Vedúcim činiteľom v americkej okupačnej zóne bol katolícky kňaz Karol Šumichrast a pôsobili tu otec a syn Gleimanovci. Vo francúzskej zóne hral vedúcu úlohu Kornel Piaček, mjr. A. Matúš a Fraňo Tiso. Členovia SRO boli organizovaní bunkovým systémom, ktorý umožňoval lepšie utajenie a diskretnosť.

SRO pribratím spomenutých osôb a rozdelením svojej činnosti na niekoľko oblastí na schôdzi v Mníchove v júni 1946 zmenil svoj ráz a stal sa politickou organizáciou. Súčasne sa prehlbovali spory v rámci slovenského exilu, vznikali a stavali sa proti sebe stojace skupiny a frakcie: stará a mladá generácia, gardisti, straníci, prívrženci F. Ďurčanského a K. Sidora a podobne. SRO sa usiloval mierniť prudko sa množiace spory, no nemohol stať úplne bokom a nakoniec bol do nich sám vtiahnutý. Aj uprostred SRO vznikali viaceré konflikty, ktoré oslabovali jeho akcioschopnosť. L. Jankovič a R. Komandera mávali časté konflikty s J. Mikulom, A. Krajčovič s J. Paučom. R. Komandera, ktorý stál pri zrode SRO a bol schopný kritickej reflexie činnosti tejto organizácie, si do svojho denníka poznamenal: „*Hnutie, ktoré sa malo tvoriť, narazilo na prekážky, nie ideologické, ale čisto osobné. Chaos, ktorý nastal pôsobením SAV, SRO, Sidora a Petra*“ (rozumej Petra Prídavka, pozn. R. L.) „*bol taký, že najlepší naši ľudia prestávali veriť v trpezlivosť všetkých akcií. Hovorilo sa o ľudáctve, o evanjelicko-katolíckom pakte, o osobách, o nezhodách, jeden sa bál, druhý bol podozrievaný z udavačstva, jeden bol agent, druhý zasa špicel pre Čechov, jedni nemohli byť zapriahnutí do práce, lebo boli gardisti, iní zase preto atď. atď. Situácia je dnes taká, hľadá sa záchrana vo všetkých akciách cudzích zámorských štátov... A takto skleslého ducha ako-tak držalo SRO. To bol jediný väčší úspech našej 9-mesačnej práce. Chaos mohol byť akýkoľvek, ale ľudia aspoň verili, veď mali rukolapný dôkaz o činnosti*

slov.[enskej] pol.[itickéj] emigrácie. Našou činnosťou sa rozhybala hladina. SRO bol popudom pre všetky akcie, ktoré vzišli medzičasom. Je však otázne, či tá obrovská námaha a veľké výdavky, obete sú vyvážené aj primeraným úspechom v zahraničí alebo doma. A tu musíme priznať, že nie.“¹²⁸

J. Mikula, ktorému Jankovič a Komandera vyčítali, že je indiferentný a „dobrý do každého dvora“, sa usiloval pracovať nezávisle od SRO. Do určitej miery sa tu premietli nielen rôzne osobné nezhody a rôzne názory na štýl práce, ale aj stará rivalita medzi Zväzom vysokoškolského študentstva a VVŠ HM. L. Jankoviča považoval za príliš autoritatívneho a činnosť SRO za málo pragmatickú. J. Mikula išiel svojou cestou už začiatkom exilu. Z rakúskeho Kremsmünsteru sa po krátkej americkej internácii dostal spolu s A. Krajčovičom do západného Nemecka. Istý čas pracovali v Pöringu južne od Mníchova. Na jar 1946 sa dozvedel, že manželka jeho dobrého priateľa Karola Murína (bývalého osobného tajomníka prezidenta J. Tisa) býva v rakúskom mestečku Steyr, kde pracuje ako tlmočníčka pre americkú CIC.¹²⁹ J. Mikula dobre ovládal anglický jazyk ešte z čias svojho medzivojnového študijného pobytu v Anglicku a mal záujem stretnúť sa s orgánmi americkej CIC. I. Murínová mu sprostredkovala stretnutie s Paulom Lyonsom a Jeanom Laporceom, pracovníkmi CIC v Steyri. J. Mikula sa s Lyonsom čoskoro spriatelil a stal sa jeho poradcom pre stredoeurópske otázky a osobitne slovenskú problematiku. Mikula vypomáhal aj pri výsluchoch utečencov zo Slovenska. Čoskoro sa presvedčil o nedostatočnej americkej pripravenosti na zápas s komunizmom. Preto „...upozorňoval už vtedy Američanov na komunizmus a požadoval, aby proti nemu boli podniknuté nejaké opatrenia.“¹³⁰

Uchytenie J. Mikulu v Steyri a začiatok jeho spolupráce s americkou CIC mali rozhodujúci význam pre J. Vicena. Vicen sa však v tom čase ešte nachádzal v ČSR. Pôvodne chcel pokračovať vo vysokoškolských štúdiách v Prahe, kam prišiel v septembri 1945. Doba však bola hektická a neistá. Živil sa tým, že pracoval ako dopisovateľ a korektor pre denník Čs. strany lidovej *Lidová demokracie*. Koncom roka 1945 po správach

128 AA, *Denník Rudolfa Komanderu*, s. 104.

129 Counterintelligence Corps – protišpionážny zbor, americká vojenská kontrarozvedka

130 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-3 J. Vicen. Správa vyšetřování MV Praha 14. 6. 1957. Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným J. Vicenem. AA, zvukový záznam, rozhovor s Jozefom Vicenom. Bratislava 24. 8. 1993.

o zaistení skupiny Š. Chalmovského odcestoval na Slovensko, kde sa začal ukrývať. Pred hrozbou zaistenia sa rozhodol uniknúť do exilu. V polovici mája 1946 potom opustil Slovensko a cez maďarské územie sa dostal do Rakúska. Rakúsko však preňho bolo iba dočasnou zastávkou. Jeho cieľom bolo navštíviť K. Sidora a F. Ďurčanského v Ríme a zorientovať sa v pomeroch v slovenskom exile. Z Talianska sa vrátil do Rakúska, kde býval v Mayrhofene u svojich známych z VVŠ HM bratov Piačekovcov. Usiloval sa spojiť so svojím priateľom J. Mikulom. V Mníchove sa dozvedel, že Mikula býva v Steyri a na prelome júla a augusta 1946 sa mu podarilo s Mikulom stretnúť a začať užšiu spoluprácu. Pre CIC vypracoval vysvetľujúce správy o pomeroch z čias prvej Slovenskej republiky. Treba však zdôrazniť, že Mikula a Vicen nedostávali od CIC pravidelný príjem a CIC nebola ich zamestnávateľom.¹³¹

Kľúčový význam pre kryštalizáciu vzťahov v SRO mala Komanderova ilegálna cesta na Slovensko v júli 1946 a Vicenov príchod do exilu. Obe udalosti sa odohrali v tom istom čase. Dokonca Komandera s Vicenom sa náhodou stretli v júli 1946 v Rakúsku. Komanderova cesta znamenala pre SRO vytriezvenie. Ukázalo sa, že Vicen, na ktorého sa spoliehali, ktorého považovali za tvorca domácej ilegálnej odbojovej organizácie na Slovensku a ktorému dodávali informácie o svojej činnosti, takúto tajnú organizáciu nevytvoril. Vicen formálne vstúpil do SRO, prevzal spojenie s domovom a tým aj kuriérov, odchádzajúcich na Slovensko.

V októbri 1946 došlo k ďalším zmenám v SRO na schôdke v rakúskom Mayrhofene. L. Jankovič abdikoval z vedenia SRO, R. Komandera bol odstavený. Na prechodný čas bol poverený viesť SRO F. Tiso. Dohodla sa delba práce v kontaktoch medzi spravodajskými službami USA a Francúzska, a to tak, že J. Vicen bude spolupracovať s Američanmi a A. Matúš s Francúzmi. Neskôr sa táto delba práce konkretizovala na stretnutí vedenia SRO v Sistranse pri Innsbrucku. J. Vicen mal mať subordinovaný vzťah k A. Matúšovi. Zaviazal sa, že všetky získané informácie poskytne A. Matúšovi a potom spolu rozhodnú o ich použití.¹³² Na ďalšej schôdzi SRO u A. Matúša v Innsbrucku na Nový rok 1947 sa dohodlo vypracovanie nového štatútu SRO, odsúdila sa činnosť SAV-u, no bez spomenutia

131 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-3 J. Vicen. Správa vyšetrování MV Praha 3. 5. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

132 VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, s. 41.

osoby F. Ďurčanského. K Sidorovi sa nezaujalo pozitívne stanovisko, no poslala sa žiadosť Slovenskej lige v Amerike, aby sa ujala slovenskej veci. Bol to nepriamy príklon na stranu K. Sidora, ktorý udržiaval úzke spojenie so Slovenskou ligou v Amerike. Predsedom ústredného výboru SRO sa stal A. Krajčovič, Vicen obsadil funkciu prvého podpredsedu, druhým podpredsedom sa stal J. Paučo, J. Mikula prijal funkciu politického referenta a L. Jankovič funkciu organizačného referenta.

Kompromisy dosiahnuté v záujme utlmenia vnútorných sporov v SRO boli iba dočasné a málokto veril v ich trvácnosť. Vicen prakticky ďalej pracoval nezávisle v tandeme s J. Mikulom a urýchlil polarizáciu SRO. Odcudzenie a spory v rámci SRO podnecovali aj odlišné názory, či sa orientovať na francúzske alebo americké spravodajské služby. Mikula s Vicenom preferovali americkú orientáciu. A. Matúš sa stavал viac za spoluprácu s Francúzmi. Nešlo o neprekonateľný spor, no jeho riešenie komplikovala skutočnosť, že obe spravodajské služby „žiarlili“ na to, ak niekto priamo spolupracoval s konkurenciou, alebo mal užšie vzťahy s osobami, ktoré pre ňu pracovali. Túto skutočnosť priznal aj J. Vicen: *„Raz sa stalo, že som bol zo strany Američanov upodozrievaný, že pracujem pre Francúzov. Vychádzalo to zo spojenia s mjr. Matúšom, ktorý za SRO udržiava spojenie s Francúzmi. Mnohé nechutné zápletky privedili, že som spojenie musel prerušiť a podľa situácie, ktorá sa vyvinula, ani nemožno počítať na to, že by sa spojenie s Matúšom obnovilo. Medzi Američanmi a Francúzmi je v tomto ohľade veľká rivalita.“*¹³³ Vicen sa domnieval, že situácia sa časom zlepši a v exile sa vytvorí centrálné spravodajské vedenie nezávislé od Američanov a Francúzov. No už o krátky čas sa ukázalo, že rozpory sa nepodariť preklenúť. Mikula s Vicenom sa dištancovali od rôznych romantických názorov niektorých členov SRO a čoraz otvorenejšie sa vyjadrovali proti radikalizmu F. Ďurčanského a jeho SAV-u. J. Mikula navštívil v lete 1946 K. Sidora v Ríme a stretol sa aj s predstaviteľmi Ďurčanského SAV-u. Nakoniec sa spolu s Vicenom rozhodli pre orientáciu na Sidora s tým, že Sidora budú v skrytosti považovať za svoju politickú autoritu.

133 LETZ, Róbert (Ed.): Korešpondencia Jozefa Vicena s Karolom Sidorom (1947 – 1949). In: Historický zborník, roč. 17, 2007, č. 1, s. 126. List J. Vicena K. Sidorovi z júla 1947.

SRO bol však napriek dosiahnutému kompromisu iba vonkajším rámcom bez vnútornej jednoty a akcieschopnosti. Spory ďalej tleli a niekedy sa ukázali celkom otvorene. Dokonca sa prenášali aj na Slovensko, kde J. Mikula a J. Vicen informovali ľudí, ktorým dôverovali, o škodlivosti práce druhej skupiny zo SRO. Pozície skupiny J. Mikulu a J. Vicena v americkej CIC sa posilňovali. Obaja sa v novembri 1946 po odporúčaní P. Lyonsa presťahovali do Braunau nad Innom, kde bolo spravodajské stredisko CIC. Náplň činnosti bola podobná ako v Steyri, no činnosť sa rozvíjala a plány boli veľké. J. Vicen uviedol veľa podrobností v liste K. Sidorovi z júla 1947: *„Všetky veci slovenské (týkajúce sa podzemnej činnosti) sú sústredené v Braunau u tunajšieho veliteľa, ktorý v tomto zmysle dostal z Viedne úpravy. Osoby, ktoré sú označené ako spolupracovníci, požívajú plnej ochrany na ktoromkoľvek mieste Američanmi okupovaného územia Rakúska a v Nemecku... Zmysel spojenia: Dať Američanom výsledky spravodajskej činnosti a tak ich informovať o všetkých detailoch, ktoré sa nám podarí získať zo sféry ruského vplyvu. Pripraviť spoluprácu s Američanmi pre prípad konfliktu, zakiaľ sa týka sféry Slovenska... Zjednotenie okolo Braunau dáva nám autoritu vyjadrovať sa o všetkých slovenských záležitostiach a Američania sú ochotní náš názor považovať za smerodajný. Čo máme v tomto ohľade na programe: Širšie rozvetvenú sieť spravodajcov, ktorá nám momentálne stojí k dispozícii, použiť na vojensko-hospodárske spravodajstvo a takto získaným materiálom vykupovať si najrozličnejšie politické výhody. Zásadne sa zriekame finančných odmien a spojenie chceme udržať striktné na báze spolupráce. Spoluprácou s domácimi odbojovými zástupcami a so zástupcami americkými pripraviť plán na prevedenie hladkého (v medziach možností) prevratu a nakoľko možné uchrániť Slovensko zhubných účinkov vojny.“*¹³⁴ Vicen tu súčasne jasne vymedzil samostatnú skupinu orientovanú na Američanov, pracujúcu samostatne vo vnútri SRO: *„Spolupracujem v skupine, kde hlavnými činiteľmi sú nasledujúci páni: Dr. Jozef Mikuš, Dr. Jozef Paučo, Dr. Ján Gleiman, Alojz Krajčovič, Bešeňovský, Mihalovič a dp. Šumichrast. Skupina je ucelená, vonkajšie označenie je SRO, nakoľko však v SRO mnohé pracovné metódy, ktoré sú predpokladom pre tajnú prácu, neboli rešpektované, táto skupina v rámci*

134 LETZ, Róbert (Ed.): Korešpondencia Jozefa Vicena s Karolom Sidorom (1947 – 1949). In: Historický zborník, roč. 17, 2007, č. 1, s. 126 – 127. List J. Vicena K. Sidorovi z júla 1947.

SRO vytvorila samostatnú jednotku, organizovanú bunkovým systémom. V extenzii smerom na domov ovšem titul SRO vôbec neužívame a takto sa snažíme nevyvolávať doma romantický náter pre prácu, kde by viac ako na obsahu práce záležalo potom na propagande mena.¹³⁵ Z uvedených pasáží Vicenovho listu vidieť, že spolupráca s CIC mala byť najmä prostriedkom k dosiahnutiu oslobodenia Slovenska od vplyvu komunizmu, pričom brala do úvahy možnosť nového vojnového konfliktu. Táto spolupráca mala z jednej strany zabezpečiť rešpektovanie slovenskej otázky americkou veľmocou a z druhej strany pripraviť mravný kapitál pre slovenských politikov, ktorí sa vrátia po oslobodení späť na Slovensko.

Isté posilnenie oslabeného SRO znamenal príchod Š. Chalmovského, J. Bačkora, A. Kšinanta a K. Murína do exilu.¹³⁶ Tieto osoby mali rôzny postoj k formám protikomunistického odboja i k vedúcim činiteľom slovenského exilu, no zhodovali sa v tom, že exil je vzdialený od skutočnosti, nedostatočne informovaný o stave vecí na Slovensku a podceňuje domáce odbojové aktivity. Skupina J. Mikulu a J. Vicena bola na istý čas paralyzovaná a takticky ostávala činná v SRO. R. Komandera veľmi ťažko niesol taktizovanie skupiny J. Mikulu a J. Vicena a ich námietky voči svojej osobe: „Čím ďalej, tým viac cítim proti tejto dvojici odpor nielen politický, ale aj osobný. Tisíc chutí som mal podať obžalobu proti Vicenovi, ale upustil som od toho z dôvodov dôležitých pre ďalší vývoj. Zozbieram všetok dokumentárny materiál, vypracujem obžalobu, podám ju až vtedy, keď zistím doma, ako sa pozerajú na celý odboj v emigrácii jednotliví poprední politikovia. Nechcem rozbíjať, ale človek, ktorý nerobil prisahu, aby sa nezaväzoval, človek bez mravného charakteru, ktorý všetko robí spod zorného uhla svojho prospechu, ktorý rozbíjal SRO, kompromitoval, zosmiešňoval jednotlivé osoby, vystatoval sa, pretáhal a prehováral, intrigoval, nemôže zastávať funkciu v SRO, tobôž byť činný v ňom v pozdejšom čase.“¹³⁷ O súde SRO a podaní obžaloby proti J. Vicenovi sa rozhodlo ešte v polovici júla 1947. Súd SRO s J. Vicenom (bez prítomnosti J. Mikulu a jeho prívržencov) sa konal 26. novembra 1947 v Nattersi pri Innsbrucku. Obžalobu pred-

135 Tamtiež, s. 132.

136 Útek Š. Chalmovského a A. Kšinanta organizoval mjr. A. Matúš prostredníctvom kuriéra O. Vitkovského. J. Bačkora previedol cez hranice J. Jánoš. Útek K. Murína zorganizoval jeho priateľ Ján Mikula prostredníctvom obchodníkov Michala Bučka a Jozefa Hájeka.

137 AA, *Denník Rudolfa Komanderu*, s. 104.

nášal mjr. A. Matúš „kludne a presvedčivým tónom“ asi 3 až 4 hodiny. J. Vicena obvinili, že je príčinou väčšiny závažných rozporov v SRO a že sa pričínal o zaistenie viacerých Slovákov orgánmi americkej armády.¹³⁸ Komandera, spolu s Jankovičom a Matúšom hlavný odporca J. Vicena, sa súdu nedočkal. Dňa 23. júla 1947 tajne prešiel z Rakúska štátnu hranicu na Slovensko, kde ho zaistili orgány VII. odboru povereníctva vnútra.¹³⁹ Po zaistení R. Komanderu a po súde SRO s J. Vicenom sa už SRO nespamätal. L. Jankovič sa spolu so skupinou viacerých mladých exulantov rozhodli hľadať nové pôsobisko vo Francúzku, kde sa ukazovala perspektíva štúdií. V Rakúsku však ostal A. Matúš, ale aj J. Mikula a J. Vicen.

138 A ÚPN Bratislava, f. 509-6-3 J. Vicen. Rekonštrukcia kváziobžaloby, ktorú dňa 26. 11. 1947 predniesol p. mjr. Matúš v Natrasi za prítomnosti p. Dr. K. Murína, Fraňa Tisu, posl.[anca] Beniaka, Dr. Štefana Chalmovského a dr. J.[ozefa] Š.[ramka].

139 R. Komandera pod fyzickým a psychickým nátlakom podrobne vypovedal o situácii v slovenskom exile a o svojich kontaktoch na Slovensku. Pre ŠtB bol dôležitou osobou, prostredníctvom ktorej chcela dokázať spojenie katolíckeho krídla DS so slovenským exilom. Po zaistení R. Komanderu nasledovali zaistenia osôb, ktoré navštívil, alebo s ktorými sa stretol. Obžaloba na skupinu R. Komandera a spol. zahŕňala 73 osôb. Jadro skupiny bolo odsúdené senátom Štátneho súdu v Bratislave 13. 1. 1950. Komandera dostal 26 rokov väzenia. Zomrel 6. 1. 1953 v leopoldovskej väznici na tbc pľúc z dôvodu nedostatočnej liečby a šikanovania (znižené podiely stravy).

5. Rozšírenie odbojových aktivít, spojenie J. Vicena s A. Púčikom a A. Tunegom

Spolupráca skupiny J. Mikulu a J. Vicena s americkou CIC naberala na intenzite. V tom čase sa Vicen opieral najmä o služby kuriéra Ferka Paňku, ktorého poznal ešte zo študentských čias v Bratislave. Chcel však zintenzívniť spravodajskú prácu, preto sa usiloval získať ďalších kuriérov so spojeniami na Slovensku a vytvoriť aktívnu sieť spravodajcov na Slovensku. Pri realizácii tohto aktivizačného plánu mu pomohol kuriér F. Paňko, ktorý udržiaval kontakt so Slovenskom od konca roka 1945. Spravodajská aktivita J. Vicena a J. Mikulu našla už na Slovensku čiastočne pripravenú pôdu. Bolo tu viacero bývalých priateľov, spolužiakov a známych, z ktorých niektorí patrili k frekventantom VVŠ HM, k spravodajským hláskam z roku 1944 a k STO.

O. Čačko a A. Tunega žili v ilegalite pričom očakávali, že sa ohlási niekto zo zahraničia. A. Púčik hľadal možnosť odísť na Západ a pokračovať tam v štúdiách. Pred veľkonočnými sviatkami v roku 1947 sa A. Tunega vydal hľadať O. Čačka. Vedel, že sa ukrýva, no predpokladal, že informáciu ako sa s ním stretnúť, zistí od jeho rodičov. Keď ich navštívil v Bánovciach nad Bebravou, našiel tam aj Ota. Navzájom sa „posilňovali v nádeji“ a dohodli sa, že sa občas stretnú. Tunega prichádzal za Čačkom do Bánoviec nad Bebravou. Pri jednej z týchto návštev sa Čačko Tunegovi zmienil o tom, že sa s ním chce stretnúť A. Kšinant, ktorého poznal ešte zo spolupráce so Š. Chalmovským. K stretnutiu došlo v máji 1947 pri obci Jacovce. Keď sa zhovárali o ďalšej perspektíve, Tunega sa pred ním mal vyjadriť, že sa už nechce ďalej skrývať, ale sa prihlási bezpečnostným orgánom. Kšinant mu tento úmysel vyhovárал a upozorňoval ho, že ak sa prihlási, čakajú ho dlhé vyšetrovacie tortúry, kde to „nie je moc príjemné“. Kšinant mal záujem na stretnutí s Tunegom preto, lebo bol rozhod-

nutý odísť do exilu, pričom mal v pláne zorganizovať na Slovensku spravodajskú sieť. Tunega sa mal stať organickým článkom tejto siete, pričom mu Kšinant sľuboval, že sa postará o jeho finančné zabezpečenie. O dva týždne došlo k ďalšej schôdzke Tunegu s Kšinantom. Tentoraz Tunegov pobyt v Jacovciach trval až päť dní. Kšinantovou ideou bolo organizovať ilegálne hnutie na širších základoch so zapojením nových ľudí z rôznych vrstiev obyvateľstva, nekompromitovaných v minulosti. Spôsob organizácie tohto hnutia mal byť bunkový. Organizácia mala zbierať zásoby a zbrane v prípade ozbrojených akcií a hľadať pre ne vhodné úkryty. Spojenie so zahraničím by zabezpečila vysielacia. Tretia a následne aj štvrtá schôdzka Tunegu s Kšinantom sa uskutočnila v obci Malé Bedzany v dome učiteľa Františka Púčika (brata A. Púčika). Kšinant odovzdal Tunegovi dva kusy blanco tlačív občianskych preukazov. Súčasne sa Tunegovi zveril o termíne svojho ilegálneho odchodu do Rakúska v júli 1947 s tým, že sa ešte tajne vráti späť.¹⁴⁰ A. Kšinant sa Tunegovi ohlásil asi mesiac po odchode do exilu, no nie osobne, ale písomne – dvoma listami, ktoré mu odovzdal v Jacovciach Ján Reisenauer. Kšinant žiadal Tunegu, aby mu získal informácie o niektorých slovenských dôstojníkoch pôsobiacich v česko-slovenskej armáde a rôznu literatúru.¹⁴¹ Obsah Kšinantových listov bol známy okrem Tunegu aj O. Čáčkovi, ktorý mu ich dal prečítať. Úlohy od Kšinanta Tunega nesplnil. Chýbali mu na to materiálne prostriedky a navyše sa začala črtáť nová spolupráca s J. Vicenom, ktorú považoval za perspektívnejšiu.

Osobitnú pozornosť si v tomto období zaslúži vzťah Tunegu a E. Tesára. Vieme, že Tunegova sestra Marta navštívila Tesára ešte v roku 1946, keď od neho pre svojho brata Antona, žijúceho v ilegalite, žiadala doklad, ktorý mu umožnil vycestovať do Rakúska. U Tesára nepochodila, no Tesár už vedel, že Tunega je na Slovensku a ukrýva sa. Tunega sa začiatkom roka 1947 odhodlal navštíviť Tesára v jeho súkromnom byte na Legionárskej ulici v Bratislave. Počas tejto návštevy – veď išlo o stretnutie dobrých priateľov zo študentských čias – sa Tunega Tesárovi otvoril a podrobne mu vyrozprával svoje pohnuté životné osudy, ale aj to, že sa stále ukrýva pred zaistením. O nič ho nežiadal. Až pri druhej návšteve v máji 1947

140 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

141 Tamtiež.

ho poprosil, aby mu zaobstaral cestovný pas, pretože chce odísť z ČSR do Rakúska. Keď ho Tunega opäť navštívil asi o mesiac, Tesár mu povedal, že pas mu môže vydať iba na základe platných osobných dokladov. Odmietol riskovať odcudzenie biano pasu a jeho vystavenie na falošné meno.¹⁴² Sľúbil však, že sa pokúsi zaobstarať mu aspoň provizórny doklad na prekročenie hraníc. Tesár svoj sľub splnil, no tento doklad nakoniec odmietol Tunegovi dať preto, že sa obával dôsledkov. Zo strany Tesára teda bolo cítiť určité váhanie. Z jednej strany chcel pomôcť starému priateľovi, no z druhej strany sa obával dôsledkov, ktoré by z toho mohli vyplývať. Počas viacerých rozhovorov s Tunegom sa Tesár dozvedal, aké pomery panujú v Rakúsku, pretože sa domnieval, že Tunega tam častejšie ilegálne cestuje. Tunega ho nechával v tejto domnienke. Pri rozhovore v septembri 1947 obaja uvažovali nad tým, že niektorí slovenskí exulanti sa stávajú obeťami agentov štátnej bezpečnosti, ktorí sledujú ich činnosť a usilujú sa o ich vydanie do ČSR. Tesár na tento problém reagoval poznámkou, že na pasovom oddelení disponuje zoznamom ľudí, ktorým sú vydávané pasy na rozkaz VII. odboru povereníctva vnútra bez dokladov na falošné mená. Tunega sa tejto informácie hneď zachytil a žiadal Tesára, aby mu dodal zoznam týchto agentov. Tesár povedal, že sa o to pokúsi. Pri ďalšom stretnutí v októbri 1947 Tesár odovzdal Tunegovi požadovaný menný zoznam asi 40 osôb napísaný na vizitke citrónovou šťavou drobným písmom v troch stĺpcoch.¹⁴³ Tunega sa bál nosiť tento lístok pri sebe, preto ho v zaplenej obálke odovzdal do úschovy Pavlovi Cintavému, svojmu bývalému profesorovi z gymnázia v Trenčíne bez toho, aby mu povedal, o čo ide. O tom, že získa zoznam, sa Tunega zdôveril svojmu priateľovi O. Čáčkovi. Dodanie zoznamu osôb, ktorým bol vydaný pas bez dokladov v rokoch 1945 a 1946, bola prvá konkrétna úloha, ktorú Tesár pre Tunegu urobil. Tesár to nerobil iba z priateľstva k Tunegovi, ale preto, lebo nesúhlasil s politickými pomermi, najmä s rozpínaním komunistickej strany, a to aj v oblasti bezpečnosti. Tesár informácie odovzdal Tunegovi s tým, že predpokladal jeho kontakt so zahraničím. Sám Tunega mu hovoril, že pracuje pre akýsi „slovenský výbor“ v Rakúsku, čo odmietal bližšie ozrejmiť. Tesár

142 Tamtiež.

143 E. Tesár kladie vo svojich výpovediach po zaistení odovzdanie zoznamu Tunegovi do januára 1948. Tunega ho kladie do októbra 1947, čo je reálnejšie. Tunegov odhad upresňuje list O. Čáčku a neskôr odovzdanie zoznamu A. Púčikovi v decembri 1947.

sa vnútorne uspokojoval aj tým, že zoznam, ktorý Tunegovi odovzdal, už nie je aktuálny. Získal ho pri preberaní pasovej agendy a ako sa sám vyjadril: „V zozname bolo meno, priezvisko a rok narodenia. Tento zoznam nebol už aktuálny, lebo všetky pasy boli už neplatné... Neboli to pravé mená. Pavlík mi povedal, že na meno Novotný je vystavený pas Ilčíka.“¹⁴⁴

Flexibilný Tunega uvažoval o možnosti dokončenia svojho štúdia na Vysokej škole technickej v Košiciach. Preto v roku 1947 navštívil v Košiciach Ladislava Mikláša, svojho známeho z vysokoškolských štúdií. Zdôveril sa mu, že sa ukrýva a zisťoval uňho pomery na Vysokej škole technickej v Košiciach s tým, že tam chcel pokračovať v prerušenom štúdiu. Tunega stretol aj ďalšieho známeho, ktorý študoval v Košiciach na technike. Bol to Vladimír Štubňa. Hovorili o bežných veciach. Až neskôr pri inej návšteve uňho Tunega sondať, či vie obsluhovať vysielačiu telegrafickú stanicu a možnosť získať spoľahlivých horárov. Štubňa spoluprácu odmietol. Počas asi päťdňového pobytu v Košiciach Tunega býval u študenta Vysokej školy technickej Jána Žuffu, ktorého poznal ešte z trenčianskeho gymnázia. Rovnako ako u L. Mikláša, aj u Žuffu sondať pomery na Vysokej škole technickej. Žuffu sa pokúšal neskôr neúspešne získať pre prípadnú obsluhu vysielačky a pre získavanie informácie o ťažbe dreva a vhodných samotách. V Košiciach sa stretol aj so svojím bývalým profesorom z trenčianskeho gymnázia Cyrilom Vančom. Keď sa dozvedel, že Vančo má vlastný podnik, poprosil ho, aby ho zamestnal. Vančo súhlasil, ale pod podmienkou, že sa Tunega zamestná iba pod svojím vlastným menom. Tunega to odmietol.¹⁴⁵ Tunegov zámer uchytiť sa v Košiciach a prípadne ďalej študovať bol nereálny. Ak sa nechcel dostať do rúk bezpečnosti, neostávalo mu nič iné, ako ďalej žiť v ilegale.

Ešte v júli 1947 dostal Tunega od Čacku súrny odkaz, aby ho navštívil. Dôvodom bol list od J. Vicena, ktorý Čackovi z Rakúska priniesol kuriér F. Paňko. Vicen v ňom žiadal, aby mu Čacko oznámil, či má spojenie so spoľahlivými ľuďmi, s ktorými by mohol na Slovensku spravodajsky spolupracovať. V ďalšom liste už Vicen konkrétne žiadal, aby našiel

144 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/28 E. Tesár. Predbežná výpoveď E. Tesára na Povereníctve vnútra dňa 9. 1. 1949.

145 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

človeka, ktorý by zostrojil vysielaciu stanicu. Čačko ani Tunega si na túto úlohu sami netrúfali, preto do nej zasvätili ešte svojho spoločného známeho Jozefa Kopeckého, študenta elektrotechniky na Slovenskej vysokej škole technickej v Bratislave. Ten si pribral na pomoc svojho kolegu študenta Pavla Chrobáka, s ktorým spoločne zostrojili dva aparáty. Vyskúšali ich na Kysuciach, odkiaľ Chrobák pochádzal s tým, že fungovali na kratšie vzdialenosti. Pokusy na väčšie vzdialenosti na iných miestach neboli úspešné. Takéto pokusy sa uskutočnili medzi Bánovcami nad Bebravou a Nitrianskymi Sučanmi. Prístroj v Bánovciach nad Bebravou obsluhoval J. Kopecký a O. Čačko, prístroj v Nitrianskych Sučanoch mal pôvodne obsluhovať L. Mikláš. Nakoniec tam šiel A. Tunega a Ján Petránik dával pozor aby ho niekto nerušil. Pritom Petránik nevedel, že Tunega skúša vysielaciu, ale uspokojil sa s informáciou, že ide o „nejaký prístroj“.¹⁴⁶ „Po týchto nezdarených pokusoch zistilo sa, že prakticky obidva prístroje sú bezcenné a preto uvažovalo sa o stavbe prístroja silnejšieho. Ďalší prístroj však zostrojený nebol, lebo nebolo možné zadovážiť potrebné súčiastky na stavbu tohoto.“¹⁴⁷ J. Kopecký sa na ďalších pokusoch odmietol zúčastniť. O. Čačko sa pripravoval na odchod do zahraničia a dobudovaním vysielacky s výkonom 50 W poveril A. Tunegu. Súčasne mu dal kontakt na svojho spoľahlivého priateľa Tibora Pekaroviča, ktorý žil v Kremnici a pracoval ako organista vo františkánskom kostole. Tunega využil kontakt na Pekaroviča až neskôr, v marci 1948.

Medzitým navštívil v októbri 1947 O. Čačku v Bánovciach nad Bebravou A. Púčik a zveril sa mu s úmyslom odísť do exilu na Západ. Čačko s tým súhlasil a zveril sa Púčikovi, že má ten istý cieľ. Rozišli sa s tým, že Čačko dá Púčikovi vedieť, keď sa dozvie o vhodnom spojení, aby mohli obaja spoločne odísť do exilu. Čačko o stretnutí s Púčikom povedal Tunegovi, no Púčik sa s Tunegom nestretol. Na prelome októbra a novembra 1947 Čačko Púčikovi poslal telegram, aby hneď pricestoval,

146 Zápisnica spísaná vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB s Tunegom nepravdivo uvádzala, že vysielaciu skúšal priamo Petránik, čo však nepotvrdila jeho výpoveď a nedokázal mu ani súd. ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 17 (13a), A. Púčik a spol. Dok. č. Or III 22/49/297. Rozsudok Štátneho súdu v Bratislave. Bratislava 21. 5. 1949.

147 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

pretože odchod je aktuálny. Púčik sa u Čačka dozvedel, že spolu pôjdu do Bratislavy, k Jozefovi Kopeckému, kam ešte v ten istý deň odcestovali. U J. Kopeckého si oboch prišiel vyzdvihnúť kuriér F. Paňko, ktorého Púčik poznal z čias vysokoškolských štúdií. Vybavení plecniakmi a najnovšími čísлами novín odcestovali večer vlakom smerom na Malacky. Vystúpili pri Devínskom Jazere a odtiaľ chránení tmou prišli k rieke Morave, kde mal Paňko ukrytý gumený čln. S ním sa postupne preplavili na rakúsku stranu rieky. Paňko im potom oznámil, že pôjdu za J. Vicenom do Braunau. Keď pricestovali do Viedne, Paňko poslal Vicenovi telegram, že má dvoch ľudí, ktorí potrebujú doklady, aby mohli prejsť do americkej okupačnej zóny. Na druhý deň po odoslaní telegramu prišiel J. Mikula, ktorý každému odovzdal blanco osobné rakúske legitimácie, ktoré vyplnil a opečiatkoval.¹⁴⁸ Ešte v ten deň všetci odcestovali do Braunau, kam prišli 3. novembra 1947.¹⁴⁹ Bolo to stretnutie priateľov, ktorí si mali čo povedať. Vicena zaujímali okrem iného politické pomery v ČSR a dozvedal sa najmä na Juraja Húšťavu, Viktora Franka a Jána Prokopa. Potom nasledoval výsluch v úradovni CIC a po ňom registrácia na okresnej a krajskej centrále pre utečencov. Potom nasledovali dni zoznamovania a plánov do budúcnosti. Tu niekde nastala rozhodujúca križovatka v živote A. Púčika. Keď videl, že skupina v Braunau sa orientuje na spravodajské aktivity, mohol sa rozhodnúť ísť inou cestou a pokračovať v štúdiu. Staré priateľstvá a ideál slobody svojej krajiny ho však priťahovali viac, a to aj za cenu veľkého rizika zaistenia, ktoré vedome podstupoval.

Púčik sa zoznámil s celým slovenským osadenstvom v Braunau, ku ktorému v tom čase patrili Karol Murín, Vojtech Rybianský, Arpád

148 Zachoval sa originál preukazu totožnosti A. Púčika (Identitätsausweis č. 47267), vystavený na meno Albert Putzick, dátum narodenia: 7. 10. 1921, miesto narodenia: Braunau, občianstvo: rakúske, adresa: Stadtplatz 12, Braunau nad Innom, povolanie: študent medicíny. Tento prekaz má pečiatku vystavenia s dátumom 22. 8. 1947. Pečiatky úradných doplnkov nesú dátumy 10. 11. 1947 a 16. 2. 1948. Z uvedeného vidieť, že A. Púčik mal v preukaze uvedené svoje meno v nemeckej transkripcii, aj dátum narodenia bol pravdivý. Nepravdivý údaj bol miesto narodenia. Pokiaľ ide o pečiatku s dátumom vystavenia preukazu 22. 8. 1947, prekaz bol zrejme antidatovaný, pretože Púčik prišiel do Rakúska až o dva mesiace neskôr. A ÚPN Bratislava, f. 509-6-5 J. Vicen.

149 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

Braunecker, Jozef Bačkor, Ľubomír Gleiman, Vilo Mihalovič, Ivan Renner, Jozef Rojko, Karol Murgaš a ďalší. Väčšina schôdzok sa konala vo Vicenovom byte. Na jednej zo schôdzok sa debatovalo o možnosti získania správ o politickej a hospodárskej situácii na Slovensku. Vicen kládol dôraz na vytvorenie efektívneho spojenia so Slovenskom. V tejto súvislosti Čačko informoval Vicena o stave prác na zostrojení vysielačky, pričom mu spomenul, že tieto práce má na starosti A. Tunega, ktorý má súčiastky potrebné na zostrojenie vysielačky a prijímacej stanice. K ďalšej aktivizácii Tunegu a jeho informovaní o zámeroch skupiny Mikulu a Vicena však bola nevyhnutná osobná návšteva. Na Vicenovu otázku, kto pôjde za Tunegom, sa prihlásil Púčik.¹⁵⁰ A. Púčik prevzal od J. Vicena dva listy písané neviditeľným tajným atramentom adresované A. Tunegovi a J. Kopeckému a tri listy od O. Čačku adresované A. Tunegovi, J. Kopeckému a Čačkovým rodičom. Písmo sa zviditeľnilo namočením do vody. Ďalej dostal od Vicena gumený čln a peniaze, určené na vysielačku.

Púčik sa vybral na svoju prvú cestu na Slovensko koncom novembra 1947. Cestoval spolu s J. Mikulom tým istým vlakom, no kvôli nebezpečenstvu prezradenia sa k sebe nepriznávali. Vo Viedni Mikula Púčika predstavil J. Jánošovi a požiadal ho, aby ho odprevadil k hraniciam. Dohovorili sa na termíne návratu a Púčik preplával na gumenom člene rieku Moravu v priestore Devínskeho Jazera. Mal zmenený výzor – nosil fúzy a okuliare, aby ho nespoznali bezpečnostné orgány. Navštívil najprv J. Kopeckého v Bratislave, potom odcestoval do Trenčína za Tunegom. Obaja sa už dlhší čas nevideli, takže mali príležitosť pohovárať sa. Tunegu najmä zaujímalo, čo robí Vicen, Mikula, aké sú pomery v exile. Potom Púčikovi prečítal listy od Vicena a Čačku. Vicen vo svojom liste Tunegu vyzval k spolupráci, pričom zdôraznil, že zahranično-politická situácia je priaznivá pre rozvinutie spravodajskej práce. Situáciu odbojového hnutia v exile i doma hodnotil kriticky, no s nádejou, že práve spravodajstvo pomôže. Tunegovi dal niekoľko inštrukcií a niekoľkokrát ho vyzval k opatrnosti. Ako priorita vystupuje zostrojenie vysielačky: „*Naše rady boli pre našu nedočkavosť príliš rozriedené... Národ potrebuje elitu do rozhodného boja, skúsime sa tam dostať...*“ Potom sa už venoval konkrétnym otázkam:

150 Tamtiež. Podľa výpovede A. Púčika pred vyšetrojúcim sudcom J. Vicen A. Púčika poveril odísť za A. Tunegom. Teda nepíše sa tu o tom, že by sa Púčik na akciu dobrovoľne prihlásil. ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica spísaná dňa 26. 1. 1949 pri Štátnom súde v Bratislave s A. Púčikom.

„1. Vysielačky je možné dať do prevádzky. Prekleniete tým úžasnú priepasť. Nechceme, aby ste stále pracovali. Treba spojenie zabehať a potom čakať, dokiaľ sa nevyvinie situácia tak, že inej možnosti spojenia nebude. Treba sa pokúsiť vytvoriť sieť samostatne pracujúcich strojov na seba nezávislých... Postupne dodáme i všetky kódy. Nateraz posielam len jeden pre prvú potrebu. 2. Dobré obaluj spôsob práce. Tí, čo robia, nech sa nepoznajú podľa pravých mien. Zavedte systém ‚samostatných bojovníkov‘ takých, ktorí sa venujú len jednej malej úlohe, ale tej potom dokonale. Vyhýbajte sa letákom a časopisom. Tie prezrádzajú a tých je vždy dosť. Politiku veľkú tiež nerobte, schovajte sa doslova ‚pod zem‘ a venujte sa výlučne spravodajstvu.“¹⁵¹

Je zaujímavé, že nie Vicen, ale Čačko v liste Tunegu vyzval, aby prerušil spoluprácu s A. Kšinantom a spolupracoval iba s J. Vicenom: „... prosím Ťa, jasne sa vyslov, s kým chceš spolupracovať. Ide o to, ak chceš spolupracovať s Jozefom (s Američanmi), tak potom musíš prerušiť akékoľvek styky s inými ľuďmi (napríklad Kšinantom). Kšinant má minimálne možnosti, pracuje s Francúzmi a jeho hlavná práca pozostáva z toho, ako sa chvasta o jeho práci doma. Čuj svete, vraj bol plukovníkom bielych partizánov... Úprimne povedané, ja už vopred viem, pre koho sa rozhodneš, preto v liste pokračujem tak, ako keby som Tvoju odpoveď nečakal. Najsamprv Ťa prosím rozhodne, čím prv daj do chodu tie malé 2-Watovky, aby sme čím prv mohli nadviazať rádiové spojenie. Viem, že budeš mať ťažkosti, ale verím, že to prekonáš. Ďalej prosím Ťa, čím prv daj do chodu tú 50-Watovku, lebo na tom závisí celé naše ďalšie podnikanie a ďalšie investície Američanov do nás.“¹⁵²

Počas návštevy odovzdal Tunegu Púčikovi zoznam držiteľov pasov, vydaných bez dokladov, ktorý získal od Tesára. Okrem toho po Púčikovi odkázal do Rakúska Vicenovi, že skonštruovanie vysielačky a nadviazanie spojenia s Rakúskom je zložité. Púčik po skončení návštevy u Tunegu odcestoval do Bratislavy, kde vyhľadal Ferdinanda Brúdera, svojho priateľa z pracovného tábora v Ústí nad Oravou. Povedal mu, že na Slovensko prišiel preto, lebo si potrebuje zariadiť osobné veci. Potom Púčik navštívil krátko J. Kopeckého a vlakom odcestoval smerom na Záhorie. Vystúpil pri Devínskom Jazere a odtiaľ pod ochranou tmy pokračoval k rieke Morave,

151 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. List J. Vicena A. Tunegovi.

152 Tamtiež. List O. Čačka A. Tunegovi.

ktorá bola štátnou hranicou s Rakúskom. Podarilo sa mu na gumenom člnе preplávať rieku. Potom pokračoval do Viedne. Tu ho však pri výcho-
de zo železničnej stanice zadržala rakúska policajná hliadka, pretože sa
nemohol preukázať platnými dokladmi. Pri vyšetrovaní Púčik uvádzal,
že prišiel do Viedne ilegálne z ČSR preto, lebo tu chce študovať. Pretože
uňho našli vyšší obnos 6 000.– Kčs, odovzdali ho na ďalšie vyšetrovanie
hospodárskej polícii. Odtiaľ sa mu podarilo poslať Vicenovi do Braunau
správu o svojej situácii. Vicen potom zakročil u americkej CIC, ktorá na-
riadila Púčikove prepustenie z väzenia.¹⁵³ Púčik strávil v rakúskom vä-
zení 16 dní. Po prepustení navštívil J. Jánoša, ktorý mu odovzdal osobné
rakúske doklady. Na Vianoce 24. decembra 1947 bol Púčik v Braunau.
Ihneď vyhľadal J. Vicena v jeho byte, kde mu zreferoval o svojej prvej
ceste na Slovensko a odovzdal mu zoznam osôb, ktorý získal Tunega od
Tesára. Vicena tento prvý väčší spravodajský úspech potešil a vyjadril
sa, že zoznam dá k dispozícii CIC. Súčasne Púčikovi oznámil, že spoje-
nie s Tunegom prostredníctvom vysielacky je momentálne neaktuálne.
Dôvodom bol príchod nového veliteľa na miestny úrad CIC v Braunau,
s ktorým bude potrebné celú vec prerokovať.¹⁵⁴

153 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písom-
ností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni
ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

154 Tamtiež.

6. Vrchol odbojovej činnosti v roku 1948

V ČSR 25. februára 1948 definitívne prevzala moc komunistická strana. Po tejto politickej udalosti sa začala nová vlna exilu. Americká CIC začala prejavovať zvýšený záujem o informácie, týkajúce sa diania v tejto krajine. Skupina J. Mikulu a J. Vicena bola pre nich dôležitým a spoľahlivým zdrojom informácií, ktoré vychádzali zo spravodajskej siete, budovanej priamo na území ČSR. Tu treba podotknúť, že skupina nedostávala žiadnu pravidelnú finančnú podporu od CIC a ani nebola nejako osobitne inštruovaná a školená, pokiaľ išlo o získavanie spravodajských informácií. Žila z príležitostných, dosť skromných a nepravidelných finančných darov, najmä zo zbierok a pomocných akcií, organizovaných Slováckmi v Amerike. Pre J. Vicenu a J. Mikulu znamenala nová exilová vlna viac práce pri vypočúvaní utečencov, ktorí boli zdrojom dôležitých informácií, ale súčasne znamenali potenciálne nebezpečenstvo komunistickej infiltrácie exilu. Vicena pozvali na vypočúvanie asi 10 bývalých funkcionárov občianskych politických strán a dôstojníkov československej armády. Nestačilo ich iba vypočuť, bolo ich treba aj preveriť. Okrem toho sa zameriaval na dohľad nad vznikajúcimi exilovými spolkami, o ktorých podával správy americkým spravodajským orgánom. Znamenalo to veľa cestovania, a to nielen v rámci Rakúska, ale aj západného Nemecka.¹⁵⁵

Vicen nepoveril A. Púčika až do marca 1948 žiadnymi úlohami. Púčik trávil voľný čas najmä učením nemčiny. J. Vicen a J. Mikula postupne rozširovali okruh kuriérov, pričom pri výbere vhodných osôb neprihliadali na ich minulosť. K A. Púčikovi tak ešte koncom roka 1947

155 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-2 J. Vicen. Správa vyšetrování MV Praha 3. 5. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

pribudli kuriéri Jozef Rojko¹⁵⁶ a Ivan Renner.¹⁵⁷ Išlo o bývalých príslušníkov PO HG, ktorí žili v rakúskom exile. V marci 1948 k nim pribudol Ignác Nay, rodák z Pezinka – Cajly, ktorý bol počas vojny príslušníkom zahraničnej armády vo Veľkej Británii. Vicen ho vyslal na Slovensko so spravodajskými úlohami. Pri druhej ceste ho zaistili.¹⁵⁸ V čase, keď mal

-
- 156 J. Rojko v roku 1944 vstúpil do oddielu PO HG Považská Bystrica. Zúčastnil sa bojových akcií proti partizánom, vykonával strážnu službu počas hromadného vraždenia zaistených povstalcov a civilných osôb v Nemeckej v januári 1945. Po prechode frontu v roku 1945 odišiel pracovať do Čiech a odtiaľ v auguste 1945 emigroval do Rakúska, kde sa zdržiaval najmä v Eferdingu a Aurolzmünsteri. Jeho kuriérska cesta sa skončila neúspechom. Po zaistení 2. 9. 1948 v Bratislave bol 31. 5. 1949 odsúdený štátnym súdom v Bratislave na 16 rokov väzenia, Najvyšší súd v Prahe trest zvýšil na 19 rokov. V procese pred krajským súdom v Bratislave ho 18. 4. 1958 za činnosť v PO HG odsúdili na smrť a popravili.
- 157 Ivan Renner bol pôvodne študentom vysokej školy obchodnej v Bratislave. Koncom roka 1944 vstúpil do PO HG v Martine. Rodinu Rennerovcov tragicky zasiahli vojnové udalosti. Strýko I. Rennera bol obvinený z členstva v Deutsche Partei a zavraždený v roku 1944 partizánmi v Sklabini, sestra I. Rennera zomrela v roku 1945. Keď I. Renner v roku 1945 odišiel do exilu kvôli svojmu členstvu v PO HG, jeho matka sa v lete 1945 rozhodla dobrovoľne odísť zo sveta. Renner sa v exile zdržiaval v rakúskom tábore v Glasenbachu a v Aurolzmünsteri. V roku 1948 pracoval krátko ako hlásateľ Vysielača slobodného a demokratického Slovenska. V roku 1949 ho Vicen povolal do Viedne, kde viedol administratívu projektu WACO. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/27 J. Renner. Zápisnica spísaná dňa 11. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Ján Renner; A ÚPN Bratislava, f. 509-1-3 J. Vicen. Správa vyšetrovaniu MV Praha 3. 5. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obvineným J. Vicenem.
- 158 I. Nay emigroval v roku 1939 do Francúzska a odtiaľ do Veľkej Británie. Bojoval v čsl. zahraničnej armáde. Ako vodič tanku sa zúčastnil ťažkých bojov o Dunkerque v rokoch 1944 – 1945. Po vojne sa vrátil na Slovensko. Je zaujímavé, že ako predstaviteľ západného odboja vstúpil do KSS. Stal sa národným správcom hotela Jeleň v Pezinku. Dostal sa do sporov s regionálnymi štruktúrami, odobrali mu národnú správu a preto sa rozhodol emigrovať za snúbenicou do Anglicka. Dňa 1. 1. 1948 ilegálne prekročil hranice s Rakúskom. Po pobyte v utečeneckých táboroch a márných pokusoch dostať sa do Anglicka sa dostal do Braunau, kde sa zoznámil s Vicenom vystupujúcim pod menom Berger. Ten mu dal list pre jednu osobu a vyslal ho do Bratislavy. Späť mal priniesť rádiosúčiastky, gramofónové platne a zbierku zákonov z rokov 1939 – 1945. Nay prekročil hranice 24. 3. 1948. Jeho cesta bola úspešná. Vicen ho poslal na druhú cestu s cieľom priniesť blanco občianske preukazy a potvrdenia o spoľahlivosti. Pri prekročení hraníc zo 4. na 5. 4. roku 1948 ho zaistila pohraničná stráž, 30.

A. Púčik relatívny pokoj a zdokonaľoval sa v nemčine, dostal list od svojho priateľa a bývalého spoluodsúdeného Š. Chalmovského, ktorý sa vtedy zdržiaval v Mayrhofene. Podnetom k napísaniu listu zrejme bolo stretnutie Š. Chalmovského s O. Čačkom, kde sa Čačko o Púčikovi vyjadril asi v tom zmysle, že je zaujatý spravodajskou prácou a momentálne ďalej študovať nechce. Preto Chalmovský Púčika v liste nabáda, aby ako vysokoškolák vzhľadom na zostávajúce sa pomery medzi dvoma proti sebe stojacimi mocenskými blokmi zanechal spravodajskú prácu a venoval sa štúdiu: „Milý Berco! Neviem, aké sú Tvoje plány do budúcnosti, ale myslím, že chceš predovšetkým dokončiť svoje štúdiá, čo je v prvom rade v záujme národa, Tvojich rodičov i Teba samého. Je nutné, aby všetci vysokoškoláci, ktorí sú v zahraničí, študovali. A nakoľko je to v silách nás, skončených ľudí, musí byť našou povinnosťou našim kolegom tieto štúdiá umožniť. Hovoril som s Ottom,“ (Oto Čačko, pozn. R. L.) „ktorý mi vravel, že predbežne nemieniš študovať. Dúfam, že to nie je pravda, že si natoľko rozumný a uvedomíš si, že v budúcnosti môžeš niečo znamenať a národu najviac prospieť, ak budeš hotovým človekom. Mali sme možnosť dostať na štúdium do Francie niekoľko našich tunajších vysokoškolákov. Pamätali sme aj na Teba. Papiere (potvrdenie o zápise a imatrikulačný list) už prišli. Na základe týchto papierov môžeš dostať *lessaiz – passé* a behom 3 – 4 týždňov odcestovať do Francie. Z čoho tam budeš žiť? Predbežne by všetci naši chlapci odišli na jarné práce na jednu farmu, kde za 4 – 5 mesiacov – do budúceho zápisu – si môžeš zarobiť na štúdium na celý rok... Ako máš asi možnosť pozorovať svetovú situáciu, vidíš, že sa pomery priostrojujú rapídne a preto treba sa čím skôr odsunúť ďalej na Západ. Nuž, ja som podnikol všetko, čo som mohol, aby som aj Tebe, ako aj ostatným pomohol sa dostať čím ďalej z Rakúska.“¹⁵⁹ Tieto riadky Púčikovi istotne nepadli ľahko. Zrejme v ňom znovu otvorili dilemu, či koná správne, či majú jeho odbojové aktivity zmysel. Nie je vylúčené, že tento list nepovažoval za dobromyseľnú priateľskú radu, ale videl za ním nepochopenie, neochotu obetovať sa,

5. 1949 ho odsúdil Štátny súd v Bratislave na 7 rokov väzenia. Súvislosť Naya s Vicenom zrejme vyšla najavo až po zaistení Púčika v januári 1949. Vicen pred Nayom totiž vystupoval pod menom Berger a pod prezývkou Rista. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, vyšetrovacie spisy V-1027, I. Nay.

159 A ÚPN Bratislava, f. 509-5-1. J. Vicen. List Š. Chalmovského A. Púčikovi. Mayrhofen 18. 3. 1948.

ale aj skrytú osobnú averziu Chalmovského proti J. Vicenovi a možno aj snahu odtiahnuť ho od skupiny Mikula – Vicen a tak ju oslabiť. Vieme, že Púčik na list promptne odpovedal, no obsah tejto odpovede nepoznáme. Sčasti ho však môžeme aspoň v náznakoch rekonštruovať z ďalšieho listu, ktorým mu odpovedal Chalmovský. Aj tento list je veľmi vážnou výpoveďou, obsahujúcou zdrvivú kritiku pomerov v emigrácii, ktorá nemohla nechať Púčika ľahostajným: „Dospel som k presvedčeniu, že tie obety, ktoré sa doma prinášajú, nevedia byť prinesené tu v emigrácii, kde predovšetkým každá skupina respektíve jednotlivci zubami-nechtami obhajujú svoje tézy, svoju akúsi prestíž a nevedia si v záujme spolupráce (ktorá je tak potrebná pre slovenskú vec) úprimne ruky podať, popustiť zo svojich názorov, zatisnúť svoje osobné ambície a chůtky do úzadia... neviem [sa] zbaviť toho dojmu, že v emigrácii sa nevedie boj o slovenskú vec, ale boj o prednostné postavenie či už jednotlivcov, alebo skupín, a to boj mocenský, ktorý, nedajbože, aby sa preniesol na oslobodené Slovensko. A neviem, či emigrácia nebude tragédiou pre náš národ! A nezabúdaj, že na väčšine našich politických reprezentantov v emigrácii i na jednotlivých skupinách leží bilag spolupráce s Nemcami, respektíve pečať vojnových zločincov. A okrem toho sme bez stykov a potrebným financií... Čo sa týka Jožka V.[icena], neodsudzujem ho ako osobu. Máš pravdu, že kedysi som nevedel prísť na chuť jeho činnosti a doteraz mu zazlievam i budem zazlievať stále, že nešiel na štúdiá a svoj talent, intelekt i ducha ubíja v Braunau... Chlapče, pozri sa na ostatných kolegov, ktorí pracovali za národ – spojky, kuriéri atď. Čo je s nimi? Tri roky neužitočne strávenej emigrácie. Koľko diplomovaných, hoto-vých ľudí sme mohli mať? A myslíš, že to, čo robíme, je služba národu?... Ide o celý Tvoj ďalší život. Už dosť bolo obetí doma!... Berco môj, ja sa bojím, že na tom ohni, do ktorého fúkaš, si iní budú polievočku prihrievať, a Ty zostaneš len zamazaný sadzami. Raz si na toto všetko, čo som Ti tu popísal, isto spomenieš. Daj Bože, aby nebolo neskoro!“¹⁶⁰ Slová Š. Chalmovského, nech už boli myslené akokoľvek, obsahujú veľa prorockého. Púčik sa ocitol na križovatke. Keby sa ešte v tom čase rozhodol pokračovať v štúdiu vo Francúzsku, istotne by sa nestal obeťou komunistického režimu. Na druhej strane však stál jeho zápal za vec. Bol presvedčený, že koná správne, že jeho aktivity, nech so sebou prinášajú akékoľvek riziko, majú zmysel a prispievajú k pádu komunistického režimu. Preto bol – povzbudený

160 Tamtiež. List Š. Chalmovského A. Púčikovi. Mayrhofen 22. 3. 1948.

doterajšími úspechmi – vnútorne rozhodnutý pokračovať v nich ďalej s nezmenšenou intenzitou.

Koncom marca 1948 J. Vicen povedal A. Púčikovi, že ho čaká druhá cesta na Slovensko. Tentoraz vyslal A. Púčika Arpád V. Braunecker, bývalý vedúci právneho oddelenia Hlavného veliteľstva Hlinkovej gardy, ktorý žil v exile v Rakúsku, úzko spolupracoval s J. Vicenom a zároveň sám udržiaval kontakty s CIC. Išlo o doručenie listov od fotografovaných na štyroch mikrofilmoch.¹⁶¹ Listy boli určené pre bývalých slovenských povereníkov Rudolfa Fraštackého, Emanuela Böhma a Martina Kvetka, ktorí boli odstránení z politického života s výzvou, aby odišli do exilu. Ďalšie listy boli adresované rodine O. Čačku a Gašparovi Froncovi, bývalému Vicenovmu kolegovi z vysokoškolských štúdií, spolubývajúcemu na internáte Svoradov. Vicen Púčika pred odchodom inštruoval, aby navštívil A. Tunegu, J. Kopeckého, G. Fronca a I. Danáka. Mikrofilmy s listami pre bývalých povereníkov mal odovzdať Jurajovi Húšťavovi, ten ich mal dať istému Jurkovičovi, ktorý mal zariadiť ich doručenie adresátom. Púčik sa skutočne koncom marca 1948 vydal cez Viedeň na svoju druhú ilegálnu cestu na Slovensko. Po úspešnom prekročení hraníc na gumovom člene pricestoval do Bratislavy a odtiaľ pokračoval do Vajnôr. Tu vyhľadal svojho priateľa F. Brúdera, ktorého poprosil, aby mu našiel nejakého dôstojníka, ktorý by bol schopný dodať informácie o vajnorskom letisku, ale aj informácie o pomeroch v armáde. F. Brúder mu to sľúbil, ale nič pre to neurobil.¹⁶² Na jeho otázky, prečo má zmenený výzor a čo vlastne robí, mu Púčik povedal, že sa zdržuje v Rakúsku, kde študuje. Súčasne sa F. Brúderovi zveril so svojím plánom odísť študovať do Francúzska.¹⁶³ Púčik po prenocovaní u Brúderovcov na druhý deň odcestoval do Bratislavy za

161 Zaužívaná prax v súvislosti s mikrofilmami bola taká, že A. Púčik ich nosil nevyvolané v škatulke od amerických cigariet. Boli balené tak, aby sa pri vyňatí nepovolnou osobou znehodnotili. Okrem toho ich mával ukryté v škatulke od sacharínu s dvojitém dnom, ale aj v hodinkách.

162 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/69 F. Brúder. Protokol spísaný 7. 1. 1949 na 5. oddelení VO4 s voj. prez. sl. F. Brúderom vo veci protištátnej činnosti.

163 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/69 F. Brúder. Protokol spísaný 7. 1. 1949 na 5. odd. VO4 s voj. prez. sl. F. Brúderom. Púčikova zmienka o možnom štúdiu vo Francúzsku je dôležitá. Naznačuje, že Púčik sa vážne zaoberal ponukou Š. Chalmovského z marca 1948 študovať vo Francúzsku.

J. Kopeckým. U Kopeckého sa Púčik informoval, v akom štádiu je skonštruovanie vysielacky. Kopecký mu otvorene povedal, že sa s Tunegom vo veci vysielacky tak ako to bolo predtým dohodnuté, nestretol. Okrem toho priznal, že pozná Fronca, ale odmietol mu odovzdať mikrofilm. Púčik sa potom rozhodol vyhľadať J. Húšťavu, no zistil, že nie je v Bratislave, ba ani v Bojniciach, kam za ním cestoval. Rozhodol sa, že mikrofilm mu odovzdá za každú cenu a tak zamieril do jeho rodiska v Liptovskej Teplej. Po ceste Púčik navštívil rodičov O. Čačku v Bánovciach nad Bebravou a odovzdal im mikrofilm s listom od ich syna. V dome u Čáčkovcov sa stretol s knihkupcom Vojtechom Cipkom,¹⁶⁴ ktorému sa zdôveril, že prichádza tajne z exilu. Cipka sa vyzvedal na pomery v exile a nakoniec podporil Púčika finančnou čiastkou, ktorú sa neskôr Púčik márne pokúšal zmeniť z korún na americké doláre.¹⁶⁵ Na Púčikovu žiadosť zavolať k Čáčkovcom aj I. Danáka. Keď sa Danák presvedčil, že Púčik spolupracuje s jeho priateľom Vicenom, bol ochotný pomôcť mu. Prevzal od neho mikrofilmy pre bývalých povereníkov a aj mikrofilm pre G. Fronca s tým, že zariadi ich doručenie.¹⁶⁶ Púčik potom odcestoval do Trenčína, kde u Tunegových rodičov dva dni márne čakal na Tunegu. Potom odišiel do Motešíc k svojim rodičom, no tu sa dozvedel, že ho hľadá ŠtB, preto tu pobudol iba niekoľko hodín. Potom Púčik zamieril opäť do Bánoviec nad Bebravou, kde sa mal od I. Danáka dozvedieť, aké stanovisko zaujali bývalí povereníci k možnému odchodu do exilu a či odovzdal mikrofilm G. Froncovi. Ani jednu z vecí sa I. Danákovi nepodarilo vybaviť. Púčik len prevzal list Čáčkovcov pre ich syna Ota a znova odcestoval do Trenčína za Tunegom, no opäť bez úspechu. V Trenčíne však odovzdal mikrofilm od J. Vicena jeho tete, rehoľnej sestre vincentke Michaele Agneši Krajčovej, zamestnanej v Štátnej nemocnici.¹⁶⁷ Pritom jej podal základnú informáciu o jej

164 V. Cipka bol švagrom Antona Čačku (otca O. Čačku) a mali spoločný dvor.

165 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

166 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/2 I. Danák. Zápisnica napísaná dňa 20. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Ignác Danák.

167 Všetky mikrofilmy, ktoré Púčik doručil A. Krajčovej, obsahovali osobné listy od Vicena. Púčik vo svojich výpovediach pred vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB uvádzal, že Krajčovej odovzdal aj mikrofilmy so spravodajskými otázkami. Pred vyšetrojúcim sudcom však v tomto bode zmenil predchádzajúce výpo-

synovcovi. V Bratislave, kam následne Púčik odcestoval, navštívil krátko ďalšiu reholnú sestru Eteľu Kuracinovú, ktorá pracovala na rtg oddelení v bratislavskej Štátnej nemocnici. Táto návšteva bola zdvorilostná, sestre Eteľe pripadal Púčik veľmi vyčerpaný. V Bratislave sa Púčik ešte zastavil u svojej sestry Alžbety a potom odcestoval do Vajnôr k Brúderovcom. Bol veľkonočný pondelok 1948. U Brúderovcov počkal, kým sa zotmie, a potom podnikol cestu vlakom k Devínskemu Jazeru a odtiaľ už pešo k rieke Morave, ktorú sa mu podarilo bez ťažkostí preplaviť na gumovom člne. Po krátkej zastávke vo Viedni u J. Jánoša pokračoval Púčik vlakom do Braunau, kde po príchode referoval J. Vicenovi o svojej ceste. Púčikova cesta nebola úspešná. Splnil iba menšiu časť úloh, ktorými bol poverený. „Vicen nebol spokojný, najmä s tým, že som nezariadil doručenie mikrofíľmov pre býv.[alých] povereníkov ihneď ešte počas môjho zdržovania sa na Slovensku.“¹⁶⁸ S výsledkami Púčikovej cesty vyjadril svoju nespokojnosť aj A. Braunecker.

Púčik nebol až do júla 1948 poverený žiadnou úlohou. Toto konštatovanie sa opiera o výpovede Púčika pred vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB. A. Tunega naproti tomu vypovedal pri vyšetrovaní, že Púčik ho navštívil ešte v máji 1948. Podľa Tunegu ho Púčik zastihol práve pri práci na vysielacke a poznamenal, že sa zbytočne namáha, pretože v Rakúsku sa dá zaobstarať kvalitnejší prístroj. Inštrukciu o tom mu podal v liste, ktorý pri niesol Púčik od Vicena. Tunega tak prerušil práce na vysielacke.¹⁶⁹ Táto návšteva Púčika je málo pravdepodobná, pretože údaj o nej pochádza iba od Tunegu a Púčik ju nepotvrdil. Tunega, ktorý sa pomerne často stretával s Púčikom, a to aj dva aj viackrát počas jeho pobytu na Slovensku, mohol pokladať dve návštevy, ktoré sa uskutočnili počas jedného Púčikovho ilegálneho pobytu na Slovensku, za osobitné cesty cez štátne hranice.

vede. ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 17 (13a), A. Púčik a spol. Dok. č. Or III 22/49/297. Rozsudok Štátneho súdu v Bratislave. Bratislava 21. 5. 1949.

168 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

169 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

Púčíkova druhá cesta so slabým výsledkom nútila J. Mikulu a J. Vicena zamýšľať sa nad dosiahnutím väčšej intenzity a efektivity spravodajskej práce. K tomu sa pridala zvýšený dopyt americkej CIC po spravodajských informáciách, týkajúcich sa najmä vojenskej, politickej a hospodárskej oblasti.¹⁷⁰ Vicen pripravil pre Púčíka mikrofilmy so súbormi konkrétnych otázok z rôznych oblastí. Ďalšie mikrofilmy obsahovali listy pre Vicenových priateľov. Tieto osobnosti prichádzali do úvahy ako spolupracovníci na Slovensku s výzvou, aby sa usilovali nájsť odpovede na otázky, ktoré obsahujú mikrofilmy. Išlo o Viktora Franka, Gašpara Fronca, Dionýza Chmela a Vojtecha Keleho. Všetkých s Vicenom spájalo to, že boli jeho bývalými kolegami zo Slovenskej vysokej školy technickej, obyvateľmi internátu Svoradov a členmi kolakovičovskej Rodiny. Popri nich bol oslovený aj A. Tunega. Vicen okrem toho Púčíka vyzval, aby získaval na spoluprácu aj svojich známych. Vicenove listy písané jeho priateľom na Slovensku verne odzrkadľujú jeho zmýšľanie a plány, majú vysokú výpovednú hodnotu o celom ideovom pozadí spravodajskej akcie, ktorej význam kládol nad význam politikov v exile. Uvedomoval si, že pridŕžovanie sa starých foriem a politických tvárí z čias prvej Slovenskej republiky, ktorá bola spojencom nacistického Nemecka, vážne poškodzuje slovenský odboj proti komunizmu a v konečnom dôsledku aj slovenskú otázku samu. Veľmi jasne to vyjadril napríklad v liste V. Frankovi, ktorý v júli 1948 poslal po Púčíkovi: *„Nesmieme si robiť ilúzie, že Západ, ktorý vynaložil toľké miliardy na vojnu proti Nemecku, šmahom ruky zabudne na všetko. Kolaboranti zostávajú kolaborantmi, aj keď sa prejavia ako protikomunisti. Najmä ‚známi‘ kolaboranti nimi zostávajú, verejná mienka Západu je príliš pohodlná skúmať pozadia nutnosti jednotlivých kolaborácií... Treba sa zbaviť citom podfarbeného tvorenia vlasteneckých krúžkov, ktoré nezávažnými akciami letákovými a provokačnými vydávajú svojich členov do nebezpečenstva... formálne sa treba asimilovať a vzdať sa akéhokoľvek predčasného protestného alebo prevratového podnikania. Pod rúškom absolútnej nečinnosti ovšem kryť prácu... Za hranicami: koniec nacionálnemu rojčeniu, ktoré nás robí pred cudzinou iba smiešnymi. Koniec násilnému obhajovaniu a forsírovaniu ľudí, ktorí sú Západom považova-*

170 KATREBOVA-BLEHOVA, Beata: Das slowakische politische Exil in Österreich, 1945 – 1955. In: HRABOVEC, EMILIA, KATREBOVA-BLEHOVA, Beata (Hg.): *Slowakei und Österreich im 20. Jahrhundert*. Berlin : Verlag LIT, 2008, s. 205.

*ní za kolaborantov... Definitívne donútiť tých, na ktorých ódium kolaborantstva ľpie, aby sa stiahli na miesta, kde nie sú nápadní a pozorovaní: My pred svetom musíme obhajovať slovenskú samobytnosť a nie bývalých politikov... Treba konečne preorientovať celú našu prácu tak, aby Západ cítil, že nás podporiť je preň výhodné a že keď nás uprednostňuje, že to nerobí iba z ohľadu na naše právo, ale najmä z ohľadu na vlastný záujem.*¹⁷¹

Spolu s Púčíkom mal odísť na Slovensko kuriér Ivan Renner. Aj toho Vicen vybavil mikrofilmami so spravodajskými otázkami, no o tom, komu ich má doručiť, Púčík nevedel, a podobne ani Renner nevedel, ku komu je vyslaný Púčík. Bola to poistka, aby v prípade odhalenia jedného z kuriérov neboli prezradené osoby, ktoré mal navštíviť druhý kuriér. Obaja kuriéri – Púčík a Renner – odcestovali vlakom z Braunau do Viedne v polovici júla 1948. Išlo o tretiu Púčíkovu cestu na Slovensko. Po návšteve u J. Jánoša odcestovali vlakom do Marcheggu a odtiaľ sa pohli už pešo k rieke Morave. Po úspešnom preplavení rieky sa vlakom dostali do Bratislavy. Tu sa rozišli s tým, že Renner odcestuje najprv za svojím otcom do Martina a Púčík zasa do Vajnôr k Brúderovcom. O dva týždne sa mali obaja zísť v Martine a dohodnúť konkrétnosti návratu do Rakúska. A. Púčík navštívil v Bratislave na pracovisku v Slovenskej dopravnej spoločnosti F. Brúdera. Pýtal sa ho, aký tovar sa vyváža a dováža cez bratislavský prístav. Brúder mu povedal, že do ZSSR odchádza koks a zo ZSSR prichádza železná ruda. Púčík poprosil Brúdera, aby preňho získal presnejšie informácie – čísla lodí, objem vyvázaného a dovážaného tovaru. Keď Púčík opäť navštívil F. Brúdera na jeho pracovisku, odovzdal mu písomne požadované údaje. Pripojil aj informáciu o tovare označenom ako klince a cvoky do topánok, vyvázanom do Palestíny cez Juhosláviu – išlo o zbrane a strelivo pre izraelskú armádu.¹⁷²

Púčík vyhladal v Trenčíne Tunegu. Tentoraz ho našiel doma. Odovzdal mu mikrofilm obsahujúci list od J. Vicena, päť kusov mikrofilmov so spravodajskými otázkami a päť kusov mikrofilmov s výzvami na spoluprácu. Vicenov list Tunegovi mal adresáta istotne povzbudiť a ešte väčšmi aktivizovať. Súčasne verne odzrkadľuje Vicenove plány a vnímanie pomerov vo svete i doma. Medzinárodná situácia medzi dvoma

171 A ÚPN Bratislava, f. 509-5-6. List J. Vicena V. Frankovi. Braunau júl 1948.

172 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčík. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčík.

mocenskými blokmi bola napätá a Vicen reálne uvažoval o blízkom vojnovom konflikte, preto týmto smerom orientoval aj spravodajskú prácu A. Tunegu: „Američania sa celkom vážne chystajú na vojnu a začínajú aj s prípravami. Mám spojenie na dvoch miestach, na jednom spravodajskom a na jednom operačnom oddelení. Prejavuje sa to u oboch. Veľmi záleží na tom, aby sme teraz práve my ukázali, že na Slovensku máme vplyv a že Slovensko vieme spracovať... a) Vieš o tom, že by sa niekto na Slovensku pripravoval k ozbrojenému odporu pre prípad vojny? Ak áno, je dôležité, aby sme sa s ním dostali do styku, lebo všetky tie veci sa budú musieť pripraviť cez operačné oddelenie americkej armády, inak by to bolo beznádejné podnikanie. Mám vážne správy o tom, že v tomto ohľade sa na Slovensku chystajú zas tí, ktorí boli činní v prvom povstaní.¹⁷³ Musíme vynaložiť všemožné úsilie, aby sme sa aj s týmito dostali do styku, aby ich spojenia s Američanmi išli cez nás, aby nás nemohli nijako politicky zaskočiť... b) Podaj všetky poznatky o doterajších sprav[odajských] odporových akciách v slovenských horách od konca vojny doteraz; c) Rozmýšľaj o tom, kde by sa na Slovensku dalo bezpečne umiestniť prvé veliteľstvo v tomto ohľade... Náš cieľ je zachrániť pokiaľ možno najviac Slovensko od vojnových hrôz.“¹⁷⁴

Tunega Púčika informoval o tom, že sa mu podarilo nadviazať kontakt s dôstojníkom československej armády – Slovákom, ktorý bol ako nespoľahlivý vylúčený z armády a má záujem odísť do exilu. Išlo o Ľudovíta Gálika, ktorý bol vzdialeným Tunegovým príbuzným (Tunega bol

173 Nie je vylúčené, že Vicen mal na mysli Viliama Žingora.

174 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. List J. Vicena A. Tunegovi, júl 1948. Vicenov list Tunegovi ďalej pokračoval spravodajskými otázkami: „a) Kde v ČSR je železnica prispôbená na široký rozpor. Kde takéto železnice sú v Poľsku, eventuelne v Maďarsku. Ak sa dá, aj mapové záznamy; b) Sú v ČSR pripravované, alebo hotové prekladišťa, schopné na prekladanie vojenského materiálu? Najmä prekladišťa z širokého na úzky rozpor; c) Chystá Sovietska armáda na Slovensku manévry? Čo sa o tom vie? Detaily; d) Sú v ČSR ruské formácie? Aké ruské orgány sú v ČSR, kde sú a čo sa o nich vie. (Všetko, eventuelne aj čísla áut, ktoré používajú); e) aké prúdenia sú v KSČ a v KSS a ktoré osoby sú v jednotlivých smeroch? Aj detaily eventuelných rozporov v KSS; f) Aké spojenia sú možné do centrálneho parlamentu...; g) Čo je pravdy na tom, že čs. armáda sa znovu reorganizuje? Aké sú nové organizačné princípy?; h) Ktoré kraje Slovenska by boli najbezpečnejšie pre zhadzovanie parašutistov? Vyhотовь mapu bezpečných miest a eventuelne i adresár ľudí, na ktorých by sa bolo možné obracať.“

synom jeho sesternice).¹⁷⁵ Tunega a Gálik neudržiavali pravidelné kontakty. Tunega vyhľadal Gálika v júni 1948 v Prievidzi, keď bol na návšteve u svojej sestry. Schôdzka nebola vopred dohodnutá. Tunega sa Gálikovi zveril, že pracuje spravodajsky a má kontakty so Západom. Gálik mu vysvetlil svoju situáciu a pýtal sa ho na možnosti odchodu do exilu. Tunega mu na to povedal, že lepšie je prekročiť hranice v inom ročnom období, najmä v zime, keď sú dlhé noci. Keď Tunega Gálikovi navrhol, aby mu dodával „dôležité správy rázu vojenského“, Gálik súhlasil. Jeho súhlas so spoluprácou s Tunegom bol podmienený nielen jeho postojom, odmietajúcim komunizmus, ale aj stratou pozície v armáde po februári 1948. Púčik sa s Tunegom dohodol, že Gálika navštívia o týždeň spoločne a na ceste k nemu sa zastavia u G. Fronca. V Trenčíne vyhľadal Púčik okrem Tunegu ešte Vicenovu tetu rehoľnú sestru A. Krajčovú. Odovzdal jej mikrofilm a spolu sa pomocou mikroskopu pokúšali prečítať ho.¹⁷⁶ Potom odcestoval Púčik do Bánoviec nad Bebravou k rodičom O. Čáčku, ktorým odovzdal list od ich syna Ota. Na stretnutiach s I. Danákom a V. Cipkom sa zhovárali o pomeroch v exile a údajne aj o dôležitosti spravodajskej práce pre USA, ktoré budú mať rozhodujúci vplyv na pomery v strednej

175 L. Gálik (nar. 4. 8. 1912 v Dežericiach, okr. Bánovce nad Bebravou) pochádzal z mlynárskej rodiny. Po absolvovaní obchodnej akadémie v Trenčíne v roku 1932 nastúpil do vojenskej prezenčnej služby. Po jej skončení absolvoval dvojročnú vojenskú akadémiu v Hraniciach na Morave. Po vzniku Slovenskej republiky v roku 1939 bol ako dôstojník preradený k tankovému vojsku. V roku 1944 bojoval v povstaleckej armáde pri Telgárte. Po zajatí nemeckou armádou ho internovali v nemeckých zajateckých táboroch. V roku 1945 sa vrátil do obnovenej ČSR, kde nastúpil službu ako aktívny dôstojník armády. MNO mu od 13. 3. 1948 dalo dovolenku a 1. 11. 1948 bol definitívne prepustený z armády. Zamestnal sa ako úradník firmy Turnianske vápenky v Košiciach. Nebol organizovaný v žiadnej politickej strane. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/66 L. Gálik. Protokol spísaný dňa 8. 1. 1949 na 5. oddel. VO-4 so škt. tank. v. v. L. Gálikom.

176 Podľa výpovede A. M. Krajčovej pred orgánmi ŠtB sa v mikrofilme písalo o rozdelení slovenského exilu a potrebe spolupráce s USA. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/33 A. M. Krajčová. Zápisnica napísaná dňa 12. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočutá je Agneša M. Krajčová. Púčik vo svojej výpovedi pred orgánmi ŠtB však uvádza, že Vicen v mikrofilme žiadal od tety šatstvo a spodnú bielizeň.

Európe. Púčíkova cesta ďalej smerovala za Viktorom Frankom. Zastihol ho v Lakšárskej Novej Vsi a odovzdal mu mikrofilmy od Vicena.

Pretože sa blížil dátum stretnutia s Tunegom, Púčík odcestoval do Trenčína. Obaja potom odišli do Nitry, no G. Fronca vyhľadal najprv Púčík, ktorý sa predstavil ako Albert Biak, poslaný Vicenom z Rakúska. Fronc prevzal mikrofilmy pre seba, ale aj pre V. Keleho a D. Chmelu. Spolu potom odcestovali do Veľkých Ripňan, kde sa stretli s L. Gálikom. Púčík Gálika informoval o spravodajskej práci a spolupráci s americkou CIC, o pomeroch v exile a o niektorých slovenských dôstojníkoch žijúcich v exile. Keď spomenul meno pplk. Michala Lokšika, známeho krutosťami na východnom fronte počas druhej svetovej vojny, Gálik sa vyslovil negatívne o jeho spravodajských kvalitách a poznamenal: „*Tento človek by si zaslúžil šibenicu pre tie veci, ktoré popáchal v SSSR na Ukrajine, kde dal vypaľovať dediny a dopustil sa ťažkých zločinov.*“¹⁷⁷ Keď sa Gálik Púčíka pýtal, o aké veci má záujem, Púčík vybral mikrofilm ukrytý vo vreckových hodinkách a z neho pomocou lupy čítal otázky, týkajúce sa vojenských vecí. Odpovede na ne si písal do notesa. Gálik ho vopred upozornil, že veľa toho nevie, lebo je už dlhší čas vzdialený od svojej posádky. Medzi odpoveďami Gálik poznamenal Púčíkovi, „... že načo vraj takéto veci píšem, však Američania to už dávno majú, keď toľko vysokých dôstojníkov a generálov utieklo za hranice.“¹⁷⁸ Púčík oponoval a Gálik mu potom povedal, že v Martine je 24. tanková brigáda 4. spojovací pluk. Uviedol štruktúru brigády, typ tankov – Cromwel a ich počet 60. Po Púčíkovom príchode do Braunau Vicen potvrdil, že údaje o posádke v Martine sú Američanom známe. Ďalšie informácie, ktoré Gálik poskytol, boli všeobecné (počet prepustených dôstojníkov z posádky, morálny stav posádky, známu informáciu o rozčlenení armádneho spravodajstva na 2. oddelenie – ofenzívne a 5. oddelenie – defenzívne). Keď sa Púčík Gálika spýtal, či by sa nenašli dôstojníci, ktorí by boli ochotní s ním spolupracovať, Gálik odpovedal kladne, ale nikoho konkrétne neoznačil.¹⁷⁹ Pred odchodom odovzdal

177 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčík. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčík.

178 Tamtiež.

179 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/66 L. Gálik. Protokol spísaný dňa 8. 1. 1949 na 5. oddel. VO-4 so škpt. tank. v. v. L. Gálikom.

Púčik Gálikovi ešte dva mikrofilmy s otázkami a povedal mu, že keď bude pripravená pôda na jeho odchod do Rakúska, dá mu viesť po Tunegovi. Z Veľkých Ripnian potom Púčik s Tunegom odcestovali do obce Malé Bedzany, kde prekvapili Púčikovho brata Františka, ktorý tam bol učiteľom. Púčik zámerne svojho brata nechcel zapojiť do svojich aktivít, preto na jeho otázky, z čoho žije a čo robí v zahraničí, odpovedal vyhýbavo. Strávil uňho celkovo tri dni, no Tunega odcestoval už na druhý deň.

Po skončení pobytu v Malých Bedzanoch zamieril Púčik do Ružomberka, kde osobne odovzdal list Jozefa Mikulu jeho manželke Edite. Púčik dodržal prísne inštrukcie J. Mikulu, ktorý mu zakázal, aby jeho manželke povedal o jeho práci v exile. O týždeň sa u E. Mikulovej zastavil opäť, aby prevzal pre jej manžela list a nejaké šatstvo. Z Ružomberka odcestoval Púčik do Ústia nad Oravou. Tu, v pracovnom tábore, kde si ešte pred rokom odpykával trest, bol stále zaradený jeho známy robotník F. Šuchter.¹⁸⁰ Púčikovi nerobilo problém dostať sa do tábora. Niektorí strážcovia z radov príslušníkov ZNB si ho totiž ešte pamätali z čias, keď si tu odpykával trest. Vedeli, že bol riadne prepustený, preto nevideli dôvod, aby mu robili ťažkosti. Púčik Šuchterovi vysvetlil svoje poslanie na Slovensku a pýtal sa ho, či by mu vedel dodať nejaké spravodajsky zaujímavé správy. Šuchter mu povedal všeobecne známe informácie, že zbrojovka v Považskej Bystrici pracuje naplno, iba v jednom oddelení sa vyrábajú motocykle značky Manet. Potom mu povedal, že funkcionári KSS nosia pri sebe zbraň. Konkrétnejšie informácie sa týkali tábora v Ústí nad Oravou, kde boli zavedené sprísnené opatrenia a kde pracovalo v tom čase asi 200 zaradencov, ktorí sa tu ocitli väčšinou z politických dôvodov. Okrem Šuchtera sa Púčik ešte stretol s bývalým známym z tábora v Ústí G. Budinským, s ktorým sa rozprával o situácii v exile a od ktorého žiadal informácie o celulózke v Žiline. Budinský neprejavil záujem o takúto spoluprácu. Pred rozlúčkou so Šuchterom mu Púčik odovzdal dva mikrofil-

180 F. Šuchter pracoval pôvodne ako robotník v zbrojovke v Považskej Bystrici. V roku 1944 sa pridá k oddielu PO HG Považská Bystrica a zúčastní sa bojových akcií proti partizánom, vykonával strážnu službu počas hromadného vraždenia zaistených povstalcov a civilných osôb v Nemeckej. Okresný ľudový súd v Považskej Bystrici ho v roku 1946 odsúdil na 1 rok väzenia a 4 roky pracovného tábora. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Banská Bystrica, S ŠtB Banská Bystrica, zv. V – 567/17. Protokol o výslechu obvineného F. Šuchtera. Krajská správa MV Žilina, 15. 1. 1958.

my s otázkami a lupu. Jeden z mikrofilmov Šuchter zanesol Budinskému, ktorý ho spálil a s Púčikom sa viac nestretol.¹⁸¹

Z Oravy zamieril Púčik do Nitry ku G. Froncovi, aby si od neho vyzdvihol sľúbené odpovede na listy od Vicena, adresované Kelemu a Chmelovi. Fronc však mikrofilmy s listami nedoručil adresátom a vrátil ich Púčikovi, pričom poznamenal, že nemieni spravodajsky pracovať. Pre Vicena daroval zopár vzácnějších poštových známok, aby si mohol ich predajom finančne polepšiť. Vicenov list na mikrofilme, adresovaný Froncovi, však Fronc dal prečítať svojmu priateľovi Michalovi Meszárosovi s tým, že ho zaujíma, aké stanovisko by zaujal. Meszárosovi sa však mikrofilm nepodarilo prečítať a neskôr ho na návrh Fronca zničil bez toho, aby vedel, aký je obsah. Od G. Fronca potom Púčik odcestoval do Dolných Motešíc k svojim rodičom, kde ostal jeden deň. Potom opäť navštívil F. Šuchtera v jeho rodisku Mníchovej Lehote, okres Trenčín, ktorý tu bol tri dni na priepustku z pracovného tábora. Šuchter síce podrobnejšie hovoril o zbrojovke v Považskej Bystrici, no vychádzal zo znalostí z čias vojny s predpokladom, že sa toho veľa nezmenilo. Nasledovalo stretnutie Púčika s Tunegom v Trenčíne. Keď vysvitlo, že Tunega dobre pozná Keleho ako svojho bývalého asistenta z vysokej školy technickej a Kele zasa dobre pozná Chmelu, Tunega prevzal od Púčika mikrofilmy určené pre týchto dvoch mužov. Potom Tunega vyhľadal osobne Keleho v kancelárii pezinských tehelní, kde pracoval, a odovzdal mu list od Vicena a mikrofilmy s otázkami s tým, že odpovede má odovzdať o niekoľko dní F. Herényimu. Kele mikrofilmy prevzal, prečítal a odovzdal Chmelovi tie, ktoré mu boli adresované. Po spoločnej debata sa však obaja rozhodli, že sa v tejto veci nebudú angažovať. Odmietavé stanovisko potom Kele oznámil F. Herényimu.¹⁸²

Púčikov tretí ilegálny pobyt na Slovensku sa pomaly chýlil ku koncu, no jeho výsledky boli slabé. Sebakriticky si to priznával aj sám Púčik: „... úspech bol slabý, nakoľko sa ľudia boja a že málokto sa chce do spolupráce zapojiť... idealistov je málo a takých, ktorí by pracovali za peniaze,

181 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/44 G. Budinský. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je G. Budinský.

182 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/36 V. Kele. Zápisnica napísaná dňa 12. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je V. Kele.

je dosť, avšak ja ich nechcem priberať, nakoľko sa obávam, že by ma mohli prezradiť.“¹⁸³ Ivan Renner, ktorý mal získavať pre spravodajskú činnosť ďalšie osoby, nikam necestoval, celý čas strávil v byte svojho otca Jána Rennera v Martine. Ukazovalo sa, že možnosť odísť na Slovensko ako kuriér využil na to, aby sa stretol so svojím otcom. Mikrofilmy ukázali iba dlhoročnému rodinnému priateľovi, vodárskemu majstrovi Vojtechovi Hympánovi, ktorý ho upozornil, že je to nebezpečné.¹⁸⁴ Jediným relatívne väčším úspechom boli informácie, ktoré prevzal Púčik od Tunegu deň pred svojím odchodom zo Slovenska. Tunega ich získal od E. Tesára, keď ho navštívil ešte koncom jari 1948. Počas tejto návštevy položil Tunega Tesárovi otázku, aké reorganizačné zmeny zasiahli povereníctvo vnútra po komunistickom štátnom prevrate. Tesár mu všeobecne odpovedal, že niektoré odbory budú zrušené, iné rozdelené alebo spojené. Ďalej mu povedal, že VII. odbor bol premenovaný na III. odbor, ku ktorému patrila časť bývalého V. odboru s náplňou pasového oddelenia a malého pohraničného styku. Tesár podával Tunegovi tieto informácie ústne. Pri návšteve Tunegu v novembri 1948 mu ich dal napísané na papieri aj s približným náčrtkom kancelárií niektorých zamestnancov III. odboru povereníctva vnútra. O kompetenciách jednotlivých oddelení Tesár nemal informácie. Údaje sa dozvedel priamo v úrade z rozhovorov a z ústnych poznámok. Okrem toho dal Tesár ešte počas tejto návštevy Tunegovi čísla áut, ktoré používali bezpečnostné orgány v Bratislave. Malo ísť o značku S-BM so štvorciferným číslom, končiacim na 55, napríklad S-BM 3255, 1555, 3855. Prednosta Zemskej úradovne ŠtB J. Ilčík mal používať číslo S-BM 102.¹⁸⁵ Boli to konkrétne údaje, no ich hodnotu znižoval fakt, že boli všeobecné, torzovité, neúplné a niektoré z nich verejne prístupné a známe. Pokiaľ ide o čísla áut využívaných bezpečnosťou, tie sa pomerne ľahko dali zistiť voľným pozorovaním na parkoviskách alebo v uliciach mesta. Dôležitý

183 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

184 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/27 J. Renner. Zápisnica spísaná dňa 11. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Ján Renner.

185 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

význam mohla mať informácia o Viktorovi Sedmíkovi, prednostovi odboru BA povereníctva vnútra, ktorú Tesár získal z vypočutia rôznych rozhovorov na povereníctve vnútra a ktorú povedal Tunegovi: „*Myslím, že som spomínal, že by bolo možné získať Sedmíka... Raz som počul rozhovor Horského s niekým, že Sedmík má jednu chybu, že do strany vstúpil až po februári, z toho som si dedukoval možnosť v strane Sedmíka.*“¹⁸⁶ Táto informácia vystihovala existujúce pnutie v ŠtB. Po zaistení Tesára mohla slúžiť ako jeden z dôkazov o nespoľahlivosti V. Sedmíka.¹⁸⁷

Pri stretnutí Púčika s Tunegom, keď Púčik preberal informácie od Tunegu, mu Tunega zdôrazňoval, aby odkázal Vicenovi, že je nanajvýš potrebné získať spojenie iným spôsobom ako vysielaním kuriérov, čo sa veľmi neosvedčovalo vzhľadom na nedôverčivosť ľudí a zvýšené riziko prezradenia.¹⁸⁸ Na tomto mieste je potrebné pripomenúť, že podľa spomienok J. Vicena v júli 1948 priviedol Púčik Tunegu prvý raz k nemu do Viedne a potom ho po niekoľkých dňoch previedol cez hranice späť na Slovensko.¹⁸⁹ Púčik, Tunega, ba ani Vicen sa o tejto prvej Tunegovej ceste vo svojich výpovediach počas vyšetrovania orgánmi ŠtB nezmienili. Otázka cesty A. Tunegu do Viedne je problematická jednak preto, lebo Vicen v tom čase pôsobil v Braunau a nie vo Viedni, ďalej preto, že chýba pádny dôvod na to, aby Tunega takúto cestu podnikol. Osobné stretnutie je síce presvedčivejšie; no načo by riskoval prechod cez hranice, keď mohol poslať odkaz po Púčikovi? Ak J. Vicen uvádza ako dôvod prinesenie

186 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/28 E. Tesár. Predbežná výpoveď E. Tesára na Povereníctve vnútra dňa 9. 1. 1949.

187 Je pozoruhodné, že zápisnice spísané s E. Tesárom sa dostali do Sedmíkovho osobného spisu spolu s inými kompromitujúcimi materiálmi. V. Sedmík bol na jar 1950 odstránený z ŠtB ako jeden z tých, ktorí slúžili „v dobe kapitalizmu“. Bol degradovaný a napokon v roku 1952 zaistený, obvinený z buržoázneho nacionalizmu a odsúdený na 9 a pol roka väzenia. Archiv bezpečnostních složek Brno – Kanice, f. personální depozitář, ev. č. 474, a. č. 582, V. Sedmík. PEŠEK, Jan: *Štátna bezpečnosť na Slovensku 1948 – 1953*. Bratislava : Veda, 1996, s. 98 – 99.

188 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

189 VICEN, Jozef: Program Bielej légie. In: CINTAVÝ, Pavol (zost.): *Po stopách Bielej légie v protikomunistickom odboji*. Bratislava : Lúč, 1995, s. 16-17; VICEN, Jozef: *Vo výročí rokov 1938 – 1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 193 – 194.

informácií o chystanom ostrom kurze, zefektívnenie odbojovej činnosti proti komunistickému režimu a sondovanie možnosti získania materiálnej pomoci pre protikomunistickú rezistenciu, je to málo presvedčivé. Navyše je ťažko predstaviteľné, aby Púčik podnikol v krátkom slede v júli 1948 dve ilegálne cesty na Slovensko.

Pri svojom odchode zo Slovenska do Rakúska sa A. Púčik stretol vo večerných hodinách na bratislavskej hlavnej stanici s I. Rennerom a spolu pokračovali vlakom až do Devínskeho Jazera, odtiaľ kráčali pešo k rieke Morave, ktorú preplávali pomocou člna a zvyčajnou cestou cez Marchegg a Viedeň do Braunau. Púčik v rozhovore s Vicenom potom spoločne vyhodnocovali výsledky cesty. Púčik vytkol Vicenovi, že vybral nevhodný čas na jeho cestu na Slovensko, vzhľadom na to, že veľa ľudí bolo na dovolenkách a nedali sa zastihnúť. Tlmočil mu aj Tunegov odkaz, aby sa hľadali iné možnosti spojenia ako cez kuriérov. Celkovo Vicen hodnotil výsledky cesty ako nedostatočné.

Už koncom augusta 1948 J. Vicen oznámil A. Púčikovi, aby sa pripravil na ďalšiu, v poradí štvrtú cestu na Slovensko. Spolu s ním mal odísť J. Rojko. J. Vicen inštruoval oboch nezávisle od seba. Rojko mal zistiť, či roľníci odovzdávajú predpísané štátne kontingenty, či sú železničné koľajnice prispôsobené na široký rozchod, aká je mienka obyvateľstva a získať spolupracovníkov pre spravodajskú činnosť na Slovensku. Súčasne mal od Púčika odpozorovať prechod štátnych hraníc, aby už na budúce mohol ísť sám, prípadne sprevádzať ďalšie osoby. Po inštrukcii Vicen zoznámil Púčika s Rojkom. Dňa 30. augusta 1948 večer cestovali z Braunau do Viedne A. Púčik a J. Rojko osobným vlakom a J. Mikula a J. Vicen rýchlikom. Po príchode do Viedne 31. augusta vyhľadali byt J. Jánoša, kde ich už čakal J. Mikula a J. Vicen. Dodržaniu plánovaného termínu cesty takmer zabránila razia americkej vojenskej polície v hoteli, kde boli ubytovaní Púčik a Rojko. Polícia totiž chcela zaistiť J. Rojka, lebo nemal predĺžený doklad totožnosti. Až po dlhom prehovaraní, že zajtra odíde a dá si doklady do poriadku, ho nezaistili. Púčik s Rojkom síce 1. septembra odišli, no smerom k štátnym hraniciam Rakúska s ČSR. Pred prechodom rieky Moravy na pripravených gumových člnoch Púčik znervóznel, lebo sa mu zdalo, že na druhom brehu zaznamenal podozrivý pohyb. Nemohli dlhšie čakať, preto vyslal ako prvého Rojka. Bolo to pre prípad, ak by zaistili Rojka, on by sa zaisteniu vyhol. Keď sa po prechode Rojka ukázalo, že je všetko v poriadku, nasledoval ho Púčik.

Hranice prekročili asi o 1.00 hod. v noci a nadránom 2. septembra sa dostali do Bratislavy. V čakárni hlavnej stanice v Bratislave čakali na prípoje. Rojko zaspal a zobudil sa až na výzvu hliadky zloženej z jedného uniformovaného a jedného neuniformovaného príslušníka bezpečnosti, aby sa legitimoval. Prekvapenie bolo dokonalé. Rojko sa legitimoval falošnou osobnou legitimáciou na meno Milan Česnek. Výzvu, aby predložil pracovný preukaz nemohol splniť, lebo ho nemal. Rojko bol taký zaskočený, že ani nedokázal odpovedať na otázku, odkiaľ prichádza a čo tu robí. Pri osobnej prehliadke uňho našli rakúsky osobný preukaz na meno Josef Reifelshammer a v batohu poskladaný gumový čln.¹⁹⁰ Hliadka legitimovala aj A. Púčika, ktorý predložil svoj študentský preukaz. Potom mu kázali otvoriť kufor, no nenašli nič závadné. Na výzvu hliadky, aby „zmizol“, poslúchol.¹⁹¹ Rojko padol do rúk vyšetrovateľov ŠtB a už nikdy sa nedostal na slobodu. Vyšetrovateľom ŠtB však neprezradil Púčika, ani svoje skutočné poslanie. Vymyslel si legendu, podľa ktorej sa mu počas cesty rýchlikom zo Salzburgu do Aurozmünsteru prihovoril neznámy muž, rozprávajúci „česko-slovensky“, ktorý mu ponúkol, že preňho za poplatok zaobstará rakúske aj československé osobné doklady. Ako motív svojej ilegálnej cesty na Slovensko uvádzal návštevu rodičov, svadbu svojej sestry a aj zvedavosť, či v ČSR panuje policajný režim.¹⁹² Túto verziu ŠtB prijala a padla až po zaistení A. Púčika v januári 1949.

Púčik po nepríjemnej príhode na bratislavskej železničnej stanici odcestoval do Vajnôr k Brúderovcom, kde si vytvoril svoju základňu tak ako pri predchádzajúcich cestách. Rodičia jeho priateľa F. Brúdera neboli bližšie zasvätení do jeho aktivít. Otec F. Brúdera Jozef Brúder zastával tento postoj: „*Pozrite sa pán Albert, ja sa Vás nepýtam, čo robíte, kde chodíte, viem, že nerobíte nič nečestného a cítte sa u nás ako doma.*“¹⁹³ Od

190 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, S – 289 J. Rojko. Zápisnica napísaná dňa 21. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Jozef Rojko.

191 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

192 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, S – 289 J. Rojko. Zápisnica, napísaná dňa 11. 9. 1948 na Odbočke Štátnej bezpečnosti v Bratislave. Vypočúvaný je Jozef Rojko.

193 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni

Brúderovcov Púčik hneď cestoval do Bratislavy za F. Brúderom na pracovisko do Slovenskej dopravnej spoločnosti. Keď ho požiadal, aby mu dal spravodajský materiál týkajúci sa bratislavského lodného prístavu, o ktorom hovorili ešte pri predchádzajúcej návšteve, Brúder mu povedal, že nemal možnosť sa dostať k požadovaným informáciám. Púčik sa potom pobral na za V. Frankom. Obaja sa stretli pri pive, kde mu Púčik odovzdal niekoľko mikrofilmov od Vicena. Obsahovali osobný list od Vicena, rozbor situácie v exile a spravodajské otázky. Počas rozhovoru rozoberali pomery v exile. Pri prechádzke Bratislavou sa náhodou stretli s Gabom Zelenayom, ktorý pracoval ako športový komentátor v rozhlase. Púčik Zelenaya dobre poznal ešte zo štúdií na trenčianskom gymnáziu. Púčik mu nepovedal, že prichádza z exilu. Požiadal ho, či by mu nevedel zohnať rozhlasové správy, ktoré sa vysielajú v písomnej podobe, pretože nemá rádio.¹⁹⁴ Potom Púčik odcestoval do Vajnôr k Brúderovcom a odtiaľ do Trenčína, kde po neúspešnom pokuse stretnúť sa s Tunegom zamieril do Bánoviec nad Bebravou. Tu navštívil rodičov O. Čáčku a odovzdal im list od syna. U Čáčkovcov sa stretol s V. Cipkom, s ktorým hovoril o pomeroch v exile. Potom cestoval do Prievidze za rodičmi Vojtecha Rybianského, ktorým odovzdal list od syna, žijúceho v tom čase v exile v Braunau. Podobné rodinné misie vykonal aj u J. Rennera v Martine, ktorému priniesol list od jeho syna Ivana a v Ružomberku u Edity Mikulovej, ktorej priniesol list od manžela J. Mikulu. Potom odcestoval do Liptovskej Teplej k svojmu priateľovi J. Húšťavovi, ktorého informoval o situácii v exile, najmä o skupine J. Vicena a jej činnosti. Húšťava prisľúbil Púčikovi, že sa pokúsi získať správy od svojich známych na Oblastnom riaditeľstve železníc v Košiciach, na Štatistickom a plánovacom úrade v Bratislave a na letisku vo Vajnoroch, kde pracuje jeho známy J. Prokop. Púčik odovzdal Húšťavovi mikrofily so spravodajskými otázkami. Púčik potom odcestoval do Trenčína, kde sa konečne stretol s Tunegom. Odovzdal mu väčšie množstvo mikrofilmov (46) určených pre iné osoby a dohodli sa na ďalšom stretnutí, kde mu Tunega odovzdá získané informácie.¹⁹⁵ Z Trenčína odišiel za G. Froncom do Nitry, ktorého informoval o situácii v exile a odovzdal mu mikrofily od J. Vicena. Potom Púčik

ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

194 Tamtiež.

195 Tamtiež.

odcestoval k rodičom do Dolných Motešíc, odtiaľ do Trenčína k Vicenovej tete, rehoľnej sestre Michaelae Krajčovej, no nezastihol ju doma a preto mikrofilm určený jej nechal uložený v obálke u inej rehoľnej sestry. Ďalšia Púčikova cesta viedla do bratislavského lodného prístavu za F. Brúderom. Brúder mu predstavil svojho kolegu Milana Glogera s tým, že je spoľahlivý. Púčik v rozhovore s Glogerom povedal, že potrebuje správy o bratislavskom prístave, najmä o vývoze a dovoze tovaru. Gloger slúbil, že mu správy dodá. Púčik sa potom v Bratislave stretol s V. Frankom, s ktorým sa zhovárali aj o politických témach. Franko mu hovoril o pomeroch v Komunistickej strane s tým, že sú v nej dva smery – internacionalistický, vedený Viliamom Širokým a Štefanom Baššovanským a nacionalistický, vedený Gustávom Husákom a Ladislavom Novomeským. Do strany sa robí masový nábor s tým, že každý člen je prijatý ako čakateľ na dva roky. Išlo o veci, ktoré boli všeobecne známe. Púčik v Bratislave navštívil aj Jozefa Hubu, zamestnaného na Štátnom štatistickom a plánovacom úrade, ktorého poznal ešte zo študentských čias a ktorý bol súdený spolu s ním v skupine Š. Chalmovského. J. Huba však spochybňoval zmysel spravodajských aktivít, odmietol aktívnu spoluprácu a neprijal od Púčika ponúkané mikrofilmy.

Pretože sa blížil termín stretnutia s Tunegom, Púčik odcestoval za ním do Trenčína. Pri stretnutí Tunega opäť po Púčikovi dôrazne odkazoval Vicenovi, aby kvôli bezpečnosti využíval iné spojenie ako prostredníctvom kuriérov. Púčika upozornil, aby ho tak často nenavštevoval, lebo to môže byť nápadné, ale aby využíval na odkazy preňho aj iné, najlepšie neznáme osoby. Púčik to odmietol s tým, že Vicen nechce do veci zasväcovať viac ľudí.¹⁹⁶ Tunega počas stretnutia odovzdal Púčikovi všeobecnú správu o ZNB. Uvádza sídla staníc ZNB v okrese Trenčín, mená veliteľov staníc ZNB a zoznam členov odbočky ŠtB v Trenčíne s ich charakteristikou. Z konšpiračných dôvodov Tunega Púčikovi neprezradil zdroj svojich informácií. Tieto informácie získal prostredníctvom svojho bývalého profesora z trenčianskeho gymnázia Pavla Cintavého. Tunega Cintavého navštívil prvýkrát po skončení vojny v lete 1947. Povedal mu, že sa ukrýva, no jeho návštevy v tomto roku boli skôr zdvorilostno-pria-

196 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

teľské. Od marca 1948 Tunega začal u Cintavého sondovať možnosť spolupráce, financovania exilových aktivít a získavanie informácií z oblasti bezpečnosti a armády. Cintavý sa vyjadroval neurčito a nič nesľúbil. Tunegovu aktivitu považoval za riskantnú a šírenie informácií o sporoch v slovenskom exile na mikrofilmoch za profanizovanie činnosti a vnášanie zmätku a rozkolu do domáceho prostredia. Predsa sa však rozhodol pomôcť Tunegovi. Mal dobrého priateľa, vrchného strážmajstra Jozefa Kovarského, okresného veliteľa ZNB v Trenčíne. Obaja sa poznali ešte z medzivojnových čias a po stretnutí v Trenčíne sa aj s rodinami navštevovali. Počas jednej návštevy u Cintavého sa Cintavý Kovarského spýtal, či má zoznam staníc ZNB v okrese Trenčín s menami ich veliteľov a s ich stručnou charakteristikou. Kovarský to urobil a Cintavému odovzdal v auguste 1948 iba menný zoznam bez charakteristík, ktoré Cintavý nahradil podčiarknutím mien spoľahlivých osôb tak, ako mu to povedal Kovarský. Podobne to urobili aj so zoznamom príslušníkov pobočky ŠtB v Trenčíne, kde podľa Kovarského za spoľahlivých označil Jozefa Čerstvíka a Jána Petroviča. Kovarský neskôr dal Cintavému na jeho požiadanie aj niekoľko rozkazov Zemského veliteľstva ZNB, Zemského veliteľstva ŠtB a Oblastného veliteľstva ZNB v Trenčíne. Tieto rozkazy sa týkali šmeliny, šepkanej propagandy, skupín banderovcov a potreby koordinácie orgánov ŠtB a ZNB). Rozkazy neobsahovali prísne tajné informácie a mali lokálny význam.¹⁹⁷ Cintavý si odpísal obsah týchto rozkazov a poskytol ich Tunegovi. Sporné je, či Tunega dal k dispozícii Cintavému mikrofilmy a či Cintavý tieto mikrofilmy ukazoval Kovarskému.¹⁹⁸ Kovarský dal

197 J. Kovarský sa v neskoršom odvolaní proti rozsudku vyjadril: „*Tieto správy boli však tak lokálneho významu, o ktorom vedel každý priemerný občan štátu a ktoré boli publikované vo verejnom spôsobe každému prípustnom v úradnom vestníku... bolo nesporne zistené, že do 5. 1. 1949 som nevedel a nemal som žiadneho vedomia o tom, pre koho sú správy určené, lebo som spoluobčalovanému Cintavému dôveroval.*“ ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 17 (13a), A. Púčik a spol. Dok. č. Or III 22/49/378. Dôvody odvolania obžalovaného J. Kovarského. Bratislava 3. 11. 1949.

198 V zápisniciach z vyšetrovania orgánmi ŠtB Kovarský a Cintavý o mikrofilmoch vypovedali. Cintavého manželka Antónia Cintavá v zápisnici uviedla, že muž jej po zaistení stačil povedať, aby mikrofilmy ukryté v garáži zničila, čo aj urobila. Nebol teda nájdený žiadny mikrofilm. Neskoršia výpoveď P. Cintavého už nie pod nátlakom, ale ešte v časoch socializmu, to popiera: „*Nie je pravda, že by mi bol odovzdal nejaké mikrofilmy, ale dal mi prečítať normálne napísaný list,*

Cintavému informácie, že asi 60 % príslušníkov ZNB zaujíma kladný postoj ku KSS.¹⁹⁹ Kovarský sa stretol raz aj osobne s Tunegom v byte u Cintavého a krátko spolu hovorili. Ich rozhovor sa dotýkal všeobecnej témy pomerov slovenského exilu.

Bol koniec septembra a Púčikov pobyt na Slovensku sa chýlil ku koncu. Náročky ho skrátil o niekoľko dní z obavy, že zaistený Rojko vyzradí miesto a čas stretnutia v Bratislave, na ktorom boli dohodnutí. Púčikova spiatočná cesta viedla tou istou trasou ako obvykle, teda cez Devínske Jazero, gumovým člnom cez rieku Moravu, ďalej do Marcheggu a odtiaľ do Viedne. Vo Viedni sa Púčik stretol s Vicenom a odovzdal mu získané správy. Vicen ťažko niesol stratu kuriéra Rojka. Ďalej vylúčil z okruhu potenciálnych spolupracovníkov G. Fronca a V. Franka, ktorí nejavili záujem o aktívnejšiu spoluprácu. Po vypočutí Tunegových argumentov o bezpečnejšej forme spravodajskej práce sa Vicen rozhodol, že je potrebné jeho osobné stretnutie s Tunegom vo Viedni. Vicen potom poslal Púčika do Braunau, aby tam odovzdal listy príbuzných zo Slovenska. Púčik to využil aj na registráciu v organizácii IRO,²⁰⁰ aby získal nárok na vysťahovanie do zámoria. Jeho cieľom teda bola Amerika, čo by mohlo nasvedčovať tomu, že svoje kuriérske pôsobenie považoval za dočasné.

Práve v čase Púčikovej štvrtej cesty na Slovensko a po jeho návrate do Rakúska sa zbehlo viacero dôležitých udalostí. Pod gestorstvom O. Čačka a s využitím technických schopností Jana Stowassera a Karola Murgaša sa dokončievalo skonštruovanie rozhlasového vysielača pod názvom Vysielač slobodného a demokratického Slovenska, ktorý začal pokusne

ktorý obsahoval rozbor zahranično-politickej situácie.“ ŠA Bratislava, f. Štátny súd, Or III 22/49, kartón č. 37, A. Púčik a spol. Žiadosť o prešetrenie vylúčenia z amnestie. Bratislava 6. 6. 1960. V osobnom rozhovore s autorom P. Cintavý potvrdil, že mikrofilmy čítal: „Potom keď mi [Tunega] doniesol tie mikrofilmy a keď som si ich prečítal, lebo boli maličké a musel som si zohnať nejakú poriadnu lupu, aby som si to mohol prečítať.“ AA, zvukový záznam, rozhovor s Pavlom Cintavým. Bratislava 15. 8. 2001.

199 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Zápisnica spísaná dňa 9. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Jozef Kovarský.

200 International Refugee Organization bola organizácia, založená v roku 1946 na podporu Európanov, ktorí stratili domov v dôsledku druhej svetovej vojny. Organizovala ich návrat do vlasti, alebo vysťahovanie do iných štátov.

vysielat' na Slovensko v októbri 1948.²⁰¹ O príprave vysielania sa Púčik dozvedel od Vicena s tým, že ide o prísne tajnú informáciu. Ďalšou udalosťou bol spor Vicena s A. Brauneckerom. A. Braunecker bol prívržencom SAV-u F. Ďurčanského, žil v Braunau a spravodajsky pracoval pre americkú CIC. Požíval plnú dôveru veliteľa jej odbočky v Braunau Yanecku. Po odchode Yanecku do USA koncom roka 1947 nastala zmena veliteľa. Nový veliteľ už nemal toľko porozumenia pre aktivity Brauneckera a Vicena. Brauneckerove spravodajské projekty, na ktorých sa podieľal Vicen, sa ukázali ako veľmi finančne nákladné a málo efektívne. Napokon vyšlo najavo, že Vicen ohováral pred orgánmi CIC ako človeka, ktorý neplní sľuby.²⁰² Po konflikte s Brauneckerom už Vicen nič nedržalo v Braunau. Napokon tu bola aj návšteva A. Matúša v Braunau o ktorej sa dozvedeli orgány CIC. Vznikol kvôli tomu spor, ktorý tiež urýchlil Vicenovo rozhodnutie odísť z Braunau. Stalo sa tak v septembri 1948. Vicenov spolupracovník J. Mikula ho už dávnejšie volal, aby sa presídlil do Viedne, kde sú priaznivejšie podmienky. Na Viedeň nasmeroval Mikulu jeho známy orgán CIC kpt. P. Lyons, pôsobiaci vo Viedni, ktorý mu v lete 1948 počas rozhovoru navrhol, či by nebolo lepšie, dať spravodajskej činnosti jeho skupiny efektívnejší systém a skvalitniť ju.

201 Prvé pokusné vysielania sa robili v obci Bankham pri meste Ried v Rakúsku v dňoch 3. 8. až 20. 10. 1948. Vysielač na stálu prevádzku bol inštalovaný v rakúskej obci Wald in Pinzgau. Riadne pravidelné vysielanie trvalo v dňoch 21. 11. až 24. 11. 1948. Vysielalo sa na krátkych vlnách v pásme medzi 42 a 51 m. Vysielanie bolo dobre počuteľné, dokonca ho zachytili v USA. Narazilo však na nevôľu orgánov americkej CIC, ktoré už 10. 11. 1948 chceli prerušiť vysielanie, no personál vysielača ich presvedčil, že na vysielanie má povolenie z Viedne. Keď sa ukázalo, že táto informácia nie je pravdivá, orgány CIC v Zell am See 25. 11. 1948 vysieláciu stanicu zhabali a jej personál na krátky čas zaistili. V roku 1949 sa O. Čáčkovi podarilo vymôcť vrátenie zhabaných prístrojov, mal však namierené do USA, preto celú problematiku vysielača zveril K. Murgašovi. Ten ju použil ako základ pre skonštruovanie vysielača Biela légia, ktorý začal vysieľať 8. 4. 1950. A ÚPN Bratislava, f. 509-6-6. Vyhodnotenie materiálov. J. Vicen 10. 2. 1958; A ÚPN Bratislava, f. 509-1-3 J. Vicen. Správa vyšetřování MV Praha 17. 6. 1957. Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným J. Vicenem; VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, s. 49.

202 LETZ, Róbert (Ed.): Korešpondencia Jozefa Vicena s Karolom Sidorom (1947 – 1949). In: *Historický zborník*, roč. 17, 2007, č. 1, s. 144 – 145. List J. Vicena K. Sidorovi z októbra 1948.

Pretože si Vicen rozviazal ruky v Braunau, po dohode s J. Mikulom vypracoval návrh ako si predstavuje ďalšiu spravodajskú činnosť a aké finančné prostriedky na ňu potrebuje. Tak od septembra 1948 po schválení CIC vo Viedni skupina J. Mikulu a J. Vicena začala pracovať systémom projektov, ktorým sa realizovala výzvedná činnosť namierená proti komunistickej ČSR. Schválenie projektu, ktorý dostal krycí názov WACO, znamenalo aj pravidelnú finančnú dotáciu vo výške 250 dolárov mesačne.²⁰³ J. Mikula figuroval ako formálny vedúci projektu a bol zodpovedný za jeho riadenie. J. Vicen mal na starosti praktickú stránku projektu – bol riadiacim orgánom agentov, vysielaných cez hranice. Na projekte WACO participovalo v Rakúsku viacero osôb.²⁰⁴ Vedúci projektu bol v styku so styčným dôstojníkom CIC, ktorý projekt riadil, preberal od nej správy a vyplácal podpory. Vedúcim pre projekt WACO bol Joe Petrowski, Američan poľského pôvodu. Správy získané jednotlivými projektmi sa rozmnožili a dali k dispozícii americkým styčným dôstojníkom, ktorí viedli ďalšie projekty, čím získali prehľad o činnosti všetkých projektov. J. Vicen o schválení projektu informoval K. Sidora, ktorého spolu s J. Mikulom považovali za formálnu politickú hlavu svojej akcie: „*Dosiahol som, že skupina, ktorú viem, bude zodpovedným informátorom viedenského veliteľstva o slovenských veciach... Výdavky s prácou spojené hradia v plnej hodnote. Podľa plánu, ktorý som predložil, je moja skupina zložkou politickej organizácie slovenskej emigrácie, vedenej K. Sidorom (prosím aspoň*

203 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-3 J. Vicen. Správa vyšetrování MV Praha 3. 5. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem. Podľa J. Vicena práca na projekte neznamenała finančnú ani organizačnú závislosť od CIC: „*Vo Viedni nám pre naše účely dali k dispozícii väčší byt (zhabaný po nejakom nacistickom pohlavárovi), poskytli nám zhruba 200 neskôr 250 dolárov mesačne na stravu a iné výdavky, a pod podmienkou, že oficiálne ‚nas ani nepoznajú‘, nám dovolili organizovať politické spravodajstvo v rámci našich ‚odbojových aktivít‘. Mal som k dispozícii dostatočný počet spolupracovníkov, pričom ani jeden nepožadoval odmenu za svoje služby, stačilo, že má kde bývať a nezostane hladný.*“ VICEN, Jozef: *Vo výročí rokov 1938 – 1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 218. Podobný názor sa nachádza v práci: ČARNOGURSKÝ, Ján: Politické procesy. In: *Pohlady*, 1988, č. 6, s. 85.

204 Andrej Garžík z Prešova, Hans Pavera zo Žiliny, Ivan Renner z Martina, Karol Murgaš z Bratislavy, Jan Stowasser z Prahy, Anton Mikula (brat Jozefa Mikulu) Joachim Jánoš zo Zohora a Jaroslav Maška. A ÚPN Bratislava, f. 509-1-3 J. Vicen. Správa vyšetrování MV Praha 3. 5. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

dodatočne o súhlas – o SNR som vtedy ešte nevedel). Táto klauzula nebola len mojim návrhom, ale bola aj želaním pánov Lyonsa a Whiteheda, ktorí Vás v Ríme navštívili a ktorí sa neraz pekne vyjadrujú o stretnutiach s Vami. Mr. Whitehed (Jack) je aj spojovacím orgánom medzi nami a Hqtr.²⁰⁵ Spomenutí páni sa veľmi zaslúžili o úspech rokovaní a možno povedať, že sympatie Viedne sú ich zásluhou.²⁰⁶ K. Sidor požadovaný dodatočný súhlas J. Vicenovi písomne poslal. Príchodom J. Vicena do Viedne v septembri 1948 a rozbehnutím projektu WACO nastáva nepochybne nová fáza spravodajských aktivít tejto skupiny. Dosiahla sa blízkosť štátnych hraníc, väčšia ústretovosť orgánov CIC a pravidelný prísun financií.

Koncom októbra 1948 J. Vicen pripravoval piatu Púčikovu cestu na Slovensko. Oznámil mu, že zmenil taktiku a pokúsi sa „pracovať aj s peniazmi“, teda ochotu spolupracovať bude finančne odmeňovať. Preto pokusne dal Púčikovi k dispozícii finančný obnos v čsl. korunách s tým, aby peniaze rozdelil ľuďom, ktorí budú ochotní spravodajsky pracovať. Tentoraz poslal Vicen po Púčikovi iba jeden list, ktorý bol adresovaný J. Húšťavovi. Okrem toho dal Púčikovi na mikrofílm vypracované spravodajské otázky o bratislavskom lodnom prístave, určené pre M. Glogera. Ďalšie vypracované otázky sa týkali povereníctva vnútra, boli na ôsmich mikrofílmoch, z toho jeden pre J. Húšťavu a jeden pre A. Tunegu, zvyšok podľa uváženia.²⁰⁷ Ako zvyčajne mal pripravené listy pre rodiny exulantov. Jeho batožinu tentoraz tvorili dva gumové člny, druhý bol určený pre Tunegu. Púčika odprevádzal na ceste vlakom smerom k hraniciam J. Jánoš, ktorý ho poprosil, aby dva mikrofílmové od Vicena odovzdal v Lozorne Štefanovi Mikuláškovi, ktorý ešte predtým odišiel ako kuriér z Rakúska na Slovensko. Mikulášek ich mal zaniest Ľubošovi Dankovi. Ten ich mal zasa odovzdať ďalej „na 24 kilometri“. Za touto šifrou sa mal skrývať známy tréner futbalového mužstva ŠK Bratislava a futbalového mužstva ČSR

205 Hauptquartier – hlavný stan, hlavné veliteľstvo.

206 LETZ, Róbert (Ed.): Korešpondencia Jozefa Vicena s Karolom Sidorom (1947 – 1949). In: *Historický zborník*, roč. 17, 2007, č. 1, s. 145. List J. Vicena K. Sidorovi z októbra 1948.

207 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

Ferdinand Daučík.²⁰⁸ Púčik úspešne prekročil štátnu hranicu a nejaký čas zámerne blúdl v okolitých lesoch, lebo sa mu zdalo, že ho niekto sleduje. Pešo sa dostal až do Stupavy a odtiaľ pokračoval pešo až do Lozorna. Š. Mikuláškovi odovzdal mikrofilmy, ktoré sa mali dostať cez Danku k „24 kilometru“. Z Lozorna Púčik odcestoval do Bratislavy za F. Brúderom, ktorého na pracovisku nenašiel, pretože narukoval. Telefonicky si však z vrátnice dohodol stretnutie s M. Glogerom. Čas ostávajúci do stretnutia s Glogerom využil na stretnutie s G. Zelenayom. Púčik Zelenayovi oznámil, že si prišiel po rozhlasové správy, ktoré od Zelenaya žiadal ešte pri svojej predchádzajúcej ceste na Slovensko. Hovorili krátko. Zelenay mu oznámil, že veci mu nemôže dať, pretože ho vyšetrovala bezpečnosť kvôli návšteve podozrivej osoby, čím mienil Púčika.²⁰⁹ Nasledovalo krátke stretnutie Púčika s Glogerom. Dohodli sa, že mu Gloger o týždeň odovzdá správy z lodného prístavu.

208 Podľa Púčikovej výpovede pred orgánmi ŠtB bolo „24 km“ heslo, ktoré údajne dostal Daučík od J. Jánoša, blízkeho spolupracovníka J. Vicena vo Viedni. Týmto heslom sa u Daučíka mali hlásiť osoby, vysielané od Jánoša. Daučík mal odovzdávať politické, hospodárske a bezpečnostné správy. Daučík sa mal stretnúť s J. Mikulom a J. Jánošom po zápase futbalových mužstiev Rakúsko-Švédsko v októbri 1948. Púčik bol údajne neskôr poverený odovzdať list Daučíkovej manželke. Tu treba poznamenať, že Púčik nebol priamym svedkom stretnutia Daučíka s Mikulom. O návšteve Daučíka u Mikulu vo Viedni vypovedal po zaistení aj Štefan Mikulášek, ktorý svedčil, že Daučíka u Mikulu videl. Svoju výpoveď však pred vyšetrujúcim sudcom zmenil v tom zmysle, že muž, ktorého videl, sa mu zdal mladší a nakoniec pri konfrontácii s Daučíkom na súdnom pojednávaní vyhlásil, že Daučík nie je totožný s mužom, ktorého videl vo Viedni. Všetko nasvedčuje tomu, že ŠtB sa usilovala získať dvoch svedkov Daučíkovej návštevy u Mikulu vo Viedni. ŠtB vyšetrovala F. Daučíka ešte v októbri 1947 pre podozrenie z udržiavania kontaktov s J. Mikulom, ktorý bol počas 1. Slovenskej republiky funkcionárom ŠK Bratislava. Daučík poprel stretnutie s Mikulom a rovnako ho poprel aj napriek surovému fyzickému týraniu aj pri vyšetrovaní v roku 1949. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/31, F. Daučík. ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PŠt III 13/49, kartón č. 17 (13a), A. Púčik a spol. Dok. č. Or III 22/49/297. Rozsudok Štátneho súdu v Bratislave. Bratislava 21. 5. 1949.

209 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

Púčik potom vyhľadal V. Franka, ktorý mu sľúbil zaobstarat' príručky pre inštruktorov KSS. Cestou bratislavskými ulicami náhodou stretli spoločného známeho M. Jánošíka, s ktorým Púčik pokračoval v prechádzke. Spoločne stretli Karola Guniša, bývalého Púčikovho mladšieho známeho z trenčianskeho gymnázia a neskôr kolegu z lekárskej fakulty, aktívneho účastníka povstania v roku 1944. Púčik Gunišovi nepovedal, odkiaľ prichádza, ani aké je jeho poslanie na Slovensku.²¹⁰ Oznámil mu, že chce ostať v Bratislave a potrebuje potvrdenie o návšteve vysokej školy. Guniš, ktorý zastával funkciu tajomníka Spolku slovenských medikov, mu povedal, že takéto potvrdenie mu nemôže zaobstarat'. Púčik teda žiadal, aby mu dal svoje potvrdenie a dve čisté tlačivá, ak nejaké pokazí. Guniš to urobil a neskôr potvrdenia poslal cez O. Štrbáka Púčikovi. Na ďalšom stretnutí s Gunišom požiadal Štrbák pre Púčika ešte nevyplnené absolventské legitimácie a bianko opečiatkované potvrdenia o návšteve lekárskej fakulty, čo by mohlo Púčikovi pomôcť. Guniš to urobil. Celá zangažovanosť Guniša bola motivovaná snahou pomôcť svojmu kolegovi, aby sa mohol zdržiavať v Bratislave a ďalej študovať. Púčik, samozrejme, počas svojho pobytu na Slovensku navštívil aj A. Tunegu. Tunega súhlasil s odchodom do Viedne a sľúbil, že bude v najkratšom čase kontaktovať L. Gálika a E. Tesára (Tunega Púčikovi menovite nehovoril, že ide o Tesára, ale spomínal ho iba ako pracovníka poverenictva vnútra).

Po skončení stretnutia sa Púčik a Tunega rozišli. Púčik vyhľadal Vicenovu tetu, rehoľníčku A. Krajčovú, ktorej odovzdal mikrofilm od synovca. Krajčová potom odovzdala mikrofilm s listom rehoľníkovi – pátrovi dominikánovi Gregorovi Rafaelovi Lexmannovi, pôsobiacemu v Trenčíne s tým, aby si ho prečítal a potom zničil. Lexmann sa o to pokúsil pomocou premietacieho prístroja, no neúspešne a potom mikrofilm spálil.²¹¹ Púčik pokračoval z Trenčína do Liptovskej Teplej za J. Húšťavom, no nezastihol ho tam. Stretol sa iba s jeho bratom, katolic-

210 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/29 K. Guniš. Zápisnica napísaná dňa 10. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Karol Guniš. Fakt, že Guniš o Púčikovom angažovaní nevedel, je v rozpore s Púčikovou výpoveďou pred orgánmi ŠtB.

211 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/63 G. R. Lexmann. Zápisnica napísaná dňa 21. 2. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Gregor R. Lexmann.

kým farárom, ktorému nechal balíček s mikrofilmami s tým, aby ho odovzdal J. Húšťavovi. Potom osobne rozniesol listy pre príbuzných exulantov žijúcich v Rakúsku. V Martine navštívil J. Rennera, v Prievidzi pani Rybiansku. Nezabudol ani na svojho brata F. Púčika, ktorého prekvapil v Malých Bedzanoch. V Ružomberku vyhľadal E. Mikulovú. Jej manžel J. Mikula ju v liste, ktorý jej priniesol Púčik vyzval, aby prišla za ním ilegálne do Rakúska. E. Mikulová sa s Púčikom dohodla na stretnutí v poslednom vozni vlaku smerom z Bratislavy na Kúty.²¹² Púčik ďalej navštívil M. Glogera, aby si od neho vyzdvihol správy o bratislavskom lodnom prístave. Gloger mu na prechádzke popri Dunaji odovzdal obálku so správami písanými rukopisom na štyroch dvojhárkoch.²¹³ Púčik Glogerovi za správy zaplatil a dohodli sa, že ešte pred Púčikovým odchodom vypracuje náčrtok bratislavského prístavu a odovzdá mu ďalšie správy. To sa skutočne stalo. Gloger nakreslil pre Púčika náčrtok prístavu a odovzdal mu správy o tovare, prechádzajúcom cez prístav.²¹⁴

Svoje cesty po Bratislave využil Púčik na návštevy kníhkupectiev, kde si nakúpil literatúru, o ktorú ho požiadal Vicen. Išlo najmä o štatistické príručky, administratívne mapy, ale aj historické knihy o Slo-

212 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

213 Správy obsahovali tieto údaje: Vývoz: naložených bolo 20 vagónov zbraní a streliva, odoslané boli do Palestíny, 2 vleký telegrafných tyčí a 3 vleký železných rúr, odoslané boli do Rumunska; 4 vleký kusového železa a 2 vleký koľajníc z Poľska boli preložené v prístave a odoslané do Juhoslávie; 300 vagónov koksu bolo naložených a odoslaných do Juhoslávie; 2 vleký kusového tovaru odoslané do Bulharska. Dovoz: 5 vlekov železnej rudy prišlo z Bulharska, boli preložené a odoslané do Berlína; 3 vleký tabaku z Juhoslávie, boli preložené a odoslané do Nemecka. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/5 M. Gloger. Zápisnica napísaná dňa 6. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Milan Gloger.

214 Podľa tejto správy z Považskej Bystrice a Žatca bolo v prístave naložených a hneď expedovaných do Palestíny 25 vagónov zbraní a streliva. Na vagónoch so zbraňami boli fingoané nemecké nálepky. Ďalšie zbrane určené do Palestíny sa nachádzali v prístavnom sklade. Išlo o 10 debien označených nálepkami C-1500. Ďalšie správy Glogera sa dotýkali rôzneho tovaru a surovín, ktorý prúdil cez prístav. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/5 M. Gloger. Zápisnica napísaná dňa 6. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Milan Gloger.

venskom národnom povstaní. Pri jednej z návštev kníhkupectva Púčik náhodne stretol svojho bývalého spolužiaka z trenčianskeho gymnázia O. Štrbáka, ktorého už vyše dvoch rokov nevidel. Dohodli sa na stretnutí v byte u Michala Šumana, kde Štrbák býval ako nájomník. Hovorili o svojich osudoch – Púčik o osude exulanta a o pomeroch v exile a Štrbák o osude študenta perzekvovaného za svoj protikomunistický postoj. Potom prišiel do bytu I. Danák a M. Šuman. Presný obsah tejto debaty nie je možné verne vystihnúť, pretože sa opiera o zápisnice z dielne ŠtB. Je nepravdepodobné, že by Púčik rozprával o spojeniach s CIC.²¹⁵ Podľa dohody mal O. Štrbák posilať do Viedne na kryciu adresu Jozef Horn časopisy s hospodárskym zameraním, prípadne aj iné zaujímavé správy pomocou dvoch hárkov papiera s vyrezanými okienkami, kam sa mali vpisovať písmená, ktorých spojením by sa dostala správa. Tieto písme-
ná sa navonok mali stať súčasťou listu s bezvýznamným obsahom. Púčik v Bratislave vyhľadal V. Franka, ktorý mu sľúbil príručky pre inštruktorov KSS a smernice na preverovanie členov strany. Franko ich získal od svojho známeho Ivana Ďurkoviča, ktorý ich našiel v oficiálnom časopise *Život strany*. Keď sa Púčik s Frankom stretli, Franko si išiel vyzdvihnúť materiály od svojho známeho do budovy Ústredného družstva na dnešnom námestí SNP. Púčik sa zatiaľ prechádzal pred budovou a zaregistroval, že ho pozoruje neznámy muž. Bleskove začal unikať. Podľa jeho slov: „Rozhodol som sa, že bude lepšie, keď ihneď zmiznem. Zadným východom som rýchle vyšiel na ulicu za Ústredným družstvom a išiel som potom cez Heydukovu, Mariánsku na Vysokú ulicu. Na každej zatáčke som sa obzrel a videl som, že ten človek, o ktorom som myslel, že ma sleduje, ide stále za mnou. Z Vysokej ulice som zabočil do prvej ulice a tam rýchle vbehol do prvej budovy. Vybehol som hore schodmi na vrch a tam prešiel cez terasu

215 Napríklad Púčik v zápisnici tvrdil, že „... bol u nás prítomný Michal Šuman, ktorý s mojou výpoveďou, čo sa týka emigrácie a o jej počínaní plne súhlasil.“ A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik. M. Šuman sa neskôr v odvolávanom konaní vyjadril, že sa „... rozhovoru nijako nezúčastnil, ani som o obsahu ich rozhovoru vedomosti nemal. Ja som nepatril do ich spoločnosti, a len preto, že som vzal na svoj byt Štrbáka, došlo ku schôdzke v mojom byte.“ ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 17 (13a), A. Púčik a spol. Dok. č. Or III 22/49/382. Odôvodnenie odvolania M. Šumana. Bratislava 15. 11. 1949.

do druhého schodišťa. Na tomto mieste som hodnú chvíľu počkal a keď sa zotmelo a nič sa nedialo, prešiel som dvorom do iného schodišťa, vybehol som rýchle na ulicu pred Živnodomom, odtiaľ ku Štátnej nemocnici, naskočil na električku a pokračoval v ceste autobusom do Vajnôr. Tam som si dal hneď oholiť fúzy.²¹⁶ Púčik sa sám presvedčil, že jeho prítomnosť je známa bezpečnostným orgánom. Netušil však, do akej miery je jeho pohyb monitorovaný. Z Vajnôr odcestoval do Lozorna k Š. Mikulášekovi, od ktorého si vyzdvihol pracovnú legitimáciu na cudzie meno, list ÚV KSS členskej základni strany, výstrižok článku z novín s menami povereníkov a rezortov, ktoré zastávajú.

Tunega po poslednom stretnutí s Púčikom v Trenčíne odcestoval do Košíc za L. Gálikom. Odovzdal mu mikrofilm so spravodajskými otázkami, týkajúcimi sa armády. Súčasne ho žiadal, aby odfotografoval vojenské písomnosti, týkajúce sa dislokácie vojenských útvarov. Dohodli sa, že Gálik odcestuje do Trenčína, kde si od Tunegu prevezme fotoaparát a potom bude pokračovať do Bratislavy za svojimi priateľmi, ktorí ostali slúžiť v armáde. S nimi sa mal dohodnúť na odfotografovaní písomností. Gálik svoju cestu uskutočnil. V nedeľu dňa 14. novembra 1948 navštívil Štefana Formendera, s ktorým bol na konci vojny v nemeckom zajateckom tábore. Až keď skončil návštevu a odprevádzal Formendera na ceste do kostola, sa ho Gálik opýtal, či by bol ochotný odfotografovať písomnosti o dislokácii vojenských útvarov. Formender reagoval odmietavo. Gálik mu potom spomenul, že navštívi ďalšieho priateľa škpt. Ondreja Galuščáka. Tento svoj zámer aj uskutočnil. Stretol sa s Galuščákom, ktorý bol rovnako ako on prepustený z armády. Vysvetlil mu, čo žiada, s tým, že by informácie zabezpečoval spolu s Formenderom. Galuščákova odpoveď bola neurčitá. Nakoniec súhlasil, aby mu Gálik priniesol fotoaparát s tým, že si ešte pohovorí s Formenderom. Gálik potom navštívil Formendera a povedal mu, že Galuščák s ním bude spolupracovať. Formender potom súhlasil so spoluprácou.²¹⁷ Gálik sa ešte v ten istý deň stretol s Tunegom, ktorý tiež pricestoval do Bratislavy. Dohodli sa, že styk medzi Galuščákom a Tu-

216 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

217 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/68 Š. Formender. Zápisnica spísaná dňa 11. 1. 1949 na 5. oddel. VO-4 s mjr. tank Š. Formenderom vo veci Púčik – Tunega a spol.

negom sprostredkuje Tunegova sesternica Gertrúda Herényiová. Potom Gálik opäť navštívil Galuščáka. Ten vyslovil súhlas so spoluprácou a prevzal fotoaparát.²¹⁸ Formender ani Galuščák Gálikovi požadovaný materiál nedodali a ani neurobili nič pre to, aby ho získali, hoci sa s ním stretli aj neskôr. Neskôr, začiatkom decembra 1948 a opakovane začiatkom januára 1949, navštívil Gálik svojho známeho škpt. Karola Rydla v Martine. Rydlo sa nazdával, že Gálik pracuje samostatne s tým, že sa chce dostať do cudziny. Odmietol s ním spolupracovať na fotografovaní dislokácie vojenských útvarov a informácie, ktoré Gálikovi dal, neboli presné a mali všeobecný ráz.²¹⁹ Gálik navštívil aj svojho priateľa škpt. Gejzu Kelemen. Už predtým sa mu v lete 1948 zmienil o svojom zámere odísť do exilu a možnosti spravodajsky pracovať.²²⁰ Teraz mu Kelemen ukázal prepúšťací dekrét z armády od Pešieho pluku 41 E. Beneša. Gálik sa ho spýtal, či je to pluk alebo prápor. Kelemen potvrdil, že ide o prápor, že pluk je len krycie označenie. Ďalší, s kým sa Gálik skontaktoval, bol kpt. Karol Adamec. Navštívil ho v Martine. Zveril sa mu, že chce odísť do exilu a požiadal ho, aby mu zohnal dislokačný prehľad vojenských útvarov na Slovensku, mobilizačné počty a plán Martina. Keď to Adamec odmietol, Gálik mu povedal, že o veci vie Galuščák s ktorým by sa mal skontaktovať. K takémuto stretnutiu však nedošlo. Gálik teda nenazbieral pre Tunegu žiadny ním požadovaný spravodajský materiál.

Okrem L. Gálika Tunega navštívil v Košiciach aj ďalších známych. L. Miklášovi dal jeden mikrofilm so spravodajskými otázkami. Mikláš však nevypracoval odpovede na otázky z mikrofilmu a zrejme ho tým

218 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/66 L. Gálik. Dodatok k zápisnici spísanej dňa 8. 1. 1949 na 5. oddel. VO-4 so škpt. tank. v. v. L. Gálikom. Bratislava 11. 1. 1949.

219 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/73 K. Rydlo. Zápisnica spísaná dňa 12. 1. 1949 na 5. oddel. VO-4 so škpt. K. Rydlom vo veci Púčik – Tunega a spol.; A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/73 K. Rydlo. Dodatok k zápisnici spísanej dňa 12. 1. 1949 na 5. oddel. VO-4 so škpt. L. Gálikom. Bratislava 24. 1. 1949.

220 V lete 1948 navštívil L. Gálik aj por. Gejzu Strhana, ktorému hovoril, že potrebuje v prípade vojnového konfliktu spoľahlivých dôstojníkov na spoluprácu s výsadekovými jednotkami. Strhan mu však povedal, že mu nemôže nikoho odporúčať. ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra. PŠt III 13/49, kartón č. 17. Dok. č. Or III 22/49/297. Rozsudok Štátneho súdu. Bratislava 21. 5. 1949.

Tunega ani nepoveril.²²¹ Tunegu iba všeobecne informoval o vysokoškolských pomeroch v Košiciach a odovzdal mu zoznam funkcionárov vysokoškolských spolkov, ktorý visel aj na nástenkách jednotlivých fakúlt, takže nešlo o tajné informácie. Okrem toho dal Tunegovi tri bianko vysokoškolské legitimácie z Vysokej školy technickej v Košiciach. V Košiciach sa ďalej náhodne stretol s Ladislavom Kišškom, ktorého poznal ešte z detstva z Dolných Motešíc. Tunega mu nepovedal, čo robí a že žije v ilegality. Požiadal ho, aby vypracoval referát o Trati mládeže v Hronskej Dúbrave, odkiaľ sa práve vrátil. Keď sa ho Kišška pýtal, načo mu to bude, Tunega odpovedal, že to potrebuje na uverejnenie do časopisu. Kišška text vypracoval v domnienke, že je to pre nejaký domáci časopis. Kišškov text bol vecným opisom života na Trati mládeže a neobsahoval žiadne kritické údaje.²²² Kišška dobre poznal z Dolných Motešíc aj Púčika, ktorý ho pri jednej z návštev poprosil o finančnú výpomoc na štúdium. S týmto cieľom Kišška odovzdal peniaze Púčikovej sestre Veronike Belákovovej s tým, aby ich dala Púčikovi.²²³ V súvislosti s návštevou Košíc sa Tunega zastavil v Sečovciach, aby navštívil Annu Tomanovú, jeho i Púčikovu známu z detstva, ktorá tam pracovala v stavebných závodoch. Tunega jej odovzdal mikrofilmy a požiadal ju, aby si ich prečítala a pokúsila sa aspoň časť úloh splniť. Tomanová sa zdráhala a hneď mu povedala, že nemá možnosti dozvedieť sa veci, ktoré požadujú mikrofilmy. Tunega ju však presvedčil a zoznámil ju s L. Miklášom v Košiciach ako s kontaktnou osobu v prípade, ak nejaké informácie zoženie. Tomanová však napriek tomu mikrofilmy neprečítala, ale odložila do skrine. Tunegovu iniciatívu nechcela odmietnuť aj preto, alebo možno najmä preto, lebo ho ľúbila.²²⁴ Výsledky svojich košických pobytov a stretnutí s priateľmi zhrnul

221 Vysvitá to zo zápisnice z hlavného pojednávania. ŠA Bratislava, f. Štátny súd, Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica, napísaná dňa 10. 5. 1949 a nasledujúce dni na Štátnom súde o hlavnom pojednávaní konanom v Bratislave v trestnej veci proti A. Púčikovi a spol.

222 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/47 L. Kišška. Zápisnica napísaná dňa 17. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Ladislav Kišška.

223 Túto verziu potvrdili na hlavnom pojednávaní pred Štátnym súdom v Bratislave v roku 1949 Kišška i Púčik.

224 ŠA Bratislava, f. Štátny súd, Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica, napísaná dňa 10. 5. 1949 a nasledujúce dni na Štátnom súde o hlavnom pojednávaní konanom v Bratislave v trestnej veci proti A. Púčikovi a spol.

A. Tunega na hlavnom pojednávaní v roku 1949 takto: „*Boli to všeobecné teoretické úvahy a ich študentské názory.*“²²⁵

Okrem návštevy východného Slovenska Tunega v novembri 1948 odcestoval do Kremnice, aby sa stretol s Tiborom Pekarovičom. Prvý raz ho vyhľadal ešte na odporúčanie O. Čačku v marci 1948. Pekarovič síce pracoval ako organista v kremnickom kláštore františkánov, no fakticky žil v ilegale pod menom Tibor Smutník. Dôvodom bol fakt, že ako spravodajského dôstojníka HG v Skalici ho retribučný súd odsúdil na dva roky väzenia, čo považoval za mierny trest a lákadlo. Predpokladal, že ak sa prihlási, trest sa podstatne zvýši. Pekarovič mohol v kláštore pôsobiť aj preto, lebo gvardiánom tu bol páter Hadrián Grejtovský, ktorého poznal od svojho detstva, keď ho ako sirotu vychovávali františkáni v trnavskom kláštore. Tunega navštívil Pekaroviča niekoľkokrát, no prvý raz ho až júli začal hlbšie zasväcovať do svojho poslania. Pri ďalších návštevách mu dal niekoľko mikrofilmov so spravodajskými otázkami, no Pekarovič pre Tunegu nezískal žiadne informácie. Pri návšteve v novembri 1948 ho zoznámil s Andrejom Môcikom, zamestnancom zlatých baní, u ktorého sa Tunega ubytoval. Tunega sa od neho dozvedal, či je ťažba zlata rentabilná a aký je jej objem. Môcik mu uviedol fakty, ktoré boli všeobecne známe.²²⁶ Keď sa Tunega vrátil koncom novembra 1948 do Trenčína, navštívil ešte P. Cintavého, ktorý mu povedal, že získanie príslušníka pobočky ŠtB v Trenčíne J. Čerstvíka je na dobrej ceste. Súčasne Tunegovi oznámil, že získal poznatok o tom, že ŠtB je na stope ilegálnym organizáciám v Dubnici nad Váhom a v podniku Slovena v Trenčíne. Tieto informácie mal P. Cintavý od J. Kovarského, ktorý ich získal z hlásení podriadených bezpečnostných orgánov a z kontaktu s J. Čerstvíkom.²²⁷

Koncom novembra 1948 sa Tunega stretol s Tesárom v istej bratislavskej reštaurácii. Tesár mu odovzdal list papiera. Prvá strana obsahovala organizačnú schému povereníctva vnútra a čiastočnú schému III.

225 Tamtiež.

226 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

227 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Dodatok k zápisnici spísanej dňa 9. 1. 1949 s vrch. strážm. ZNB J. Kovarským na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Jozef Kovarský.

odboru povereníctva vnútra (ŠtB). Táto písomná informácia pre Tunegu obsahovala zhruba tieto údaje: prezidiálnym šéfom povereníctva vnútra je hlavný radca Sklenka, prednostami odborov sú: II. odbor Ján Krajčí, III. odbor plk. Rudolf Viktorín, IV. odbor vládny radca Hanes, V. odbor Jozef Lietavec, VI. odbor vládny radca Huba. Pritom všeobecne vyznačil pôsobnosť týchto odborov. Pri III. odbore uviedol aj niekoľko mien prednostov oddelení: predseda plk. R. Viktorín, jeho zástupca pplk. V. Sedmík, že odbor je rozdelený na dve skupiny – do skupiny A patrí ŠtB, do skupiny B patria pasové veci a veci malého pohraničného styku. Prednosta oddelenia A-I. Viktor Krampl, hospodárskeho oddelenia Ilčík a oddelenia A-XIV. Štefan Orlík. Pri oboch skupinách boli uvedené mená, no skupina A nebola kompletná. Uvádzali sa v nej mená: Halahija, Matkovčík, Krampl, Baláž, Orlík, Čermák a Kamenský. Títo ľudia boli označení ako nebezpeční. Ďalej tu bolo uvedené, že Zemská úradovňa ŠtB je umiestnená v budove bývalého Policajného riaditeľstva, jej prednostom je hlavný komisár Jozef Ilčík a jeho zástupcom škpt. Jozef Tomašovič. Na druhej strane listu bolo napísané meno Kosáč, ktoré patrilo úspešnému človeku vo švajčiarskom Zürichu, spolupracovníkovi ŠtB.²²⁸ Okrem toho tu bolo uvedené aj meno istého evanjelického farára, ktorý pracuje pre ŠtB v nemeckom meste Pasov. Púčik Tunegovi oznámil, že získal na spoluprácu Valériu Horákovú, ktorá pracuje v kancelárii povereníka vnútra. Tesár ju poznal ešte predtým, keď pracovala na pasovom oddelení a dôveroval jej. Pri jednej príležitosti mu spomenula, že „... *nie je spokojná so zatváraním a údajným bitím väzňov*.“²²⁹ Tesár jej naznačil existenciu Tunegu a Horáková mu priniesla na niekoľko minút na nahliadnutie asi tri týždne starý denník správ povereníka. Dôvodom bol jednak nesúhlas s komunistickým režimom, ale aj osobná náklonnosť Horárovej k Tesárovi.²³⁰ Písalo

228 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega; Útvar 402 A. Predbežný výsluch Antona Tunegu. Bratislava 13. 1. 1949; A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

229 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/28 E. Tesár. Zápisnica napísaná dňa 9. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve Štátnej bezpečnosti v Bratislave, vypočúvaný je Eduard Tesár.

230 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/30. Útvar 402 A. Predbežná výpoveď zaistenej Valérie Horárovej dňa 9. 1. 1949.

sa v ňom o hospodárskych a politických pomeroch, vyživovacej situácii, šepkanej propagande, presídlení a činnosti exilu v Rakúsku. Tesár ani nevedel, že ide o denník správ povereníka – to sa dozvedel až pri vyšetrovaní. Z dokumentu, ktorý mu priniesla Horáková, si urobil stručné poznámky a vrátil ho Horákovej. O Horákovej ako možnom zdroji informácií sa pred Tunegom síce zmienil, no nedal mu žiadnu správu z toho, čo sa dozvedel z denníka správ povereníka vnútra.²³¹ Rovnako nepodal žiadnu správu na základe mikrofilmov, ktoré mu doručil Tunega a jeho sestra Marta. Tesár Tunegovi nepovedal nič o dôverných poradách týkajúcich sa pohraničného styku, na ktorých sa zúčastňoval na Slovensku a v Česku. Z toho vyplýva, že veľká časť informácií, ktoré Tesár Tunegovi dával, boli selektované, neúplné, niektoré zastarané a všeobecne známe.

Koncom novembra 1948 bol aktuálny odchod A. Púčika, A. Tunegu a E. Mikulovej do Rakúska. Pôvodne mal do Rakúska odísť aj L. Gálik, no nemali preňho pripravený gumový člň a bol záujem, aby na Slovensku ešte niečo podnikol v prospech vytvorenia spravodajskej siete zloženej z vojenských osôb. Púčik ešte vykonal návštevu u rehoľnej sestry M. Krajčovej, ktorá mu dala peniaze na topánky pre svojho synovca J. Vicena a ďalší finančný obnos určený pre Jána Rekema, katolíckeho kňaza žijúceho v rakúskom exile, od jeho sestry. Púčik potom podľa dohovoru s E. Mikulovou a A. Tunegom odcestoval do Bratislavy. V poslednom vozni vlaku smer na Kúty však E. Mikulová nebola. Navyše rýchlik zo Žiliny, v ktorom mal pricestovať Tunega, mal veľké meškanie, takže vlak do Kútov ho nečakal. Púčik počkal príchod rýchlika zo Žiliny, no s Tunegom sa minuli. Preto Púčikovi neostávalo nič iné, iba sa vrátiť do Vajnôr k Brúderovcom a potom cestovať do Trenčína k Tunegovcom. Stratený čas využil Tunega na získanie gramofónových platní, ktoré mali slúžiť pre Vysielač slobodného a demokratického Slovenska. Platne preň získal bratranec F. Herényi. Potom sa Púčik s Tunegom stretli bez E. Mikulovej, ktorú už Púčik nekontaktoval, na dohovorenom mieste – v poslednom

231 Toto stanovisko zastával Tesár na hlavnom súdnom pojednávaní v roku 1949 i v odvolávacom konaní a zdôraznil, že informácie, o ktorých sa písalo v denníku správ povereníka, neobsahovali dôverné údaje, ale veci, o akých píše tlač. Zápisnice z výsluchov pred vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB však obsahujú Tesárove priznanie, že správu získanú z denníka povereníka odovzdal Tunegovi. Tunega však v zápisniciach nevypovedal nič o odovzdaní správy získanej od Tesára z denníka správ povereníka.

vozní vlaku směřujícího do Kútov.²³² Cesta k štátní hranici z Devínskeho Jazera ubíhala pokojně. Rovnako preplávanie hraničnej rieky Moravy sa podarilo bez rušivých momentov.

Po príchode do Viedne navštívili najprv J. Jánoša a potom išli spoločne na byt za J. Vicenom. Podľa výpovede A. Púčika Vicen Tunegu privítal, pretože sa naňho rozepamätal ešte z čias vysokoškolských štúdií v Bratislave.²³³ V neskôr vydanom memoárovom diele i v rozhovore s autorom Vicen uvádza, že sa nevedel rozepamätať, či sa s ním osobne stretol.²³⁴ Vicen tvrdil, že Púčik priviedol Tunegu za ním do Viedne bez jeho vedomia.²³⁵ Púčik naproti tomu vypovedal, že o Tunegovom príchode Vicen vopred vedel, dokonca sa najprv uvažovalo, žeby Púčik Vicena priviedol na Slovensko, a tam by sa stretol s Tunegom. Nie je možné, aby Vicen na Tunegu zabudol. Veď sa s ním pravidelne stretával v Bratislave, na spravodajskom kurze a krátko aj počas evakuácie v Rakúsku. Navyše o ňom musel vedieť aj od Púčika, ktorý vlastne vykonával spojku medzi Vicenom a Tunegom. Dôležitý bol obsah rozhovoru Tunegu s Vicenom vo Viedni. Podľa Vicenovej výpovede počas vyšetrovania z roku 1957 Tunega podrobil kritike spôsob vysielania Púčika na Slovensko a Vicenovi povedal, že do zahraničia prišiel preto, aby s ním prerokoval otázky efektívnejšej spravodajskej činnosti. Tunega mu oznámil, že má na Slovensku vybudovanú odbojovú organizáciu, ktorej v mnohých veciach chýba orientácia a usmernenie. Vicenovi odmietol prezradiť mená svojich spolupracovníkov. Vysvetlil svoju koncepciu spravodajskej činnosti, ktorú si predstavoval na širšej báze, pričom sa pýtal, či je záujem iba o spravodajstvo, alebo o organizovanie širokej odbojovej činnosti proti komunistickému režimu v ČSR. Vicen mu údajne dal pokyn, aby organizoval len spravodajskú

232 E. Mikulovej a jej dvom malým deťom sa podarilo dostať cez hranice do Rakúska k manželovi v novembri 1949, keď ich na pokyn J. Mikulu previedol cez hranice najznámejší slovenský prevádzkač Jozef Macek. J. Maceka pri jednom prechode hraníc v roku 1952 chytili a neskôr odsúdili na 20 rokov väzenia.

233 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

234 VICEN, Jozef: Program Bielej légie. In: CINTAVÝ, Pavol (zost.): *Po stopách Bielej légie v protikomunistickom odboji*. Bratislava : Lúč, 1995, s. 13 – 14.

235 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-4. Správa vyšetrování MV Praha, 3. 6. 1957. Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

činnosť. V tomto smere dostal inštrukcie od Vicena, pričom neprišiel do kontaktu s orgánmi americkej CIC. Okrem Vicena Tunega ešte viedol dlhšie rozhovory s J. Mikulom.²³⁶

Tunega vo svojich výpovediach pred vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB uvádzal, že Vicenovi odovzdal správu od E. Tesára o organizácii povereníctva vnútra a osobitne jeho III. odboru. Odovzdal mu aj správy a informácie, ktoré nazbieral od rôznych osôb počas svojej činnosti na Slovensku. (Správa o stave lesného hospodárstva, správa o prekládkovej stanici Čierna nad Tisou – Čop, správa o pomeroch medzi vysokoškolsákmi). Okrem iného mu dal aj blanco tlačivá vysokoškolských preukazov, vzor malej a veľkej pečiatky povereníctva vnútra, ktorá sa používala na cestovné pasy, zo spisu vystrihnutý podpis pplk. V. Sedmíka. Priniesol správy z oblasti bezpečnosti, získané cestou P. Cintavého od J. Kovarského, ale aj správy o pripravovanej reorganizácii vnútornej verejnej správy – vytvorení nových krajov, ktorá zasiahne správny, bezpečnostný i stranický aparát. Hovorilo sa aj o možnosti, že by Tesár mohol niektoré informácie prinášať do Viedne sám v rámci svojich služobných ciest. Vicen podľa Tunegu privítal možnosť príchodu L. Gálika do Rakúska, pretože mu chýbal človek, ktorý by sa dobre vyznal vo veciach armády. Vicen dal Tunegovi fotoaparát značky Kodak Bantam, ktorý mal slúžiť na fotografovanie písomností. Mal ho dostať podľa Tunegovho uváženia ten, kto ho najlepšie využije.²³⁷ Keď hovorili o peniazoch, ktorými sa mali financovať odbojové aktivity na Slovensku, Tunega peniaze nežiadal, naopak, sľúbil, že nejaké do Viedne pošle.²³⁸ Podľa výpovede A. Púčika, odovzdal Púčik Vicenovi správy od M. Glogera o bratislavskom lodnom prístave, ale aj správy, získané v priebehu pobytu na Slovensku od Tunegu, administratívnu mapu Slovenska, špeciálnu mapu okresu Trenčín a knihy, nakúpené v bratislavských kníhkupectvách. Podľa Púčikovho vyjadrenia bol Vicen s výsledkami jeho cesty na Slovensko spokojný.

236 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-4. Správa vyšetrování MV Praha, 3. 6. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

237 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

238 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-4. Správa vyšetrování MV Praha, 3. 6. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

Púčík, Tunega a Vicen spolu hovorili viackrát. Okrem toho hovoril Vicen s Tunegom veľa medzi štyrmi očami. Tunega v zápisniciach z vypočúvania pred vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB uviedol iba správy, ktoré odovzdal Vicenovi. Vicen v neskorších zápisniciach z vypočúvania z roku 1957 i vo svojich memoároch naznačuje aj iný – koncepčný obsah rokovaní, zameraných na orientáciu spravodajskej činnosti. Znamenalo by to, že Tunega napriek tvrdým výsluchom neprezradil podstatu stretnutia s Vicenom. Pri rekonštrukcii obsahu rozhovorov Tunegu s Vicenom máme iba jeden neoficiálny prameň – Vicenove memoárové práce, kde ako pri dielach tohto žánru je istá dávka subjektivismu.²³⁹ Musíme zobrať do úvahy najmä skutočnosť, že Vicen hovorí o dvoch Tunegových návštevách uňho vo Viedni. Decembrová návšteva teda mala byť druhá v poradí, pričom práve počas prvej júlovej návštevy sa mali riešiť koncepčné otázky spravodajskej činnosti. Podľa dostupných informácií a reálnom zvážení všetkých okolností je viac-menej isté, že sa uskutočnila iba jedna – decembrová návšteva Tunegu vo Viedni, počas ktorej došlo aj k rozoberaniu koncepčných otázok spravodajskej činnosti na Slovensku. Dôležitou témou stretnutia bola situácia v exile, pričom sa obaja zhodli na kritike exilu. Tunega sa nechal od Vicena informovať o situácii v exile. Zhodli sa v tom, že časť slovenského exilu dogmaticky lipne na myšlienke slovenskej štátnosti a pritom je málo flexibilná, zložená väčšinou zo starších osôb, ktorým ide aj o zabezpečenie vlastnej existencie, plná osobných a skupinových sporov. Odtiaľto sa teda nemohla očakávať účinnejšia pomoc domácejmu odboju. Ďalej sa zhodli v tom, že po definitívnom prevzatí moci komunistami v roku 1948 a postupnom upevňovaní sovietskeho bloku nemôže byť otázka slovenskej samostatnosti bezprostredným cieľom odboja. Treba sa primárne sústrediť na odboj proti komunistickému režimu ako na bezprostredný cieľ. To však nemalo znamenať zrieknutie sa myšlienky slovenskej samostatnosti. Slovenský štát by sa mohol stať súčasťou širšej federácie suverénnych štátov. Išlo by však o perspektívny cieľ, ktorý netreba strácať zo zreteľa, pričom cesta k nemu vedie cez porážku komunizmu. S tým súvisela aj otázka potenciálneho vojnového konfliktu dvoch blokov. Vicen už postupne upúšťal od tézy, že vojna je v dohľadom čase aktuálna. Ak vojna vypukne, tak to bude z iniciatívy

239 VICEN, Jozef: *Program Bielej légie*, s. 14 – 19; VICEN, Jozef: *Vo víroch rokov 1938 – 1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 193 – 197.

Moskvy, nie Západu. Tunega mal podľa Vicena opačný názor. Západ by mal využiť situáciu a začať vojnu skôr, ako sa Sovietsky zväz zotaví z druhej svetovej vojny. Vicenove argumenty však akceptoval. Tunega priniesol informácie o nástupe tvrdého politického kurzu v ČSR. Chystajú sa opatrenia, ktoré majú radikálne zasiahnuť proti „triednym nepriateľom“, skutočným i potenciálnym protivníkom režimu. Tunega vystihol, že na masovú perzekúciu a informačný monopol komunistov nie sú ľudia pripravení. Navrhoval teda, aby sa vytvoril účinný systém ochrany, ktorý predpokladal efektívnu spravodajskú činnosť. Ako problém tu však vystúpilo získavanie ľudí na takúto činnosť. Nie každý bol ochotný riskovať. Možno vízia blízkeho vojnového konfliktu v tomto smere pôsobila motivačne, no ak vojna nemala byť aktuálna, potom by klesol aj záujem zapojiť sa do spravodajskej činnosti. Preto bolo potrebné vymyslieť taký spôsob spravodajstva, aby sa dal čo najťažšie identifikovať a vydržal dlhodobý nápor komunistického režimu a jeho štruktúr. Používaný systém vysielania kuriérov a doručovania mikrofilmov bol nevyhovujúci. V tejto súvislosti nie je vylúčené – a jasne to vyplýva z Púčikových výpovedí – že Tunega podrobil kritike Vicenom praktizované časté vysielanie kuriérov na Slovensko a nedbanlivosť pri zachovávaní zásad konšpirácie. Pri spoločnom hľadaní východiska Vicen i Tunega odmietli hospodársku sabotáž, ktorá by zvýšila biedu obyvateľstva. Rovnako odmietli organizovanie ozbrojených skupín, ktoré by iba zvýšilo počet obetí a perzekúcie. Úplne sa prispôbiť komunistom a bez odporu súhlasiť so všetkým, čo robia, tiež nepovažovali za správne. Tunega si predstavoval niečo, čo „... *nebu-
de ani špionáž, ani revolúcia, ale cieľená pomoc pre tých, čo sú ohrození. Musíme ľudí naučiť, ako sa brániť, ako hrať komédiu pred komunistami, a pritom ich zrádzať.*“²⁴⁰ Tak sa pomaly dospievalo ku koncepcii svojpomocného hnutia, ktoré neskôr v roku 1949, teda keď boli Tunega, Púčik a Tesár vo väzení, dostalo názov Biela légia. Tunega tak výraznou mierou prispel k zmene uvažovania o formách a metódach protikomunistického odboja.

Dva dni po stretnutí s Vicenom Púčik odišiel na Vicenov pokyn do Braunau, aby vybavil rôzne odkazy zo Slovenska, priniesol peniaze, ktoré Vicen poslal O. Čáčkovi, I. Rennerovi a K. Murgašovi a aby zaplatil prenájom bytu. Po štyroch dňoch pobytu v Braunau sa Púčik vrátil do

240 VICEN, Jozef: *Program Bielej légie*, s. 20.

Viedne. Býval spolu s Tunegom v Jánošovom byte. Vicen ho nepoveroval žiadnymi úlohami a najviac času venoval rozhovorom s Tunegom, ktorý zakresľoval na mapy štruktúru bezpečnostných zložiek a stanice ZNB v jednotlivých obciach. Vicen určil termín v poradí už šiestej cesty A. Púčika na Slovensko na 13. december 1948. Púčik mal odísť na Slovensko spolu s A. Tunegom. Pred začiatkom cesty Púčik odišiel ešte na tri dni do Braunau, kde si nechal ušiť šaty. Od J. Mikulu prevzal list pre jeho manželku a list, ktorý mal odovzdať F. Daučíkovi alebo jeho manželke Zdene Daučíkovej. V. Rybianský Púčika poprosil, aby navštívil jeho matku a aby mu priniesol látku na košeľe a lyžiarske nohavice. Keď boli Púčik s Tunegom pripravení na cestu, Vicen im nedal písomný materiál, iba ústne pokyny. S každým hovoril osve. Púčika inštruoval, aby navštívil M. Glogera a J. Húšťavu. Tunegovi pripomenul, aby nepoľavoval v spravodajskej činnosti a dal mu na cestu svoj osobný rakúsky preukaz pre prípad kontroly na rakúskej strane. Vicen im nadôvažok pribalil vianočnú nádielku pre svoju tetu rehoľničku Michaelu Krajčovú a pre svojich súrodencov. Púčik a Tunega odcestovali vlakom z viedenského nádražia Westbahnhof o 22.30 h. Z Marcheggu pokračovali pešo až k brehu rieky Moravy. Rieku bez ťažkostí preplavili na gumových člnoch, pričom ako zvyčajne veslovali pingpongovými raketami. Potom pokračovali pešo až na vlakovú zastávku Devínske Jazero, kde v neďalekom poli počkali na príchod vlaku smerom do Bratislavy. V Bratislave sa rozdelili. Púčik odišiel do Vajnôr k Brúderovcom a Tunega ostal v Bratislave u svojho strýka Jozefa Opáleného. Púčik potom vyhľadal Tunegu v byte J. Opáleného. Manželom Opáleným Tunega ani Púčik nič nepovedali o ceste z Viedne ani to, čo robia.

Cesty Púčika a Tunegu sa opäť rozišli s tým, že sa dohodli na stretnutí v Trenčíne. Tunega v Bratislave navštívil E. Tesára. Odovzdal mu adresu, na ktorú mal v prípade pobytu vo Viedni odovzdať správy. Bola to adresa Jozef Bähkor Kaiserstrasse 57. Išlo o kryciu adresu J. Vicena. Súčasne Tesárovi sľúbil, že mu zaobstará vo Viedni nový fotoaparát. Púčik v Bratislave vyhľadal O. Štrbáka. Nenašiel ho doma, ale od domáceho M. Šumana dostal typ, že chodieval večerať do podniku Podrum. Keď sa Púčik usadil v reštaurácii, prisadla si k nemu jej majiteľka a oslovila ho krstným menom. Bola to Anna Šajdáková, s ktorou spolu študoval v Trenčíne. Na otázku, čo robí, jej Púčik povedal, že pracuje v Trenčianskom liehovare. Šajdáková sa zasmiala a potom mu ticho povedala, že po-

čula o tom, že bol za hranicami. Do reštaurácie postupne prišli O. Štrbák a G. Zelenay, no rozprávali sa o bežných veciach. Už toto stretnutie naznačovalo, že o Púčikových cestách cez hranice vie pomerne široký okruh ľudí, čo zvyšovalo riziko jeho odhalenia. Púčik nocoval u Brúderovcov. Z Vajnôr navštívil M. Glogera v bratislavskom lodnom prístave a dohodol sa s ním na termíne stretnutia, keď si od neho prevezme správy. Po stretnutí s M. Glogerom Púčik odcestoval do Trenčína, kde odovzdal v štátnej nemocnici balík Vicenovej tete sestričke M. Krajčovej. Odtiaľ odcestoval k svojim rodičom do Dolných Motešíc, kde prenocoval. Pri stretnutí ho rodičia v zlej predtuche varovali, aby nechodil na Slovensko: „*Po mojom príchode rodičia mi vytýkali, prečo chodievam na Slovensko, že sa mi môže niečo stať, že ma môžu chytiť. Uistoval som ich, že sa mi nič neprihodi.*“²⁴¹ Od rodičov sa Púčik vrátil do Trenčína, aby sa stretol s Tunegom. Tu oznámil Tunegovi, že sa vráti do Rakúska 23. decembra 1948. Obaja sa vybrali na ďalšie cesty. Púčik zamieril do Ružomberka, kde odovzdal list J. Mikulu jeho manželke E. Mikulovej. E. Mikulová mu povedala, že ju švagriná odhovorila od emigrácie a že do zahraničia už nepôjde. Z Ružomberka Púčik odcestoval do Liptovskej Teplej, kde navštívil J. Húšťavu. Zhováral sa najprv s jeho bratom, katolíckym farárom, a potom aj s ním. J. Húšťava mu povedal, že nemá preňho žiadne správy. Rozhovoril sa o tom, že po Novom roku 1949 bude zavedený tzv. šedý trh na roľníkov, že budú kladené zvýšené požiadavky pri odovzdávaní poľnohospodárskych produktov a že dôjde k postupnej likvidácii samostatných živnostníkov a remeselníkov. Húšťavov brat – kňaz Púčikovi povedal o zrušení Ústrednej katolíckej kancelárie v Bratislave a informoval ho o zhabaní čísla *Katolíckych novín* len preto, že tam bola uverejnená správa o udelení pápežského požehnania Nemcom. Púčik potom odcestoval do Bratislavy, kde sa stretol s M. Glogerom, od ktorého si vyzdvihol správu napísanú na šiestich polhárkoch kancelárskeho papiera. Správa sa týkala pohybu tovaru cez bratislavský lodný prístav. Potom sa stretol s O. Štrbákom a I. Danákom. Štrbák mu odovzdal jedno blanco potvrdenie o návšteve vysokej školy a dve potvrdenia, vystavené na meno K. Guniša. Okrem toho mu dal Štrbák ešte dve blanco potvrdenia s pečiatkou a pod-

241 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

pisom dekanátu lekárskej fakulty a päť kusov blanco legitimácií pre medikov. I. Danák pri tejto príležitosti informoval Púčika o tom, že náhodne stretol J. Prokopa, ktorý sa počas rozhovoru zmienil o výstavbe veľkého moderného letiska v Ivánke pri Dunaji, ktoré má už hotové štartovacie plochy a na jar 1949 sa začne so stavbou hangárov, pričom sa budujú ďalšie letiská. Prokop nevedel, že Danák tieto informácie potrebuje pre Púčika. Navyše to boli informácie, zverejnené v denníku *Pravda* a v časopisoch *Doprava* a *Letecké listy*.

Na Štrbákovu otázku, kedy sa dozvedia, že vypukne vojna, mu Púčik odpovedal, že aspoň týždeň predtým príde on i ostatní predstavitelia jeho skupiny na Slovensko. V tejto súvislosti Púčik prízvukoval, aby zistili miesta vhodné na pristátie parašutistov. Dňa 22. decembra 1948 Púčik navštívil Tunegu a pýtal sa ho, či má preňho pripravený nejaký materiál. Tunega nemal. V Kremnici, kam predtým cestoval, sa nestretol s T. Pekarovičom a pokiaľ ide o vojenské informácie, odkázal Púčika na svoju sesternicu Gertrúdu Herényiovú. Ďalšie informácie mal Púčik dostať od F. Herényiho v Bratislave. Púčik ešte v ten istý deň odcestoval do Bratislavy, kde sa stretol s F. Herényim, od ktorého dostal cyklostylovaný materiál o zriaďovaní leteckých úkrytov a dve čísla časopisu poštárov. S G. Herényiovou sa Púčik vôbec nestretol. Vo Vojenskej knihe na Mariánskej ulici kúpil päť administratívnych máp Slovenska, zemepis ČSR a publikáciu o vojakoch v Slovenskom národnom povstaní. Neúspešne sa pokúsil odovzdať list Z. Daučíkovej v jej obchode. Odtiaľ odišiel do Vajnôr, kde sa zbalil a pripravil na odchod do Rakúska. V noci 23. decembra 1948 sa skutočne pokúsil o prechod hraníc. Neúspešne. Ako sa sám vyjadril: „... keď som prišiel k rieke Morave, videl som, že asi 3 metre od brehu je rieka zamrznutá a po rieke plávajú lady. Nakolko som nenašiel vhodné miesto na preplávanie, vrátil som sa späť do Stupavy a najbližším vlakom odcestoval do Bratislavy a odtiaľ do Vajnôr k Brúderovcom.“²⁴² Po nevydarenom prechode hraníc Púčik nechcel tráviť vianočné sviatky u Brúderovcov, preto odcestoval do Malých Bedzian k svojmu bratovi F. Púčikovi.

Tunega strávil vianočné sviatky v Trenčíne u rodičov. Dňa 24. decembra 1948 sa u Tunegovcov zastavil L. Gálik, ktorý cestoval z Košíc k svojím rodičom. Gálik Tunegovi oznámil, že veci, ktoré sa od neho žia-

242 Tamtiež.

dali na mikrofilme, nemá. Povedal mu, že Galuščák mu poslal list, v ktorom mu napísal, že doteraz nič nezohnal. Podľa Vicenových inštrukcií potom Tunega Gálikovi povedal, že v najkratšom čase bude môcť odísť do Rakúska, no zatiaľ si má vybudovať spravodajskú sieť. Súčasne Gálika požiadal, aby mu kúpil kolekciu špeciálnych máp Slovenska. Cez vianočné sviatky navštívil Tunega P. Cintavého v Trenčíne. Cintavý Tunegovi oznámil, že sa mu podarilo zaobstarať plán mesta Trenčína a že má sľúbený plán novostavby rafinérie, ktorá sa mala budovať v Záblatí pri Trenčíne. Cintavý získal plán mesta v mierke 1:5 000 od svojho priateľa Vincenta Skalu, ktorý mal súkromnú inžiniersku kanceláriu v Trenčíne. Pokúšal sa od neho získať aj plán rafinérie, no Skala to odmietol. Cintavý mu nepovedal, na čo tieto veci potrebuje.²⁴³ Práve v čase sviatkov 26. decembra 1948 k Cintavému prišiel po víno jeho priateľ, lekár-chirurg Štefan Čongrády. Tunega sa chcel vyhnúť stretnutiu, preto nebadane odišiel do spálne. Čongrády sa pred Cintavým pochválil a ukázal mu varovný list, napísaný J. Čerstvíkom – zástupcom prednostu odbočky ŠtB v Trenčíne. Obsah listu varoval ilegálnu organizáciu, že jej je na stope ŠtB a vyzýval, aby bol zničený všetok kompromitujúci materiál. Cintavý priniesol list ukázať Tunegovi do spálne. Samozrejme, otvára sa tu otázka, prečo chcel J. Čerstvík varovať členov ilegálnej organizácie pred zaistením orgánmi ŠtB. Čerstvík od leta 1948 pracoval na odkrytí a likvidácii tajnej organizácie Tisove hnutie ľudákov, vedenej istým Minarovským alias Jánom Bélom z Trenčianskej Teplej. Na Minarovského nasadil svojho spolupracovníka a pripravil jeho zaistenie pri pokuse prechodu cez hranice. Realizáciu celého prípadu však odložili a Čerstvík dostal na Vianoce ďalekopis, že musí odísť na neurčito do Prahy. Pocit neuznania, že mu nedovolili dokončiť jeho prvý štátnobezpečnostný prípad a navyše ho posielajú ďaleko od rodiny, v ňom vyvolal vzdor a zaumienil si, že zabráni tomu, aby ŠtB dostala do rúk ďalší materiál od ľudí, angažovaných v Minarovského skupine. Išlo o Michala Roneca a jeho brata, ktorí bývali vo Veľkom Kolačine, okres Ilava. Čerstvík odovzdal listy Š. Čongrádymu s tým, aby ich odniesol na

243 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/54 V. Skala. Zápisnica napísaná dňa 18. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Vincent Skala.

poštu.²⁴⁴ Čongrády však išiel bez vedomia Čerstvíka najprv k Cintavému a až keď Cintavému ukázal listy, ofrankoval ich a odniesol na poštu.

Príchod A. Púčika do Malých Bedzian bol pre jeho brata nečakaným prekvapením. Ďalšie prekvapenie pripravil Tunega, keď dňa 27. decembra prišiel nečakane do Malých Bedzian. Odskočil si sem z Topolčian, kde si bol dať ušit šaty. Prekvapený bol najmä Tunega, lebo sa nazdával, že Púčik je už v Rakúsku. Tunega sa po stretnutí s Púčikom vrátil do Trenčína a keď si išiel vyskúšať nové šaty, znova navštívil Malé Bedzany, kde ešte deň pred Silvestrom našiel Púčika. Púčik sa mu zveril, že po Novom roku odíde do Bratislavy a niekedy okolo Troch kráľov sa zídu u Tunegovcov v Trenčíne. Púčik informoval o svojej momentálnej situácii J. Vicena. Urobil to listom z 1. januára 1949, adresovaným na Vicenovu kryciu adresu vo Viedni. List bol písaný perom a obsahoval niekoľko zdvorilostných viet. Púčik sa podpísal ako Máňa. Vlastná správa bola napísaná na nepopísanej časti listu tajným písmom, čitateľným iba po namočení do studenej vody. Púčik písal: *„Pretože mi nie je možné dostať sa ku Tebe, ohlasujem sa Vám takto. Viete, že voda od kraja zamrzla, takže som nemohol odštartovať. Večer pred Štedrým večerom som bol pri vode a môžete si predstaviť môj žiaľ, keď som sa musel vrátiť. Prídem, len čo budem môcť...“*²⁴⁵ Ďalšia časť listu je nečitateľná, dá sa z nej však vyčítať, že Púčik spomína III. odbor povereníctva vnútra.²⁴⁶ A. Púčik ostal v Malých Bedzanoch do 3. januára 1949, keď sa náhle rozhodol pre odchod do Rakúska a odcestoval do Vajnôr. Jeho rozhodnutie podmienila zmena počasia – nastalo oteplenie. Púčik pricestoval do Vajnôr 3. januára večer. Prenocoval u Brúderovcov, kde ho na druhý deň 4. januára večer zaistili orgány ŠtB.

244 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/38 J. Čerstvík. Zápisnica napísaná dňa 12. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je vrch. strážm. Jozef Čerstvík.

245 A ÚPN Bratislava, f. 509-4-3 J. Vicen. List A. Púčika J. Vicenovi. 1. 1. 1949.

246 J. Vicen podľa pamäti interpretuje túto časť listu slovami: *„...Hrozí mi však nebezpečenstvo: vytrvale ma sleduje Jano Divinec a neviem mu uniknúť. Kedysi sme boli priatelia a ja som mu dôveroval. Ak by sa mi niečo stalo, podľa toho budeš vedieť, kto je na vine.“* VICEN, Jozef: *Vo víroch rokov 1938 – 1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 192. Táto interpretácia je málo pravdepodobná. Podľa dostupných archívnych prameňov sa Vicen o Divincovej úlohe dozvedel až po zaistení A. Púčika od iných osôb.

Zatiaľ čo bol Púčik zaistený, Tunega ešte vyvíjal svoje aktivity. Asi 5. januára odcestoval do Kremnice, kde sa stretol na spoločnom stretnutí s T. Pekarovičom a A. Môcikom. Pekarovič mu odovzdal plán mesta Kremnica s vyznačenými verejnými budovami a bytmi verejných funkcionárov a referát o organizácii verejnej správy a bezpečnosti v okrese Kremnica. Ďalej mu Môcik odovzdal plán zlatých baní v Kremnici. Tieto údaje však obsahovali rôzne verejne dostupné brožúry. Tunega sa z Kremnice vrátil späť do Trenčína. Tu ho u rodičov dňa 7. januára 1949 zaistili orgány ŠtB. E. Tesár bol zaistený v Bratislave 9. januára 1949.

7. V sieťach agenta OBZ

Činnosť A. Púčika neostala utajená. V priebehu roka 1948 sa o nej dozvedal čoraz širší okruh osôb, a to aj osôb, ktoré nepatrili do jeho spravodajskej siete. Metódy spravodajskej práce, ktoré používal, boli riskantné. Prenos mikrofilmov s listami a spravodajskými otázkami bol veľmi ľahkým identifikačným znakom, ktorý mohol spustiť reťazovú reakciu a zatiahnuť do veci aj nezainteresované osoby. Časté návštevy rodičov a rodinných príslušníkov tiež predstavovali veľké nebezpečenstvo. Podobne budovanie spravodajskej siete z osôb, ktoré patrili k frekventantom VVŠ HM, alebo k spravodajským hláskam v čase protipovstaleckých akcií, predstavovalo veľké riziko preto, lebo ŠtB a OBZ sa sústreďovalo na túto skupinu ľudí a hľadalo medzi nimi svojich informátorov. Navyše veľkú časť z týchto osôb už vyšetrovala ŠtB, niektoré boli aj odsúdené za „protištátnu činnosť“.²⁴⁷ A. Púčik a A. Tunega, ba ani J. Vicen neboli skúsení spravodajcovia, skôr nadšení amatéri a idealisti, ktorí týmto spôsobom chceli pomôcť svojej vlasti ohrozenej komunizmom. Prenos mikrofilmov predstavoval priam ideálny spôsob, ako kompromitovať každú osobu, ktorá prišla s mikrofilmami do styku bez ohľadu na to, či poznala ich obsah. Toto všetko predstavovalo zvyšujúce sa riziko odhalenia, následného monitorovania činnosti a zaistenia. Púčik a Tunega unikali pozornosti bezpečnostných orgánov často s veľkou dávkou šťastia. Na tomto mieste treba poznamenať, že do značnej miery to možno pripísať skutočnosti, že komunistický režim a osobitne jeho bezpečnostný aparát ešte

247 V skupine Š. Chalmovský a spol. (proces v októbri 1946) a v skupine Jozef Bačkor a spol. (proces v novembri 1946) sa objavujú mená osôb, prevažne vysokoškóľakov, s ktorými sa stretávame aj medzi obžalovanými a odsúdenými pri veľkom procese A. Púčik a spol. v roku 1949. Zo skupiny J. Bačkor a spol. ide o Viktora Franka, Ignáca Danáka, Jána Prokopa a Juraja Húšťavu. Zo skupiny Š. Chalmovského ide o Vladimíra Štubňu, Jána Reisenauera a Jozefa Hubu.

nebol krátko po februári 1948 natoľko konsolidovaný, aby dokázal účinne zasiahnuť proti každej skupine. Práve v tomto období prebiehali rozsiahle reorganizačné zmeny v bezpečnostnom aparáte, ktoré ešte nedovoľovali v plnej sile udrieť na odporcov režimu. Veľmi dôležitý je fakt, že konsolidovanejšie a flexibilnejšie než ŠtB bolo v tom čase OBZ – vojenské obranné spravodajstvo (vojenská kontrarozviedka), ktoré vystupovalo ako 5. oddelenie generálneho štábu česko-slovenskej armády. Obe mocenské zložky boli v rukách komunistov ešte pred februárom 1948. Pracovali často paralelne na podobných, ale aj rovnakých prípadoch. Medzi oboma existovalo vzájomné súperenie. OBZ malo predsa privilegované postavenie, pretože už od roku 1946 všetky bezpečnostné zložky mali povinnosť pri získaní akýchkoľvek informácií z oblasti politického a obranného spravodajstva okamžite informovať OBZ. „V praxi to fakticky znamenalo, že príslušníci OBZ rozhodovali o tom, ktorá bezpečnostní složka bude řešit případy, o nichž je informovala kriminální služba, StB, SNB atd.“²⁴⁸ OBZ disponovalo najrozsiahlejšími spravodajskými sieťami, ktoré pôsobili v armáde, štátnych orgánoch, priemyselných podnikoch, spolkoch, politických stranách (vrátane komunistickej), v ZNB, ale aj v ŠtB.²⁴⁹ Práve prípad A. Púčik a spol. je dôkazom, že skôr a rýchlejšie zasiahlo OBZ. Prednosta 5. oddelenia VO-4, plk. Ján Malár informoval hlavný štáb 5. oddelenia, ktorý viedol Bedřich Reicin, že dňa 25. augusta 1948 získala skupina B správu, že „...v Bratislave sa schádza skupina lidí, bývalých to exponovaných lůdáků.“²⁵⁰ Toto je veľmi všeobecná informácia. Schôdze tejto ilegálnej skupiny, ktorá sa konala dňa 25. augusta 1948 v obchode s koloniálnym tovarom Gajdoš, neďaleko budovy Amerického konzulátu, sa zúčastnil Ján Divinec. J. Divinec už v tom čase pracoval ako agent OBZ, riadený pplk. Antonom Takáčom.²⁵¹ Divinec sa na schôdzu dostal pros-

248 HANZLÍK, František: *Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945 – 1950*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003, s. 121 – 122.

249 Tamtiež, s. 152.

250 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Dok. č. 222099/Taj. A-zprav. 1949. Vec: Púčik, Albert a spol. správa o odhalení a likvidovaní. Bratislava 8. 3. 1949. Správa plk. J. Malára hlavnému štábu, 5. oddelenie.

251 J. Divinec sa narodil 14. 9. 1925 v Hlohovci. Počas prvej Slovenskej republiky sa angažoval sa v HM. Istý čas v rámci služby v armáde pracoval ako vojenský fotograf a spravodajca. Udržiaval pomerne široké styky s politicky exponova-

tredníctvom Mikuláša Halana, predavača v obchode Sbor. Nevieime presne, odkiaľ sa Divinec poznal s Halanom, ale musel mať jeho dôveru. Schôdzky skupiny sa konali po zavretí obchodu v byte jeho majiteľa Gajdoša, ktorý sa nachádzal nad obchodom. Kontaktnou osobou bol M. Halan, s ktorým bolo dohodnuté poznávacie heslo – otázka: Je na sklade hubertus zelenej farby? Divinec sa schôdze zúčastnil, no vycítil, že jeho prítomnosť nie je žiaduca, preto sa čoskoro rozlúčil a odišiel. Získal však informáciu, že: „...skupina je zložená väčšinou z býv.[alých] príslušníkov Kubalovej sprav.[odajskej] skupiny a má za úkol zbierať finančné prostriedky a podporovať ľudí, ktorí dochádzajú do ČSR za úkolmi zo zahraničia... V poslednej dobe skupina očakáva spojku zo zahraničia, ktorá má prísť k dosiaľ mne neznámej osobe do Vajnôr.“²⁵² Táto správa bola prvou stopou, ktorá viedla k Brúderovcom do Vajnôr, a samozrejme, k A. Púčikovi. OBZ sa teda dozvedelo základné informácie a teraz išlo o spôsob, ako J. Divinec prenikne do Vajnôr a odhalí, kto prichádza zo zahraničia.

nými osobami prvej Slovenskej republiky. V roku 1944 sa údajne stal spolupracovníkom gestapa. V rokoch 1942 – 1946 študoval dramatický odbor na štátnom konzervatóriu v Bratislave. Od roku 1944 sa stal majiteľom firmy Hodina. Pracoval ako vedúci veľkoobchodu Hodina na Krížnej ul. v Bratislave. Bol to veľkoobchod s hodinami, zlatým a strieborným tovarom. Po definitívnom prevzatí moci komunistickou stranou išlo o posledný veľkoobchod v Bratislave, ktorý nebol znárodnený. Práca v tomto veľkoobchode, ktorá umožňovala cesty do zahraničia – najmä do Rakúska, Švajčiarska a Nemecka – kryla jeho skutočné poslanie výkonného agenta OBZ. Divinec začal spolupracovať najprv s ŠtB v roku 1946 ako informátor Jozefa Májeka zo VI. odboru povereníctva vnútra. S J. Májekom sa zoznámil na pojednávaniach retribučného Národného súdu v Bratislave. Informácie mu podával ústne. Na základe jeho činnosti bezpečnostné orgány zaistili niekoľko osôb, obvinených z napomáhania úteku do zahraničia, zo šmeliny a špionáže. V službách ŠtB ostal aj po februári 1948. Dozvedel sa o príprave úteku dôstojníkov z vojenskej väznice. Pri realizovaní tohto prípadu ho ešte v roku 1948 ako agenta prevzala OBZ od ŠtB. Jeho riadiacim orgánom sa stal A. Takáč, ktorý vystupoval pod krycím menom Ing. Šmid. Ešte v roku 1948 odišiel do exilu Divincov brat. To ešte viac vystupňovalo Divincovou aktivitu. V roku 1952 ho nečakane zaistila ŠtB a väznili ho bez súdu 1 rok a 4 mesiace v súvislosti s obvineniami zo šmeliny a z dvojitého agentstva v prospech CIC vo Viedni. A ÚPN Bratislava, f. KS ZNB, S ŠtB BA, V-424.

252 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Úradný záznam 2/409/48. Prameň X/1171 – hodnotné.

Podľa vyjadrenia samotného J. Divinca: „*Asi v polovici roku 1948 mi Takáč dal príkaz, za každú cenu agenta bez provokácie. Dal mi čas 2 mesiace. Vtedy sa mi podarilo odhaliť, že Púčik chodí do Viedne, resp. z Rakúska do ČSR ilegálne a že má na Slovensku vybudovanú veľkú sieť. S Púčikom som býval v Trenčíne v internáte. Preto mi bolo ľahké priblížiť sa k nemu. Naše prvé schôdzky sa uskutočnili vo Vajnoroch u Brúderovcov. Pri každom príchode Púčika na Slov.[ensko] som sa s ním stretol a umožnil som vojakom sledovať ho na jeho cestách po Slov.[ensku].*“²⁵³ Skontaktovanie J. Divinca s Púčikom počas piatej Púčikovej cesty na Slovensko nebolo jednoduché. Divinec spočiatku ešte nevedel, že ide o Púčika. Všetko sa muselo odohrať tak, aby v Púčikovi nič nevzbudilo nedôveru a podozrenie. Dňa 19. októbra 1948 priviedol M. Halan J. Divinca do domu rodiny Brúderovcov vo Vajnoroch. Halan s Divincom prišli k Brúderovcom s tým, že hľadajú človeka, ktorý je u nich na návšteve. O niekoľko dní navštívil Divinec opäť Brúderovcov. Podarilo sa mu získať dôveru železničiara Jozefa Brúdera, otca F. Brúdera, od ktorého sa dozvedel, že človek, ktorý u nich býva a udržiava spojenie so zahraničím, je študent medicíny Albert Púčik, odsúdený v prípade Š. Chalmovského, priateľ jeho syna Ferdinanda. Divinec podľa inštrukcií svojho riadiaceho orgánu navštívil 11. novembra 1948 rodinu Brúderovcov, pričom si náročky vybral čas, keď nebude doma J. Brúder, ktorý je podľa neho menej prístupný, ale jeho zhovorčivejšia manželka Terézia. Tá mu povedala, že jej syn F. Brúder sa pozná so študentom medicíny A. Púčikom ešte z pracovného tábora v Ústí nad Oravou. Podľa nej Púčik býva v Rakúsku. Divinec si získal dôveru T. Brúderovej. Dozvedel sa, že zo zahraničia prichádza Púčik a bol si istý, že sa k nemu dostane hneď po jeho príchode na Slovensko.²⁵⁴ Nemýlil sa. Ráno 17. novembra 1948 Divinca navštívila v Bratislave T. Brúderová a vyrozumela ho, aby prišiel do Vajnôr, lebo sa s ním chce stretnúť A. Púčik. Divinec krátko na to nasadol na vlastné osobné auto a odcestoval do Vajnôr. Pri stretnutí Púčik a Divinec konštatovali, že sa poznajú z čias štúdií z Trenčína. Púčik Divinca informoval o svojich aktivitách, hovoril mu o situácii v exile, o zbieraní spravodajského materiálu z oblasti armády, bezpečnosti, komunistickej strany a hospodárstva.

253 A ÚPN Bratislava, f. KS ZNB, S ŠtB BA, V-424/2, J. Divinec. KS ŠtB Bratislava 3. 5. 1953. Výpoveď J. Divinca.

254 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Správa 5. Zdroj IKS/1171. 11. 11. 1948.

Púčik Divincovi odovzdal niekoľko mikrofilmov so spravodajskými otázkami a poprosil ho, či by nemohol zohnať mikrofón pre Vysielač slobodného a demokratického Slovenska a niekoľko gramofónových platní pre vysielanie. Jedna z ich mala názov Hej, Slováci a pochádzala z čias prvej Slovenskej republiky. Púčik ďalej požiadal Divinca, aby sa pokúsil získať človeka v priestore Devínske Jazero a Devínska Nová Ves, ktorý bude plniť úlohu schránky. Potom Divinca všeobecne informoval o smere svojich ciest po Slovensku a ešte sa naňho obrátil s prosbou, či by preňho nemohol zaobstarať občiansky preukaz na meno Albert (priezvisko nerozhoduje) a pracovný preukaz vo firme Hodina.²⁵⁵ Súčasne sa Divincovi zdôveril, že prišiel úplne bez finančných prostriedkov. Divinec mu hneď vyplatil 2 000 Kčs.²⁵⁶ Divinec po stretnutí s Púčikom vypracoval správu pre svojho riadiaceho orgánu A. Takáča a navrhol ďalší postup: „*Hodlám agenta Ďurčanského²⁵⁷ Púčika sledovať počas jeho poslania v ČSR prísl.[ušnými] BO, aby som tak odhalil jeho siete. Po skončení úlohy hodlám ho nerušene pustiť na druhú stranu, aby som tak pri ďalšom jeho príchode získal čo najviac poznatkov o ľuďoch – rezidentoch v ČSR. Je možné, že sa nám podarí týmto spôsobom odkryť i iných agentov, prichádzajúcich z tej istej ústredne na územie ČSR.*“²⁵⁸ Divinec mikrofilmy od Púčika odovzdal svojmu riadiacemu orgánu pplk. A. Takáčovi. Ako svedčí sám Divinec: „*Neskôr mi Púčik dával úkoly na mikrofilmoch, ktoré som odovzdal Takáčovi, ktorý zariadil ich vyvolanie a potrebné. Takáč mi totiž zaobstaral pre Púčika obč.[iansku] leg.[itimáciu] a ja som vydal Púčikovi na*

255 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Správa 6 dôv. IKS/1171. 18. 11. 1948; A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. B skupina 5. odd. VO4. Súhrn správ od dôverníka IKS. 31. 12. 1948.

256 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Správa 6 dôv. IKS/1171. 18. 11. 1948.

257 Ide o nepresnú formuláciu. Takto Púčika nazýval v niektorých svojich správach Divinec. Podobne označoval za „ďurčanskovcov“ celú slovenskú exilovú vlnu z roku 1945. Púčik nevystupoval ako agent Ďurčanského. Naopak, patrili ku exilovej skupine, ktorá bola dosť ostro vyhranená proti Ďurčanskému.

258 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Správa 6/409/48 dôv. IKS/1171. 18. 11. 1948.

*príkaz Takáča prac.[ovný] preukaz, ktorý som mu mesačne potvrdzoval.*²⁵⁹ Samozrejme, Púčik netušil, že doklady a aj niektoré odpovede na otázky zo spravodajských mikrofilmov mu zabezpečuje OBZ. Možno mu vyčítať určitú dôverčivosť, až naivitu, no na druhej strane treba priznať, že sa usiloval preveriť si Divinca po svojej línii. Preto sa naňho informoval napríklad u A. Tunegu: „Púčik sa ma pri tejto návšteve pýtal na meno Divinec alebo Dubinec, na čo, keď som mu odpovedal, že toto meno mi je neznáme, viac sa ma na toto nepýtal.“²⁶⁰ Relácie o Divincovi neboli negatívne, preto pokračoval v spolupráci s ním.

Keď Púčik odcestoval po prvom stretnutí s Divincom 18. novembra 1948 autobusom do Bratislavy, bol už vo Vajnorochoch sledovaný orgánmi OBZ. Vo Vajnorochoch a v Bratislave ho sledovali: Puškár, Kresáč, Jurčo a Vozár, ktorí zistili, že sa v Bratislave stretol s V. Frankom. Bolo to vtedy, keď Púčik zbadal, že ho niekto sleduje, usiloval sa uniknúť, vrátil sa do Vajnôr a v holičstve si nechal ostrihať fúzy a zmeniť účes. Zaujímavo vyzerá pohľad na sledovanie Púčika z druhej strany, od orgánov OBZ, ktoré dostali rozkaz nespustiť Púčika z očí: „Agent vystúpil pri paláci Manderla, šiel na Leningradskú ulicu, po ktorej šiel veľmi opatrne, pri každom obchode sa zastavil a až veľmi nápadne sa obzeral. Prešiel na ulicu pod Rybárskou bránou, vrátil sa po nej a prešiel na Michalskú ulicu. Po tejto šiel zasa veľmi pomaly, prechádzal z jedného boku na druhý, prešiel na Stalinovo námestie. Stavil sa v obchode Sýkora, kde kupoval dopisnice. Odtiaľ prešiel po pasáž Družstevná ako je reštaurácia Srdiečko, kde čakal asi trištvrte hodiny. Z úradu SHD vyšiel jeden pán, ktorý sa k nemu pripojil a pomaly šli spolu na Molotovovu ulicu. Istý pán vošiel na Molotovej ul. do obchodu Lhotová, kde sa zdržal asi pol hodiny. Zatiaľ agent pomaly sa prechádzal pred obchodom, stretnul sa s jednou dámou, s ktorou si vymenil iba pár slov. Po východe neznámeho z obchodu prechádzali sa pred hotelom Palace a Molotovej ul. ešte asi štvrt' hodiny, na čo neznámy odišiel smerom pod Michalskú bránu. Agent sa odobral zasa pomaly dolu Stalinovým námestím. Stavil sa v kostole a prišiel zasa pod pasáž Družstevnú. Tu čakal asi pol hodiny, keď sa zasa stretnul s nejakým pánom, s ktorým asi desať minút

259 A ÚPN Bratislava, f. KS ZNB, S ŠtB BA, V-424/2, J. Divinec. KS ŠtB Bratislava 3. 5. 1953. Výpoveď J. Divinca.

260 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Zápisnica napísaná dňa 13. 1. 1949 na Krajskom veliteľstve ŠtB v Bratislave, vypočúvaný je Anton Tunega.

prechádzal pred pasážou. Tento odišiel smerom na Poštovú ulicu. Agent sa vrátil pod pasáž a zrazu sa zobral cez pasáž do Kollárovej ulice. Začal sa ponáhľať na Heydukovu, prešiel cez Mariánsku smerom na Vysokú ulicu. Na Vysokej zrýchlil ešte viacej krok a ako zašiel na Živnostenskú, priam utekal a vbehol do domu Živnostenská č. 2. Asi po polhodinovom čakaní vyšiel von smerom k námestiu Slobody a šiel do Avionu do reštaurácie, kde si poručil večeru. Zatiaľ Kresáč telefonicky sa spojil so mnou, aby som prezlečený prišiel za ním do Avionu a priniesol i jemu klobúk. Keď som prišiel, agent ešte sedel v reštaurácii. Za pár minút vyšiel, sadnul na električku č. 2. Na konečnej presadnul na autobus do Vajnôr. Na výstupišti autobusu sa poobzeral a vošiel naproti k holičovi, kde sa zdržal asi hodinu a 15 minút. Stadiaľ priamo šiel do domu, kde bol ubytovaný... Nie je však vylúčené, že agent nespozoroval, že je niekým sledovaný.²⁶¹ Púčik zrejme považoval sledovanie za lokálnu záležitosť a myslel si, že prenasledovateľom unikol, no netušil, že je sledovaný aj vo Vajnoroch.

Dňa 19. novembra navštívil Divinec podľa predchádzajúcej dohody Púčika u Brúderovcov vo Vajnoroch. Divinec na začiatku rozhovoru z reči Púčika nadobudol dojem, že Púčik bol v Trenčíne, kde by mohol mať schránku a dozvedel sa aj o tom, že navštívil svojich rodičov. Púčik sa pred ním rozhovoril o napätých vzťahoch v exile medzi exilovou vlnou z roku 1945 a z roku 1948. Exilová vlna z roku 1948 má podľa neho výhodu v tom, že má viac presnejších a aktuálnejších informácií, než predstavitelia exilovej vlny z roku 1945. Zmienil sa o J. Jánošovi a jeho aktivitách, o tom, že plní funkciu akejsi predsunutej spravodajskej ústredne, že v Jánošovom byte často býva. Potom Divincovi povedal, že súhrny získaných spravodajských správ sa odovzdávajú CIC na Roosevelt Platzi 3 vo Viedni. Divinec iniciatívne ponúkol Púčikovi možnosť, že v jeho bratislavskom byte by sa mohla zriadiť ústredňa, kde by sa sústreďovali všetky správy, získané počas neprítomnosti Púčika na Slovensku. Púčik v zásade súhlasil, no svoj súhlas podmienil rozhodnutím nadriadených vo Viedni. Potom Divinca informoval o stave prípravných prác na začatie rozhlasového vysielania Vysielača slobodného a demokratického Slovenska, pričom za najväčší problém označil citlivý mikrofón, ktorý je veľmi drahý.

261 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Pátrací záznam. Vec: Agent CIC – sledovanie. 18. 11. 1948.

Divinec mu potom navrhol, že ak dodá prístroj, mohla by sa na Slovensku zostrojiť malá vysielacia, no Púčik mu povedal, že v Rakúsku pociťujú nedostatok prístrojov. Pritom poveril Divinca, aby získal vysielaciu na Slovensku, čím by sa uľahčilo spojenie so zahraničím. Vo veci vytvorenia schránky v úseku Devínska Nová Ves – Devínske Jazero Divinec navrhol Púčikovi, aby takáto schránka existovala v hostinci Vačková pri Devínskom Jazere. Majiteľka hostinca totiž bola v príbuzenskom pomere s účtovníkom Divincovej firmy Hodina. Púčik tento návrh odmietol s tým, že hostinec veľmi dobre pozná a nie je to vhodný objekt. Skôr by vyhovoval súkromný dom, kam by mohol chodiť v noci bez hluku a vyrušovania.²⁶²

Ďalšia schôdzka Púčika z Divincom sa datuje na 16. decembra 1948 vo Vajnorochoch, teda počas posledného, šiesteho pobytu Púčika na Slovensku. Púčik povedal Divincovi, že cez hranice neprešiel sám, no nepovedal menovite, kto s ním išiel. Divinec zaznamenával detaily: „*Adalbert... si odložil gumený čln, ktorý má zložený v cestovnom kufre, kde má ďalej legitimáciu pre voľný pohyb v Rakúsku na meno Haselman Eduard a kde si zároveň uložil 20 šil.* [ingov]. *Kufor s uvedenými doličnými vecami je v prednej izbe Brúderovcov.*“²⁶³ Púčik žiadal od Divinca podrobné správy o KSS a zistenie účelu návštevy predsedu vlády Antonína Zápotockého v Moskve. Púčik ďalej Divincovi navrhol, že mu dá k dispozícii schránku, u ktorej bude nechávať správy. Divinec s tým nesúhlasil. Nakoniec Púčik sľúbil, že mu odovzdá časť svojej siete a Divinec bude fotografovať, obsluhovať sieť a materiál dodávať do Viedne. Divincov riadiaci orgán A. Takáč po tejto schôdzke Divinca s Púčikom navrhol ďalší postup Divinca v niekoľkých bodoch: k dispozícii je vysielacia americkej výroby, nech dá inštrukcie na použitie; materiál pre Púčika nemá obsahovať veľa správ, treba sa pridržiavať zásady menej a bezpečne; treba zabezpečiť fotografovanie správ; treba zaujať stanovisko k zamýšľanému vyslaniu Divinca do Viedne; treba

262 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Správa 7/409/48. Jednanie IKS s Púčikom dňa 19. 11. 1948.

263 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. B skupina 5. odd. VO4. Súhrn správ od dôverníka IKS. 31. 12. 1948.

sa zamerať na vytiahnutie ďalších informácií Púčika.²⁶⁴ Ďalšie stretnutie Púčika s Divincom sa uskutočnilo opäť vo Vajnorochoch pred Vianocami dňa 21. decembra 1948. Divinec prišiel práve v čase zabíjačky, pri ktorej Púčik Brúderovcom pomáhal. Pri následnom rozhovore odovzdal Divinec Púčikovi správy, ktoré od neho požadoval. Púčik si ich prezrel a povedal, že to nie je nič zvláštne, lebo od ostatných dostáva hodnotnejšie správy, pričom z Trenčína mu sľúbili dodávať veci už nafotografované na filme. Divinec potom Púčikovi oznámil, že sa mu podarilo zaobstarať vysielačku schopnú prevádzky, no chýbajú jej kryštály. Púčik vyjadril uspokojenie s tým, že kryštály sú aj na druhej strane hranice úzky profil, no dúfa, že sa ich podarí zohnať. Keď sa preklelenie tento nedostatok, pošle za Divincom skúseného radistu – blondáka s fúzikmi a okuliarmi, ktorý sa bude hlásiť pod krycím menom Rubín. Divinec potom nadhodil možnosť svojej cesty do Rakúska, s čím Púčik súhlasil. Púčik sa Divincovi zveril, že sa v dohľadnom čase chystá prekročiť hranice do Rakúska. Svoj odchod však podmieňoval stavom rieky Moravy. V prípade, ak bude Morava zamrznutá, bol rozhodnutý sviatkovať na Slovensku. Po skončení schôdzky Divinec zaviezol svojím autom Púčika do Bratislavy. V súvislosti so stretávaním Púčika s Divincom zvažovalo OBZ možnosť odpočúvania v dome Brúderovcov.²⁶⁵

Celá spravodajská hra OBZ s Púčikom mala ďalej pokračovať a rozrastať sa, s cieľom odhaliť čo najviac jeho spolupracovníkov a preniknúť do jeho skupiny v Rakúsku. Tento zámer však zmarilo zaistenie Jozefa Závaďana orgánmi ŠtB. J. Závaďan koncom roka 1948 dvakrát ilegálne prešiel do Rakúska, kam previedol niekoľko osôb, no od začiatku poznal v súlade s inštrukciami J. Divinca, ktorý vystupoval ako jeho známy, v skutočnosti však plnil úlohy agenta OBZ.²⁶⁶ Po nečakanom zaistení J. Závaďana orgánmi ŠtB 21. decembra 1948 teda bolo reálne odhalenie Divinca, čo by mohlo mať dosah aj na prípad A. Púčik. Preto bolo ne-

264 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Správa 9/409/48. Zdroj IKS/1171.

265 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Správa 10/409/48. Prameň IKS/1171.

266 J. Závaďan bol odsúdený senátom Štátneho súdu v Bratislave 16. 6. 1949 na 6 rokov väzenia. Najvyšší súd v Prahe však po odvolaní vyniesol 10. 3. 1950 nový rozsudok 12 rokov väzenia. ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, Pst III 46/49, J. Závaďan.

vyhnutné prípad A. Púčik predčasne uzavrieť. Po koordinácii orgánov OBZ a ŠtB došlo k dohode o ďalšom spoločnom postupe. Postup mal byť takýto: „Dňa 31. [decembra 1948] *odchádza IKS do Vajnôr, aby sa stretol s Adalbertom. Podá o schôdzke reláciu, vyláka menovaného do Bratislavy a na ceste z Vajnôr do Bratislavy hodlám Adalberta zatknúť v spolupráci s III. odb.[orom] pov.[ereníctva] vn.[útra]*.“²⁶⁷ Tento zamýšľaný plán sa však neuskutočnil. Púčik sa s Divincem nestretol, pretože pricestoval do Vajnôr až 3. januára 1949. Dom Brúderovcov bol sledovaný, takže ihneď po správe o Púčikovom príchode začala ŠtB konať a zaistila ho o deň neskôr priamo v dome Brúderovcov, spoločne s T. Brúderovou a J. Brúderom.

Úloha J. Divinca mala ostať v súvislosti s prípadom A. Púčika utajená. V zápisniciach z výsluchov Púčika vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB sa Divinec spomína iba raz, aj to v úplne okrajovej súvislosti, keď Púčik poveril Hedvigu Brúderovú, aby zistila meno zaisteného muža na hlavnej stanici v Bratislave. Púčik sa domnieval, že môže ísť o J. Rojka, no meno nikomu nepovedal a J. Divinec, keď sa stretol s H. Brúderovou a hovorili o tejto veci, obvinil Púčika z neúprimnosti.²⁶⁸ Napriek utajovaniu bolo len otázkou času, kedy informácie o úlohe Divinca preniknú aj za hranice. J. Vicen sa o Divincovi dozvedel v marci 1949 od svojho spolupracovníka Andreja Garžika, ktorý pracoval vo Viedni pri výsluchoch utečencov. Garžík získal informáciu o Divincovej účasti v prípade A. Púčik a spol. pri výsluchu nemenovaného utečenca – nadporučika ZNB.²⁶⁹ Ďalšie informácie, ktoré potvrdzovali Divincovu účasť na prípade, sa Vicen dozvedel od utečencov Z. Daučíkovej, Ševelovej a Ferkoviča.²⁷⁰

267 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. B skupina 5. odd. VO4. Súhrn správ od dôverníka IKS. 31. 12. 1948.

268 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/1 A. Púčik. Zápisnica napísaná dňa 8. 1. 1949 na Krajskej úradovni ŠtB v Bratislave. Vypočúvaný je Albert Púčik.

269 A ÚPN Bratislava, f. 509-2-2 J. Vicen. Správa vyšetrování MV Praha 17. 3. 1959. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

270 A ÚPN Bratislava, f. 509-1-4 J. Vicen. Správa vyšetrování MV Praha 26. 7. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

8. Zaistenie a vyšetrovanie

Zaistením A. Púčika, T. Brúderovej a J. Brúdera dňa 4. januára 1949 sa začala realizovať veľká akcia ŠtB pod názvom „Gumený čln“. Od Púčika sa odvíjali desiatky ďalších zaistení. Pri prvých predbežných výsluchoch A. Púčik spomenul svoje spojenie s J. Vicenom, J. Mikulom a O. Čáčkom, ale aj spoluprácu s A. Tunegom, pričom uviedol, že Tunega má svojho spolupracovníka na pasovom oddelení III. odboru povereníctva vnútra – jeho meno sa nespomenulo, Púčik ho nevedel – a spolupracovníka na oddelení ŠtB v Trenčíne – tu sa spomenulo meno J. Čerstvíka. Rovnako Púčik priznal, že dostal od Tunegu správy o tankovom vojsku od Ľ. Gálika, ale aj to, že Tunega dostal správy od Ladislava Mikláša. Pretože bezpečnostné orgány už mali v rukách mikrofilmy, veci nájdené u Púčika a disponovali poznatkami získanými sledovaním A. Púčika, vyšetrovanie napredovalo pomerne rýchlo. Po predbežnom výsluchu Púčika boli ihneď (dňa 5. januára 1949) zaistení I. Danák, V. Franko, O. Štrbák, M. Šuman a M. Gloger, pričom: *„K likvidácii ďalších osôb, ktoré boli výsluchom Púčika a ostatných osôb zistené, nebolo prikročené vzhľadom k tomu, že pokiaľ nebude jasná možnosť dopadnutia Antona Tunegu, bolo by predčasné prikročiť k ich zatknutiu, lebo tým by bola zmarená akákoľvek možnosť dopadnutia Antona Tunegu.“*²⁷¹ ŠtB sa teda v prvej fáze zatýkania obmedzila iba na tých ľudí, ktorí súviseli priamo s Púčikom. Bolo to z ich strany nevyhnutné taktické opatrenie, aby im neunikol A. Tunega. Z ďalšej predbežnej správy o stave vyšetrovania sa dozvedáme, že: *„Dňa 7. januára 1949 pri agentúrnej akcii v Trenčíne bol dopadnutý a zaistený agent Anton Tunega a súčasne bolo prikročené k likvidovaniu celej známej siete na území Slovenska. Do rána 8. 1. 1949 bolo zatknutých celkovo 18*

271 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Útvar 402 A. Predbežná správa o dosavadnom výsledku vyšetrovania v prípade A. Púčik a spol. Bratislava 6. 1. 1949.

osôb.²⁷² Po predbežnom výsluchu A. Tunegu označili vyšetrovatelia ŠtB za jeho „hlavného agenta“ P. Cintavého. Tunega vypovedal o svojej spolupráci s E. Tesárom, no vyslovil sa v tom zmysle, že Tesár bol veľmi zdržanlivý a spojenie na III. odbor poverenictva vnútra vykonával najmä cez svojho spolupracovníka Ota Čajku, ktorý žil v ilegálite.²⁷³ K 11. januáru 1949 dosiahol počet zaistených osôb v prípade A. Púčik a spol. 38 osôb, z toho bolo vypočutých 23 osôb, o deň neskôr 12. januára to bolo 41 zaistených a 29 vypočutých, ku 16. januáru bolo zaistených už 57 osôb a 33 vypočutých a k 18. januáru bolo zaistených 68 osôb.²⁷⁴ Počet zaistených sa nakoniec zastavil na čísle 76 osôb, z toho bolo 6 inžinierov, 11 vysokoškôľakov, 15 štátnych zamestnancov, 5 príslušníkov bezpečnostného sektora a poverenictva vnútra, 8 dôstojníkov, 1 vojak, 7 súkromných úradníkov, 1 lekár, 7 súkromných podnikateľov, 3 rehoľníčky, 3 roľníci, 1 katolícky rehoľný kňaz, 7 žien v domácnosti a 1 robotník.²⁷⁵ Trom osobám sa podarilo pred zaistením uniknúť, z toho jedna sa zachránila prekročením hraníc do Rakúska. Išlo o T. Pekaroviča. Ďalšie dve, rehoľník – dominikán G. R. Lexmann a J. Huba, boli zaistené pri pokuse o prechod hraníc (Lexmann v Čechách koncom januára 1949 a Huba v Petržalke v druhej polovici januára 1949). Prípád A. Púčik a spol. bol vzhľadom na vysoký počet zaistených osôb najväčšou akciou ŠtB tohto druhu po februári 1948. ŠtB si bola vedomá svojho úspechu i možného využitia prípadu ako exemplárneho. Zo zloženia zaistených vidieť, že ide prevažne o slovenskú katolícku inteligenciu. ŠtB sa však na vec pozerala inak. Podľa nej išlo o maloburžoázne, malomeštiacke vrstvy, zaťažené ľudáckou minulosťou, usilujúce sa o obnovenie „fašistického Slovenského štátu“, ale aj o dôkaz, že domáca „kapitalistická reakcia“ nemá masovú podporu a je nútená

272 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Útvar 402 A. Predbežná správa o dosavadnom výsledku vyšetrovania v prípade A. Púčik a spol. Bratislava 8. 1. 1949.

273 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/13 A. Tunega. Útvar 402 A. Predbežný výsluch A. Tunegu dňa 8. 1. 1949.

274 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Útvar 402 A. Správy o stave vyšetrovania: 10. 1. 1949, 11. 1. 1949, 12. 1. 1949, 16. 1. 1949, 18. 1. 1949.

275 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Útvar 402 A. Správa o odhalení a likvidovaní protištátnej skupiny A. Púčik, A. Tunega a spol. Bratislava 6. 2. 1949.

opierať sa o „reakciu“ v zahraničí.²⁷⁶ Spojenie s ľudáctvom tu síce bolo, no nešlo o jeho aktivizovanie v pôvodných ani v nových formách, ani o pokus o obnovenie starého stavu a režimu Slovenskej republiky z rokov 1939 – 1945. Medzi zaistenými boli aj účastníci odboja i politicky pasívni ľudia. Dominantný cieľ bol pád komunistického režimu s pomocou demokratickej mocnosti – USA a v ďalšom horizonte podľa možnosti vytvorenie demokratického slovenského štátu, a to v rámci širšieho federatívneho zoskupenia štátov. Z uvedených dôvodov neobstoí názor, že: „... kauza A. Púčik a spol. je len pokračovaním predchádzajúcich aktivít ľudáckeho podzemia v spojitosti s existenciou ľudáckeho exilu. Jednotlivci z ľudáckeho exilu sa neusilovali o demokratický režim na Slovensku. Chceli obnoviť totalitný režim z rokov 1939 – 1945. Zákroky čs. bezpečnostných a spravodajských orgánov boli súčasťou tejto histórie. Prívrženci jednej totality (ľudáckej) sa stali obeťami druhej totality – komunistickej.“²⁷⁷ Tento názor je zjednodušeným pohľadom na veľmi zložitý prípad zrodu protikomunistického odboja, ktorý zvädza k jednostrannej šablónovej interpretácii, že obeť z tejto skupiny boli vlastne obeťami vyrovnávania účtov dvoch totalít.

O prípade A. Púčik sa dozvedela širšia verejnosť doma i v zahraničí z dvoch článkov, uverejnených v komunistickom denníku *Pravda*. Prvý článok pod názvom *Odhalili špionážnu sieť na Slovensku* vyšiel 23. januára 1949. Je to stručná informácia o celom prípade a jeho protagonistoch: „Orgány Štátnej bezpečnosti odhalili na Slovensku rozvetvenú špionážnu sieť. Osoby, zapojené do tejto siete, pracovali v prospech americkej spravodajskej služby a slovenskej emigrácie a sústavne prezrádzali také okolnosti politickej, vojenskej a hospodárskej povahy, ktoré v záujme obrany vlasti mali ostať utajené. Úspešným zásahom orgánov Štátnej bezpečnosti likvidovaná bola celá sieť, pričom zaistili 60 osôb a získali množstvo usvedčujúceho materiálu. Ústredňa tejto špionážnej kancelárie bola v Rakúsku a jej priamy organizátor emigrant a špión Jozef Vicen. Medzi zaistenými sú aj jeho hlavní spolupracovníci na Slovensku Anton Tunega a Albert Púčik. Všetci zaistení sa pod ťarchou u nich nájdeneho usvedčujúceho materiálu k svojej špionážnej činnosti priznali.“²⁷⁸ Ďalšia správa, uverejnená v *Prav-*

276 Tamtiež.

277 JABLONICKÝ, Jozef: *Prvé obeť studenej vojny*. In: *Dilema*, roč. 5, 2001, č. 6, s. 35.

278 *Pravda*, roč. 30, 23. 1. 1949, č. 19, s. 2.

de o dva dni neskôr, je menej vecná a slúži otvorene stránickej komunistickej propagande. Vymenúva niekoľkých obvinených s odsudzujúcimi politickými charakteristikami, cituje pasáže z mikrofilmov a uvádza ich sociálne zaradenie, pričom konštatuje: „*Títo ľudia ale príliš hlboko zapadli do bahna zradcovstva a zapredanectva, než aby mohli oceniť a využiť veľkodušnosť víťaznej robotníckej triedy.*“²⁷⁹ O ďalšom vývoji udalostí v súvislosti s prípadom A. Púčik a spol. už verejnosť nebola informovaná. Je príznačné, že ani jeden z článkov neuvádza meno E. Tesára.

Odhalenie skupiny A. Púčik a spol. vyvolalo zvýšenú pozornosť najvyšších komunistických činiteľov. O priebehu vyšetrovania ŠtB pravidelne informovala bezpečnostného referenta ÚV KSS Oskára Valáška a generálneho tajomníka ÚV KSS Štefana Baššovanského. Medzi stránickými funkcionármi boli obavy, čo všetko sa prezradilo zo zákulisia KSS. Prednosta odboru BA povereníctva vnútra v Bratislave V. Sedmík zaslal 22. januára 1949 Ústrednému sekretariátu KSS podrobnú informáciu o vníkaní ilegálnej organizácie okolo A. Púčika do KSS. Medzi najzávažnejšími bodmi tejto správy sa uvádza, že V. Franko cestou I. Ďurkoviča získal obežníky a nariadenia KSS, ale aj hospodárske prípravy a opatrenia, ktoré sa majú realizovať v plánovanom hospodárstve. Ďalej, že V. Franko prostredníctvom manželky Ing. Havlíka, ktorá bola dobrou priateľkou manželky povereníka priemyslu a obchodu Jozefa Šoltésza získaval informácie o sporoch vo vedení KSS. Okrem toho dokument obsahuje výpis časti spravodajského dotazníka J. Vicena, zameranej na komunistickú stranu, z ktorého môžeme na ilustráciu uviesť aspoň prvých päť bodov: „1. Ako bolo prijaté v radoch slovenských komunistov zlúčenie KSS s KSČ? Čo viedlo k tomuto zlúčeniu? Ktoré kruhy to forsírovali, ktoré boli proti? 2. Ako sa prejavuje zlúčenie KSS a KSČ v praxi? Ktorí Slováci sa dostali do centrálneho vedenia, aké funkcie tam zastávajú? 3. Kto patrí do skupiny starej organizácie (Široký) a kto do skupiny mladej generácie (Husák), aké skupiny ešte jestvujú? 4. Vyhotovte pokiaľ možno presné zostavenie funkcionárov komunistickej strany ČSR, Slovenska, okresy, zvlášťne ustanovenia a pod. Pri zmenách aj vek, povolanie, event. iné terajšie funkcie, event. tiež významnejšie dáta z minulosti. 5. Kliky v komunistickej strane a príčiny

279 Pravda, roč. 30, 25. 1. 1949, č. 20, s. 2.

klikovania...²⁸⁰ Dotazník kládol otázky, no súčasne upozorňoval na to, že niektoré veci, najmä rozpory medzi skupinou Širokého a Husáka nie sú tajomstvom. V. Sedmík vyvodil záver, podľa ktorého sa každý funkcionár a člen komunistickej strany mal stať bezpečnostným orgánom strany: *„Ilegálne skupiny... všemožne sa snažia preniknúť do KSS, a to každým spôsobom, najmä však pomocou členstva a funkcionárov strany. Z obsahu dotazníka je zjavné, že ilegálne organizácie zaujímajú sa o všetky podrobnosti a život v strane. Preto využívajú každú príležitosť k tomu, aby si získali hocakým spôsobom a s použitím všetkých prostriedkov, najmä však pomocou členstva a funkcionárov v strane, poznatky v dotazníkoch uvedené. Navrhujem, aby členovia a najmä funkcionári strany boli sústavne poučovaní a školení o krajnej ostražitosťi a aby boli školení najmä v tom, aby sa sami pričiňovali svojou ostražitosťou a bdelosťou ku odhaleniu našich nepriateľov a aby sa každý člen strany a jej funkcionár stal bezpečnostným orgánom strany a takto sa pričinil o ochranu programu strany a bezpečnosti jej vodcov.“*²⁸¹ Otázkou dosahu kauzy na komunistickú stranu sa zaoberalo Predsedníctvo ÚV KSS na svojom zasadnutí 5. februára 1949 v súvislosti s informáciou povereníka vnútra Daniela Okáliho o odhalení skupiny A. Púčik a spol.: *„V diskusii existenciu frakcií popierala umiernená frakcia, ktorá podľa dotazníka mala pozostávať z G. Husáka, L. Novomeského, J. Púlla, K. Šmidkeho.“*²⁸²

Súčasne s vyšetrovaním prípadu A. Púčik a spol. sa vypracovali predbežné trestné oznámenia, adresované bratislavskému oddeleniu Štátnej prokuratúry. Prvé podal Krajský veliteľ ŠtB v Bratislave Jozef Ilčík s prekvapujúcou rýchlosťou už 7. januára 1949 (na 9 osôb). Toto trestné oznámenie bolo ďalej rozšírené 17. januára (48 osôb), neskôr 24. a 29. januára 1949.²⁸³ Na skupinu zaistených bývalých i aktívnych príslušníkov armády podalo trestné oznámenie veliteľstvo 4. oblasti v polovici januára 1949.

280 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Dok. č. BAa-20849/64/1949. Správa prednostu odboru BA povereníctva vnútra V. Sedmíka Ústrednému sekretariátu KSS. Bratislava 22. 1. 1949.

281 Tamtiež.

282 ŠTEFANSKÝ, Michal: K otázke vzniku politických procesov. In: PEŠEK, Jan (Ed.): *V tieni totality. Perzekúcie na Slovensku v začiatkoch komunistickej totality (1948 – 1953)*. Bratislava : HÚ SAV, Nadácia M. Šimečku : Bratislava, 1996, s. 36.

283 SNA Bratislava, f. ÚV KSS-GT, kartón č. 2147, zl. GT 197. Dok. č. 83-V/1949. Trestné oznámenia KV ŠtB.

Z torzovito zachovaných dokumentov sa dnes nedá presne zrekonštruovať, ako prebiehal celý proces zaistenia a vyšetrovania, no z informácií, ktoré sú k dispozícii vieme, že do zaistenia bol zaangažovaný Rudolf Lančarič zo skupiny A povereníctva vnútra v Bratislave.²⁸⁴ Podobne sa v prípade angažoval aj Š. Čermák, Ignác Čapla a Pavel Znachor. Samo vyšetrovanie prípadu bolo v kompetencii vyšetrovacieho oddelenia KV ŠtB v Bratislave, ktoré vyšetrovalo všetky osoby, súvisiace s prípadom A. Púčik a spol. K slovu sa dostali vyšetrojúce orgány ŠtB, z ktorých vieme identifikovať niekoľkých: Ignác Čapla, Pavel Znachor, R. Lančarič (boli pri realizácii i pri vyšetrovaní), M. Chamula, Križko, Gápel, Vojtko, Janček, Káčer, Bernát, Sláma, Ján Holub. Cieľom výsluchov nebolo zistenie objektívneho stavu vecí, ale úsilie doviest' zaistených k priznaniu trestnej činnosti, a to aj za cenu použitia fyzického a psychického násilia. Pestrá škála použitia násilia pri vyšetrovaní bola pre vyšetrojúce orgány ŠtB v tom čase bežná. Vyšetrojúce orgány ŠtB považovali zaistené osoby za nepriateľov štátu a režimu a aj takýmto spôsobom im dokazovali svoju „prevahu“ a pohrdanie.

O tom, že fyzické násilie sa používalo, svedčí viacero výpovedí vyšetrovaných zo skupiny A. Púčik a spol. Sám A. Púčik sa neskôr na hlavnom súdnom pojednávaní vyjadril: „*Pri výsluchu na ŠtB som niektoré veci udal odchyľne zo strachu pred bitkou.*“²⁸⁵ Zrejme tu nešlo len o strach, ale o reálne násilie, ktorému bol Púčik vystavený a o ktorom sa ani v oficiálnej zápisnici zo súdneho pojednávania nehovorilo. Podľa svedectva zaisteného V. Franka: „*Iné údaje v spomínanej zápisnici vynútili na mne vyšetrojúce orgány s použitím hrubého fyzického a psychologického násilia: Nadávali mi, pohlavkovali ma, bili ma na chodidlá a vyhrážali sa mi zaistením súrodencov a mojej manželky. Toto bol najtvrdší nátlak, pred ktorým som musel ustúpiť a súhlasiť s najnezmýslenejšími priznaniami a sebaobviňovaniami, lebo manželka bola v tom čase tehotná a starala sa tiež o našu jednoročnú dcérku.*“²⁸⁶ Ďalší zaistený J. Prokop po vyšetrovacích tortúrach žiadal prokuratúru „*o povolenie liečenia sluchového orgánu, na*

284 PEŠEK, Jan: *Štátna bezpečnosť na Slovensku 1948 – 1953*. Bratislava : Veda, 1996, s. 97.

285 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica z hlavného pojednávania pred Štátnym súdom v Bratislave. Bratislava 10. 5. 1949.

286 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra PSt III 13/49, kartón č. 17. Žiadosť o revíziu rozsudku. V. Franko, NPT Ostrov pri Karlových Varoch, 24. 9. 1956.

ktorom som utrpel vážne vnútorné zranenie... stále pociťujem bolesti a obávam sa ohluchnutia.“²⁸⁷ Známy futbalový tréner F. Daučík bol pri vyšetrovaní surovo zbitý tak, že údajne dostal otras mozgu.²⁸⁸ Podľa svedectva zaisteného P. Cintavého: „Oni nevedeli, ako na vec ísť. Oni ani nevedeli diktovať do stroja. Boli to málo inteligentní ľudia. Ten, čo to zapisoval, mi kládol otázky, ja som to štylizoval trochu inak, on to zasa preštylizovával, takže bola z toho taká zlátanina. Potom za niekoľko dní ma zavolali a prišiel taký ozbrojenec, mal dve pištole zastrčené ako Jánošík a povedal: Toto je nejaká zápisnica? Tak jednoducho ju roztrhal a povedal: A teraz uvidíš, aká bude zápisnica. Teraz to on začal diktovať. Mal to už pripravené a diktoval do stroja: Bol som si vedomý toho a toho, urobil som toto a toto. Začal som sa hniezdiť a ozval som sa, že to nie je pravda. Hneď mi jednu vylepil. Potom prišiel taký dvojmetrový chlapisko a začal ma tam mlátiť. Keď som povedal, že to nepodpíšem, znovu išla tá tortúra. Takže keď som si chcel zdravie a život zachrániť, tak som to jednoducho podpísal. To bolo vyložene vynútené.“²⁸⁹

Rehoľníčka M. A. Krajčová na hlavnom pojednávaní odvolala niektoré predchádzajúce výpovede „... pričom sa štátny prokurátor JUDr. A. Rašla na ňu osopil, že to predsa podpísala! Odpovedala: ‚Smiem vám ukázať svoj holý chrbát? Zahriakol ju slovami: ‚Neprovokujte tu!‘“²⁹⁰

Pri vyšetrovaní boli pre ŠtB kľúčové výpovede Púčika a Tunegu, ktoré mali za úlohu čo najviac zdiskreditovať všetky osoby, zapletené do prípadu. Tieto rozsiahle výpovede – Púčikova i Tunegova výpoveď mali rovnaký počet – až 110 strán. V ich závere sa tvrdilo, že pri vyšetrovaní vypovedali dobrovoľne, bez použitia fyzického alebo psychického nátlaku a sú ochotní potvrdiť to prisahou pred súdom. Podľa výpovedí Púčika a Tunegu takmer všetky osoby, s ktorými sa stretli, informovali o svojej činnosti, o pomeroch v exile, viedli s nimi rozhovory o spravodajskej prá-

287 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra PSt III 13/49, kartón č. 17. Žiadosť J. Prokopa. Väznica Krajského súdu v Bratislave, 5. 3. 1949. To, že zranenie mu spôsobili vyšetrujúce orgány ŠtB, J. Prokop potvrdil v rozhovore s autorom. AA, zvukový záznam, rozhovor s J. Prokopom. Bratislava 22. 3. 2001.

288 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29/31 F. Daučík. KV ŠtB Žilina. Zápis o výpovedi A. Šupeja. Žilina 29. 8. 1951.

289 AA, zvukový záznam, rozhovor s Pavlom Cintavým. Bratislava 15. 8. 2001.

290 JUDÁK, Viliam, DANKOVÁ, Stela: *Exodus*. Nitra : Kňazský seminár sv. Gorazda, 1997, s. 167.

ci a aktívne ich do nej zapájali. Toto však bola oficiálna línia, získaná nátlakom z Púčika a Tunegu. Zápisnice spísané s Púčikom a Tunegom potom slúžili ako dogmatická norma pre činnosť iných osôb. Nezrovnalosti a odchýlky vo výpovediach sa riešili zasa fyzickým a psychickým násilím. Preto skôr ako tieto „definitívne“ výpovede majú relatívne vyššiu hodnotu zápisnice z predbežných výsluchov. Ich nevýhodou je však heslovitosť a neúplnosť.

Väčšinu zaistených dopravilo KV ŠtB do väznice Štátneho súdu v Bratislave dňa 25. januára 1949. Medzi nimi bol aj A. Púčik. A. Tunega a E. Tesár sa dostali do súdnej vyšetrovacej väzby 3. februára 1949. Dňa 8. februára 1949 sem eskortovali z Vojenskej väznice v Bratislave aj skupinu zaistených vojenských osôb. To však vôbec neznamenalo, že mali pokoj od vyšetrovateľov ŠtB. Títo im strpčovali život ďalšími, aj keď sporadickými výsluchmi. Po dlhom čase mohli napísať svojim príbuzným stručný cenzurovaný odkaz na korešpondenčnom lístku. Púčik využil celú plochu lístka a vyložil svoju situáciu a psychické rozpoloženie, pocit opustenia, výčitky svedomia, ale aj hľadania istoty v Bohu a porozumenia u blízkych: *„Drahomilovaní moji, konečne sa mi naskytuje možnosť, že Vám môžem dať na vedomie svoje nešťastie. Dúfam, že aspoň u Vás nájdem trochu poľutovania, i keď sa mi zdá, že si ani nezaslúžim, keďže doteraz som Vám prinášal len starosti a trápenie. Teraz, keď som tak mnohými zlorečený, opustený od všetkých, prichádzam ku Vám, lebo mám nádej, že u Vás nájdem trochu útechy v mojom duševnom trápení, trochu balzamu na ranu duše, ktorá sa tak skoro nezahojí. V jednom momente som prehral všetko, iba viera a nádej v Boha mi ostala. Keby som tej nemal, keby ste mi ju neboli tak hlboko vstúpili, nemal by život pre mňa cenu. Ach, koľkokrát sa mi už zdalo, že som i Bohom zabudnutý, že moje a Vaše modlitby nedôjdu až ku Nemu, že márne sú všetky prosby a žiadosti. Vždy však som bol utešený nádejou, že utrpeniu bude raz koniec, keď nie tu na zemi, tak tam hore príde odmena. Prosím Vás, všetkých, drahí moji, modlite sa, prinášajte obety Bohu za mňa i za všetkých. Nech Matka Božia vyprosí nám vyslyšanie našich modlitieb.“*²⁹¹

Vo väznici Štátneho súdu A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára vypočuli vyšetrojúci sudcovia. Púčika a Tesára vypočul Pavel Kešiar, Tunegu Štefan Breier. Vyšetrojúci sudcovia vykonávali tzv. prípravné vyšetrovanie, cie-

291 AA, list A. Púčika Š. Púčikovi. Bratislava 12. 2. 1949.

lom ktorého bolo preskúmať a objasniť skutkový stav, aby sa dalo meritórne rozhodnúť o vine. Dôležité bolo, že tieto úkony vykonávali aspoň formálne nezávisle od vyšetrojúcich orgánov bezpečnosti. Vyšetrojúci sudca mohol nezávisle na vyšetrovaní ŠtB dospieť pri objasňovaní trestnej veci k inému záveru a prípadne aj odhaliť nezákonné praktiky používané bezpečnostnými orgánmi. V prípade Púčika, Tunegu a Tesára však vyšetrojúci sudcovia zrejme nepostupovali nezávisle. Išlo o prípad, na ktorom mala eminentný záujem ŠtB, takže nemali chuť dostať sa s ňou do konfliktu. Navyše Púčik, Tunega a Tesár boli spracovaní orgánmi ŠtB, aby sa pridržovali výpovedí z vyšetrojúcej väzby na ŠtB. Svedčia o tom zápisnice, spísané vyšetrojúcimi sudcami s Púčikom, Tunegom a Tesárom, ktoré sú iba zostručeným výťahom zo zápisníc z výsluchov počas vyšetrojúcej väzby ŠtB. O formálnosti vypočutia vyšetrojúcim sudcom svedčí stanovisko E. Tesára: „*Pri svojom vypočúvaní pred vyšetrojúcim sudcom som povedal len dve vety, ostatok on sám písal podľa výpovedí z polície.*“²⁹² Podobné svedectvá sa zachovali aj od ďalších obvinených.

292 ŠA Bratislava, f. Štátny súd, Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica, napísaná dňa 10. 5. 1949 a nasledujúce dni na Štátnom súde o hlavnom pojednávaní konanom v Bratislave v trestnej veci proti A. Púčikovi a spol.

9. Obžaloba, súd a poprava

Príprava procesu so skupinou A. Púčik a spol. patrí do obdobia, ktoré sa vzhľadom na vyhrotené vzťahy dvoch blokov v medzinárodnej politike zvykne označovať studená vojna. Zostrený kurz sa presadil nielen zvýšenou agresivitou navonok, ale aj vnútri sovietskeho bloku, v jeho jednotlivých krajinách. V ČSR sa tak stalo v novembri 1948 na zasadnutí ÚV KSČ v Prahe, ktorý schválil novú politickú líniu „upevnenia moci pracujúceho ľudu na čele s robotníckou triedou, vedenou KSČ“ tak, aby nová komunistická moc plnila funkciu „diktatúry proletariátu“. Túto líniu kodifikoval 9. zjazd KSČ, ktorý sa zišiel v Prahe 25. – 29. mája 1949 a schválil „generálnu líniu“ budovania socializmu. Predseda KSČ K. Gottwald tu vystúpil s prejavom, kde sa dotkol aj aktivít „reakcie“ a „protištátnej činnosti“: *„Treba bedliť nad tým, aby do štátneho aparátu, najmä do jeho ozbrojených zložiek – ZNB a armády – neprenikli protiludové, protištátne a reakčné živly a pokiaľ tam ešte zostali, tak ich odhaľovať a odstraňovať. (Veľký potlesk). Reakcii musí byť jasné, že v tomto smere nebudeme robiť nijaké polovičatosti. (Búrlivý potlesk)... Teraz reakcia prešla do podzemia, do ilegality. Časť jej pohlavárov utiekla za hranice, časť jej stúpencov pracuje doma. Teraz prevažná metóda ich práce je špionáž, sabotáž, rozvratná propaganda, teroristické akty a rôzne reakčné sprisahania. Pred všetkými ľuďmi dobrej vôle, pred všetkými zložkami obrodeneho Národného frontu stojí úloha, reakciu izolovať a zneškodniť... Terajšia línia reakcie je línia vojny proti Republike, línia porážky Republiky v tejto vojne.“*²⁹³

Tento radikálny kurz komunistickej strany sa premietol do každodenného života občanov a výrazne ovplyvnil činnosť mocenských zložiek justície a bezpečnosti. Priamo teda vplýval aj na vývoj prípadu A. Púčik a spol. Vzhľadom na počet zatknutých, ktorí mali podľa konštrukcie ŠtB

293 GOTTWALD, Klement: Generálna línia IX. Zjazdu KSČ: budovanie a výstavba socializmu v našej vlasti. In: *Pravda*, roč. 30, 27. 5. 1949, č. 123, s. 4.

tvoriť nebezpečnú vysoko organizovanú skupinu a politický význam prípadu, musela byť tvorba obžaloby zverená človeku, ktorý mal dôveru vtedajšieho vedenia komunistickej strany a ŠtB. Takáto vhodná osoba sa našla. Bol ňou plk. just. JUDr. Anton Rašla. A. Rašla podal za Štátnu prokuratúru obžalobu Štátnemu súdu v Bratislave dňa 12. apríla 1949. Obžalovaných bolo celkovo 62 osôb. Obžalobný spis mal úctyhodný rozsah 42 strán.²⁹⁴ Obžalovaní sa mali priamo dopustiť zločinov vyzvedačstva, vojenskej zrady, vyzradenia štátneho tajomstva, falšovania verejnej listiny, združovania proti štátu a úkladov proti republike. Išlo o najťažšie zločiny, ktoré sa posudzovali podľa nového drakonického zákona na ochranu ľudovodemokratickej republiky č. 231/1948 Zb. zo 6. októbra 1948. V lepšom prípade išlo o neoznámenie týchto trestných činov. Obžalobný spis je vnútorne členený do troch celkov: I. Osoby, ktoré sa stýkali najmä s A. Púčíkom, II. Osoby, ktoré sa stýkali najmä s A. Tunegom, III. Osoby, ktoré sa stýkali s L. Gálikom. Obžaloba sa opierala o trestné oznámenie ŠtB a o protokoly, ktorých podpísanie si vyšetrovatelia vynucovali nepriemeranými prostriedkami. Tak boli obžalovaní prezentovaní ako profesionálni agenti, ktorí dlhodobo zhromažďovali dôverné informácie o politických, bezpečnostných a hospodárskych otázkach a odovzdávali ich „nepriateľskej mocnosti“. V skutočnosti išlo zväčša o prípravné aktivity a sondáže, ktoré ani zďaleka nedosahovali vysokú profesionálnu úroveň. Svedčí o tom okruh zatknutých osôb, ich nižšia miera ochoty spolupracovať, ako aj nižšia kvalita získaných informácií.

Na tomto mieste je potrebné položiť si otázku, či konanie osôb zo skupiny A. Púčík a spol. možno považovať za trestnú činnosť. Ak sa na vec pozeráme z hľadiska platných zákonov, ktoré slúžili na ochranu vtedajšieho štátu a jeho režimu, išlo skutočne o trestné činy. Činnosť protikomunistického odboja porušovala platné zákony ČSR. Tieto zákony

294 Štátny viceprokurátor A. Rašla súčasne s podaním obžaloby upozornil Štátny súd, že upustil od obžaloby v prípadoch obvinených: Jozefa Opáleného (strýko A. Tunegu), Anny Dankovej, Antónie Cintavej (manželky P. Cintavého), Alice Tesárovej (manželky E. Tesára), Gejzu Mikláša (brat L. Mikláša), Jozefíny Rekemovej (sestra emigranta Jána Rekema), Márie Žilinkovej a Cyrila Vanču (bývalý profesor A. Tunegu z trencianskeho gymnázia). Išlo o blízkych príbuzných iných obžalovaných, alebo o osoby, u ktorých vôbec nebolo možné dokázať skutkovú podstatu nejakého trestného činu. Všetci však museli absolvovať tortúry vyšetrovacej väzby ŠtB. ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra PSt III 13/49, kartón č. 17. Dok. č. PSt III 13/49. Bratislava 12. 4. 1949.

však čiastočne pred rokom 1948 a úplne po roku 1948 (najmä známy zákon č. 231/1948 Zb.) slúžili na upevňovanie komunistických pozícií a na potieranie prejavov slobody myslenia a opozičného postoja. Najmä zákon č. 231/1948 Zb. slúžil účelovo predovšetkým na ochranu totalitného režimu a prinášal neúmerne vysoké trestné sadzby, čo nemalo obdobu pri podobných zákonoch, platných na našom území v predchádzajúcom období. Spolupráca a súhlas s týmto režimom, ktorý bol väčšine obyvateľstva vnútený, osobitne na Slovensku, smerovala proti základným občianskym právam a slobodám, a naopak, odpor proti nemu vedený z pozícií demokracie a slobody smeroval k zmene tohto stavu.

Ak sa teda pozrieme na vec z hľadiska protikomunistického odboja, javí sa táto otázka v inom svetle. Komunistická moc na našom území sa etablovala stabilnejšie už v roku 1945. Politický režim, nastolený v roku 1945, nebol demokratický. Išlo o autoritatívny režim ľavicového typu. Neexistovala politická opozícia, porušovali sa základné občianske a ľudské práva, komunistická strana mala v rukách najdôležitejšie silové rezorty, zahraničná, hospodárska i vojenská politika museli byť v zhode so Sovietskym zväzom, prebiehal proces soviетizácie. Po definitívnom prevzatí moci komunistickou stranou vo februári 1948 sa stáva režim už otvorene komunistickým. Púčikove a Tunegove aktivity patria pred február 1948 i po ňom. Tu treba rozlíšiť krátku etapu spolupráce so Š. Chalmovským ako prvý prejav odporu a zapojenie Púčika a Tunegu do spravodajskej činnosti koncom roka 1947, teda v čase, keď bola komunistická strana v ofenzíve a pripravovala sa na definitívne prevzatie moci. Ak bola komunistická strana pevnou súčasťou vlády a nebola možná oficiálna opozícia, nevyhnutne sa musela vytvoriť ilegálna rezistencia – skupinová a individuálna, ktorá mala znaky protikomunistickej rezistencie. Napokon to, že kompromis komunistickej strany s občianskymi stranami je iba taktikou, sa ukázalo v krátkom čase. Odpor proti režimu, ak bol vedený z pozície demokracie a slobody, bol logicky a morálne odôvodniteľný a akceptovateľný. Problémom však je fakt, že sa v ňom angažovali ľudia, ktorí boli do určitej miery spätí s predchádzajúcim obdobím Slovenskej republiky. Platí to najmä o aktívnych politikoch tohto štátneho útvaru, ktorí boli zodpovední za represívny charakter režimu, ale aj o osobách, ktoré sa angažovali vo vojenských zložkách tohto režimu. To by nás však nemalo viesť k zjednodušenému pohľadu, aby sa celý odboj označoval ako „ľudácky“ a pripisovali sa mu ambície obnoviť neobnoviteľné štruk-

túry režimu prvej Slovenskej republiky. Skupina J. Mikulu a J. Vicena si tento problém uvedomovala a usilovala sa konať nezávisle od politických osobností slovenského exilu z roku 1945, ale aj od radikálov pôsobiacich na Slovensku, prípadne neskôr v exile. Nepriame, tiché prihlásenie sa ku K. Sidorovi, ktorý bol známy opozičnými postojmi voči vládnej garnitúre prvej Slovenskej republiky, svedčí o taktickom kroku a zmysle pre umiernenosť a konsenzus. Účasť vojenských osôb bola daná skutočnosťou, že práve ony boli ochotné vykonávať riskantnú činnosť kuriérov a boli lepšie pripravené spravodajsky pracovať.

Narážame tu aj na širší problém legitimacy odboja. Každý odboj, napríklad v našich podmienkach tzv. prvý (1914 – 1918), druhý (1939 – 1945) sa nevyhnutne dostal do konfliktu s platnými zákonmi a vedome ich porušoval, veď sa usiloval o zmenu daného neúnosného stavu. Bez porušenia týchto zákonov by odboj ani nebol mysliteľný a nemohla by sa udiť žiadna zmena. Rozhodujúce je, z akých hodnotových pozícií odboj vychádzal, aké boli jeho prostriedky a ciele. Ďalším problémom je skutočnosť, že odbojový prúd, v ktorom sa angažoval Púčik, Tunega a Tesár, presadzoval nielen zmenu politického systému a režimu, ale aj štátoprávnú zmenu, ktorá by priniesla Slovensku samostatnosť v rámci širšej alebo užšej federácie s inými štátmi. Reálne sa teda staval proti jednotnosti a územnej celistvosti existujúceho štátneho útvaru – ČSR. V tomto bode sa slovenský protikomunisticky ladený odboj rozchádzal a stál pred dilemou, a to najmä po vzniku tzv. druhej exilovej vlny z roku 1948. Na jednej strane bolo právo na sebaurčenie, no súčasne tu bola čerstvá skúsenosť s nedemokratickým režimom prvej Slovenskej republiky. Na druhej strane zasa stála demokratická tradícia prvej ČSR, no aj jej centralistický model štátu s aktuálnym nedemokratickým režimom, neumožňujúcim rovnocenné miesto pre Slovensko v rámci ČSR. Obidve koncepcie – „slovenská“ i „československá“, pokiaľ sa usilovali o likvidáciu komunistického režimu a uplatnenie zásad slobody a demokracie, boli legitímne. Konečné rozhodnutie v tejto veci záviselo od občanov a postoja veľmocí.

Medzi obžalovanými boli blízki i vzdialení príbuzní A. Púčika, A. Tunegu, J. Vicena, ľudia ktorí ukrývali Púčika a Tunegu, ale i priatelia a spolužiaci, ktorí ich stretli a neoznámili ich bezpečnosti. Tak sa z náhodného stretnutia s bývalým spolužiakom alebo profesorom stala konšpiratívna schôdzka, kde sa vyzrádzali údajné štátne tajomstvá. A. Púčik ani A. Tunega často svojim priateľom nepovedali, že aktívne pracujú

v emigrácii a uvádzali, že žijú a pracujú na Slovensku. Ich neoznámenie bezpečnosti osobami, s ktorými sa stretli, sa však kvalifikovalo ako trestný čin. Listy čisto súkromného charakteru, sprostredkovanie finančných čiastok od príbuzných pre ľudí žijúcich v stave krajnej núdze v emigrácii sa považovalo za spojenie s emigráciou a jej aktívnu podporu. Množstvo tzv. utajovaných skutočností, ktoré sa A. Púčik a A. Tunega dozvedeli (stavba letísk, situácia v zásobovaní, doprave) boli všeobecne známe a prístupné i v cenzurovanej komunistickej tlači. Mikrofilmy od J. Vicena, ktoré odovzdával A. Púčik a A. Tunega ďalším osobám, obsahovali súkromné listy, ale aj rôzne otázky týkajúce sa politických, hospodárskych, vojenských a bezpečnostných vecí. Tieto mikrofilmy boli často nečitateľné a osoby, ktoré ich dostali, ich väčšinou ani nečítali. Pre ŠtB i pre súd však poslúžili ako vhodný hmatateľný dôkazový materiál. Svedčí to do určitej miery o amatérskom spôsobe práce protikomunistickej rezistencie, ktorá nemala dostatočné hmotné prostriedky a začala sa rozvíjať.

Už 21. apríla 1949, teda 9 dní po podaní obžaloby, bol určený termín hlavného pojednávania, a to na 10. mája 1949 o 9.00 hodine ráno do porotnej siene Justičného paláca na Záhradníckej ulici v Bratislave.²⁹⁵ Za predsedu senátu určil viceprezident Štátneho súdu K. Bedrna pôvodne plk. just. Otakara Matouška. Toto rozhodnutie zmenil 26. apríla 1949, keď za predsedu senátu vymenoval pplk. just. Dr. Ladislava Breuera.²⁹⁶ Dôvodom, prečo boli prokurátor i predseda senátu vybraní z ľudí s vojenskými hodnosťami, treba hľadať nielen v charaktere obvinení, ale aj v tom, že dôležitú skupinu medzi obžalovanými tvorili vojenské osoby. Patrilo do nej sedem dôstojníkov a jeden vojak prezenčnej služby. Navyše viaceré časti obžaloby sa týkali otázok vojenskej špionáže. Istou komplikáciou v prípravách procesu bola neprítomnosť obžalovaného Tibora Pekaroviča a Vojtecha Hympána.²⁹⁷ Vylúčením týchto trestných vecí sa sledovalo urýchlenie konania proti ostatným obžalovaným.²⁹⁸

295 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra PSt III 13/49, kartón č. 17. Dok. č. Or III 22/49/253. Prípís Štátneho súdu (O. Matoušek) Štátnej prokuratúre v Bratislave. Bratislava 21. 4. 1949.

296 ŠA Bratislava, f. Štátny súd, Or III 22/49, kartón č. 39. Dok. č. Or III 22/49/268. Upovedomenie. Prípís K. Bedrnu. Bratislava 26. 4. 1949.

297 V. Hympán bol vo vážnom zdravotnom stave v nemocnici.

298 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra PSt III 13/49, kartón č. 17. Dok. č. Or III 22/49, PSt III 13/49/27. Rozhodnutie Štátneho súdu. Bratislava 5. 5. 1949.

Zákony č. 231/1948 Zb. a č. 232/1948 Zb. boli účelové a predpokladali tvrdú perzekúciu širokých vrstiev obyvateľstva. Súdnicstvo bolo politickým vykonávateľom tézy o zostrenom triednom boji. Práve v prípade A. Púčik a spol. je zaujímavé sledovať metamorfózu doznievajúcich starších praktík nezávislého súdnicstva a nových totalitných metód súdnicstva. Ešte sa formálne lipne na niektorých predpisoch z minulosti: obžalovaní sú vypočutí aj vyšetrojúcim sudcom, pomerne slobodne koncipujú svoje odvolania proti neskoršiemu rozsudku, obhajcovia sú aspoň sčasti pomerne aktívni. Z druhej strany má práve tento proces ambíciu ukázať tvrdý a nekompromisný postup proti nepriateľom nového režimu: fyzické a psychické týranie pri výsluchoch, vyšetrojúci sudca v podstate nedovoľuje nič meniť na zápisnici spísanej pred vyšetrovateľmi ŠtB, nemožnosť slobodného výberu obhajcov a nerešpektovanie ich podnetov a pripomienok v dokazovaní, aktívna účasť sudcov z ľudu.

Hlavné pojednávanie so skupinou A. Púčik a spol. sa konalo v dňoch 10. až 13. mája 1949, 17. a 18. mája 1949. Predsedom senátu bol pplk. just. Ladislav Breuer, členovia senátu: Pavol Korbuly, Ivan Kleskeň (sudcovia z povolania), Alojz Štuk a mjr. Juraj Pivoluska (sudcovia z ľudu), zástupcom štátnej prokuratúry bol plk. just. Anton Rašla, obhajcami boli Henrich Lax (za obžalovaného A. Púčika ex off), Ján Steiner (za obžalovaného L. Gálika ex off), Arpád Balogh-Dénes, Branislav Šimkovic (za A. Tunegu ex off), Ladislav Brežný (za E. Tesára), Alexander Šimkovic, Mária Čikvanová-Stará, Ján Slabej, Vojtech Telek a Marek Čulen. Na hlavnom pojednávaní bolo prítomných 60 obžalovaných.²⁹⁹ Na návrh zástup-

299 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica z hlavného pojednávania pred Štátnym súdom v Bratislave. Bratislava 10. 5. 1949. Pri komunistických čistkách v advokácii sa zachovali tieto charakteristiky niektorých advokátov, pôsobiach aj v procese A. Púčik a spol.: „Balogh-Dénes, A.: je starý člen KSS, má niekedy svoje stanovisko k línii strany. Je známy ako najčestnejší z advokátov čo do majetkových vecí. Navrhnutý je na ponechanie v Bratislave. Nechať... Čikvanová-Stará, M.: ako advokátka má dobrú povesť. Je meštiackeho zmysľania. Navrhnutá je na ponechanie v Bratislave. Nechať... Čulen, M.: pracoval ilegálne za bývalého režimu a bol aj ako člen KSS v ONV Skalica. Keď prišiel do Bratislavy vystúpil zo strany pre malichernú príčinu, lebo nedostal byt. Navrhnutý je na ponechanie v Bratislave. Nechať... Lax, H.: po februári člen KSS... Je členom správnej komisie KSA. Navrhnutý je na ponechanie v Bratislave. Nechať... Slabej, J.: po februári člen KSS, má povesť agilného advokáta, politicky je spoľahlivý. Preložiť... Šimkovic, A.: po februári člen KSS meštiackeho zmysľa-

cu štátneho prokurátora nariadil súd vylúčenie verejnosti na čas výsluchu obžalovaných a dokazovania. O hlavnom pojednávaní sa spísala zápisnica. Tá však výpovede obžalovaných nezachytáva stenograficky, ale iba útržkovite a všeobecne. Predstavuje však cenný zdroj informácií, ktorý sa prejavuje vyšším stupňom hodnovernosti ako vyšetrovacie protokoly ŠtB a zápisnice spísané pred vyšetrojúcimi sudcami. Niektorí obžalovaní často reagovali spontánne, odmietali nedokázané konštrukcie. Iní však boli v strese pod vplyvom utrpenia a hrozieb z vyšetrovacej väzby. Podľa svedectva E. Tesára: *„Na hlavné pojednávanie pred Štátnym súdom odd. v Bratislave bol som predvedený zo Štátnej nemocnice v Bratislave, kde som bol ako vyšetrovanec na liečení, lebo môj zdravotný stav bol taký zlý, že som musel byť ošetrovaný, lebo som mal chrlenie krvi z pľúc a musel som dostávať pneumotorax. Na pojednávaní som bol v bolestiach a horúčke. Nevládal som dostatočne osvetliť jednotlivé body obžaloby.“*³⁰⁰ O správaní zástupcu Štátnej prokuratúry A. Rašlu na hlavnom pojednávaní sa zachovalo niekoľko svedectiev. Prvé zaznamenal V. Franko: *„Ani pri súdnom pojednávaní nebolo možné uviesť obžalobu na správnu mieru... Na začiatok pojednávania bola pripustená do súdnej siene z obecnstva aj moja manželka. V jednej z prestávok medzi čítaním obžaloby odpovedal som zďaleka na manželkin pozdrav a úsmev kývnutím hlavy a tiež úsmevom. Na to sa bývalý obžalobca Rašla osopil na mňa týmito slovami: ‚Franko, nesmejte sa. Trest pätnásť rokov, ktorý vás čaká, nie je maličkosť. A nemyslite si, že prídu Američania. A keby aj mali prísť – viete, čo sa v takomto prípade urobí s väzňami...‘ Za takýchto okolností, za takého prejudikovania terorizovania a porušovania zákonnosti nepripustili – najmä obžalobca – iné údaje, opravy, dodatky k zápisnici.“*³⁰¹ Druhé svedectvo pochádza od P. Cintavého: *„V priebehu procesu Rašla si počínal veľmi suverénne a v obžalobnom prejave jemu vlastným nenávisným spôsobom zveličoval obsah*

nia. Nechať.“ SNA Bratislava, f. ÚVKSS-sekr., kartón č. 6. Schôdza 7. 1. 1950. Preverenie advokátov.

300 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 38. E. Tesár. Odvolanie – pripomienky, adresované Najvyššiemu súdu v Prahe. Trestný ústav pre mužov Leopoldov, 20. 6. 1950. Tesár musel byť dňa 14. 3. 1949 prevezený do bratislavskej Štátnej nemocnice ako akútny prípad pre krvácanie do pľúc.

301 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 17. V. Franko – žiadosť o revíziu rozsudku, adresovaná Krajskému súdu v Bratislave. NPT Ostrov pri Karlových Varoch, 24. 9. 1956.

inkriminovaných skutkov na základe zápisníc, ktoré obžalovaní boli nútení podpísať pred vyšetrojúcimi orgánmi ŠtB pod hrozbou týrania, mučenia, ohrozovania zdravia, ba aj straty vlastných životov. Sám Rašla zdvihnutou pästou sa vyhrážal, že vystupuje ako predĺžená ruka „rodnej strany“. V prestávkach iniciatívne zahriakoval obžalovaných, aby sa nemohli vzájomne dorozumievať, aj keď justičné stráže prejavovali určitú benevolenciu.³⁰² Tretie svedectvo je od Jána Prokopa: „Prokurátor sa choval veľmi povýšenecky, pretože raz sa Tesár sťažoval, držal si vreckovku a hovoril: Prosím, pán prokurátor, mne ide z úst krv. Rašla na to povedal tieto slová: A čo si myslíte, môjho šoféra by ste sa mali opýtať, ako s ním zaobchádzala francúzska cudzinecká légia. Tak čo chcete? Ak niekto mal nejakú sťažnosť, týmto spôsobom vedel zareagovať. Povýšenecky, s vypätou hrudou, prehnané sebavedomý, nenachádzal v sebe ani kúsok súdnosti pre svoje ponímanie situácie, ktorú spoluvytváral.“³⁰³ Osobitnú pozornosť si zaslúži Púčikova reflexia procesu. Poznačili ju otázky, ktoré si kladol počas celého väznenia. Boli to otázky viny a nevinu, toho, či je vinný sám, či sú viní aj iní a či cítia svoju vinu, či on je v očiach iných vinný. „Veď vtedy pri rozsudku, keď som otupeným zrakom pozeral po obecenstve, aby som čítal v tvárach prítomných ich myšlienky, keď som sa pozeral i na Vás, aby som sa dozvedel, či dávate mne vinu, vtedy som tam hľadal svojho domnelého priateľa Janka a Vášho známeho, či snáď i ten neprišiel podívať sa na naše utrpenie, aby sadistickým pohľadom ukojil svoje ambície. Myslel som si, že i on príde a snáď pohľadom bude prosiť o odpustenie, ale čakal som na to nadarmo. Ja som mu už odpustil, nehnevám sa na neho, denne sa modlím za neho ako za svojho nepriateľa, aby vstúpil do seba a uznal svoju vinu. Myslíte, že moje modlitby budú vyslyšané?“³⁰⁴ Postoj obhajcov na hlavnom pojednávaní vcelku možno označiť za pasívny, no 18. mája žiadali pre niektorých obžalovaných, ktorých zastupovali, miernejšie posudzovanie trestnej činnosti a prekvalifikáciu, prípadne aj oslobodenie.

Všetci obžalovaní očakávali netrpezlivo vynesenie rozsudku. Obava z najvyššieho rozsudku, trestu smrti, nebola neopodstatnená. A. Púčik sa zdôveril svojim najbližším príbuzným v krátkom listku, napísanom ešte

302 CINTAVÝ, Pavol: Polstoročné memento troch krížov. In: *Kultúra*, roč. 4, 21. 2. 2001, č. 4, s. 11.

303 AA, zvukový záznam, rozhovor s J. Prokopom. Bratislava 22. 3. 2001.

304 DOBIÁŠ, Rudolf: Svedectvo troch krížov. In: *Naše svedectvo*, roč. 2, 2001, č. 1, s. 31. Citovaný je list A. Púčika H. Brúderovej.

pred vynesením rozsudku: „*Keď dostanete tento lístok, bude končiť môj proces. Dúfam v Boha, že nebude rozsudok najvyšší. Prosím Vás o modlitby a obety.*“³⁰⁵ Prípravu a priebeh procesu sledovali v Rakúsku s napätím J. Vicen a J. Mikula. Podľa nich bola reálna hrozba trestu smrti u niektorých obvinených, preto seriózne zvažovali možnosť vyslobodiť aspoň niekoľkých ohrozených väzňov. Skúmali podmienky, či je oslobodzovacia akcia reálna. Keď sa ukázalo, že odsúdení sú prísne strážení a akcia by si mohla vyžiadať obeť na životoch, upustili od tohto zámeru.³⁰⁶

Dňa 19. mája 1949 sa zišli členovia senátu Štátneho súdu, aby sa uzniesli na rozsudkoch. Porada nebola ľahká a jednoduchá. Trvala dva dni. Členovia senátu sa jednohlasne zhodli na výške trestu u väčšiny obžalovaných. V šiestich prípadoch neprešla výška trestu jednohlasne. Stalo sa to vďaka postoju sudcov z ľudu (dosadených komunistických kádrov), ktorí navrhli vo všetkých šiestich prípadoch trest smrti: „Albert Púčik: sudcovia z ľudu navrhovali trest smrti, sudcovia z povolania trest doživotnej trestnice; Milan Gloger: sudca z ľudu Alojz Štuk navrhoval trest smrti, ostatní členovia senátu 18 rokov trestnice; Anton Tunega: sudca z ľudu Alojz Štuk navrhoval trest smrti, ostatní členovia senátu trest doživotnej trestnice; Dr. Pavel Cintavý: sudcovia z ľudu navrhovali trest smrti, sudcovia z povolania 30 rokov trestnice; Jozef Kovarský: sudca z ľudu Alojz Štuk navrhoval trest smrti, ostatní členovia senátu 25 rokov trestnice; Eduard Tesár: sudca z ľudu Alojz Štuk navrhoval trest smrti, ostatní členovia senátu trest doživotnej trestnice.“³⁰⁷ O výške rozsudku síce rozhodovala väčšina hlasov, no práve tento nejednotný postoj do istej miery ukazoval na ďalší vývoj prípadu.

Rozsudok nad skupinou A. Púčik a spol. bol napokon vynesенý 21. mája 1949. Súd odsúdil celkovo 48 osôb a 12 osôb oslobodil.³⁰⁸ Rozsudok

305 AA, list A. Púčika Š. Púčikovi. Bratislava 14. 5. 1949.

306 VICEN, Jozef: Program Bielej légie. In: CINTAVÝ, Pavol (zost.): *Po stopách Bielej légie v protikomunistickom odboji*. Bratislava : Lúč, 1995, s. 31.

307 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 38. Zápisnica o porade v trestnej veci proti A. Púčikovi a spol... napísaná 19. a 20. 5. 1949. Na porade boli prítomní: predseda senátu L. Breuer, členovia senátu: P. Korbuly, I. Kleskeň (obaja sudcovia z povolania), A. Štuk, J. Pivoluska (obaja sudcovia z ľudu), zapisovatelia: Š. Cepko a J. Brincko.

308 Oslobodení boli: Pavol Chrobák, Jozef Kučera, Mária Košiariková, Jozef Brúder, Terézia Brúderová, Ferdinand Daučík, Vincent Skala, Ladislav Kiška, Ján Petránik, Veronika Tóthová, Justína Tóthová a Andrej Mócik. ŠA Bratislava,

má 114 strán. Najvyššie tresty – doživotie dostali A. Púčik, A. Tunega, E. Tesár a L. Gálik. Ostatných odsúdili úhrnne na 246 rokov väzenia.³⁰⁹ Rozsudok obsahuje zdôvodnenie trestov pre jednotlivých obvinených. U Púčika súd argumentoval takto: „Pri výmere trestu bolo vzaté u obžalovaného ako poľahčujúce úplné doзнание učinené tak pred policajnými orgánmi, ako aj pred vyšetrojúcim sudcom, ktoré značne uľahčilo vyšetrenie a usvedčenie ostatných vinníkov a na ktorom obžalovaný zotrval i na hlavnom pojednávaní, úprimná kajúcnosť nad spáchanými činmi... Hodnotiac okolnosti poľahčujúce dospel k tomu záveru súd, že tieto okolnosti sú tak závažné, že by trest smrti bol neprimerane prísny a namiesto trestu smrti uvedeného v zákone uložil s použitím § 113 zák. č. 319/48 Zb. trest doživotnej trestnice.“³¹⁰ V prípade A. Tunegu bola argumentácia súdu takmer identická. V prípade Tesára súd argumentoval takto: „Pri výmere trestu bolo vzaté u obžalovaného ako poľahčujúce zachovalosť, úplné doзнание, starosť o rodinu, slabý zdravotný stav (obojsmerný tuberkulózný filtroproduktívny proces), nič nepriťažovalo... So zreteľom na tieto poľahčujúce okolnosti nadobudol súd presvedčenie, že tieto okolnosti sú tak závažné, že by trest smrti bol neprimerane prísny...“³¹¹

Zástupca Štátnej prokuratúry A. Rašla sa hneď po vyhlásení rozsudku v prípade A. Púčika predbežne nevyjadril, v prípade A. Tunegu a E. Tesára zahlásil odvolanie.³¹² V súvislosti s angažovaním A. Rašlu ako prokurátora v procese A. Púčik a spol. dochádza k rôznej interpretácii. Časť publicistiky ho označuje za človeka, ktorý svojím odvolaním priamo zapríčinil v prípade A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára zmenu rozsudku na trest smrti. Pritom iní zodpovední ustupujú do úzadia.³¹³ Ďalšia časť publicistiky sa usiluje spochybniť zodpovednosť A. Rašlu za tento prípad.

f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 17 (13a), A. Púčik a spol. Dok. č. Or III 22/49/297. Rozsudok Štátneho súdu v Bratislave. Bratislava 21. 5. 1949.

309 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra. PSt III 13/49, kartón č. 17. Dok. č. Or III 22/49/297. Rozsudok Štátneho súdu. Bratislava 21. 5. 1949. 12 obžalovaných súd oslobodil.

310 Tamtiež.

311 Tamtiež.

312 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 37. Zápisnica z hlavného pojednávania pred Štátnym súdom v Bratislave. Bratislava 10. 5. 1949.

313 Pozri napr. DUDINSKÝ, Marián: Tisov a iné procesy Antona Rašlu. In: *Slovenský denník*, roč. 2, 21. 2. 1991, s. 3; KUKULA, Zolo: Otvorený list pánovi generálovi v. v. Doc. Dr. Rašlovi, CSc. In: *Svedectvo*, roč. 7, 1998, č. 8, s. 14

Sem patria niektoré vyjadrenia samotného A. Rašlu: „*Za to bol zodpovedný ktosi celkom iný. Emigranti okolo Ferdinanda Ďurčanského urobili z niekoľkých mládencov kamikadze. Po novembri 1989 sa to proti mne snažila zneužiť Konfederácia politických väzňov... Zámer bol jasný – keď mi dokážu jednu nepravosť, tak by potom ľahšie spochybniť celý proces proti Tisovi.*“³¹⁴ Tento postoj je otvoreným popretím zodpovednosti. Navyše účelovo spája a podmieňuje priznanie zodpovednosti za prípad A. Púčik a spol. s otvorením retribučného prípadu J. Tisa. Samozrejme tieto dve kauzy navzájom nesúviseli a nesúvisia. Je to taktický manéver na zastretie vlastnej zodpovednosti A. Rašlu.

Okrem pokusov predstaviť Rašlove pôsobenie ako činnosť v súlade s platnými zákonmi patrí k popieraní zodpovednosti A. Rašlu aj argumentácia vychádzajúca z tézy, že žalobca nemusí byť prítomný na celom hlavnom pojednávaní, ale mohol sa nechať zastúpiť iným členom prokuratúry, teda Rašla na vyhlásení rozsudku nebol.³¹⁵ Je fakt, že v zápisnici z hlavného pojednávania sa píše generálne o zástupcovi štátnej prokuratúry, pričom sa na jej začiatku uvádza meno A. Rašlu. Na konci zápisnice, kde sa píše o vyhlásení rozsudku pri zástupcovi štátnej prokuratúry, nie je uvedené žiadne meno. To však nie je dôkaz, že tam Rašla nebol. Sám Rašla svoju účasť na vyhlásení rozsudku nepopiera. Skôr vysvetľuje dôvody zahĺásenia odvolania: „*Ja som zahľásil odvolanie preto, lebo ihneď po vynesení rozsudku sa odvolali (prirodzene, okrem Tesára) Púčik, Tunega a Cintavý a podľa príkazu štátneho prokurátora Zieglera musel prokurátor vystupujúci na hlavnom pojednávaní zahľásiť odvolanie vždy v takom prípade, keď sa odvolá obžalovaný... Ak sa odvolal obžalovaný, musel zahľásiť odvolanie aj prokurátor. Ak obžalovaný vyhlásil, že je s rozsudkom spokojný, prokurátor sa mohol vyjadriť len tak, že žiada tri dni na rozmyslenie. Teda nemohol použiť tretiu eventualitu – spokojnosť s rozsudkom.*“³¹⁶ A. Rašla poukazuje na zúžené možnosti prokuratúry, na totalitné praktiky znemožňujúce konať prokurátorovi slobodne, ale v úplnej závislosti od Štátnej prokuratúry v Prahe. Sám však vedel, že odvolanie otvára cestu k revízii rozsudku a neúnosné pravidlá praktizoval, neprotestoval proti

314 RAŠLA, Anton: Každá paralela pokrivkáva. In: *Slovo*, roč. 1, 1999, č. 27.

315 RAŠLA, Anton: *Oneskorená výpoveď*. Bratislava, 2001, s. 28. A. Rašla tu cituje zistenia žurnalistu Rastislava Senešiho.

316 RAŠLA, Anton: *Zastupoval som československý štát. Vyznanie*. Prešov : Privatpress, 2000, s. 231 – 232.

nim. V procese A. Púčik a spol. sa A. Rašla ako zástupca prokuratúry odvolal aj proti oslobodzujúcim rozsudkom.

S oslobodzujúcimi rozsudkami nebola spokojná ŠtB. Už 23. mája 1949, teda dva dni po jeho vynesení, podal Odbor ŠtB povereníctva vnútra zaraďovacej komisii do táborov nútených prác (TNP) pri Krajskom národnom výbore (KNV) v Bratislave návrh na zaradenie všetkých osôb, oslobodených rozsudkom Štátneho súdu so skupinou A. Púčik a spol., do TNP. Návrh bol zdôvodnený tým, že síce došlo k oslobodeniu súdom, „... vyžaduje však štáto-bezpečnostný záujem, aby boli zaradené do TNP z dôvodov, že je dôvodná obava, že by ponechaním na slobode vyvíjali ďalšiu protištátnu činnosť a tak hatili konsolidačnú výstavbu našej ľudovo-demokratickej republiky, poťažne že by rozširovali skreslené a nepravdivé správy o priebehu celého súdneho jednaní, pokúsili sa o útek do cudziny a tam event. prezradili štátne tajomstvo. Z uvedeného je veľmi nutné, aby tieto osoby boli zaradené do pracovného tábora.“³¹⁷ Zaraďovacia komisia do TNP pri KNV v Bratislave v zložení Július Mazanec (predseda, bezpečnostný referent KNV Bratislava), Pavol Király (pracovník povereníctva spravodlivosti) a Bedrich Horák (robotník v závode Tesla Bratislava) rozhodovala o predložennom návrhu dňa 30. mája 1949. Vo všetkých prípadoch rozhodla o zaradení do TNP.³¹⁸

Najpočetnejšiu skupinu 32 odsúdených v prípade A. Púčik a spol. eskortovali z väznice Krajského súdu v Bratislave dvoma strážnymi autobusmi do Trestného ústavu pre mužov v Leopoldove za prísnych bezpečnostných opatrení 31. mája 1949. Päť žien, odsúdených v tomto procese, eskortovali do Trestného ústavu pre ženy v Ilave 3. júna 1949.³¹⁹ Väzňov, prichádzajúcich do Leopoldova, vítal náčelník väznice Michalík

317 A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Prípis Povereníctva vnútra – odbor ŠtB Zaraďovacej komisii do TNP pri KNV. Bratislava 23. 5. 1949.

318 Ferdinand Daučík 2 roky, Vincent Skala 2 roky, Veronika Tóthová 2 roky, Justína Tóthová 2 roky, Andrej Mócik 2 roky, Ladislav Kišška 2 roky, Jozef Brúder 1 rok, Terézia Brúderová 1 rok, Mária Košiarniková 1 rok, Jozef Kučera 2 roky a Ján Petránik 1 rok. A ÚPN Bratislava, f. KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností, zv. 29 A. Púčik a spol. Útvar 402-A. Úradný záznam. Bratislava 31. 5. 1949.

319 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 38. Dok. č. 140/49-zkn, 152/49-zkn. Prípisy prednostu Väznice Krajského súdu v Bratislave Štátnemu súdu v Bratislave. Bratislava 4. 6. 1949.

podľa spomienky J. Prokopa takto: „Vystúpili sme von, museli sme nastúpiť do útvarov. Príde veliteľ leopoldovskej väznice Michalík, postaví sa pred nás a povie slová: ‚Púčik, kde si?‘ A on tak nesmelo – ‚Tu!‘ a Michalík: ‚Tu poď, dopredu!‘ ‚Tu zdohneš, z týchto múrov nevyjdeš!‘ A za mnou sa ozval eskortujúci esenbák – jasne som počul takéto šomranie – ‚Čo to tu hovorí? Oni si prišli odpykať trest.‘ Ozvalo sa v ňom čosi...“³²⁰ Podmienky v leopoldovskej väznici boli v tom čase ešte ako-tak znesiteľné, ba v porovnaní s väzením Štátneho súdu v Bratislave ich Púčik považoval za lepšie: „Celkove je tu lepšie ako v Bratislave. Však keď už človek niečo robí, ten čas ubieha rýchlejšie. Dúfam, že dobre mi tu bude, hoci by na slobode bolo iste lepšie... Ozaj, keby som nemal takú silnú vieru v Boha, čo by som mal zo života, čo by som mal z toho, že by som musel život medzi múrmi tráviť. Takto však ostáva trpieť s trpezlivosťou. Boh vie najlepšie, ako treba riadiť cestu života. Najhoršie sú výčitky svedomia, že toľko ľudí skrz mňa musí trpieť, že ja som príčinou ich utrpenia a nešťastia. Keď čítam v očiach priateľov nemú výčitku, ktorou ma nepriamo obviňujú z príčiny ich nešťastia. To je horšie, než väzenie samé.“³²¹ Na návštevy k Púčikovi, Tunegovi a Tesárovi púšťali iba najbližších príbuzných. Odosielať a prijímať listy mohli raz za dva týždne. Čas vo väznici im vyplňala práca. Preberali fazuľu, lepili vrecúška a obálky, párali perie, obšívali vrecia a navliekali drievka na špagáty na viazanie snopov. Púčik túžil pliesť prútené košíky, kde bolo aspoň zreteľnejšie vidieť výsledok práce, no jeho žiadosti veliteľstvo leopoldovskej väznice nevyhovelo. Neskôr však dostal možnosť pracovať v tkáčskej dielni, kde tkal na krosnách. Predstavovalo to preňho živú spomienku na domov, kde mali tiež krosná. Od výkonov v práci záviselo odmeňovanie väzňov a rôzne výhody, napríklad dlhší časový limit pre návštevy. Tesár mal vzhľadom na svoju ťažkú chorobu osobitný režim. Istý čas však vypo-máhal ako asistent zubnému lekárovi. Vo voľných chvíľach študovali literatúru dostupnú vo väzenskej knižnici. Tunega napríklad čítal knihu českého kultúrneho historika Timoteusa Vodičku *Principy sociální ethiky*³²² a učebnicu anglického jazyka, Púčik zasa román *Nepýtaj sa prečo*³²³ z le-

320 AA, zvukový záznam, rozhovor s J. Prokopom. Bratislava 22. 3. 2001.

321 AA, list A. Púčika Š. Púčikovi. Leopoldov 6. 6. 1949.

322 VODIČKA, Timoteus: *Principy sociální ethiky*. I., II. Olomouc : Krystal, 1945, 1946.

323 CAVIEZEL, F. Walter: *Nepýtaj sa prečo*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1948, 272 s. Román preložil Valér Vnuk a básne upravil Ján Motulko.

kárskeho prostredia od nemeckého spisovateľa Waltera F. Caviezela a filozoficko-teologické úvahy Jána Bubána *Za hlbším životom*.³²⁴ Oblúbený bol šach, debatovanie a spoločné modlitby. Každú nedeľu mohli väzni navštevovať bohoslužby vo väzenskej kaplnke. Púčik s Tunegom chodili radi do kostola ako praktizujúci kresťania – katolíci, ale aj preto, lebo veľmi radi a dobre spievali. Od septembra 1949 mohli väzni chodiť do kostola každú druhú nedeľu. Púčik býval na spoločnej cele s retribučným väzňom, bývalým poslancom Slovenského snemu nemeckým katolíckym kňazom Josefom Steinhüblom, ktorý mu pomáhal prehlbovať vieru a prekonávať ťažkosti väzenského života. Sám Steinhübel prekonal traumy z takmer dvojročného čakania na výkon trestu smrti, čo ho neskôr ešte viac zbližilo s Púčikom.³²⁵ Púčik dostal na 6. septembra 1949 predvolanie na súdne pojednávanie na okresný súd v Bánovciach nad Bebravou. Bol obžalovaný pre rušenie obecného pokoja. Išlo o výhražný list, odoslaný ešte v roku 1945 plk. Perničkovi.³²⁶ Púčik sa však vyjadril, že s touto vecou nemá nič spoločné: „V r. 1945 poslal niekto výhražný list plk. Perničkovi a žandári to vtedy spískali na mňa a podali k súdu. To sa ovšem nezakladá na pravde a ja som to i pri vyšetrovaní povedal. Len je treba tam ísť a ja nebudem môcť ísť, pretože pre takú maličkosť ma nepustia.“³²⁷

V nasledujúcich týždňoch sa postupne koncipovali dôvody odvolania obžalovaných i Štátnej prokuratúry. Celý spis bol 29. októbra 1949 poslaný na Najvyšší súd, ktorý v tom čase ešte sídlil v Brne. Štátna prokuratúra v Bratislave vypracovala odvolanie 14. novembra 1949 a adresovala ho Štátnemu súdu v Bratislave.³²⁸ Odvolanie zdôvodňovalo v prípade

324 BUBÁN, Ján: *Za hlbším životom*. Trnava : Spolok sv. Vojtecha, 1948, 142 s.

325 AA, zvukový záznam, rozhovor s Pavlom Cintavým. Bratislava 15. 8. 2001. J. Steinhübel bol odsúdený na smrť dňa 18. 3. 1946 rozsudkom Národného súdu v Bratislave. Dňa 13. 1. 1948 vyslovila vláda ČSR súhlas s tým, aby minister spravodlivosti kontrasignoval rozhodnutie prezidenta E. Beneša udeliť mu milosť a zmierniť trest na doživotný žalár. Steinhübel bol z väzenia prepustený 21. 6. 1955 a 5. 7. 1955 vydaný do západného Nemecka.

326 Plk. Perníček, českej národnosti, bol za 1. ČSR riaditeľom štátneho žrebčince v Horných Motešiciach.

327 AA, list A. Púčika Š. Púčikovi. Leopoldov 14. 8. 1949. Okresný súd v Bánovciach nad Bebravou odsúdil A. Púčika v neprítomnosti na 5 mesiacov väzenia.

328 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 18. Zdôvodnenie odvolania Štátnej prokuratúry nebolo vydané cyklostylom ako ostatné rozhodnutia.

Púčika, Tunegu, Tesára a Gálíka, prečo je doživotný trest nepostačujúci. V prípade A. Púčika: „... hoci sa k činu doznal, toto jeho doznanie nie je tým kajúcim doznáním, spojeným s olútovaním trestného činu, ale z chovania obžalovaného bolo zrejmé, že doznanie učinil jedine z vypočítavosti, za to, aby dosiahol pre seba priaznivejšie rozhodnutie... Štátny súd nevzal do úvahy ten ďalší kvalifikačný moment, v obžalobe uvedený, že obžalovaný sa činu dopustil ako člen organizácie, ktorej úkolom je vyzvedať štátne tajomstvo.“³²⁹ U A. Tunegu sa vychádzalo z rovnakých argumentov. Okrem toho „... z výpovedi a z chovania sa pred súdom bolo vidno, že doznanie je učinené jedine na dosiahnutie mierneho rozsudku. Činnosť A. Tunegu je vzhľadom na jeho trestnú vec spojenú s Dr. Chalmovským a spol. ešte závažnejšieho rázu a ako na hlavnom pojednávaní vysvitlo, tento obžalovaný bol veľmi iniciatívny a vo svojom podnikaní nebezpečný.“³³⁰ V prípade E. Tesára: „... poľahčujúce okolnosti zachovalosti, slabého zdravia a doznanie neprichádzajú vôbec v úvahu... Obžalovaný sa k činu plne nedoznal a tento nelutoval. Naproti tomu však priťažilo, že obžalovaný zneužil veľkú dôveru, ktorú zadelením na tak dôležitom oddelení, ako je pasové oddelenie Povereníctva vnútra, požíval.“³³¹ V prípade I. Gálíka: „... okolnosť, že osoba zúčastnená na odboji spácha potom zločin proti štátu, je okolnosťou priťažujúcou. Priťahuje však zrelá rozvaha a náležitá príprava a okolnosť, že obžalovaný ako býv. dôstojník bol náležite poučený o nebezpečnom charaktere takejto činnosti.“³³² Toto odvolanie Štátnej prokuratúry ostalo po vyhotovení zatiaľ iba v koncepte. Nezachoval sa jeho podpísaný exemplár, takže jeho autorstvo nemožno jednoznačne pripisovať A. Rašlovi. V porovnaní s rýchlym priebehom vyšetrovania a následným procesom sa ďalšie riešenie prípadu A. Púčik a spol. začalo spomaľovať. Príčin bolo niekoľko. Boli to technické procesné príčiny – potreba skompletizovania všetkých odvolaní, ale nepochybne i vonkajšie politické príčiny. Išlo najmä o ďalšiu rozsiahlu vlnu čistiek, ktoré zasiahli začiatkom roka 1950 súdnictvo, advokáciu a vôbec celý rezort spravodlivosti. K tomu sa pridružili reorganizačné zmeny (presťahovanie Najvyššieho súdu a Generálnej prokuratúry z Brna do Prahy). Vyčkávanie mohlo mať aj taktický dôvod, pretože ŠtB dúfala, že sa jej ešte podarí zaistiť J. Vicenu.

329 Tamtiež.

330 Tamtiež.

331 Tamtiež.

332 Tamtiež.

Koncept odvolania bratislavského oddelenia Štátnej prokuratúry sa zaktualizoval až 27. marca 1950, keď ho odoslali Štátnemu súdu v Bratislave v podstate v nezmenenej podobe. V zastúpení Štátnej prokuratúry ho podpísal Ondrej Ujhelyi. Spis sa postúpil Generálnej prokuratúre v Prahe. Tá prípisom generálneho prokurátora z 28. apríla 1950 požadovala urýchlené riešenie prípadu: „*Spis Or III 22/49 státního soudu, odd. v Bratislavě, vracím po nahlédnutí s tím, aby bylo co nejrychleji vypracováno odůvodnění Vámi podaných odvolání a spisy aby pak byly s největším urychlením vráceny státnímu soudu, odd. v Bratislavě, který budiž upozorněn na naléhavost věci a nutnost co nejrychlejšího předložení spisu Nejvyššímu soudu k rozhodnutí o opravných prostředcích.*“³³³

Pred odvolávacím pojednávaním na Najvyššom súde v Prahe, ktoré bolo 8. júna 1950 určené na 28. júna 1950 do Prahy,³³⁴ sa urýchlilo i politické rozhodnutie, ktoré riešilo otázku, koľko bude trestov smrti a kto ich dostane. Prípacom sa zaoberala bezpečnostná päťka Krajského výboru KSS v Bratislave dňa 21. júna 1950.³³⁵ Pre všetkých štyroch odsúdených na doživotie požadovala trest smrti: „*Uznesené súhlasit s trestom smrti a nedoporučit žádost o milost. Komisia vychádza z toho, že vzhľadom na zostrený triedny boj a vzhľadom na to, že americká agentúrna sieť sa rozširuje, je treba aj na Slovensku vytvoriť odstrašujúci prípad. Doporučuje, aby rozsudok v tejto veci bol náležité osvetlený pred verejnosťou.*“³³⁶ Stanovisko bezpečnostnej päťky KV KSS v Bratislave bolo smerodajné a zásadne ovplyvnilo ďalší vývin udalostí. Je pravdepodobné, že nebolo prijaté z vlastnej iniciatívy „päťky“, ale objednané vedením KSČ a ŠtB. Nie je vylúčené,

333 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 17. Dok. č. 2589, 2590/49 g.p. Prípis Generálnej prokuratúry Štátnej prokuratúre v Bratislave. Praha, 28. 4. 1950.

334 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 38. Prípis Najvyššieho súdu v Prahe (Dr. Bartoš) Štátnemu súdu v Bratislave. Praha, 8. 6. 1950.

335 Zloženie bezpečnostnej päťky KV KSS v Bratislave rekonštruujeme takto: vedúci tajomník KV KSS Augustín Michalička, krajský veliteľ ŠtB Jozef Ilčík, krajský veliteľ SNB Vojtech Borovský, bezpečnostný referent Krajského národného výboru Ľudovít Gerec a krajský prokurátor Štefan Čambalík. V tomto prípade, ktorý mal nadregionálny rozmer, sa však nedá vylúčiť, že v „päťke“ zasadal namiesto krajského prokurátora zástupca Štátnej prokuratúry.

336 Archív Ministerstva vnútra (AMV) Levoča. Dok. č. PSt 13/49. Prípis Štátnej prokuratúry v Bratislave Ministerstvu spravodlivosti v Prahe (Dr. Smetana). Bratislava 22. 6. 1950.

že na takéto kategorické stanovisko bezpečnostnej päťky KV KSS v Bratislave vplývalo nielen všeobecné zostrenie politických pomerov, ale aj fakt, že sa nepodarilo zaistiť J. Vicena a navyše z jeho pričinenia začal v tom čase z americkej okupačnej zóny Rakúska vysielat vysielac Biela légia.

Už na druhý deň po zasadaní bezpečnostnej päťky KV KSS v Bratislave poslal A. Raša z bratislavského oddelenia Štátnej prokuratúry ministerstvu spravodlivosti (Dr. Smetana) správu o stave trestnej veci A. Púčik a spol. aj s uznesením bezpečnostnej päťky KV KSS. Ministerstvo spravodlivosti zamýšľalo postupovať takto: dať Generálnej prokuratúre pokyn, aby pri odvolávacom pojednávaní pred senátom Najvyššieho súdu navrhla trest smrti pre A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára. V prípade L. Gálíka ministerstvo rovnako požadovalo trest smrti, no s tým záverom, že Najvyšší súd zmení trest smrti na trest doživotného väzenia.³³⁷ Tento navrhovaný postup ministerstva spravodlivosti predložil minister spravodlivosti Štefan Rais bezpečnostnej komisii Ústredného výboru KSČ v Prahe, ktorá zasadala 18. júla 1950, teda ešte pred vynesením rozsudku Najvyššieho súdu. Podľa zachovanej zápisnice zo schôdze bezpečnostnej komisie ÚV KSČ v bode 3 – *justičné záležitosti* – sa prerokoval spolu s inými prípadmi aj prípad A. Púčik a spol. Záznam v zápisnici stroho konštatuje: „*Prípad Púčik schválen podľa návrhu predložený ministerstvom spravodlivosti.*“³³⁸ Ktoré z komunistických špičiek teda s definitívnou platnosťou rozhodli o poprave A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára? Boli to: Ladislav Kopřiva, minister národnej bezpečnosti, Václav Nosek, minister vnútra, Josef Pavel, námestník ministra vnútra, Štefan Rais, minister spravodlivosti, Osvald Závodský, veliteľ Štátnej bezpečnosti a pracovník aparátu ÚV KSČ Vyškovský. Zasadnutia sa nezúčastnili a ospravedlnili sa: predseda bezpečnostnej komisie ÚV KSČ a generálny tajomník KSČ Rudolf Slánský, minister národnej obrany Alexej Čepička a vedúci bezpečnostného oddelenia ÚV KSČ Karel Šváb. Definitívne politické rozhodnutie v Prahe teda znelo: tri rozsudky smrti pre A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára. L. Gálik unikol iba o vlások.

337 Národní archiv (NA) Praha, f. ÚV KSČ, Komise pro prošetření politických procesů v období 1949-1954 (J. Piller I.), kart. 17. Materiál pre schôdzu bezpečnostnej komisie ÚV KSČ 18. 7. 1950.

338 NA Praha, f. ÚV KSČ, Komise pro prošetření politických procesů v období 1949-1954 (J. Piller I.), kart. 17. Zápis z porady komise pro bezpečnost ze dne 18. 7. 1950.

Stanovený termín odvolacieho pojednávania pred Najvyšším súdom v Prahe sa nepodarilo dodržať. Nový termín pojednávania pred Najvyšším súdom v Prahe sa určil dňa 18. augusta 1950 na deň 13. septembra 1950.³³⁹ Súdny senát tvorili: predseda Dr. Eugen Wagner, členovia senátu: František Budil, Jaroslav Hrbek (sudcovia z ľudu), František Krajíček (referent), Dezider Szabó, pplk. Dr. Václav Vydra, skpt. Dr. Jiří Rumler. Prítomných bolo 30 obžalovaných, odsúdených prvostupňovým rozsudkom Štátneho súdu v Bratislave.³⁴⁰ Medzi nimi však chýbali A. Púčik, A. Tunega a E. Tesár, odsúdení na najvyššie tresty. Išlo s najväčšou pravdepodobnosťou o manipuláciu, ktorá mala zabrániť účinnejšej obrane tejto trojice obžalovaných. Zastupovali ich tu iba ich ex offio určení obhajcovia. Pojednávanie sa ukončilo po troch dňoch vynesením vo pred politicky stanoveného rozsudku dňa 16. septembra 1950. Rozsudok Najvyššieho súdu v Prahe bol tvrdší ako rozsudok Štátneho súdu v Bratislave. Podľa určeného scenára boli A. Púčik, A. Tunega a E. Tesár odsúdení na trest smrti. L. Gálik dostal doživotie. Ostatným obžalovaným bol výrazne zvýšený trest. Týkalo sa to aj tých, u ktorých Štátny súd v Bratislave vyniesol oslobodzujúci rozsudok.³⁴¹ Celková výška trestov pre ostatných členov skupiny sa zvýšila na 363 rokov. Okrem toho pribudli tresty čiastočnej alebo úplnej konfiškácie majetku, finančné tresty a tresty straty čestných práv občianskych a volebného práva. V zdôvodňujúcich častiach rozsudku sa súd stotožnil s argumentmi obsiahnutými v odvolaní zástupcu Štátnej prokuratúry v Bratislave. Podľa svedectva jedného z odsúdených P. Cintavého: „...*po skončení pojednávania oslovil istú skupinku odsúdených pomerne mladý právny obhajca (určený ex offio) a ospravedlňoval sa v tom zmysle, že celý procesný materiál bol mu doručený iba v predvečer pojednávania, a preto sa nemohol dôkladne pripraviť na obhajobu (hoci vraj celú noc nespál).*“³⁴²

339 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 37. Dok. č. To 243/49/32. Prípis Najvyššieho súdu v Prahe (dr. Bartoš) Štátnemu súdu v Bratislave. Praha, 18. 8. 1950.

340 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 37.. Dok. č. To 243/49/46. Zápisnica o ústnom pojednávaní konanom v dňoch 13.-16. 9. 1950 na Najvyššom súde v Prahe v trestnej veci A. Púčik a spol.

341 ŠA Bratislava, f. Štátna prokuratúra, PSt III 13/49, kartón č. 17. Dok. č. To 243/49/49. Rozsudok Najvyššieho súdu v Prahe v trestnej veci A. Púčik a spol.

342 CINTAVÝ, Pavol: Polstoročné memento troch krížov. In: *Kultúra*, roč. 4, 21. 2. 2001, č. 4, s. 11.

Ďalšie dni sa v prípade Púčika, Tunegu a Tesára niesli v znamení nerovného zápasu o život. Správa o rozsudku smrti ich hlboko zasiahla. A. Púčikovi oznámil zmenu pôvodného rozsudku po návrate z pojednávania pred Najvyšším súdom z Prahy jeho spoluväzeň P. Cintavý: *„Keď som sa vrátil do tej cely, tak v živote by som takú nepríjemnú úlohu nechcel zohrať ešte raz. Púčik sa na mňa pozrel. Ten chlapec to cítil, že to zle dopadlo. Musel som mu povedať pravdu: ‚Bertko, nedá sa nič robiť, ja ti to musím povedať, zvýšili vám tresty z doživotia na tresty smrti‘. Prijal to celkom hrdinsky. Bol už pripravený tým kňazom Steinhüblom. Hneď si sadol a ostatní ho začali utešovať, že si podá žiadosť o milosť.“*³⁴³ A. Púčik o zmene rozsudku ihneď písal svojim najbližším: *„Drahomilovaní moji! Ani neviem, ako mám začať, keď Vám chcem oznámiť tak tragickú udalosť. Ako už viete, 13. t. m. sme mali pojednávanie pred Najvyšším súdom a to dopadlo tak, ako sme si neželali. Odteraz máte syna, ktorý až do rozhodnutia prezidenta Republiky očakáva skončenie tejto pozemskej púte. Všetky sny a túžby sa rozplynuli dnešným dňom, keď som sa dozvedel túto správu. Čo môžem robiť? Spoliehať sa na vôľu Božiu a čakať, ako Ona rozhodne. Mne ostáva len nádej dúfať, že je to len skúška a že Večná Láska obráti všetko na najlepší... Prosil by som, keby ste niekto, tata alebo mama s krstným otcom išli do Prahy a tam s rôznymi odporúčaniami od vlivných činiteľov prosili osobne u prezidenta o milosť.“*³⁴⁴

Všetci traja odsúdenci na smrť skoncipovali po vynesení rozsudku v leopoldovskej väznici žiadosti o milosť, adresované prezidentovi ČSR Klementovi Gottwaldovi. Podľa platných predpisov išiel prvopis žiadosti o milosť cestou odd. Štátneho súdu v Bratislave a druhopis cestou poverenictva spravodlivosti. Všetci traja ľutovali svoju činnosť a žiadali o zmierenie rozsudku. A. Tunega interpretoval svoju činnosť pomýlenou výchovou vo VVŠ HM, mladíckou nerozvážnosťou, ale aj obavou pred možnou sankciou v prípade neuposlušnosti príkazov J. Vicena: *„Po odchode Čačku a Alberta Púčika do zahraničia dostával som viac listov, kde boli pokyny a príkazy od Jozefa Vicena, ktoré som pod hrozbou musel splniť. Listy som dostával prostredníctvom Alberta Púčika. Jozef Vicen vidiac moju situáciu, že som na ňom závislý, žiadal viac a viac vecí, takže som bol celkom v jeho vleku. Tieto pokyny mi dával vždy pod hrozbou, ktorej som sa obával.“*

343 AA, zvukový záznam, rozhovor s Pavlom Cintavým. Bratislava 15. 8. 2001.

344 AA, list A. Púčika Š. Púčikovi. Bratislava 17. 9. 1950.

Z Rakúska som odišiel zo strachu pred ním a tu ma donucoval k nečestnej práci s tým, že mi hrozil oznámením bezpečnostným orgánom.³⁴⁵ Púčikova argumentácia v žiadosti o milosť je podobná ako Tunegova: „Trestný čin, za ktorý som bol odsúdený, som na hlavnom pojednávaní olutoval a pri tejto príležitosti ho naskutku ľutujem. Dopustil som sa týchto skutkov z donútenia, lebo som bol pod vplyvom Jozefa Vicena, ktorý ma do protištátnej činnosti donútil.“³⁴⁶ Pri týchto žiadostiach je dôležité brať do úvahy okolnosti, za akých vznikli. Bola to snaha o záchranu života. J. Vicen mal svoj podiel zodpovednosti za ich činnosť, no v tom čase žil mimo dosahu ŠtB. Preto sa Púčik s Tunegom usilovali zvýrazniť jeho účasť na svojej činnosti. K žiadostiam Púčika a Tesára o milosť pripojil 21. septembra 1950 svoje stanovisko zástupca veliteľa oddielu Zboru väzenskej stráže v Leopoldove. Podľa jeho posudku v prípade A. Púčika: „Menovaný počas výkonu trestu sa dobre chová, disciplinárne nebol trestaný, je nerozvážnej povahy a práce jemu pridelené vykonáva pilne a svedomite na 220 % normy. Omilostenie nedoporučujem.“³⁴⁷ Rovnaký postoj zaujal zástupca veliteľa leopoldovskej väznice aj k A. Tunegovi. E. Tesár vo svojej žiadosti o milosť argumentoval svojou ťažkou chorobou a priateľstvom s Tunegom, ktoré ho privedlo k spolupráci s ním.³⁴⁸ Oddelenie Štátneho súdu v Bratislave sa žiadosťou troch odsúdených zaoberalo na neverejnom zasadnutí svojho senátu dňa 18. novembra 1950. Senát zasadal v zložení: predseda: plk. Dr. L. Breuer, členovia: Pavol Korbuly, Dr. Štefan Breier (sudcovia z povolania), Matej Župančíč, František Puškáč (sudcovia z ľudu), zástupca prokuratúry: Dr. Vojtech Hetenyi. Zástupca prokuratúry navrhol žiadosti všetkých troch odsúdených zamietnuť z dôvodov, uvedených v odvolaní. V následom hlasovaní predseda senátu a členovia senátu hlasovali proti odporúčaniu milosti u všetkých troch odsúdených. Jediný, kto sa odvážil hlasovať inak, bol člen senátu Dr. Štefan Breier, ktorý u všetkých troch odsúdených na-

345 SNA Bratislava, f. Povereníctvo spravodlivosti, kartón č. 516. Dok. č. 11522/1950. A. Tunega, žiadosť o milosť. Leopoldov 17. 9. 1950.

346 SNA Bratislava, f. Povereníctvo spravodlivosti, kartón č. 516. Dok. č. 11521/1950. A. Púčik, žiadosť o milosť. Leopoldov 17. 9. 1950.

347 SNA Bratislava, f. Povereníctvo spravodlivosti, kartón č. 516. Dok. č. 11521/1950. Prípis zástupcu SVS Leopoldov Povereníctvu spravodlivosti v Bratislave vo veci žiadosti o milosť A. Púčika. Leopoldov, 21. 9. 1950.

348 ŠA Bratislava, f. Štátny súd, kartón č. 38, Or III 22/49, dok. č. To 243/49/37. Eduard Tesár, žiadosť o omilostenie. Leopoldov 17. 9. 1950

vrhol kladné vybavenie žiadosti.³⁴⁹ Štátny súd týmto aktom fakticky poprel svoj pôvodný rozsudok z 21. mája 1949.

Osobitnú iniciatívu vyvinuli po vynesení rozsudku Najvyššieho súdu v Prahe blízki príbuzní A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára. Listami sa obrátili na prezidenta, jeho manželku, na ministerstvo spravodlivosti. Otec E. Tesára dokonca cestoval do Prahy a 20. septembra 1950 v kancelárii prezidenta žiadal o audienciu u prezidenta – nebolo mu vyhovnené. Rodičia A. Púčika Štefan a Lucia Púčikovi napísali ministrovi spravodlivosti Š. Raisovi: *„Ešte raz sa na Vás obraciame s úpenlivou prosbou. Nedovoľte, aby bol hrozný trest smrti na našom dieťati vykonaný. Ak by sa to malo predsa stať, radšej my položíme vďačne svoje životy, len nech on mladý žije.“*³⁵⁰ Ako prežívali mesiace čakania na odpoveď na svoje žiadosti od prezidenta Gottwalda odsúdení? Pocity apatie a rezignácie sa striedali so slabými zábleskami nádeje. Veľmi jasne to vyjadruje jeden z listov A. Púčika: *„Žijem stále v očakávaní, čo mi prinesie zajtrajší deň, čo naledujúca hodina. Pri tom všetkom však i spávať môžem a chvála Bohu dosť dobre. Snažím sa na vec vôbec nemyslieť, pretože by to ničilo aj tak už zničené nervy moje. Prestal som už robiť plány do budúcnosti a moje myšlienky sa teraz zaoberajú najmä budúcnosťou večnou... Nevieam, či ste už všetci doma stratili každú nádej, ale ja práve začínam dostávať temer presvedčenie, že skončí všetko dobre. Spolieham hlavne na to, že Dobrotivá Láska nenechá modlitby Vaše i moje nevyslyšané a hlavne Matka Božia, ktorá vypočula doteraz prosby každého, kto ju vrúčne prosil.“*³⁵¹ Ďalší, posledný zachovaný list A. Púčika rodičom zo 14. januára 1951 možno považovať za vyjadrenie pocitov všetkých troch odsúdencov na smrť: *„Vedomie, že toľko známych a príbuzných vysiela k Bohu svoje modlitby, udržuje nášho ducha v čerstvosti. A keby nebolo toho, iba zúfalstvo by nás obklopilo, najčiernejší pesimizmus by opantal naše mysle ako popínavá rastlina, až by udusil*

349 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 38. Protokol o neverejnom zasadnutí Štátneho súdu, odd. v Bratislave dňa 18. 11. 1950 o 11. h v trestnej veci proti A. Púčikovi a spol. Zápisnica o porade napísaná dňa 18. 11. 1950 na Štátnom súde pri neverejnom zasadnutí konanom v Bratislave v trestnej veci proti A. Púčikovi a spol.

350 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 38. Žiadosť Š. Púčika a L. Púčikovej o milosť pre A. Púčika, adresovaná Š. Raisovi. Dolné Motešice, 24. 9. 1950. Žiadosť potvrdil podpisom a pečiatkou predsedu MO KSS Ján Kyselica.

351 AA, list A. Púčika Š. Púčikovi. Bratislava 8. 10. 1950.

*nášho ducha v strašnom zúfalstve. Ved' čo nás čaká? Kto nám dá odpoveď na túto otázku? Iba viera, ktorá je tým svetlom v temnote zúfalstva. Viera, ktorá sa ani prirovnať nemôže k viere prvých kresťanov, ktorí netrepežlivo čakali na meč kata alebo drápy dravej zveri.*³⁵²

Vo veci žiadosti o milosť A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára sa dňa 2. januára 1951 na Najvyššom súde v Prahe konalo neverejné zasadnutie. Predseda senátu: Dr. Eugen Wagner, prísediaci: Jaroslav Huptich, Dr. Ladislav Kolář (obaja sudcovia z ľudu), Dr. Krajíček, Dr. Dezider Szabó, Dr. Bohuslav Vališ, Dr. Jozef Doškár (sudcovia z povolania), zástupca Generálnej prokuratúry: Dr. Ladislav Holubec. Celé zasadnutie trvalo 40 minút. L. Holubec navrhol neodporúčať odsúdených na milosť prezidenta republiky.³⁵³ Po tomto rozhodnutí sa otázka udelenia milosti pre Púčika, Tunegu a Tesára cez ministerstvo spravodlivosti predložila prezidentovi ČSR Klementovi Gottwaldovi. Správa ministerstva spravodlivosti má prijímaciu pečiatku Kancelárie prezidenta republiky zo dňa 22. januára 1951. Obsahuje stručné životopisy odsúdených, charakteristiku ich trestnej činnosti a informáciu o doterajšom priebehu súdneho konania. Zaujíma osobitné stanovisko k prípadu – neodporúča udeliť milosť, čo odôvodňuje dobovou komunistickou propagandistickou argumentáciou: „*Ministerstvo spravedlnosti hodlá žádosti Alberta Púčika, Antonína Tunegy a Eduarda Tesára za prominutí trestu smrti milostí zamítnouti a dáti poukaz, aby bylo dále postupováno podle zákona. Všichni tito odsouzení se dopustili nejtěžších trestních činů proti republice. V protistátní činnosti pokračovali po značně dlouhou dobu, se zralou rozvahou a odsouzení Púčik a Tunega zapojili do ní mnoho dalších osob. Za své činnosti získali mnoho velmi důležitých zpráv z oboru politického, hospodářského i vojenského, které předávali Jozefu Vicenovi k uskutečnění záměrů zrádné slovenské emigrace ve spojení se západnými imperialisty. Jde o lidi ostře zaměřené proti lidově demokratickému zřízení, kteří zrazovali vlastní národ úhlavným nepřátelům našeho státu a všeho pokrokového. Se zřetelem na bezcharakternost jejich povah a na nebezpečnost jejich činnosti a záměrů a s ohledem na okolnost, že své činy páchali v době zvýšeného mezinárodního napětí a úsilí politických ztroskotanců o zvrát dějinného vývoje, může*

352 DOBIÁŠ, Rudolf: *Svedectvo troch krízov*. Bratislava : R. S. Print, 1991, s. 16.

353 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 38. Zápisnica o neverejnom zasadnutí konanom 2. 1. 1951 na Najvyššom súde. Predmet: žiadosti o milosť odsúdených A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára.

být jen skutečný výkon uloženého trestu spravedlivým vyrovnaním jejich viny a též výstrahou těm, kteří by chtěli napodobnit jejich trestnou činnost a spolupracovat s vnitřními nebo zahraničními nepřáteli státu.³⁵⁴ Pod tímto dokumentom je v zastúpení ministra spravodlivosti podpísaný Dr. Holub. Kancelária prezidenta republiky po doručení stanoviska ministerstva spravodlivosti v prípade A. Púčik, A. Tunega, E. Tesár spracovala stručnú informáciu o prípade pre prezidenta K. Gottwalda s tým, aby nepoužil svoje právo udeliť milosť.³⁵⁵ K. Gottwald s týmto postupom vyslovil súhlas dňa 10. februára 1951. Odmietol teda udeliť milosť všetkým trom odsúdeným na smrť. Tým padla posledná nádej na záchranu ich životov. O stanovisku prezidenta K. Gottwalda informovala prezidentská kancelária ministerstvo spravodlivosti (námestníka ministra Karla Klosa) osobitným prípisom zo dňa 12. februára 1951.³⁵⁶ Výkon trestu bol už iba otázkou nasledujúcich dní.

Po určení termínu popravy na 20. február 1951 bol vydaný pokyn na eskortu odsúdencov do Bratislavy. Súčasne boli vyrozmnení ich najbližší príbuzní, aby sa prišli pred popravou rozlúčiť. Deň pred popravou všetkých troch v leopoldovskej väznici ostrihali dohola a eskortovali do Bratislavy v zelenom antone. Tu im v budove väznice Krajského súdu sudca P. Korbuly o 14.30 h prečítal rozsudok Najvyššieho súdu. Súčasne im oznámil, že ich žiadosti o milosť nebolo vyhovené a trest bude vykonaný ráno 20. februára 1951.³⁵⁷ Nasledovali posledné hodiny prípravy na smrť. Krátky čas rozlúčky s najbližšími, trávený rozhovormi, modlitbami a spevom nábožných piesní, potom prijatie sviatosti zmierenia. Atmosféru pred popravou zachytáva citát spracovaný na základe svedectva najbližších príbuzných A. Púčika: „*Alberta do návštevnéj miestnosti priviedla do-*

354 Archiv kanceláre prezidenta republiky (AKPR) Praha, T 346/51, Púčik, Albert, Tunega, Antonín, Tesár, Eduard. Dok. č. T 27/51-II/4. A. Púčik a spol. – žiadost o milost.

355 AKPR Praha, T 346/51, Púčik, Albert, Tunega, Antonín, Tesár, Eduard. Dok. č. 346/51. Informace pro pana prezidenta republiky v trestní věci A. Púčika, A. Tunegy a E. Tesára. Praha 29. 1. 1951.

356 AKPR Praha, T 346/51, Púčik, Albert, Tunega, Antonín, Tesár, Eduard. Dok. č. 346/51. Praha 12. 2. 1951.

357 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 38. Zápisnica napísaná dňa 19. 2. 1951 v budove Krajskej súdnej väznice v Bratislave. Prítomní: predseda senátu Pavol Korbuly, zástupca štátnej prokuratúry dr. František Omelka, zapišovateľ Emil Sokolík, traja odsúdení: A. Púčik, A. Tunega a E. Tesár.

zorkyňa. Bol pokojný, zmierený. Do poslednej žiadosti odsúdeného na smrť napísal, že chce byť pochovaný doma, v Motešiciach. Dozorkyňa ho utešuje: „Určite Vám vyhovejú.“ „Zbohom a neboj sa,“ povedala mu sestra Veronika, keď sa lúčili navždy. Všetci plakali. Všetci okrem Alberta. Zamyslene pozrie do okna a potom s previnilým úsmevom povie: „Tuším padá sneh. Bude mi zima, keď pôjdem na popravu.“ Prosí ešte rodinu, aby ráno dali za neho odslúžiť zádušnú omšu. Potom je koniec návštevy.³⁵⁸ Skoro ráno o 4.20 h všetkých troch predviedli na nádvorie väznice Krajského súdu. Tu ich už čakal predseda senátu Dr. Pavol Korbuly, zástupca Štátnej prokuratúry Dr. František Omelka, šéflekár MV NB MUDr. Rudolf Bezák, zástupca správy väznice npor. Jozef Polák, zapisovateľ Ondrej Pelech a kat. Sudca Korbuly po zistení, že sa dostavili všetci odsúdení, vyhlásil rozsudok Štátneho súdu z roku 1949 a Najvyššieho súdu z roku 1950. Potom odsúdeným oznámil, že ich žiadosti o milosť boli zamietnuté. F. Omelka určil poradie pri výkone trestu smrti povrazom a dal pokyn katovi, aby vykonal rozsudok. Ako prvý bol popravený o 4.25 h E. Tesár. Za ním nasledoval A. Tunega o 4.50 h. Posledný predstúpil pred kata A. Púčik. Bolo 5.19 h.³⁵⁹ Tak – násilne a zbytočne – vyhasli životy troch mladých ľudí.

Inštrukcie o pohrebe troch popravených vydal vtedajší námestník štátneho prokurátora Ján Feješ bratislavskému pohrebnému ústavu Marianum: „*Mŕtvolý nebudú vydané príbuzným a nachádzajú sa v súdnej pitevni na Radlinského ulici. Pohreb nech je vybavený obyčajným spôsobom a účet zaň predložte Štátnej prokuratúre, odd. v Bratislave.*“³⁶⁰ J. Feješ určil, kto sa môže pohrebu zúčastniť. U A. Púčika sa povoľovala účasť 10 príbuzných, u A. Tunegu 5 príbuzných a u E. Tesára 6 príbuzných.³⁶¹ Na žiadosť Štátnej prokuratúry v Prahe súčasne podal ďalekopisnú správu, v ktorej hlásil, že pri poprave sa nevyskytli žiadne nedostatky a pohreb sa bude konať v ten istý deň podvečer. Telesné ostatky troch popravených pochovali dňa 21. februára 1951 do hrobov vedľa seba na Martinskom

358 DOBIÁŠ, Rudolf: *Svedectvo troch krížov*. Bratislava : R. S. Print, 1991, s. 18.

359 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 38. Zápisnica, napísaná dňa 20. 2. 1951 na nádvorí Krajskej súdnej väznice v Bratislave o výkone trestu smrti povrazom na odsúdených: A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára.

360 ŠA Bratislava, f. Štátny súd. Or III 22/49, kartón č. 36. Dok. č. PSt III 13/49-49/8. Prípís J. Fejše pohrebnému ústavu. Bratislava 20. 2. 1951.

361 Tamtiež.

cintoríne v Bratislave. Hroby boli označené jednoduchými drevenými krížmi.³⁶²

³⁶² V roku 1988 boli telesné ostatky A. Púčika prenesené na cintorín v Dolných Motešiciach a uložené do hrobu jeho rodičov. V tom istom roku boli prenesené telesné ostatky A. Tunegu na cintorín do Trenčína a uložené v rodinnej hrobke Tunegovcov.

10. Zrod Bielej légie

Odhalenie a likvidovanie skupiny A. Púčika znamenalo pre J. Vicena a jeho spolupracovníkov šok. Svoje pohnutie iba ťažko skrýval v liste Vicenovi Púčikov priateľ O. Čačko, ktorému nezaistili len priateľa, ale aj najbližších príbuzných. Súčasne však nadhodil kardinálnu otázku – Ako ďalej?: *„S pohnutím sme obdržali správu v piatok v Riede o celej tragédii, ktorá sa odohrala pred niekoľkými dňami. Myslíme, že najviac celá vec sa týka Teba. Keby sme Ťa nepoznali, ako sa v podobných situáciách vieš zachovať, tak tento neúspech by bol asi príčinou nášho rozchodu. Naše priateľstvo je však spečatené krvou našich spolubojovníkov, a preto o to je tým pevnejšie... matku mám chorú, otec a strýko Belo boli odvedení pár dní pred 12. januárom na vyšetrovanie do Bratislavy... V tejto súvislosti Ťa veľmi prosím, Jožko, najbližšie daj mi vedieť, ako to bolo v súvislosti Tvojho dopisovania s Bercom. Veľmi by ma zaujímalo najmä to, či B.[erco] alebo T.[óno] boli pred Vianocami alebo po Vianociach u nás a ďalej to, v akej súvislosti asi boli naši zatknutí. Čo sa týka Tvojho mena a to, že si bol nazvaný špiónom, zradcom a plateným agentom, z toho si nič nerob, veď každý objektívny človek vie si predstaviť približnú pravdu. A čo ľudová demokracia? Nuž toho si naozaj nemusíš všímať. Rozmýšľajúc o našej súčasnej situácii, prišiel som k tomu záveru, že keby sme teraz prestali, právom by na nás ukazovali, že sme narobili viac zla ako dobra, a teda naspäť cesta nemožná. Ak však úspešne chceme pokračovať v práci, tak celú vec budeme musieť dať na nové základy, dohodnúť sa o našom postupe do detailov a toho sa striktne a do dôsledkov potom držať.“*³⁶³ Po tom, čo sa stalo s A. Púčikom a jeho spolupracovníkmi už nebolo možné pokračovať starými metódami. Vicen si kládol otázku zmyslu svojej práce a jej ďalšej perspektívy. Vo Viedni bola preňho príliš horúca pôda, pretože v tomto meste sčasti

363 A ÚPN Bratislava, f. 509-4-5 J. Vicen. List O. Čačku J. Vicenovi. Braunau, január 1949.

okupovanom sovietskou armádou, neďaleko hraníc, ho pomerne ľahko mohli uniesť agenti česko-slovenskej alebo sovietskej bezpečnosti.³⁶⁴ Od A. Púčika vedela ŠtB podrobnosti o tom, kde býva, aké má telefónne číslo, kam chodíeva a s kým a kde sa stýka. Chytený Vicen by bol určite vítanou korisťou ŠtB a zrejme aj ďalšou obeťou, ktorá by za svoju činnosť zaplatila životom. Vicenovi odporúčali odchod z Viedne aj orgány americkej CIC.³⁶⁵ J. Vicen sa vo februári 1949 uchýlil do Braunau.³⁶⁶ Sem mu podával písomné referáty jeho spolupracovník A. Garžík. Pre ďalšie smerovanie skupiny Mikula-Vicen malo dôležitý význam rokovanie v rakúskom Innsbrucku vo februári 1949. Zúčastnil sa ich K. Sidor, J. Kirschbaum, K. Čulen, J. Mikula, J. Vicen, P. Lyons a J. Laporc ako zástupcovia CIC v Rakúsku. Predmetom rokovaní boli podmienky, za ktorých by bol K. Sidor ochotný prevziať patronát nad spravodajskou skupinou J. Mikulu a J. Vicena, pracujúcou pre Američanov. K. Sidor si kládol podmienku, aby bolo vedenie tejto skupiny zverené plk. Jozefovi Markančukovi. CIC túto podmienku prisľúbilo splniť, no neskôr s Markančukom nesúhlasilo, takže dohoda sa nerealizovala. Malo to aj výhodnejšiu stránku – skupina Mikulu a Vicena takto formálne nebola viazaná a zachovala si predchádzajúcu autonómiu.

O tom, že by sa mali zmeniť spravodajské metódy tak, aby boli čo najefektívnejšie a neohrozovali by obyvateľstvo perzekúciami komunis-

364 Vicenov únos sa stal realitou v roku 1957. Išlo o dôkladne naplánovanú akciu pod krycím názvom EVA. Dôstojík ŠtB Jiří Novický, referent 1. odd. II. správy ministerstva vnútra riadil zahraničného spolupracovníka ŠtB Rakúšana Huberta Schiestla (krycie meno ARNO). Schiestl vylákal J. Vicena do reštaurácie vo Florisdorfe, kde mu do nápoja dal omamný prostriedok. Vicen stratil vedomie, Schiestl ho naložil do pripraveného auta a prepravil na územie ČSR. Únos sa uskutočnil v noci z 2. na 3. 5. 1957. Pod hrozbou trestu smrti Vicen vystúpil na verejnej tlačovej konferencii, inšpirovanej ministrom vnútra Rudolfom Barákom. V decembri 1958 ho Krajský súd v Prahe odsúdil za velezradu a špionáž na 25 rokov väzenia. Z väzenia ho prepustili v máji 1968. AA, dok. č. ČTS ÚDV-18/Vt-99. Policie České republiky, Úřad pro dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu služby kriminální policie a vyšetřování. Uznesenie o odkladu veci poškodeného J. Vicena. AA, zvukový záznam, rozhovor s Jozefom Vicenom. Bratislava 3. 7. 1994.

365 A ÚPN Bratislava, f. 509-2-2 J. Vicen. Správa vyšetřování MV Praha 17. 3. 1959. Protokol o výpovědi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

366 J. Vicen inde píše, že do hornorakúskeho mesta Grieskirchen. VICEN, Jozef: Tajné rozhlasý. In: *Svedectvo*, roč. 10, 2001, č. 1, s. 8.

tickej štátnej moci, už hovoril Vicen otvorene s Tunegom pri jeho návšteve vo Viedni v decembri 1948. O veci uvažoval aj Mikula. V lete 1949 prišiel Mikula s návrhom, aby sa v ČSR vybudovala tajná organizácia, ktorá by fungovala na bunkovom systéme. Vicen mu oponoval, že organizácia, kde sa navzájom pozná aj menší počet členov, vedie skôr alebo neskôr k odhaleniu a perzekúcii osôb. Predstavil mu svoj projekt Bielej légie³⁶⁷ ako svojpomocného hnutia obyvateľstva proti komunistickej moci. Nešlo o organizáciu, založenú na princípe známosti jednotlivých ľudí, ale o hnutie, kde si pomáhajú aj vzájomne neznáme osoby (napríklad upozorňovať na komunistické metódy, varovať ohrozených ľudí, identifikovať nebezpečných ľudí, pomáhať perzekvovaným a ich rodinám, šíriť falošné informácie a podobne). To znamenalo aplikáciu princípu solidarity a prakticky vylučovalo možnosť odhalenia a strachu z perzekúcií. *„Táto koncepcia odboja riešila takpovediac aj etickú stránku spravodajstva, keďže takto získané spravodajské informácie mali byť v prvom pláne použité na prospech samotného obyvateľstva a až v druhom pláne na spravodajské potreby Američanov.“*³⁶⁸ Vicenova koncepcia Bielej légie vychádzala z princípu snehovej gule, ktorý používali niektoré skupiny protinacistického odporu: *„O nej sa nedá zistiť, odkiaľ priletela; dopadla, splnila svoju úlohu, rozprskla sa do bezprostredného okolia a zanikla. Nedala sa viac rekonštruovať. Splní sa, čo je potrebné – a aktivista sa utiahne, nezanechá stopu, účel sa dosiahol.“*³⁶⁹ V niektorých dokumentoch Bielej légie je odkaz na protinacistický odboj a jeho metódy, najmä vo Francúzsku, no súčasne s upozornením na iné ciele a princípy odboja: *„Biela légia nie je nič iné, ako bolo napr. Maquis cez vojnu Francie. Rozdiel je len v tom, že Maquis*

367 Vicen prišiel na názov kombináciou slov. Biela bola farba odporcov bolševizmu v porevolučnom Rusku a légie boli organizovanou armádou Čechov a Slovákov, ktorá zasahovala do bojov proti komunistickej moci v Sovietskom Rusku. VICEN, Jozef: Program Bielej légie. In: CINTAVÝ, Pavol (zost.): *Po stopách Bielej légie v protikomunistickom odboji*. Bratislava : Lúč, 1995, s. 20. Podľa inej interpretácie, pochádzajúcej tiež od Vicena a zaznamenananej v protokoloch z výsluchov prišiel s návrhom názvu Biela légia J. Mikula. A ÚPN Bratislava, f. 509-1-4 J. Vicen. Správa vyšetrování MV Praha 8. 7. 1957. Protokol o výpovedi sepsaný s obviněným J. Vicenem.

368 VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, s. 48.

369 VICEN, Jozef: Program Bielej légie. In: CINTAVÝ, Pavol (zost.): *Po stopách Bielej légie v protikomunistickom odboji*. Bratislava : Lúč, 1995, s. 21 – 22.

*volia metodiku práce podľa komunistických náuk, predstáv a plánov, zatiaľčo Biela légia sa pokúša vytvoriť typ rezistencie, ktorá nestojí v protive s kresťanským nazeraním. Vylučujú sa prejavy bezuzdnej vášne a pomsty, stavajú sa ľudsky vysoké ideály, za ktoré sa vyplatí bojovať a eventuelne aj obetovať život.*³⁷⁰

Samozrejme, bola tu otázka koordinácie, riadenia a informovanosti občanov na Slovensku. Túto úlohu mal plniť rozhlas Bielej légie. V mesiečku Ried sa začiatkom marca 1950 uskutočnilo prvé pokusné vysielanie dlho plánovaného vysielateľa Bielej légie. Pravidelné vysielanie sa začalo 15. apríla 1950.³⁷¹ Okrem realizácie koncepcie Bielej légie sa spojenie s domovom malo udržiavať prostredníctvom vysielateľiek a sporadickým vysielaním kuriérov. Dôležitým faktorom bolo, že sa Vicen pri koncipovaní programu Bielej légie inšpiroval aj Všeobecnou deklaráciou ľudských práv, ktorú prijalo Valné zhromaždenie OSN 10. decembra 1948. Koncepcia Bielej légie bola spojená s myšlienkou ochrany jasne definovaných ľudských práv. To sa odrazilo aj v samotnej definícii Bielej légie: „*Biela légia je hnutie svojpomoci obyvateľstva na ochranu ľudských práv proti komunistickému štátnemu teroru.*“³⁷²

Diskusie Vicena s Mikulom zatiaľ nevedli k definitívnej dohode. Ešte počas nich v septembri 1949 vyslali na Slovensko Jána Minárika a ďalšieho aktivistu, ktorí dostali úlohu vybudovať organizácie Bielej légie podľa Mikulovho návrhu. Keď sa vrátil iba Minárik a bolo pravdepodobné, že druhého kuriéra zaistili, vypracoval Vicen ideovú štruktúru Bielej légie podľa spomenutých zásad. Pretože si chcel overiť, ako sa na ňu budú pozerať predstavitelia slovenskej protikomunisticky zmýšľajúcej inteligencie, poslal s ňou asi v októbri 1949 Jána Vrábla, aby ju odovzdal na Slovensku

370 CINTAVÝ, Pavol (Ed.): *Po stopách Bielej légie v protikomunistickom odboji*. Bratislava : LÚČ, 1995. Príloha 1. Smernica č 1. (Na originál bol rukou dopísaný dátum 13. január 1950).

371 Rozhlas Bielej légie pracoval s prestávkami až do mája 1955. Bližšie pozri: VICEN, Jozef: *Vo výročí rokov 1938 – 1988*. Bratislava : LÚČ, 1999, s. 201 – 204; VICEN, Jozef: *Tajné rozhlas v slovenskom povojnovom období*. In: *Svedectvo*, roč. 10, 2001, č. 1, s. 9 – 10; VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003, s. 54 – 61; VARINSKÝ, Vladimír: *Vysielač Biela légia*. In: Pešek, Jan (Ed.): *V tieni totality. Perzekúcie na Slovensku v začiatkoch komunistickej totality (1948 – 1953)*. Bratislava : HÚ SAV, Nadácia M. Šimečku : Bratislava, 1996, s. 137 – 147.

372 A ÚPN Bratislava, f. 509-6-2 J. Vicen. Zahlásenie Bielej légie.

Ernestovi Dittrichovi.³⁷³ Ten po Vráblovovi odkázal, že myšlienka je dobrá. Konceptia Bielej légie ako svojpomocného občianskeho hnutia sa teda nakoniec presadila a osvojil si ju aj J. Mikula. Pôvodne malo ísť o pomocný orgán už rozbehnutého projektu WACO, no napokon vystupoval autonómne. Koncom roka 1949 odišiel do USA O. Čačko, začiatkom roka 1950 ho nasledoval J. Mikula s rodinou. Z jednej strany to bola strata pre rozvíjajúcu sa protikomunistickú rezistenciu, z druhej strany však dôležitá posila, pretože práve v USA bolo potrebné vysvetľovať kompetentným úradom a krajanom význam tejto rezistencie. Najmä americkí Slováci a tradične ich organizácia Slovenská liga v Amerike boli ochotní podporiť takúto rezistenciu aj finančne.

Hnutie Biela légia a jeho vysielateľ vznikli nezávisle od finančných zdrojov americkej spravodajskej služby. Tú však, samozrejme, zaujímala ich činnosť a výsledky. V exile i doma ostávala Biela légia často nepochopená. Najmä radikálnejší jednotlivci si ju nesprávne vysvetľovali ako výzvu na partizánsky spôsob boja so zbraňou v ruke, založený na organizovaní ozbrojených odbojových skupín. V exile potom prebiehal tuhý zápas o autorstvo Bielej légie, ku ktorému sa hlásilo viacero osôb. Cesta k účinnému nenásilnému odporu proti komunistickému režimu v ČSR mala svoju genézu. Vyrástla z mnohých diskusií, pokusov a omylov, nedorozumení a sporov, ale aj obetí, ku ktorým patrili A. Púčik, A. Tunega a E. Tesár.

373 E. Dittrich bol v roku 1950 zaistený orgánmi ŠtB a senátom Štátneho súdu v Bratislave 8. 12. 1950 odsúdený na 15 rokov väzenia.

Slovo na záver

Vykonštruovaný politický proces so skupinou A. Púčik a spol. patrí k najväčším procesom tohto druhu v čase komunistickej totality na Slovensku. Svedčí o tom vysoký počet odsúdených a tri vykonané absolútne tresty v prípade A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára. Z hľadiska počtu absolútnych trestov je tento proces porovnateľný s procesom Viliam Žingor a spol., kde padli a boli vykonané rovnako tri absolútne tresty. Pomocou štúdia dostupných archívnych prameňov a literatúry sa podarilo aspoň do určitej miery zrekonštruovať činnosť Púčika, Tunegu a Tesára a súdne konanie, ktoré sa za túto činnosť skončilo vynesením absolútneho trestu. Z hľadiska komplexnosti sa ako veľmi dôležité ukázalo práve poznanie rodinného prostredia, štúdií a aktivít Púčika, Tunegu a Tesára, ich pováh, náhľadu na svet a život, na spoločnosť a politiku. Výskum potvrdil zapojenie Púčika a Tesára do rodiacej sa protikomunistickej rezistencie už po vojne, v čase soviétizácie veľkej časti strednej Európy, pričom neboli dogmaticky spätí s predchádzajúcim obdobím prvej Slovenskej republiky a neusilovali sa o návrat starých pomerov. V nových podmienkach sa usilovali o demokratický politický systém a suverenitu Slovenska v rámci širšieho federatívneho celku v strednej Európe. Možno by benevolentnejší prístup režimu k letákovým akciám, na ktorých sa zúčastnili, viedol k zmene ich názoru a orientácie. Stále však cítili, že sú objektom záujmu Štátnej bezpečnosti. Navyše v nich vždy rezonovala dilema ďalej študovať, alebo niečo robiť v prospech ideálov, o ktorých správnosti boli hlboko presvedčení. Obaja sa rozhodli pre to druhé. V čase medzinárodnej i domácej plošnej ofenzívy komunizmu od jesene 1947 sa v spojení s J. Vicenom usilovali vytvoriť sieť, ktorá by získavala spravodajské poznatky, a tým pomohla odhaliť skutočné ciele, zámery a praktiky komunistickej strany. Skutočná hodnota získaných informácií bola celkovo nízka a neškôr počas vyšetrovania a súdneho konania sa náročky zveličovala. Nešlo

o spravodajstvo pre materiálne výhody, za peniaze, ale z idealizmu. Tak ako pri prvom a druhom odboji, aj tu existovala reálna nádej podpory zo strany demokratickej veľmoci – USA. Tá podporovala prvý a druhý odboj, podporila aj tretí odboj. Získané informácie mali slúžiť jednak na demaskovanie komunistických zámerov, ale aj na to, aby sa Slovensko rýchlo zorientovalo a v prípade potenciálneho vojnového konfliktu vyšlo s čo najmenšími stratami. Nebol to teda v prvom rade odboj robený pre Američanov a ich záujmy, ale odboj, ktorý sa pokúšal o súlad záujmov Slovenska so záujmami USA. Takáto činnosť bola v rozpore s platnými komunistickými zákonmi, no tak ako každému odboju, i tomuto išlo o zmenu existujúceho stavu, ktorému slúžili zákony. Čo je dôležité, bolo to v duchu hodnôt demokracie. S časom sa metódy, formy i obsah tohto odboja menili a vyústili – aj vďaka obetiam Púčika, Tunegu a Tesára – do koncepcie nenásilného hnutia odporu v mene základných ľudských a občianskych práv a slobôd. Toto hnutie pod názvom Biela légia pôsobilo aj po smrti Púčika, Tunegu a Tesára.

Súdny prípad A. Púčik a spol. je dôkazom zlyhania funkcie nezávislého súdnictva v komunistickom režime. Súdil Štátny súd v Bratislave, ktorému patrili z hľadiska režimu najdôležitejšie slovenské politické kauzy. Vyšetrovanie bolo tvrdé, často neľudské, súd bol prísny – veď súdil už podľa povestného zákona č. 231/1948 Zb. –, no predseda ešte neuložil absolútne tresty. Mocní však potrebovali obeť, ktoré mali slúžiť ako dôkaz správnosti politickej línie zostreného triedneho boja. Paralelne s oficiálnou líniou sa v prípade A. Púčik a spol. rozvinula aj rozhodujúca zákulisná politická rovina, ktorej oficiálna rovina podliehala. Právo rozhodovať o živote a smrti si osobovala Bezpečnostná päťka Krajského výboru KSS v Bratislave a Bezpečnostná komisia ÚV KSČ. Rozhodovanie týchto orgánov bolo skryté, no práve ono určovalo v konečnom dôsledku rozhodnutie odvolacieho Najvyššieho súdu v Prahe, ktorý vyriekol ortieľ – trest smrti. Poprava troch mladých mužov mala zastrašiť všetkých tých, ktorí by sa odhodlali niečo podobné podniknúť. Prejavila sa tu skutočná tvár komunistických mocenských elít, ktorým nešlo o výkon nestrannej spravodlivosti, ale o tvrdé a exemplárne potrestanie odporcov komunizmu. Táto tvrdosť bola navonok dôkazom rozhodnosti a odhodlanosti, ale na druhej strane aj dôkazom strachu, slabosti a neistoty. Podieľala sa na vytváraní atmosféry strachu a nenávisti, v skutočnosti však iba demaskovala brutalitu režimu. Zakrátko sa dosiahol bumerangový efekt. Mnohí z tých,

ktorí vyšetrovali, žalovali a súdili skupinu A. Púčika sa sami ocitli medzi väznenými, ba i na popravisku s podozrením, že spolupracujú s Bielou légiou. Púčik, Tunega a Tesár neodchádzali zo sveta s nenávisťou. Odpustili všetkým tým, ktorí spôsobili ich utrpenie.

Pamiatka troch popravených sa dlhé desaťročia nesmela verejne pripomínať. Dlhé desaťročia išlo skôr o rodinnú spomienku, ktorej spracovaniu a udržiavaniu sa venoval najmä v prípade A. Púčika básnik, spisovateľ a prekladateľ Dr. Blažej Belák. Dôležitosť pamiatky troch popravených si uvedomil aj slovenský disent. V polovici 80. rokov 20. storočia sa disidenti Ján Čarnogurský, František Mikloško a Martin Lauko začali stretávať s J. Vicenom. Od neho sa dozvedeli aj podrobnosti o prípade Púčika, Tunegu a Tesára.³⁷⁴ M. Lauko potom zisťoval ďalšie informácie a v samizdate *Hlas Slovenska* sa objavil článok *Slovenské hroby*.³⁷⁵ Tento článok prevzal aj samizdatový časopis *Zrno*.³⁷⁶ Pre mnohých to bola prvá základná informácia o prípade.

Viac sa o veci začalo písať a hovoriť až po páde komunistického režimu v roku 1989. Podľa zákona č. 119/1990 Zb. o súdnej rehabilitácii boli A. Púčik, A. Tunega a E. Tesár uznesením Krajského súdu v Bratislave plne rehabilitovaní. Dňa 22. februára 1991 Konfederácia politických väzňov Slovenska usporiadala výstavu *Svedectvo troch krížov* na počesť A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára. Na otvorení výstavy sa zúčastnil prvý podpredseda vlády Slovenskej republiky J. Čarnogurský, ako aj predseda Konfederácie politických väzňov Slovenska Július Porubský. Pri tejto príležitosti bola vo vestibule gymnázia L. Štúra v Trenčíne odhalená pamätná tabuľa s menami A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára. Spisovateľ Rudolf Dobiáš zostavil katalóg výstavy pod názvom *Svedectvo troch krížov*. Išlo o prvú ucelenú informáciu o živote A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára. Od výstavy v roku 1991 vznikla na gymnázii L. Štúra v Trenčíne tradícia pietnej spomienky na A. Púčika, A. Tunegu, E. Tesára. Dňa 6. novembra 1992 bola založená Nadácia Antona Tunegu s cieľom podporovať a vyzdvihovať rozvoj a posilňovanie demokracie, kultúry a vzdelávania. Je

374 Rozhovor čísla. In: *Naše svedectvo*, roč. 2, 2001, č. 1, s. 5. Rozhovor R. Dobiáša s F. Mikloškom.

375 BOHÚŇ, Marek (MIKLOŠKO, František): *Slovenské hroby*. In: *Hlas Slovenska*, roč. 1, 1988, č. 1, s. 24 – 26.

376 BOHÚŇ, Marek (MIKLOŠKO, František): *Slovenské hroby*. In: *Zrno*, roč. 1, 1989, č. 4, s. 6 – 8.

dôležité, aby sa pamiatka na A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára a vôbec dobu, v ktorej žili, zachovala v historickej pamäti národa a aby sa jej odkaz aktualizoval.

Summary

The book is concerned with the stories of Albert Púčik, the student of the medicine, Anton Tunega, the student of the Technical University and Eduard Tesár, the student of the Law, an officer of the Passport Department at the Commission of the Interior. These three students were the victims of the Communistic justice and were executed from the political reasons on 20 February 1951. This case has not been deeply clarified by the historians up till now. Generally it is known that the political trial A. Púčik and comp. belonged to the group of the most widely known trials. Although it was not opened to the public and the contemporary propaganda did not use it similarly as the other show trials, it can belong among the most important show political trials that were in the former Czechoslovakia and in its part Slovakia. It can be documented by 3 executed, 62 accused and 48 condemned people and by the reach to the anti-communistic resistance at home and abroad too. The aim of this book is not to document the story of all accused and condemned people. Each case is the special story for the individual monograph. Therefore the book is concentrated to triad of the main accused and later on the executed people: Albert Púčik, Anton Tunega and Eduard Tesár.

The victims of the show trial Albert Púčik and comp. belonged to the part of young Slovak generation that kept the Christian and national ideals. This generation did not have time to strengthen and formulate itself and had to oppose to the difficult tests of the Second World War and after-war time. They did not have the power mediums but they had courage to risk non-equal struggle with the Communistic regime. Up till now unknown facts and coherences that significantly clarify whole case, were exposed by the deep historical research in the different archives and by the interviews with the living witnesses. Big question was trustworthy of the

documents that were mainly the products of the Communistic institutions of the State Security, State Court, State Prosecution and Communistic Party. Therefore it was necessary to compare, evaluate and sensibly interpret individual sources. The research showed that the last word had the Security Committee of the Central Committee of Communistic Party of Czechoslovakia (ÚV KSČ) in Prague that decided about the execution before the decision of the Highest Court in Prague. The trial A. Púčik and comp. should deal the last blow to those who wanted the change of the political regime. It should show the “vigilance and alertness” to the activity of “the inner and outer enemy” in the time of the Cold War.

In the time of the international and home offensive of Communism in spring 1947, A. Púčik, A. Tunega and E. Tesár, in the direct and indirect connection with Jozef Vicen, endeavoured to form reporting net that should gain cognitions and could help to uncover the real goals, intentions and practices of the Communistic Party. Real value of the acquired information was low and later on during the inquest and juridical act was intentionally exaggerated. It is the fact that this team was one of the first well-organised reporting group with anti-communistic orientation that cooperated with the American Counterintelligence Corps (CIC). Púčik, Tunega and Tesár did not do it for money but because of their idealism. The acquired information should to serve to unmask of the Communistic intentions as well as for Slovakia to orientate itself quickly and in the case of the war conflict to have the lowest losses.

Použité pramene a literatúra

Archívne pramene

Archív autora

Archiv bezpečnostních složek Brno – Kanice, f. personální depozitář

Archiv kanceláře prezidenta republiky Praha, T 346/51

Národní archiv Praha, f. ÚV KSČ, Komise pro prošetření politických procesů v období 1949 – 1954 (J. Piller I.)

Štátny archív Bratislava, fondy: Štátny súd, Štátna prokuratúra

Slovenský národný archív, fondy: ÚV KSS-GT, ÚVKSS-sekr., 605 Hlinkova mládež, Povereníctvo vnútra – prez., Povereníctvo spravodlivosti

Archív Ústavu pamäti národa Bratislava, fondy: KS MV Bratislava, S ŠtB Bratislava, fond starých písomností; f. 509 – J. Vicen, vyšetrovacie spisy KS ZNB, S ŠtB BA V-1027; KS ZNB, S ŠtB BA, V-424

Literatúra

Monografie a zborníky

BOBÁK, Ján: *Slovenský politický exil v zápase za samostatné Slovensko*. Bratislava : Dom zahraničných Slovákov, 1996.

CINTAVÝ, Pavol (Ed.): *Po stopách Bielej légie v protikomunistickom odboji*. Bratislava : Lúč, 1995.

DOBIÁŠ, Rudolf: *Svedectvo troch krížov*. Bratislava : R. S. Print, 1991.

HANZLÍK, František: *Vojenské obranné zpravodajství v zápasu o politickou moc 1945 – 1950*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2003.

HRABOVEC, EMILIA, KATREBOVA-BLEHOVA, Beata (Hg.): *Slowakei und Österreich im 20. Jahrhundert*. Berlin : Verlag LIT, 2008.

JOŠTIAK, Jozef, JANKOVIČ, Ladislav: *Dva životy, jeden osud*. Bratislava : Dom zahraničných Slovákov, 1996.

JUDÁK, Viliam, DANKOVÁ, Stela: *Exodus*. Nitra : Kňazský seminár sv. Gorazda, 1997.

KORČEK, Ján: *Slovenská republika 1943 – 1945*. Bratislava : Ministerstvo národnej obrany SR, 1999.

LETZ, Róbert: *Slovensko v rokoch 1945 – 1948. Na ceste ku komunistickej totalite*. Bratislava : ÚSKI, 1994.

MIHALOVIČ, Viliam P.: *Oživené spomienky*. Bratislava : LÚČ, 2003.

MIKLOŠKO, František, SMOLÍKOVÁ, Gabriela, SMOLÍK, Peter (Ed.): *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948 – 1989*. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 2000.

MILLA, Michal: *Slovenskí katolícki skauti a Hlinkova mládež v rokoch 1938 – 1945*. Rigorózná práca. Trnava, 2004.

PEŠEK, Jan (Ed.): *V tieni totality. Perzekúcie na Slovensku v začiatkoch komunistickej totality (1948 – 1953)*. Bratislava : HÚ SAV, Nadácia M. Šimečku : Bratislava, 1996.

PEŠEK, Jan: *Štátna bezpečnosť na Slovensku 1948 – 1953*. Bratislava : Veda, 1996.

POVÁŽSKY, Anton: *Bez dôkazov*. Bratislava : KPVS, 1997.

RAŠLA, Anton: *Oneskorená výpoveď*. Bratislava, 2001.

RAŠLA, Anton: *Zastupoval som československý štát. Vyznanie*. Prešov : Privatpress, 2000.

SLÁDEK, Oldřich: *Ve znamení smrtihlava. Nacistický protipartizánský aparát v letech 1944 – 1945*. Praha : Naše vojsko, 1991.

VARINSKÝ, Vladimír: *Jozef Vicen a Biela légia*. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, FHV, 2003.

VICEN, Jozef: *Vo víroch rokov 1938 – 1988*. Bratislava : LÚČ, 1999.

Štúdie

ČARNOGURSKÝ, Ján: Politické procesy. In: *Pohľady*, 1988, č. 6, s. 62 – 122.

JABLONICKÝ, Jozef: Prvé obete studenej vojny. In: *Dilema*, roč. 5, 2001, č. 6, s. 35 – 39.

JANKOVIČ, Ladislav: Sovenská politická emigrácia v Rakúsku, Nemecku, Francúzsku a v Taliansku (1945 – 1948). In: BOBÁK, Ján: *Slovenský politický exil v zápase za samostatné Slovensko*. Bratislava : Dom zahraničných Slovákov, 1996, s. 161 – 183.

KATREBOVA-BLEHOVA, Beata: Das slowakische politische Exil in Österreich, 1945 – 1955. In: HRABOVEC, EMILIA, KATREBOVA-BLEHOVA, Beata (Hg.): *Slowakei und Österreich im 20. Jahrhundert*. Berlin : Verlag LIT, 2008, s. 173 – 213.

KLOBUČNÍK, Miroslav: Kolakovič a československá ŠtB. In: *Historické rozhľady*, roč. 4, 2008, s. 131 – 146.

LETZ, Róbert: Púčík, Albert, Tunega, Anton, Tesár, Eduard. Biela légia. In: DOBIÁŠ, Rudolf (Ed.): *Triedni nepriatel'ia*. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 2004, s. 66 – 75.

PEŠEK, Jan: Politické procesy na Slovensku v rokoch 1948 – 1989. In: MIKLOŠKO, František, SMOLÍKOVÁ, Gabriela, SMOLÍK, Peter (Ed.): *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948 – 1989*. Prešov : Vydavateľstvo M. Vaška, 2000, s. 27 – 66.

ŠTEFANSKÝ, Michal: K otázke vzniku politických procesov. In: PEŠEK, Jan (Ed.): *V tieni totality. Perzekúcie na Slovensku v začiatkoch komunistickej totality (1948 – 1953)*. Bratislava : HÚ SAV, Nadácia M. Šimečku : Bratislava, 1996, s. 31 – 44.

VARINSKÝ, Vladimír: Vysielač Biela légia. In: PEŠEK, Jan (Ed.): *V tieni totality. Perzekúcie na Slovensku v začiatkoch komunistickej totality (1948 – 1953)*. Bratislava : HÚ SAV, Nadácia M. Šimečku : Bratislava, 1996, s. 137 – 148.

VICEN, Jozef: Program Bielej légie. In: CINTAVÝ, Pavol (zost.): *Po stopách Bielej légie v protikomunistickom odboji*. Bratislava : Lúč, 1995, s. 11 – 80.

VONDRÁŠEK, Václav: Konstituování exilových centrál v poválečném období. In: CSÉFALVAY, František, PÚČIK, Miloslav (ed.): *Slovensko a druhá svetová vojna*. Bratislava : Vojenský historický ústav, 2000, s. 385 – 400.

Vydané dokumenty

LETZ, Róbert (Ed.): Korešpondencia Jozefa Vicena s Karolom Sidorom (1947 – 1949). In: Historický zborník, roč. 17, 2007, č. 1, s. 124 – 151.

Sbírka zákonů a nařízení státu Československého 1945 – 1950.

Slovenský zákonník 1939 – 1945.

Periodiká

Čas

Dilema

Hlas Slovenska

Kultúra

Naše svedectvo

Nové prúdy

Pohlady

Pravda

Slovenský denník

Slovo

Stráž

Svedectvo

Výročné správy št. reálneho gymnázia Ľudevíta Štúra v Trenčíne za šk. rok 1933/1934 – 1944/1945.

Zrno

Zoznam skratiek

AA – Archív autora
AKPR – Archiv kancelára prezidenta republiky
A ÚPN – Archív Ústavu pamäti národa
CIC – Counterintelligence Corps
ČSD – Československé dráhy
FHV – Fakulta humanitných vied
HG – Hlinkova garda
HM – Hlinkova mládež
HSES – Hlinkova slovenská ľudová strana
KNV – krajský národný výbor
KSČ – Komunistická strana Československa
KSS – Komunistická strana Slovenska
KS – krajská správa
KV – krajský výbor
MNO – ministerstvo národnej obrany
MO – miestna organizácia
MV – ministerstvo vnútra
NA – Národní archiv
NKVD – Narodnyj kamissariat vnutrennych del
OBZ – Obranno-bezpečnostné spravodajstvo
ONV – okresný národný výbor

PO HG – Pohotovostné jednotky Hlinkovej gardy
PO HM – Pohotovostné oddiely Hlinkovej mládeže
SAV – Slovenský akčný výbor
SD - Sicherheitsdienst
SHD – Slovenské hospodárske družstvo
SIPO – Sicherheitspolizei
SNA – Slovenský národný archív
SNR – Slovenská národná rada
SRO – Slovenský revolučný odboj
STO – Slovenská tajná ochrana
SVŠ – Zväz vysokoškolského študentstva
ŠA – štátny archív
ŠtB – Štátna bezpečnosť
TNP – tábor nútených prác
ÚSKI – Ústredie slovenskej kresťanskej inteligencie
ÚV – ústredný výbor
VO – vojenská oblasť
ZNB – Zbor národnej bezpečnosti
VVŠ HM – Vyššia vodcovská škola Hlinkovej mládeže

Menný register*

A

Adamec, Karol 104

B

Bačkor, Jozef 43, 44, 63, 71, 119

Bagin, Anton 13

Baláž, Teodor 107

Balogh-Dénes, Arpád 143

Barák, Rudolf 164

Baroš, Štefan 45

Bartoš, Dr. 153

Bašuk, Peter 56

Baštovanský, Štefan 93, 132

Baumann 43

Bednár, Alfonz 13

Bél, Ján 116

Belák, Blažej 11, 46, 170

Belák, Viktor 45, 46

Beláková, Veronika 105

Belica, Karol 23, 56

Beneš, Edvard 104, 151

Beniak, Štefan 64

Benkovič, Tibor 42, 45

Bernát 134

Bešeňovský, Ľudovít 62

Bezák, Bruno 36

Bezák, Rudolf 161

Bobák, Ján 18, 22, 56

Borovský, Vojtech 153

Böhm, Emanuel 78

Braunecker, Arpád 71, 78, 80, 96

Breier, Štefan 136, 157

Breuer, Ladislav 142, 143, 146, 157

Brežný, Ladislav 143

Brincko, J. 146

Brúder, Jozef 91, 122, 129, 146, 149

Brúder, Ferdinand 53, 54, 72, 78,
82, 91 – 93, 99, 122

Brúderová, Hedviga 128, 145

Brúderová, Terézia 122, 129, 146,
149

Bubán, Ján 151

Bučko, Michal 63

Budil, František 155

Budinský, Gejza 52, 53, 86, 87

Bugan, Anton 42, 58

C

Caviezel, Walter F. 150, 151

Cepko, Š. 146

Cintavá, Antónia 94, 139

Cintavý, Pavol 14, 15, 67, 93 – 95,
106, 109, 110, 116, 117, 135,
146, 155, 156, 165, 166

Cipka, Vojtech 79, 84, 92

Cséfalvay, František 57

* Menný register neobsahuje mená Albert Púčik, Anton Tunega a Eduard Tesár z dôvodu ich častej frekvencie.

Č

Čačko, Oto 13, 24, 26, 29, 32, 41,
48, 65, 66 – 72, 76, 78, 79, 84,
92, 95, 96, 106, 112, 129, 163,
167

Čajka, Oto 38, 130

Čambalík, Štefan 153

Čapla, Ignác 134

Čarnogurský, Ján 9, 97, 170

Čepička, Alexej 154

Čermák, Šimon 107, 134

Černák, Zoltán 47

Čerstvík, Jozef 94, 106, 116, 117, 129

Čikvanová-Stará, Mária 143

Čongrády, Štefan 116, 117

Čulen, Konštantín 58, 164

Čulen, Marek 143

D

Danák, Ignác 13, 24, 29, 30, 31, 32,
41, 78, 79, 84, 102, 114, 115, 129

Danko, Ľuboš 98, 99

Danková, Anna 139

Danková, Stela 135

Daučík, Ferdinand 99, 113, 135,
146, 149

Daučíková, Zdena 113, 115, 128

Dittrich, Ernest 167

Divinec, Ján 117, 120 – 128

Dobiáš, Rudolf 9, 28, 145, 159, 170

Doškár, Jozef 159

Dudinský, Marián 147

Ď

Ďurčanský, Ferdinand 24, 57, 58,
60, 61, 96, 123

Ďurček, M. 32, 33

Ďurkovič, Ivan 102, 132

F

Faulhaber, Michael 43, 44

Feješ, Ján 161

Ferkovič 128

Formender, Štefan 103

Franko, Viktor 70, 81, 82, 85, 92,
93, 95, 100, 102, 119, 124, 129,
132, 134, 144

Frassati, Pier Giorgio 25

Frašťacký, Rudolf 78

Fronc, Gašpar 78, 79, 81, 84, 85,
87, 92, 95

G

Gács, Zoltán 53

Gajdoš 121

Gálik, Ľudovít 83 – 86, 100, 103,
104, 108, 110, 115, 116, 129,
139, 147, 152, 154, 155

Galuščák, Ondrej 103, 104, 116

Gápel 134

Garžík, Andrej 97, 128, 164

Geisbacher 26

Gerec, Ľudovít 153

Gleiman, Ján 62

Gleiman, Ľubomír 23, 58, 71

Gloger, Milan 93 – 99, 101, 113,
114, 129, 146

Gosiorovský 33

Gottwald, Klement 138, 156, 158,
159, 160

Grbalík, Pavol 26

Grejtovský, Michal H. 106

Guniš, Karol 49, 100, 114

H

Hájek, Jozef 63

Halahija 107

Halan, Mikuláš 121, 122
Hanes 107
Hanzlík, František 120
Havlík 132
Herényi, František 33, 47, 87,
108, 115
Herényi, Ján 46
Hetenyi, Vojtech 157
Herényiová, Gertrúda 104, 115
Heuhäuler 43
Hnidka, Milan 24, 26
Holič, Ivan 27
Hollý, Ján 58
Holub, Dr. 160
Holub, Ján 134
Holubec, Ladislav 159
Horák, Bedrich 149
Horáková, Valéria 107, 108
Horský, Mikuláš 89
Hrabovec, Emília 81
Hrbek, Jaroslav 155
Hromada, J. 46
Hrušovský, František 30
Huba, vládny radca 107
Huba, Augustín 23, 36, 37, 40,
46, 51
Huba, Jozef 20, 26, 27, 36, 93,
119, 130
Huptich, Jaroslav 159
Husák, Gustáv 93, 132, 133
Húšťava, Juraj 70, 78, 79, 92, 98,
100, 101, 113, 114, 119
Hutyra, Ján 25
Hympán, Vojtech 88, 142
I
Ilčík, Jozef 88, 107, 133, 153

Ilčík 107
CH
Chajma, František 23
Chalmovský, Štefan 18, 22, 24, 34,
35 – 47, 50, 51, 52, 60, 62, 64, 65,
76, 77, 78, 93, 119, 122, 140, 152
Chamula, Mikuláš 49, 134
Chmelo, Dionýz 81, 85, 87
Chovanec 29
Chrobák, Pavol 24, 69, 146
J
Jablonický, Jozef 9, 131
Janček 134
Jankovič, Ladislav 18, 21 – 26, 31,
33, 42, 44, 56 – 60, 64
Jánoš, Joachim 47, 63, 73, 80, 82,
97 – 99, 109, 113, 125
Jánošík, Milan 26, 29, 32, 37 – 39,
100
Jelínek 23, 30
Joštiak, Jozef 18
Judák, Viliam 135
Jurčo 124
K
Káčer 134
Kalvaster, Lukáš 35, 37, 40, 45
Katrebová-Bleková, Beata 81
Kamenský 107
Kašová, Mária 56
Kele, Vojtech 81, 85, 87
Kelemen, Gejza 104
Király, Pavol 149
Kirschbaum, Jozef 25, 164
Kešiar, Pavel 136
Kišška, Ladislav 105, 146, 149

Kleskeň, Ivan 143, 146
Klobučník, Miroslav 25
Klos, Karel 160
Kočan, Ladislav 36
Kolakovič – Poglajen, Tomislav 25
Kolář, Ladislav 159
Kolmajer, Jozef 22, 56
Komandera, Rudolf 23 – 31, 44, 56 – 60, 62 – 64
Kopecký, Jozef 13, 24, 69 – 72, 78, 79
Kopřiva, Ladislav 154
Korbuly, Pavol 143, 146, 157, 160, 161
Korček, Ján 22
Košíariková, Mária 146, 149
Kovarský, Jozef 94, 95, 106, 110, 146,
Krajčí, Ján 107
Krajčová, Michaela A. 79, 84, 93, 100, 108, 113, 114, 135
Krajčovič, Alojz 58, 61, 62
Krajíček, František 155, 159
Krampl, Viktor 107
Krátky, Ladislav 33
Kresáč 124
Križko 134
Kšinant, Anton 36, 37, 41, 48, 63, 65, 66, 72
Kubala, Otomar 22, 121
Kukliš, Július 45
Kučera, Jozef 146, 149
Kukula, Zoltán 147
Kuracinová, Etela 49, 80
Kvetko, Martin 78
Kvietok, Dominik 22

Kyselica, Ján 158

L

Lančarič, Rudolf 134
Laporc, Jean 59, 164
Lauko, Martin 170
Lax, Henrich 143
Letz, Róbert 9, 45, 61, 62, 96, 98
Lexmann, Gregor R. 100
Lexmann, Jozef 40, 130
Lietavec, Jozef 107
Lohninger, Hans 56
Lokšík, Michal 85
Lyons, Paul 59, 62, 96, 98, 164

M

Macek, Alojz 17, 18, 22, 29, 42
Macek, Jozef 109
Macko, Ján 46
Májek, Jozef 121
Malár, Ján 120
Marcely, Pavel 33
Markančuk, Jozef 164
Marsina, Richard 13
Maška, Jaroslav 97
Matoušek, Otakar 142
Matúš, Alexander 22, 31, 52, 58, 60, 61, 63, 64, 96
Mazanec, Július 149
Meszáros, Michal 87
Mihalovič, Viliam 56, 57, 62, 71
Michalička, Augustín 153
Michalík 149, 150
Mikláš, Gejza 139
Mikláš, Ladislav 68, 104, 105, 129
Mikloško, František 9, 55, 170
Mikula, Anton 97
Mikula, Ján 63

-
- Mikula, Jozef 25, 47, 58 – 65, 71, 74, 81, 86, 90, 92, 96, 97, 99, 109, 110, 113, 114, 129, 141, 146, 164, 165, 167
Mikulášek, Štefan 98, 99, 103
Mikulová, Edita 86, 92, 101, 108, 109, 114
Mikuš, Jozef 62
Milla, Michal 18, 33
Minárik, Ján 166
Mitz, František 56
Môcik, Andrej 106, 118, 146, 149
Motulko, Ján 150
Murgaš, Karol 71, 95 – 97, 112
Murin, Karol 59, 63, 64, 70
Murínová, Izabela 59
- N
Nádaský, František 26
Nay, Ignác 75
Nosek, Václav 154
Novický, Jiří 164
Novomeský, Ladislav 93, 133
- O
Okáli, Daniel 133
Omelka, František 160, 161
Opálený, Jozef 12, 113, 139
Orlík, Štefan 107
- P
Paňko, František 44, 65, 70
Pape 22
Pašteka, Július 13
Paučo, Jozef 58, 61, 62
Pavel, Josef 154
Pavelka škpt. 52
Pavera, Hans 97
Pawlofsky, W. 30
Pecíková, Mária 13
Pekarovič, Tibor 69, 106, 115, 118, 130, 142
Pelech, Ondrej 161
Perníček plk. 151
Pešek, Jan 55, 89, 134
Petránik, Ján 69, 146, 149
Petrovič, Ján 94
Petrowski, Joe 97
Piaček, Kornel 13, 18, 22, 24, 58, 60
Pius XII. 39
Pivoluska, Juraj 143, 146
Polák, Jozef 161
Polakovič, Štefan 18
Porubský, Július 170
Povážsky, Anton 48, 50
Prídavok, Peter 58
Prokop, Ján 26, 70, 92, 115, 119, 134, 135, 145
Púčik, František 11, 66, 86
Púčik, Karol 11, 45
Púčik, Miloslav 57
Púčik, Stanislav 11, 45
Púčik, Štefan 11, 158
Púčik, Vincent 11
Púčiková, Alžbeta 11
Púčiková, Mária 11
Púčiková, Katarína, rod. Jánošíková 11
Púčiková, Lucia, rod. Máčiková 11, 158
Púčiková, Paulína 11
Púčiková, Veronika 11, 161
Púll, Ján 133
Puškáč, František 157

Puškár 124

R

Rais, Štefan 154, 158

Rapant, Daniel 14

Rašla, Anton 139, 143 – 145, 147
– 149, 154

Rebro, Karol 13

Reicin, Bedřich 120

Reisenauer, Ján 66, 119

Rekem, Ján 108, 139

Rekemová, Jozefína 139

Renner, Ivan 71, 75, 82, 90, 92,
97, 112

Renner, Ján 88, 92, 101

Rojko, Jozef 71, 75, 90, 91, 95, 128

Ronec, Michal 116

Rosenbaum, Karol 13

Rumler, Jiří 155

Rybiansky, Vojtech 70, 92, 113

Rydlo, Karol 104

S

Sedmík, Viktor 89, 107, 110, 132,
133

Seneši, Rastislav 148

Schiestl, Hubert 164

Schmidt, A. 18

Sidor, Karol 57, 58, 60 – 62, 97,
98, 164

Skala, Vincent 116, 146, 149

Sklenka 107

Slabej, Ján 143

Sládek, Oldřich 22

Sláma 134

Slánský, Rudolf 154

Smetana, dr. 154

Smolík, Peter 9, 55

Smolíková, Gabriela 9, 55

Sokolík, Emil 60

Steinhübel, Josef 151, 156

Steiner, Ján 143

Stowasser, Ján 95, 97

Strečanský, Ján 56

Strhan, Gejza 104

Strmeň, Karol 22, 24, 26

Sulo, Viliam 26

Szabó, Dezider 155, 159

Š

Šajdáková, Anna 113

Šalgovič, Viliam 45

Ševelová 128

Šiky, Jozef 18, 22, 24, 26

Šimkovic, Branislav 143

Šintaj, Ján 28

Šintaj, Pavol 28

Široký, Viliam 93, 133

Šmidke, Karol 133

Šoltész, Jozef 132

Šramek, Jozef 18, 64

Štefanský, Michal 9, 133

Štrbák, Ondrej 13, 100, 102, 113,
114, 115, 129

Štubňa, Vladimír 42, 68, 119

Štuk, Alojz 143, 146

Štúr, Ludovít 11, 170

Šuchter, František 53, 86, 87

Šulek, Ladislav 26

Šuman, Michal 102, 113, 129

Šumichrast, Karol 58, 62

Šupej, A. 135

Šváb, Karel 154

T

Tatarka, Dominik 13

-
- Takáč, Anton 121, 123, 126
Telek, Vojtech 143
Tesár, Ernest 12
Tesárová, Alica, rod. Babčanová 16, 139
Tesárová, Eva 55
Tesárová, Izabela 12
Tesárová, Paula, rod. Matejčíková 12
Tiso, Fraňo 58, 64
Tiso, Jozef 17, 18, 22, 38, 43, 50, 57, 148
Tomanová, Anna 35, 49, 105
Tomašovič, Jozef 107
Tóthová, Justína 146, 149
Tóthová, Veronika 146, 149
Tunega, Andrej 48
Tunega, Michal 11
Tunega, Milan 11
Tunegová, Emília, rod. Herényiová 11
Tunegová, Justína 11
Tunegová, Mária 11
Tunegová, Marta 11, 46, 47, 66, 108
Turčáni, J. 18
- U
- Ujhelyi, Ondrej 153
Urbanovská, Ada 48
- V
- Váčková 126
Valášek, Oskár 132
Vališ, Bohuslav 159
Vančo, Cyril 14, 15, 68, 139
Varinský, Vladimír 9, 22, 24, 26, 30, 31, 42, 60, 96, 165
Vicen, Jozef 14, 19, 23, 24, 26, 29, 30, 31, 42 – 44, 57, 59 – 65, 70, 71, 73 – 85, 89, 90, 92, 93, 95 – 99, 108 – 113, 117, 119, 128, 131, 141, 142, 146, 154, 156, 157, 159, 163, 164 – 166, 170, 173
Viktorín, Rudolf 107
Vitkovský, Otakar 63
Vnuk, Valér 150
Vodička, Timoteus 150
Vojtko 134
Vondrášek, Václav 57
Vozár 124
Vrábel, Ján 166, 167
Vydra, Václav 155
Vyškovský 154
- W
- Wagner, Eugen 155, 159
Whitehed, Jack 98
- Y
- Yanecko 96
- Z
- Zápotocký, Antonín 126
Závaďan, Jozef 127
Závodský, Osvald 154
Zelenay, Gabo 13, 92, 114
Ziegler, Bohumír 148
Znachor, Pavel 134
- Ž
- Žiak, Jozef 28
Žilinková, Mária 139
Žingor, Viliam 83
Žuffa, Ján 68
Župančíč, Matej 157

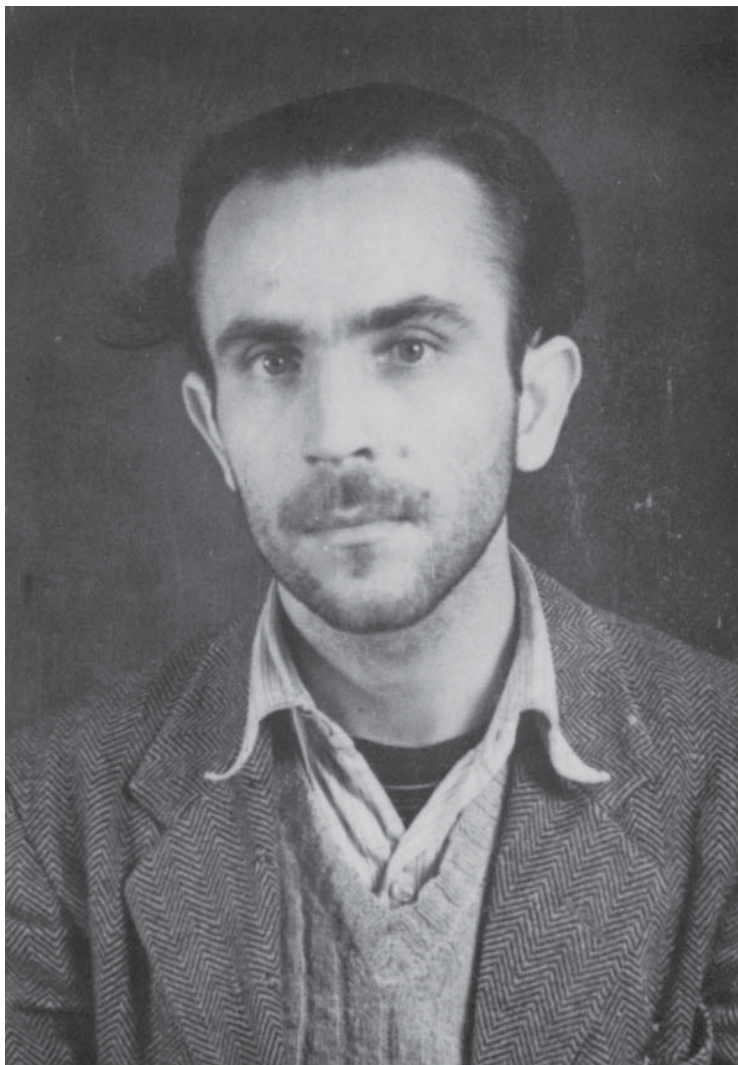
Prílohy

Tabuľka obžalovaných a odsúdených v Prípade A. Púčik a spol.¹

Obžalovaní 12. 4. 1949	Rozsudok Št. súdu v Bratislave 21. 5. 1949	Rozsudok Najvyššieho súdu v Prahe 13. 9. 1950	Dátum prepustenia z väzby
Púčik, Albert	Doživotie	trest smrti, vykonaný 20. 2. 1951	
Danák, Ignác	12 rokov väzenia	15 rokov väzenia	5. 1. 1959
Štrbák, Andrej	2 roky väzenia	11 rokov väzenia	
Šuman, Michal	18 mesiacov väzenia		25. 6. 1951
Guniš, Karol	6 mesiacov väzenia		21. 8. 1950
Prokop, Ján	2 roky väzenia	15 rokov väzenia	28. 1. 1959
Gloger, Milan	18 rokov väzenia		16. 2. 1960
Huba, Jozef	3 roky väzenia	5 rokov väzenia	
Húšťava, Juraj	10 rokov väzenia	15 rokov väzenia	30. 12. 1959
Franko, Viktor J.	11 rokov väzenia	15 rokov väzenia	5. 4. 1960
Đurkovič, Ivan	18 mesiacov väzenia	4 roky väzenia	15. 7. 1952
Kopecký, Jozef	1 rok väzenia	6 rokov väzenia	
Chrobák, Pavol	oslobodený	5 rokov väzenia	
Fronc, Gašpar	7 rokov väzenia	12 rokov väzenia	
Meszáros, Michal	6 mesiacov väzenia	18 mesiacov väzenia	17. 10. 1951
Šuchter, František	8 rokov väzenia	12 rokov väzenia	
Budínsky, Gejza	8 mesiacov väzenia	2 roky väzenia	14. 1. 1951
Kučera, Jozef	oslobodený / 2 roky TNP	1 rok väzenia	2. 10. 1950
Krajčová, Agneša	7 mesiacov väzenia	8 rokov väzenia	10. 5. 1960
Košiarňiková, Mária	oslobodená / 1 rok TNP	18 mesiacov väzenia	11. 3. 1950
Lexmann, Gregor R.	10 mesiacov väzenia	6 rokov väzenia	31. 7. 1954
Kuracinová, Etela	2 roky väzenia	8 rokov väzenia	
Čačko, Anton	1 rok väzenia		
Cipka, Vojtech	18 mesiacov väzenia	8 rokov väzenia	
Hympán, Vojtech	oslobodený		
Renner, Ján	6 mesiacov väzenia	1 rok väzenia	20. 11. 1950
Chmelo, Dionýz	6 mesiacov väzenia	2 roky väzenia	9. 1. 1951
Kele, Vojtech	7 rokov väzenia	10 rokov väzenia	
Brúder, Jozef	oslobodený / 1 rok TNP	6 rokov väzenia	
Brúderová, Terézia	oslobodená / 1 rok TNP	10 rokov väzenia	
Mikulášik, Štefan	2 roky 6 mesiacov väzenia	12 rokov väzenia	
Danko, Ľubomír	8 rokov väzenia	12 rokov	

Daučík, Ferdinand	Oslobodený / 2 roky TNP	10 rokov väzenia	exil (3. 11. 1949)
Tunega, Anton	doživotie	trest smrti, vykonaný 20. 2. 1951	
Cintavý, Pavol	30 rokov väzenia	25 rokov väzenia	6. 6. 1960
Kovarský, Jozef	25 rokov väzenia		9. 5. 1960
Skala, Vincent	Oslobodený / 2 roky TNP		
Tesár, Eduard	doživotie	trest smrti, vykonaný 20. 2. 1951	
Horáková, Valéria	18 mesiacov väzenia	2 roky a 6 mesiacov väzenia	9. 7. 1951
Herényi, František	15 rokov väzenia		
Herényiová, Gertrúda	8 rokov väzenia		17. 8. 1955
Tunegová, Marta	6 rokov väzenia	10 rokov väzenia	
Mikláš, Ladislav	15 rokov väzenia	20 rokov väzenia	9. 5. 1960
Žuffa, Ján	5 mesiacov väzenia	2 roky väzenia	14. 1. 1951
Štubňa, Vladimír	6 mesiacov väzenia	2 roky väzenia	21. 1. 1951
Kišška, Ladislav	oslobodený / 2 roky TNP	12 rokov väzenia	exil 30. 4. 1950
Petrárik, Ján	oslobodený / 1 rok TNP	18 mesiacov väzenia	24. 10. 1951
Tomanová, Anna	10 rokov väzenia		20. 9. 1954
Tóthová, Veronika	oslobodená / 2 roky TNP		
Tóthová, Justína	oslobodená / 2 roky TNP		
Pekarovič, Tibor	exil (koniec jan. 1949)		
Mócik, Andrej	oslobodený / 2 roky TNP	2 roky väzenia	12. 6. 1952
Grejtovský, Michal	6 mesiacov väzenia		15. 7. 1949
Reisenauer, Ján	1 rok väzenia	6 rokov väzenia	6. 11. 1952
Gálik, Ľudovít	doživotie		9. 5. 1960
Galuščák, Ondrej	15 rokov väzenia	20 rokov väzenia	
Formender (Farský), Štefan	3 roky väzenia	16 rokov väzenia	11. 2. 1955
Kelemen, Gejza	18 mesiacov väzenia	5 rokov väzenia	9. 5. 1953
Rydlo, Karol	1 rok väzenia	4 roky väzenia	11. 1. 1953
Adamec, Karol	1 rok väzenia	4 roky väzenia	11. 1. 1953
Strhan, Gejza	6 mesiacov väzenia	3 roky väzenia	
Brúder, František	8 rokov väzenia	14 rokov väzenia	31. 5. 1956

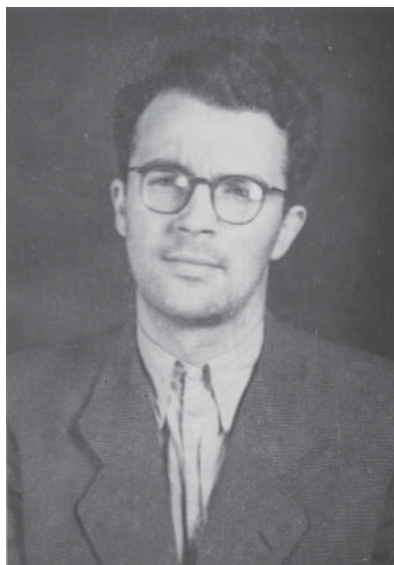
-
- 1 Tabuľka je zostavená na základe rozsudku Štátneho súdu v Bratislave a rozsudku Najvyššieho súdu v Prahe. Pri trestoch uvádzame iba tresty odňatia slobody, neuvádzame vedľajšie tresty – finančné pokuty, konfiškácie majetku, stratu čestných práv občianskych a stratu volebného práva. Niektoré údaje o prepustení z väzby alebo TNP sa nám nepodarilo zistiť.

Albert Púčik vo vyšetrovacej väzbe ŠtB január 1949.

Anton Tunega 1948.

Eduard Tesár vo vyšetrovacej väzbe ŠtB január 1949.

Jozef Vicen.

Jozef Vicen.

Jozef Mikula.

Štefan Chalmovský.

Rudolf Komandera.

Oto Čáčko.

Izabela Murínová.

(zľava) J. Vicen, O. Čačko, I. Renner.

(zľava) J. Vicen, P. Lyons, neznámy Američan, J. Mikula. Viedeň, jeseň 1948.

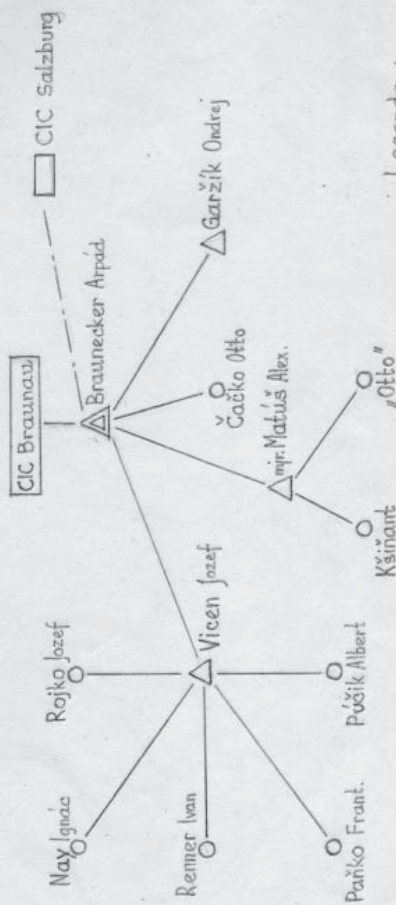

Slovenská delegácia po privítaní poľského generála W. Andersa v La Fontaine Park, Montreal, Kanada 1950. Zľava: J. Gleiman, M. Lučiviansky, K. Čulen, neznámy, F. Tiso, J. Michalík, K. Murín, K. Sidor, J. Dvorský st., J. Markančuk, J. Kirschbaum, J. Vrablec.

Skupina Vicen

stav od okt. 1947 do sept. 1948

SV : Braunau.

Legenda :

--- = dočasné spojenie

△ = riadiaci agent

○ = agent chródec

Schéma OBZ zachytávajúca organizáciu J. Vicens v Braunau od októbra 1947 do septembra 1948.

Skupina Vicens

Stav od sept. 1948 do konce r. 1948

SV: Vieden

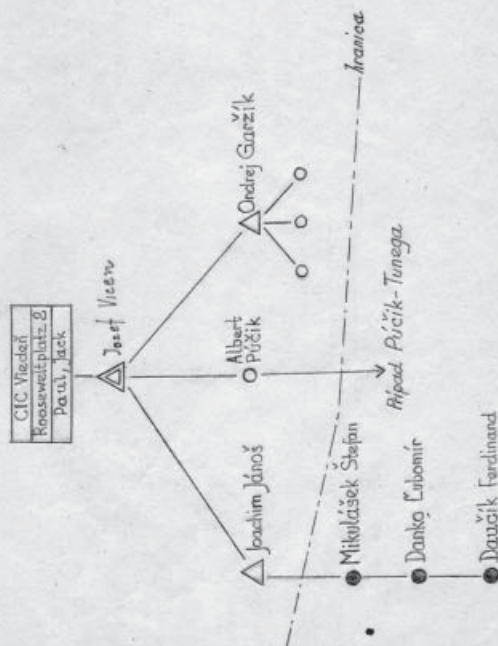

Schéma OBZ zachytávajúca organizáciu J. Vicensa vo Viedni od septembra 1948 do konca decembra 1948.

A-1

60

1. Armáda: a/ Organizácia, generálne a i v detailoch, personálne obsadenie, dislokácia.
- b/ Výzbroj, nové zbrane.
- c/ Politická kontrola v armáde, detailný rozpis ak je možné aj podľa rozkazov a vojenských predpisov, vzťah OBZ ku osvetovej službe, osvetová služba špeciálne.
- d/ Činnosť armády, povolania k zbrani, manévry, stavy pohotovosti, presuny jednotiek.

2. Politické pomery:

- a/ Komunistická strana, dôsledky splynutia KSČ a KSS, skupiny KSS v KSČ, nacionalistické prúdenia, personálne záležitosti, charakteristiky osôb, dôverné prípravy komunistov, spôsob styku Rusov s komunistami, všetky dôverné i obyčajné obežníky a tlačivá komunistov, zoznamy funkcionárov.
- b/ Nekomunistické strany, ich možnosti, ich obsadenie, ich činnosť ich vplyv.
- c/ Čo sa vie o Gottwaldovej ceste na Krým, dôsledky jeho cesty, a iné zaručené správy s udaním prostredia v ktorom koluju.
- d/ Otázka anexie ČSR ku SSSR, vzťah ČSR ku ostatným satelitom i detaily o vyjednávaniach.
- e/ Príčiny zmeny postoja voči Maďarom, i detaily, osoby ktoré boli v tomto zainteresované, dôsledky zmeny postoja ako sa prejavujú v praxi, ako reagujú domáci Maďari, ako vyzerá dnes po presunoch obyvateľstva stav maďarskej menšiny na Slovensku, reakcie slovenskej verejnosti na nové opatrenia.
- f/ Vplyv Rusov na vývoj vnútorných politických pomerov, ktoré orgány to prevádzajú, kde sú, aké sú zmeny.
- g/ V ktorých kruhoch obyvateľstva majú komunisti dnes ešte oporu, v ktorých krajoch, mestách, dedinách je najviac komunistov, vyjadrite v percentách.

3. Hospodárstvo:

- a/ Všeobecný prehľad hospodárskej situácie Slovenska, ČSR, všeobecné príčiny nedostatkov a aj eventuelných úspechov, porovnanie vývoja.
- b/ Cenová hladina úradná, čierna, /Jednotlivé tovary zvlášť, čierne ceny valút.
- c/ Stav zásobovania, rozdiel medzi hlásenými a uskutočnenými dodávkami, príčiny nedostatkov.
- d/ Bankovníctvo: dnešný stav, poskytovanie kreditov, komu a za akých podmienok /detailne/.

Ukážka spravodajského dotazníka zostaveného J. Vicenom a na Slovensko na mikrofilme preneseného A. Púčíkom.

- 61
- e/ Priemysel potravinový, stav, výroba, suroviny, odbyt nakoľko kryje potrebu, kam sa vyváža tovar.
- f/ Priemysel drevársky, stav, výroba, odbyt.
- g/ Priemysel železnársky, stav, rozpis jednotlivých podnikov, popis podnikov, výrobné artikly, vojenský charakter výroby /tu detailne/, odbytišťa, veľké projekty, dodávky surovín, stav robotníctva /počet a kvalita/, rozpočty, výrobné kalkulácie, bilancie.
- h/ Hutníctvo, uhlie, nafta, železná ruda, iné rudy, všetky hute a bane, celkové výnosy, spracovanie, vývoz, rentabilita, atď.
4. i/ Benzín v ČSR, rafinerie, dodávka surového oleja, syntetická výroba, cena výrobkov, stav zásobovania benzínom, povolenia pre odber pohonných hmôt, zásobovanie pohonných hmôt, druhy vyrábaných benzínov a technické dáta o nich, dovoz benzínu, vývoz benzínu.
- j/ Strojárstvo v ČSR a na Slovensku, špeciálne, druh zbrane, výroba ich súčiastok, montážne podniky, dodávka polotovarov, potenciál výroby, odbyt, čo sa vyváža do SSSR, čo do Palestíny, kde to ide, ako sa dodávky kryjú, rentabilita výroby, stav robotníctva, opatrenia proti zpravodajstvám.
- k/ Priemysel ~~chemický~~ chemický a muničný továrne.
- l/ Výroba motorov, hotových motorových vozidiel, lietadiel a strojov včes, detailne ako u ostatných podnikov.
- m/ Špeciálny záujem: podniky býv.Škodovky, ostravský revír.
- n/ Vývoz z ČSR do SSSR, čo, kde, koľko
do Jugoslávie, čo, kde, koľko /špeciálny záujem/
do Maďarska, Rumúnska, Bulharska, Poľska, Albánie, Grécka, Nemecka, rus. zóny, Rakúska, čo, koľko, kde.
do Palestíny, čo koľko, akou cestou, s akými označeniami /špeciálny záujem - zistite, nakoľko sa dopravuje tovar letectký/.
- o/ Dovozy do ČSR, odkiaľ, čo, kde, špeciálne SSSR a satelity Ruska, kvalita tovaru, množstvo.
- p/ Dvojiročný plán, päťročný plán.
- q/ Úroda 1948, definitívne výsledky, použitie, uskladnenie.
- r/ Kde na Slovensku sa robia veľké sklady potravín, prěčo sa robia.
- s/ Stav zásobovania: textilom, papierom, palivami, elektromateriálom, medicamentami, luxusným tovarom.

Ukážka spravodajského dotazníka zostaveného J. Vicenom a na Slovensku na mikrofilme preneseného A. Púčíkom.

4. Dopravníctvo, spojovacia služba:

- a/ Cesty na Slovensku v ČSR, najnovšie mapy, správy o stave ciest /detaily/, nové stavby, opravy, stav mostov, kde sú ešte provizória, kde sú nové definitívne stavby, zaujímavosti konštrukcii.
- b/ Železnice, detailný plán, stav, nové stavby, ruský rozpor kolajnic, doprava po Železnici, stav čl.parku lokomotív, vozňov osobných, nákladných, výroba Železničného materiálu, stav Železničných mostov, kde sú ešte provizória, ktoré mosty sú už definitívne opravené. Cestovný poriadok, nakoľko vyhovuje doprava, Železničným potrebám, doprava tovaru do zahraničia, kade, koľko, spoľahlivosť Železničných zamestnancov.
- c/ Letectvo, verejné letištia, používané lietadlá, cestovné plány, ceny cestovného, stav letísk, stav letištného zariadenia, nové projekty, stav leteckého personálu, spoľahlivosť, zaistenie bezpečnosti pred útokmi lietadiel /pri tomto podať poznatky aj o letectve vojenskom, o jeho organizácii, o stave a kvalite lietadiel/.
- d/ Dunajplavba, stav lodí, stav vlečníakov, prístavné zariadenie v Komárne a v Bratislave, výkaz dopravy /vývoz i dovoz/, ktoré cudzie spoločnosti kotvia v našich prístavoch, údaje o nich, lodenice, stavba nových lodí /pritom aj vojenské lodné jednotky a údaje o nich/.
- e/ Dopravné spoločnosti súkromné a štátne, najmä zaoberajúce sa importom a exportom, záznamy z ich kníh /Veľmi cenné/ ak je systematicky prevádzkané/. Kto prevádza vývoz zbraní, ako je ten vývoz krytý, kade ide, idú zbrane do Palestíny aj lietadlami.
- f/ Pošty, detailný plán poštovej dopravy v ČSR, obsluha poštových zásielok, kde, to, akým spôsobom, ako detailne, za čím sa pátra.
- g/ Telegramy a telefony, detailný plán telefónneho systému, kde je automatika, kde sú voľné vedenia, kde sú podzemné káble, aké systémy sa používajú, nové projekty.
- h/ Rozhlasová služba, rozhlas verejný, kde sú stanice, na akých vlnách sa vysiela, aký majú výkon, spojenie medzi vysielačom a štúdiami, plány kábelových vedení, stanice vojenské, policajné, kde, aké sily, na akých vlnách pracujú, aké kody používajú, kedy pracujú, odpočúvacie stanice, kontrola čiernych vysielačiek,

Ukážka spravodajského dotazníka zostaveného J. Vicenom a na Slovensko na mikrofilme preneseného A. Púčíkom.

64

zamerávanie čierných vysielateľov, kde, kto, ako svedomite, rušenie vysielania, kde, ako, koľko zariadení, kto obsluhuje, komu podlieha.

- i/ Iné dáta o dopravníctve a spojovacej službe, publikácie, týkajúce sa tohoto, cestovné poriadky, telefónne soznamy, verejné čísla telefónne /tajné/, časopisy poštové, rozhlasové, vestníky príslušných ministerstiev, povereníctiev, dôverné a tajné inštrukcie, obežníky.

5. Propaganda:

- a/ Oficiálny štátna, jej orgány, hlavný personál, publikácie, smernice, kontrola, cenzúra.
- b/ Stranická, najmä komunistická, vedenie, orgány, štýl.
- c/ Súpis všetkých časopisov vychádzajúcich v ČSR, ich ciele, adresy redakcie, náklad čísiel, tlačiareň, vzorky.
- d/ Ministerstvo informácií, organizácia, účel, činnosť, vestníky inštrukcie, tajné obežníky, povereníctvo informácií, to isté, tlačové kancelárie.

A-4

- e/ Rozhlas, program, kto, kde, spoľahlivosť rozhlasového personálu.
- f/ Ilegálna tlač, časopisy, letáky, čo, kde, event.kto, koľko, vzorky,
- g/ Ilegálna protikomunistická propaganda, nekomunistické časopisy, dôvod prečo sú trpené.
- h/ Cirkevné časopisy, kde, kto, nakoľko sme.

6. Zpravodajské organizácie vojenského a policajného významu:

- a/ Ako je organizované zpravodajstvo v armáde, rozdiel medzi II. a V. oddelením, ich činnosť, kompetencia, dôverné inštrukcie, obežníky, úspechy v práci, kvalita personálu, spoľahlivosť personálu, adresy úradovien, mená členov.
- b/ Policajné zpravodajské orgány, ktoré inštitúcie komu podliehajú, ako sa volajú, ako sú organizované, či je ich úlohou, koľko a akých majú členov, spoľahlivosť členov, rozkazy, tajné inštrukcie, adresy ich úradovien, mená členov, celková schéma ich systému, úspechy, hľadanie lebo pozorované osoby, obsah ich tajných archívov.
- c/ Zpravodajské orgány komunistickej strany, všetko ako hore.
- d/ Ruské zpravodajské orgány, všetko čo sa dá zistiť.
- e/ Odkiaľ je dirigované zpravodajstvo voči západným mocnostiam.

Ukážka spravodajského dotazníka zostaveného J. Vicenom a na Slovensko na mikrofilme preneseného A. Púčíkom.

65

mená agentov, mená inštruktorov, spojovacie styky, ich záujem, kódexy, ich šifry pre listy, pre telegrafiu, úspechy, čo zistili kvalita personálu, obsah ich tajného archívu a pod.

f/ Spravodajstvo vysielané proti emigrácii, všetko ako hore.

7. Cirkvi:

- a/ Katolícka, jeho politické zameranie, jeho vplyv, aktuálna problematika, história vývoja k dnešnému stavu od roku 1945, akty katolíckej cirkvi, episkopáty, zoznam biskupstiev, biskupov, charakteristiky cirkevných osôbností, zoznamy kňazov /systematicky/, katolícka kancelária, jej význam, jej vplyv, nakoľko vplyv cirkvi na smýšľanie protikomunistické, významné akty v tomto smysle, počet perzekvovaných kňazov, príčiny perzekúcie, tlačové orgány cirkvi, hospodársky stav cirkvi, iné aktuálna problematika, jak slovenská tak česká.
- b/ Evanjelická, organizácia, cirkevní hodnostári, ich charakteristika, akty tejto cirkvi, vplyv na veriacich, vplyv na úrady a osôbné ako hore.
- c/ Židovská cirkevná obec, všetko ako hore.
- d/ Pravoslávna, všetko ako hore, pritom vplyv SSSR, konkrétne dáta.
- f/ Osud poľskej a ukrajinskej katolíckej cirkvi gréckeho obradu, všetko čo sa dá zistiť, veľmi dôležité i z propagačného hľadiska.
- g/ Vzťah medzi maďarskou, slovenskou, resp. čsl. a poľskou kat. cirkvou, porovnanie vplyvu, samostatné charakteristiky, význam v protikomunistickom boji.
- h/ zoznam v službách komunistov, stojacich kňazov, ich charakteristika.

Ukážka spravodajského dotazníka zostaveného J. Vicenom a na Slovensko na mikrofilme preneseného A. Púčikom.

66

8. Sokolstvo a výchova:

- a/ Presná organizácia sokolstva, charakteristika jednotlivých typov škôl / od ľudovej školy až po školy vysoké/.
- b/ Cirkevné školy, ich osud, osud učiteľského sboru.
- c/ Akými cestami preniká komunizmus do učebnej látky školskej, konkrétne vyhodnotenie a uvedenie príkladov.
- d/ Pedagogická metadika, skomunizovanie mládeže, nakoľko je uplatnená, kto ju uplatňuje, nakoľko je fedrovaná štátnym aparátom.
- e/ Prenikanie komunizmu na vysoké školy, na ktorej fakulte, ako, ide len cez profesorov, ide aj cez nauku, konkrétne kto, ako. Charakteristiky jednotlivých členov profesorských sborov jednotlivých fakult.
- f/ Ministerstvo a povereníctvo školstva, organizácia, nakoľko je skomunizované atď.
- g/ Organizácie mládeže, ich úspechy, ich vplyv, ktoré pôsobia komunisticky, ktoré protikomunisticky, ich orgány, ich vedenie, centrálné úradovne, systém práce, program, vedúce osoby atď.
- h/ Štúdie o stave jednotlivých ročníkov, ktoré sú nám zachované, ktoré sú ohrozené, príčiny.
- i/ Gné výchovné, kultúrne ustanovizne, ktoré majú vplyv na vytváranie verejnej mienky.

9. Podzemné organizácie a odpor voči režimu:

- a/ Formy politickej rezistencie.
- b/ História rezistencie, história podzemných hnutí od roku 1945, význam, úspechy, kritika.
- c/ Ozbrojené jednotky v horách, kde, koľko, kedy, prečo, akcie, úspechy, neúspechy, príčiny.
- d/ Ozbrojené jednotky cudzích národov, poľské, ukrajinské, kde, kedy koľko, všetky detaily, ktoré možno zistiť.
- e/ Situácia v podzemí poľskom, ukrajinskom, maďarskom, českom, nakoľko o nich prenikajú zprávy, aká je spolupráca so slovenskými hnutiami, ciele, rozbroje, skupinky atď.
- f/ Presné zistenie možností ciest do Poľska, do SSSR, do Maďarska, kade, z akého titulu, čo k tomu treba, čo to stojí ak cez pašeráctvo, aký materiál na pašovanie je potrebný.
- g/ Spoľahlivosť nášho obyvateľstva, ktoré obce sú celkom spoľahlivé, ktoré sú zas nespoľahlivé, kde sú spoľahlivé stanice SMR, kde sú nebezpečné, kde sú spoľahlivé vojenské posádky.

Ukážka spravodajského dotazníka zostaveného J. Vicenom a na Slovensko na mikrofilme preneseného A. Púčíkom.

64

- h/ Akonáhle sa zistí, že niekde vznikla vážna skupina schopná úspešnej politickej resp. i voj.podzemnej činnosti, dajte nám vedieť.
- i/ Vyhodnotenie všetkých partizánskych akcií z roku 1944 po stránke obrany i po stránke útoku, vyhodnotenie terénov, kde bolo možno prezimovať, zhromaždenie všetkých skúseností.
- j/ Ktorí terajší štátni hodnostári sú povolaní spolupracovať s emigráciou.
- k/ Podajte adresy ľudí, ktorí sú schopní naviazať s emigráciou rádiatelegrafické spojenie. Čo majú, čo k tomu potrebujú, črta ich spoľahlivosti.

Ukážka spravodajského dotazníka zostaveného J. Vicenom a na Slovensko na mikrofilme preneseného A. Púčikom.

Trestný ústav pre mužov v Leopoldove.

Posielať a prijímať listy môžu potrestaní v I. vý-
hodnostnej skupine raz za 2 týždne, v II. raz za 3
týždne, v III. raz za 4 týždne, vo IV. raz za 5 týžd-
nov a v V. raz za 6 týždňov. V tých istých obdo-
bách môžu prijímať aj nezávadné návštevy a to:
v utorok, štvrtok, sobotu a v nedeľu.

Leopoldov, 14 januára 1951.

Dráhi moji!

Dnes som dostal od teba list, a
bol som veľmi potešený, lebo ma mi už napíše
tých novostí celú fuču. Ja by som ťa už napísal
tiež, aleby som mal čo. Sviatky minuly,
prírodné ma obrali na ktorýkoľvek, a tak teraz
ľakáme, kedy prídu najbližšie sviatky. Všetchno
na na ne, lebo nemáme z nich nič, iba ak
pamätá a žiaľ. Sice pamätá a žiaľ máme
po celý rok, iba práca a nejaká vlastná
udalosť dáva zabudnúť na smutný osud.

Keď sme, že toľko zúžiny, púšťu vyvola
z Bohu svoje modlitby, udržuje nášho ducha
čerstvosti a kľudy, nebolo toho, iba. zúfalstvo
by nás obklopiť, najčernejší pesimismus
by opantal naše myseľ ako popínové part-
lia a by udržel nášho ducha v strachu
zúfalstva. Ale, čo čaká nás? Kto nám
tá pôjde na túto otázku? Iba viere,
ktorá je tým svetlom a teplotou zúfalstva.
Kier, ktoré sa púť prirodzene vedie prejsť
kresťanstvom, ktorí netrebať, čakali na nieč
kata, alebo dráhy dravej zvery. Takú vieru
malíchni máme. Ale predsa máme púť

nico. Dni, týždne utekajú, ale mienka a
pokoj idú pomaly. Keď tu medovník pom
chodil po slobode, tak sa mu zdať, ved
ešte pred chvilou som videl malú Vierku, a
sa skúšala na stolíku a predtým predat
iba puzos, táto a pod. a malá Anička iba
vo vozíku ležala, a dúš to už všetko bolo,
bebe, už by som to ani nepomnel. Tak, ako
som nepomnel Gustu, keď ma prišiel nav-
štíviť. Keď to nastie som v brdy, takto puzos
u násdebe. A spytam sa páni rebe: Spomínam
to všetko ešte nar ?

Dnes som boli v knie - máme tu

a ľudové a každú druhú potrebu máme
niečo ukázať. + zameriavať sa na zmenu
sveta. Doterajší snuval, snor, odchádzal a teraz
je preberáim jeho posla. Odkiaľ budem robiť
poslavy ja. Možno, že i zarobím viac, i triedu
ľudem mať lepšiu. Teraz mám opäť druhú
triedu.

Je som rád, že mala vierku sa tieť
mudli sa ujecha a dušou, že mudlitky takých
nerovních ľudí vyslyšať. Prosím o mudlitky
právných stránok.

Udržiavať celú rodinu a právných
mužov. Obejma a bratovi tak takým, brat
tvoj a všetci.

List A. Púčika najbližším rodinným príslušníkom, napísaný
z leopoldovskej väznice dňa 14. 1. 1951.

Z á p í s n i c a

napísaná dňa 20. februára 1951 na nádvorí Krajskej súdnej väznice v Bratislave o výkone trestu smrti povrazom na odsúdených: Alberta Púčíka, Antonína Tunegy a Eduarda Tesára.

P r í t o m n í :

predseda senátu Dr. Favel Korbuly
zástupca štát. prokuratúry Dr. František Čmelka
zapisovateľ Ondrej Felech
šeflekár MVNE Dr. Rudolf Bezák
za správu väznice npor. Jozef Polák

O 4.20 hodín predseda senátu zisťuje, že k výkonnému trestu sa všetci predvolaní dostavili, načo bolí predvedení odsúdení.

Na to predseda senátu odsúdeným vyhlásil rozsudok Štátneho súdu čj. Or III 22/49, Najvyššieho súdu čj. To 243/49 a oznámenie, že žiadosti o milosť nebolo im vyhovie.

Po tomto zástupca Štátnej prokuratúry určil poradie a odovzdal odsúdených popraviaciemu k prevedeniu výkonu trestu, načo popravčí o 4.25 previedol výkon trestu na odsúdenom Eduardom Tesarom u ktorého prítomný úradný lekár konštatoval smrť o 4.39 hodín.

Na to bol späť predvedený odsúdený Antonín Tunega u ktorého výkon trest počal o 4.50 hodín. O 5.00 prítomný úr. lekár konštatoval smrť.

Na to bol späť predvedený odsúdený Albert Púčík u ktorého výkon trest počal o 5.19 hodín. O 5.37 hodín po konštatovaní smrti úradným lekárom hlásil popravčí vykonanie trestu.

Zápisnica skončená a podpísaná o 5.40 hodín.

Zapisovateľ:

Andrej Felech

prokurátor:

Čmelka

predseda:

Korbuly

úradný lekár:

Bezák

veliteľ väznice:

Antoni

1274a

Zápisnica o poprave A. Púčíka, A. Tunegy a E. Tesára.

Hroby A. Púčika, A. Tunegu a E. Tesára na Martinskom cintoríne v Bratislave.
Stav zo začiatku roka 1988.

Prof. PhDr. Róbert Letz, PhD.

(*1967 Bratislava)

Pôsobí ako vedúci Katedry histórie Pedagogickej fakulty UK v Bratislave. Zameriava sa na cirkevné, politické a kultúrne dejiny Slovenska v 20. storočí. Je autorom monografií: *Slovensko v rokoch 1945 – 1948. Na ceste ku komunistickej totalite* (1994); *Dejiny Slovenskej ligy na Slovensku (1920 – 1948)* (2000); *Prenasledovanie kresťanov na Slovensku v rokoch 1948 – 1989*. In: *Zločiny komunizmu na Slovensku 1948 – 1989, 1. zv.* (2001); *Justícia – služka moci*. In: Pešek, Jan, Letz, Róbert: *Štruktúry moci na Slovensku 1948 – 1989* (2004); Letz, Ján, Letz, Róbert: *Bratia Letzovci. Život a dielo Štefana Letza a Bela Letza* (2005); *Hlinkova slovenská ľudová strana. Pokus o syntetický pohľad*. In: Letz, Róbert, Mulík, Peter, Bartlová, Alena: *Slovenská ľudová strana v dejinách 1905 – 1945* (2006). Je autorom učebnice *Slovensko v 20. storočí. Dejepis pre 9. ročník základných škôl* (2000) a spoluautorom učebnice *Dejepis pre 3. ročník gymnázií (národné dejiny)* (2005). Je spoluautorom diel *Lexikón slovenských dejín* (1997); *Lexikón katolíckych kňazských osobností Slovenska* (2000). Je zostavovateľom a spoluzostavovateľom zborníkov: *Boli traja* (2001); *Biskup Michal Buzalka* (2002); *Slovenská ľudová strana v dejinách 1905 – 1945* (2006). Je editorom vydania historických prameňov: *V hodine veľkej skúšky. Listy biskupa Michala Buzalku, spoločné prejavy slovenských katolíckych biskupov* (2007) a *Dokumenty k procesu s katolíckymi biskupmi Jánom Vojaššákom, Michalom Buzalkom a Pavlom Gojdičom* (2007). Publikoval vyše 60 vedeckých štúdií a desiatky odborných a populárnych článkov. Je predsedom redakčnej rady časopisu *Pamäť národa* a členom redakčných rád časopisov *Historický zborník*, *Viera a život*, *Duchovný pastier*, *Impulz* a *Proglas*.

ISBN 978-80-89335-09-1

9 788089 335091